

Školy a školská zařízení

Analytická část

Obsah:

1. Předškolní vzdělávání	2
Shrnutí.....	2
Úvod.....	3
1.1 Mateřské školy - školy, třídy, učitelé a děti	3
1.2 Věkové složení dětí v mateřských školách	9
1.3 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách.....	14
1.4 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách	18
1.5 Předškolní vzdělávání na základních školách	22
2. Základní vzdělávání.....	27
Shrnutí.....	27
Úvod.....	29
2.1 Základní vzdělávání dle druhu školy a formy.....	29
2.2 Základní školy – klíčové údaje za školní rok 2023/2024	30
2.3 Základní školy podle typu a zřizovatele – školy a třídy.....	32
2.4 Učitelé a asistenti pedagogů na základních školách	35
2.5 Žáci v základních školách – základní ukazatele	43
2.6 Základní školy v regionálním srovnání – základní ukazatele	47
2.7 Žáci nově přijatí do 1. ročníků základních škol	49
2.8 Žáci s individuálním vzděláváním a vzdělávající se v zahraničí	51
2.9 Žáci opakující ročník	54
2.10 Přestupy na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře	56
2.11 Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku.....	58
2.12 Žáci s cizím státním občanstvím na základních školách	60
2.13 Žáci na základních školách se zdravotním postižením	65
3. Střední školy	69
Shrnutí.....	69
Úvod.....	71
3.1 Školy, žáci a učitelé celkem	71
3.2 Žáci středních škol dle druhů a oborů vzdělávání	74
3.3 Žáci středních škol dle zdravotního postižení a integrace.....	83
3.4 Žáci středních škol dle státní příslušnosti	86
4. Konzervatoře	90
Shrnutí.....	90
Analýza	91
5. Vyšší odborné školy.....	95
Shrnutí.....	95
Analýza	96

1. Předškolní vzdělávání

Shrnutí

Do **předškolního vzdělávání** nastupuje na začátku školního roku naprostá většina **děti ve věku 4-5 let** a více než čtyři pětiny z dětí tříletých. Zatímco podíl dvouletých dětí ve školkách s právem poskytování předškolní přípravy má od školního roku 2018/2019 tendenci se snižovat (z 40,2 % klesl na 28,1 % ve školním roce 2023/24), podíl šestiletých dětí v předškolním vzdělávání (tj. dětí s odkladem povinné školní docházky, ať již zapsaných v mateřských školách nebo v přípravných třídách či třídách přípravného stupně na základních školách) stoupl mezi školními roky 2017/18 a 2021/22 z pětiny na téměř čtvrtinu (24,1 %). V dalších dvou letech pak podíl těchto dětí s odkladem mírně poklesl na 22,3 % ve školním roce 2023/24.

Děti, které před zahájením školního roku **dosáhnou 6 let věku či více** a zůstanou z důvodu odkladu povinné školní docházky **v předškolním vzdělávání**, mohou navštěvovat mateřské školy, nebo přípravné třídy či přípravný stupeň na základních školách. Přitom podíl těch, které navštěvovaly předškolní vzdělávání na základních školách, se za posledních pět let zvýšil z 13,4 % na 20,1 %.

Ve školním roce 2023/24 zajišťovalo předškolní vzdělávání v České republice celkem **5 398 mateřských škol s právem poskytování předškolní přípravy**. Většina z nich byla **veřejného zřizovatele** (4 888, tj. 90,6 %). Soukromé mateřské školy se ve školním roce 2023/24 podílely 8,5 % na celkovém počtu mateřských škol v porovnání s 4,9 % před deseti lety. Zbytek tvořily školy církevní.

Mateřské školy ve školním roce 2023/24 navštěvovalo **364 491 dětí**. Oproti předchozímu školnímu roku je to o 4 714 dětí méně. Přitom mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 se počet dětí v mateřských školách naopak o 8 715 zvýšil. Tento nárůst, který byl nejvyšší za posledních devět let, byl ovlivněn přílivem dětí ukrajinských uprchlíků na naše školy. Zatímco ve školních rocích 2019/20 až 2021/22 tvořily **děti cizí státní příslušnosti** 3,3 až 3,4 %, ve školních rocích 2022/23 a 2023/24 to byly 5,3 %.

Mezi dětmi v mateřských školách s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a Slováci** (dohromady tvořili v uplynulém školním roce čtyři pětiny všech cizinců). Zejména s ohledem na stále probíhající válce na Ukrajině bylo k 30. září 2023 mezi dětmi s cizí státní příslušností v mateřských školách v ČR pochopitelně zdaleka nejvíce dětí ukrajinského státního občanství (54,1 %, v předchozím roce to bylo oproti 54,8 %). Do školního roku 2018/19 však mezi cizinci převažovaly děti s vietnamským občanstvím.

Mezi **dívkami v mateřských školách** byly v uplynulém školním roce 9,3 % mladších 3 let a naopak 4,3 % šestiletých a starších. V porovnání s tím **chlapců** mladších tří let byly 8,4 % z celku a šestiletých a starších bylo mezi chlapci 7,4 %. Věkový průměr chlapců v mateřských školách byl tak vyšší.

Ve školním roce 2023/24 bylo u nás **459 základních škol běžných se zřízenými přípravnými třídami**, což je o 9,8 % více než v předchozím školním roce. Přípravných tříd bylo 553 a chodilo do nich 7 074 dětí. Více než tři pětiny z nich byli chlapci (61,1 %). **Základních škol speciálních se zřízeným přípravným stupněm** bylo v uplynulém školním roce 39 s 52 třídami přípravného stupně, do kterých chodilo 268 dětí. Od minulého školního roku přibýlo o 56 přípravných tříd běžné základní školy (tj. o 11,0 %) a o pět tříd přípravného stupně na základních školách speciálních (tj. o 10,6 %).

V kraji Karlovarském, Ústeckém a v Praze docházely ve školním roce 2023/24 dvě pětiny až polovina dětí s odkladem školní docházky do přípravné třídy či přípravného stupně. Oproti tomu v kraji Královéhradeckém tvořil podíl žáků s odkladem v přípravných třídách či v přípravném stupni jen 3,8 % a méně než 5 % takových žáků zaznamenal také kraj Olomoucký (4,0 %).

V přípravných třídách vyučovali učitelé na 561,0 plného úvazku. **Na jednoho učitele** působícího v přípravné třídě i **na jednu přípravnou třídu** tak připadlo v průměru shodně 12,6 dítěte. Tyto poznatky lze srovnat se situací v mateřských školách. Počet dětí na učitele byl ve školním roce 2023/24 v mateřských školách o něco nižší, a sice 10,4, naopak počet dětí ve třídě byl podstatně vyšší, tj. 21,1.



Úvod

Úlohou předškolního vzdělávání je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Spolu s rodinou má klíčový vliv na další začlenění dítěte do společnosti a budoucí školní úspěch. Velice důležitý je tento stupeň vzdělávání v práci s rodinami ze sociálně znevýhodněného prostředí, neboť zásadním způsobem napomáhá v socializaci dětí z těchto rodin.

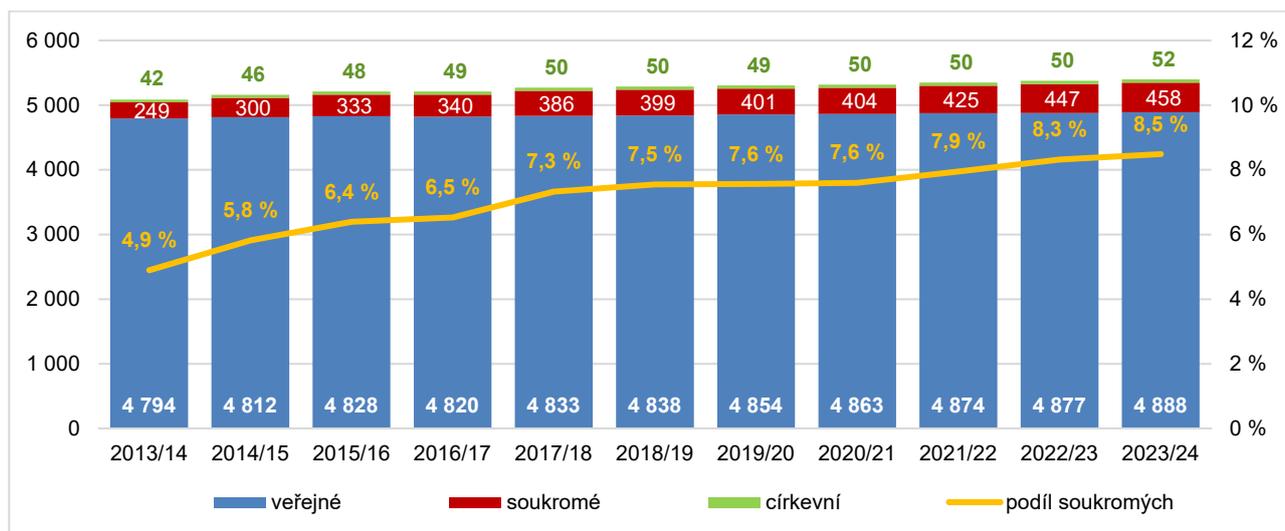
Dále v analýze se budeme zabývat pouze takovými institucemi předškolního vzdělávání, kterým byl udělen tzv. resortní identifikátor právnické osoby (RED_IZO) a které jsou tudíž vedené v rejstříku škol a školských zařízení podle § 144/1a školského zákona¹. Nespádají sem např. dětské skupiny či kluby, popř. i mateřské školy, které se nezaregistrovaly do rejstříku škol a školských zařízení a nemají tudíž oprávnění poskytovat vzdělávání v rámci povinné předškolní přípravy². Školy s právem poskytování povinné předškolní přípravy pak je možné dělit na mateřské školy, dále pak přípravné třídy základních škol a přípravný stupeň základních škol speciálních. Celkově takové instituce navštěvovalo ve školním roce 2023/24 celkem 371 833 dětí, z toho byla většina zapsána v mateřských školách (98,0 %, 364 491 dětí), zbytek docházel do přípravných tříd základních škol (7 074 dětí) nebo do přípravného stupně základních škol speciálních (268 dětí).

1.1 Mateřské školy - školy, třídy, učitelé a děti

Ve školním roce 2023/24 zajišťovalo předškolní vzdělávání v České republice celkem **5 398 mateřských škol** (pro vymezení viz úvod). Většina z nich byla **veřejného zřizovatele** (4 888, tj. 90,6 %). Jedná se téměř výhradně o školy, jejichž zřizovatelem je obec či její místní část (např. Praha 10), celkem 4 796. V Česku existuje také 84 mateřských škol, kde jsou zřizovatelem jednotlivé kraje, sedm spadajících přímo pod MŠMT a jedna mateřská škola byla zřízená Ministerstvem zemědělství.

Kromě veřejných mateřských škol se mohou děti vzdělávat i v **soukromých a církevních** mateřských školách. Tyto alternativy tvoří poměrně malý podíl z celkového počtu mateřských škol, i když jich neustále přibývá, především těch soukromých. Ve školním roce 2023/24 se soukromé mateřské školy podílely 8,5 % na celkovém počtu mateřských škol v porovnání s 4,9 % před deseti lety. Více viz graf 1.1.

Graf 1.1 Mateřské školy podle zřizovatele - počet škol



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

¹ Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odloučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

² Zajímavým fenoménem poslední doby je vznik dětských skupin při podnicích a veřejných institucích, které se tím hlásí k podpoře rodiny i k důležitosti předškolní výchovy a vzdělávání.

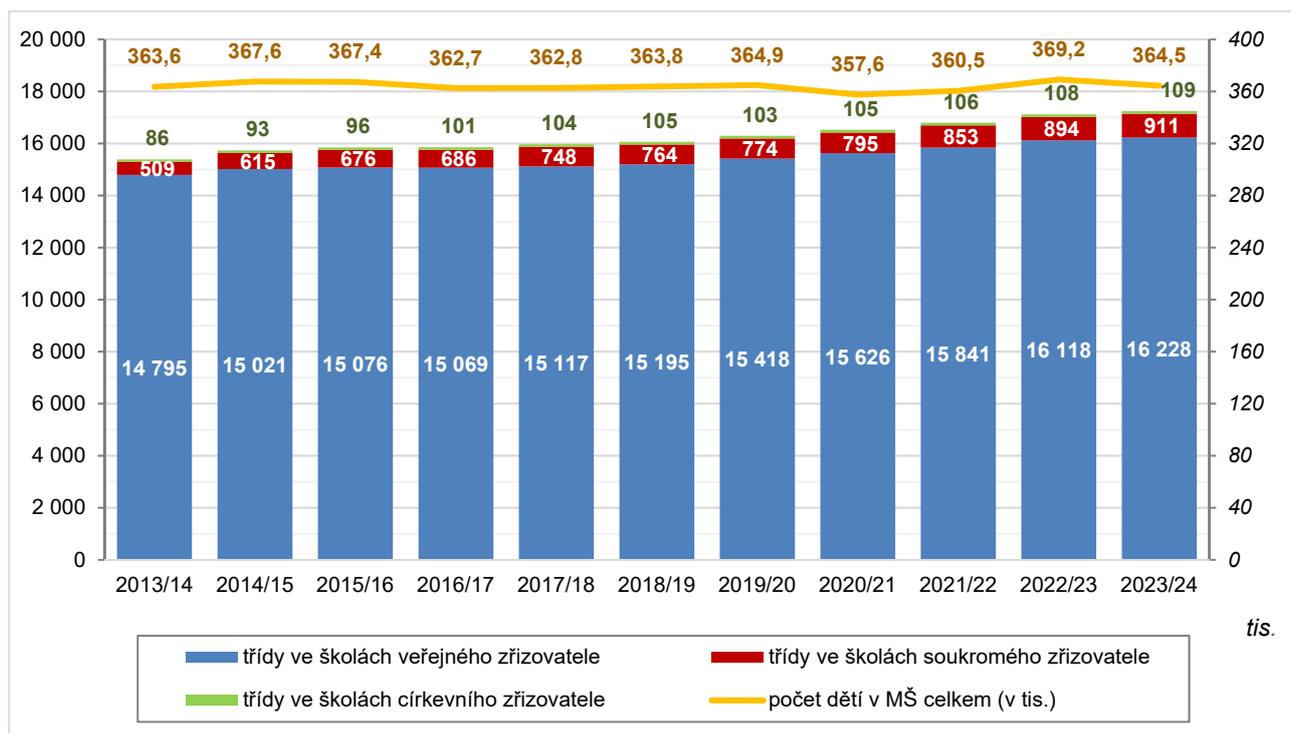
Nejvíce soukromých mateřských škol se dlouhodobě nachází v Praze. Ve školním roce 2023/24 jich zde bylo 119, což představovalo cca čtvrtinu všech soukromých mateřských škol v Česku (26 %). Druhým krajem s nejvyšším podílem soukromých mateřských škol je Středočeský kraj, ve kterém se k 30. 9. 2023 nacházela pětina všech soukromých školek (19,7 % neboli 90 školek). Naopak, nejméně soukromých školek bychom našli v Karlovarském kraji (10), na Vysočině (11) a v kraji Pardubickém (11). Z těchto tří krajů navštěvoval soukromé školky nejmenší podíl dětí v kraji Pardubickém (1,5 %), méně než 2 % bylo takových dětí i na vysočině (1,8 %). Naopak v Praze to byla desetina (9,6 %) a průměr za ČR činí 4 %.

Kromě „klasických“ mateřských škol existují i školy pro děti, které jsou dlouhodobě hospitalizované v nemocnici či psychiatrické nemocnici, v dětské léčebně či ozdravovně. Jedná se o mateřské školy při zdravotnických zařízeních, které zřizuje obec či kraj. K 30. 9. 2023 existovalo 52 takových škol, které v průběhu školního roku 2023/24 navštěvovalo v průměru 785 dětí, z toho 381 dívek.

Ve školním roce 2023/24 bylo v České republice v provozu celkem **17 248 tříd** mateřských škol, z toho 911 tříd bylo zřízených v soukromých mateřských školách a 109 v církevních. Počet tříd, podobně jako počet mateřských škol, každým rokem narůstá. Celkově za posledních 10 let vzrostl počet tříd o 12,1 %, přičemž nejvýraznější byl nárůst mezi školními roky 2013/14 a 2014/15 (o 2,2 %) a mezi školními roky 2021/22 až 2022/23 (o 1,9 %). Oproti tomu mezi posledními dvěma školními roky se počet tříd zvýšil jen o 0,7 %.

Za posledních 10 let přitom tříd ve školách soukromého zřizovatele přibýlo výrazně více (vzrostl o 79,0 % na 911) než tříd zřizovatele církevního (zvýšil se o 26,7 % na 109) a veřejného (o 9,7 % na 16 228).

Graf 1.2 Mateřské školy podle zřizovatele - počet tříd

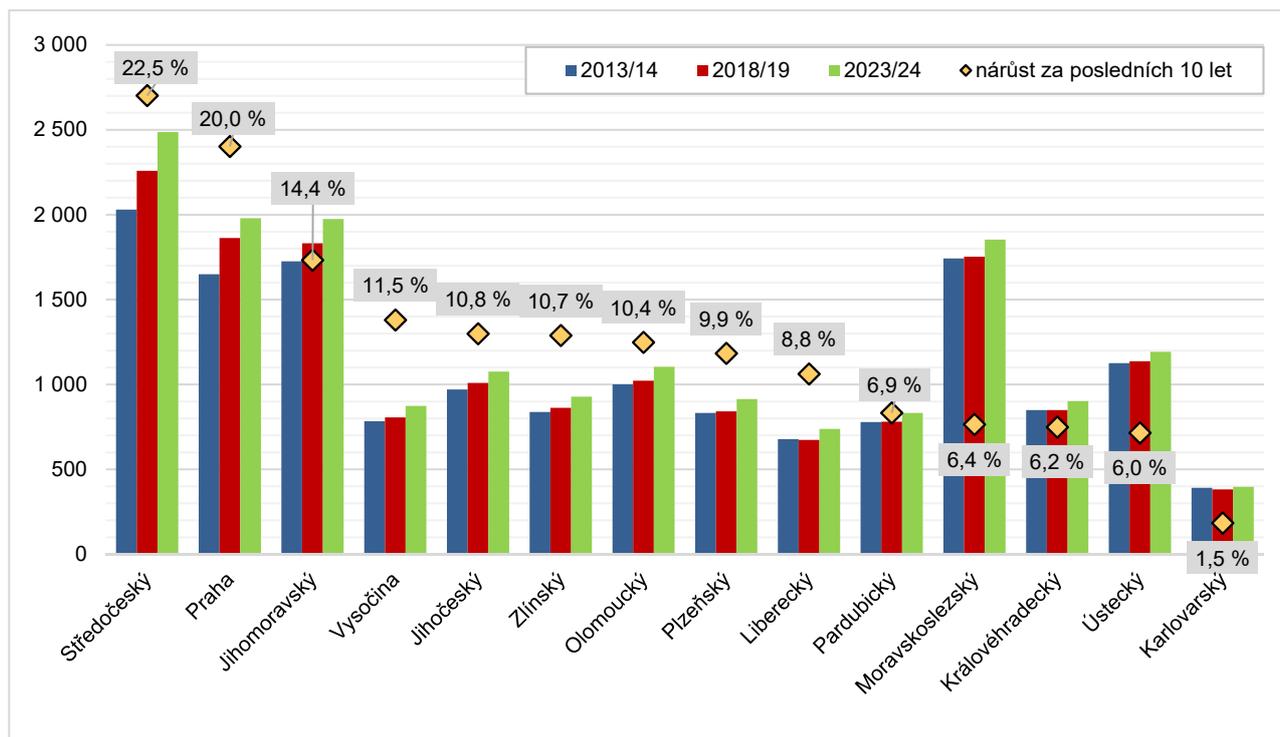


Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podívejme se, jak se změnil **počet tříd** mateřských škol za posledních deset let **v jednotlivých krajích**. Absolutně i procentuálně byl tento nárůst nejvyšší ve Středočeském kraji. V porovnání se školním rokem 2013/14 se v tomto kraji v minulém školním roce nacházelo o 22,5 % tříd více (tj. o 457), viz graf 1.3. Následuje Praha, ve které vzrostl za posledních deset let počet tříd o 20,0 % (tj. o 330 tříd). V Jihomoravském kraji se počet tříd za deset let zvýšil o 14,4 % (tj. o 249 tříd). Nejnižší byl tento nárůst v kraji Karlovarském, kde za 10 let přibýlo jen šest tříd. V celé České republice se za deset let zvýšil počet tříd v mateřských školách o 1 858, což je o 12,1 %. Mezi školními roky 2013/14 a 2018/19 se zvýšil o 4,4 %, mezi školními roky 2018/19 a 2023/24 pak o 7,4 %.

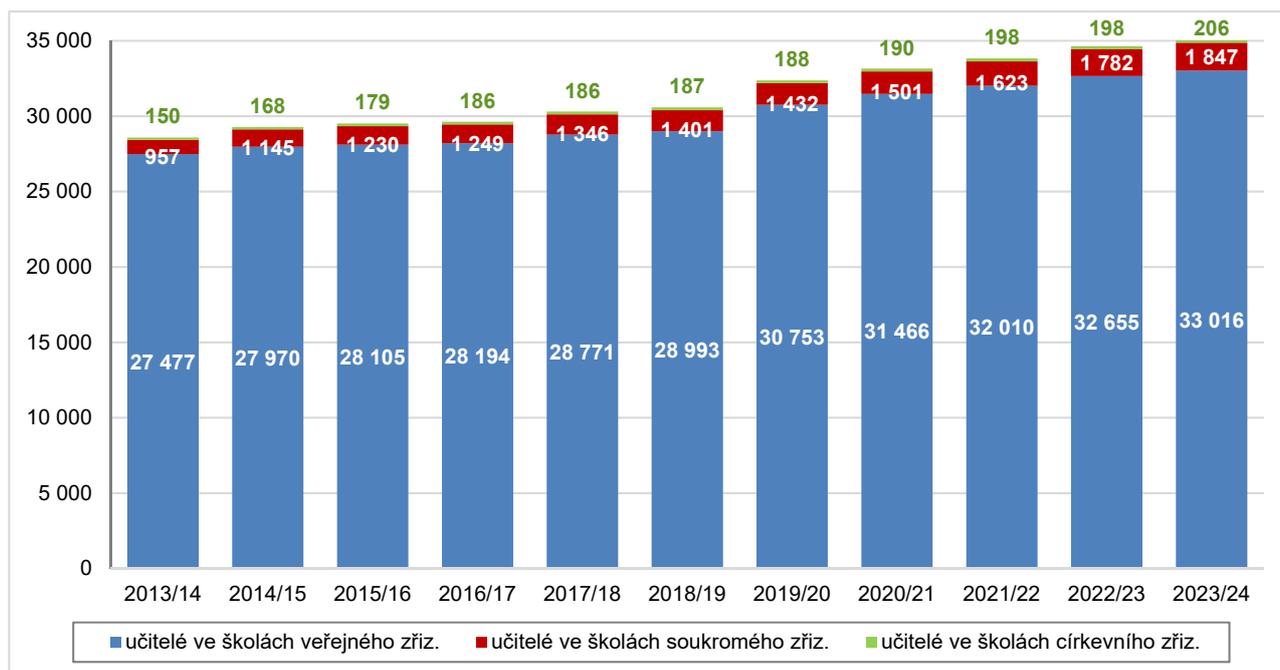
Graf 1.3 Počet tříd v mateřských školách v jednotlivých krajích

(kraje jsou seřazeny dle procentuálního nárůstu za posledních 10 let)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

S nárůstem počtu mateřských škol a především jejich tříd, se tvoří i nová pracovní místa. To znamená, že každoročně narůstá i **počet učitelů** v mateřských školách. Za posledních 10 let vzrostl přepočtený počet učitelů v mateřských školách o 22,7 %, za posledních pět let pak o 14,7 %. Jde o výrazně vyšší nárůsty, než jaké byly zaznamenány v případě počtu škol a jejich tříd, ale i dětí, které je navštěvují. K 30. 9. 2023 pracovalo na pozici učitele v mateřských školách celkem 35 068,8 osob přepočtených na plné úvazky v porovnání s 28 538,0 v roce 2013.

Graf 1.4 Mateřské školy podle zřizovatele - počet plných úvazků učitelů

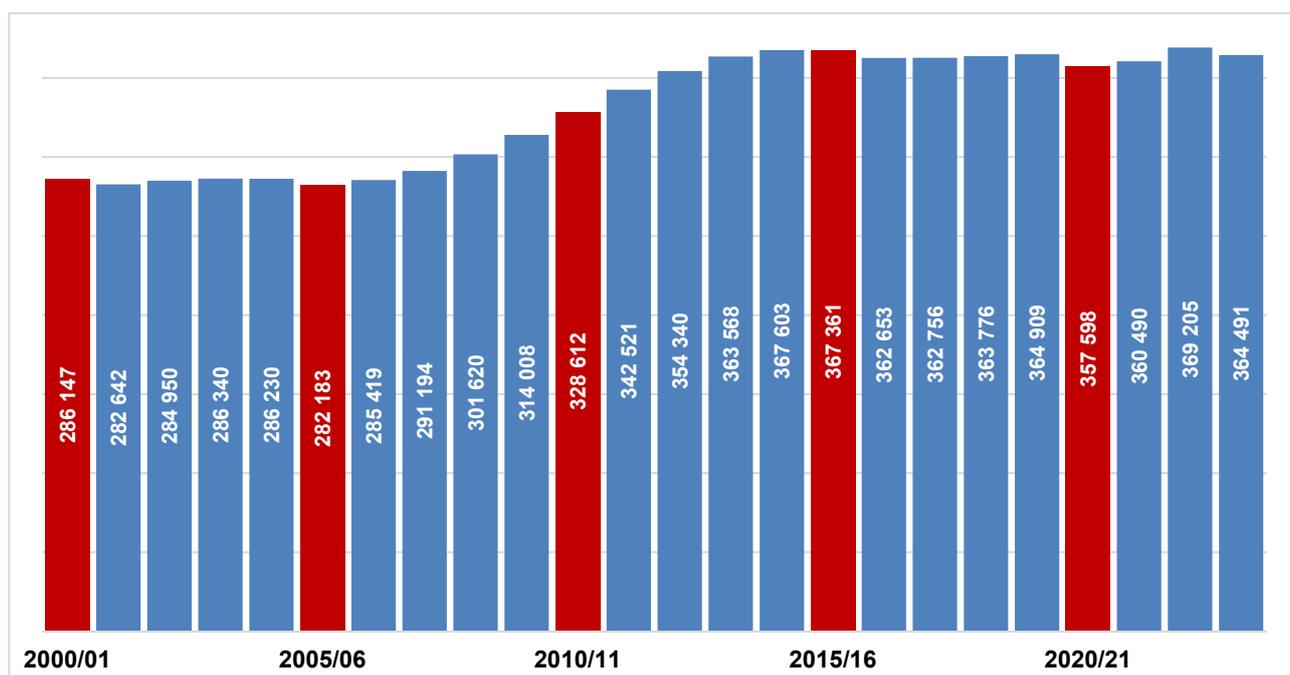
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzdělávání v mateřských školách je u nás téměř výhradní doménou žen. Muži tvořili ve školním roce 2023/24 dvě třetiny procenta pedagogických pracovníků mateřských škol (0,68 %). Jejich podíl má v čase tendenci mírně narůstat. Ve školním roce 2013/14 nicméně zaujímali muži 0,46 % všech učitelů a ve školním roce 2018/19 to bylo 0,58 %.

V krajském srovnání byl tento podíl nejvyšší v Praze, a sice 1,37 % (56,4 plného úvazku učitelů - mužů). Naopak nejnižší zastoupení mužů bylo v kraji Vysočina (0,33 %, neboli 5,7 úvazku učitelů - mužů).

Ve školním roce 2023/24 navštěvovalo mateřské školy celkem **364 491 dětí**. Oproti předchozímu školnímu roku je to o 4 714 dětí méně. Přitom mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 se počet dětí v mateřských školách naopak o 8 715 zvýšil. Tento nárůst, který byl nejvyšší za posledních devět let, byl ovlivněn přílivem dětí ukrajinských uprchlíků na naše školy. Zatímco ve školních rocích 2019/20 až 2021/22 tvořily děti cizí státní příslušnosti 3,3 až 3,4 %, ve školním roce 2022/23 a 2023/24 to bylo 5,3 %.

Graf 1.5 Mateřské školy - počty dětí v mateřských školách (2000/01 až 2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

K poklesu počtu dětí v mateřských školách došlo též mezi školními roky 2019/20 a 2020/21, a sice o 7 311 dětí. Ten byl daný poklesem počtu dětí mladších než 3 roky a mírně i tříletých v mateřských školách. A to přesto, že jejich počet v populaci České republiky, tj. včetně těch, co nedocházejí do mateřských škol s právem poskytování předškolní přípravy, se naopak zvýšil. Jak bylo v minulých vydáních této publikace zmíněno, mohly za tím stát obavy rodičů z onemocnění covid-19, ale také navýšení rodičovského příspěvku od ledna 2020, kdy v důsledku prodlužování mateřské dovolené³ ubylo dětí mladších tří let (o 19,6 % oproti předchozímu roku) a mírně i dětí tříletých (o 1,6 %) v mateřských školách. Zde lze uvést, že též v dalších dvou letech (tj. mezi školními roky 2020/21 a 2021/22, jakož i 2021/22 a 2022/23) ubylo dětí mladších tří let v mateřských školách (o 5,4 %, resp. 1,9 %), počet dětí tříletých se však zvýšil (o 1,4 %, resp. 2,1 %).

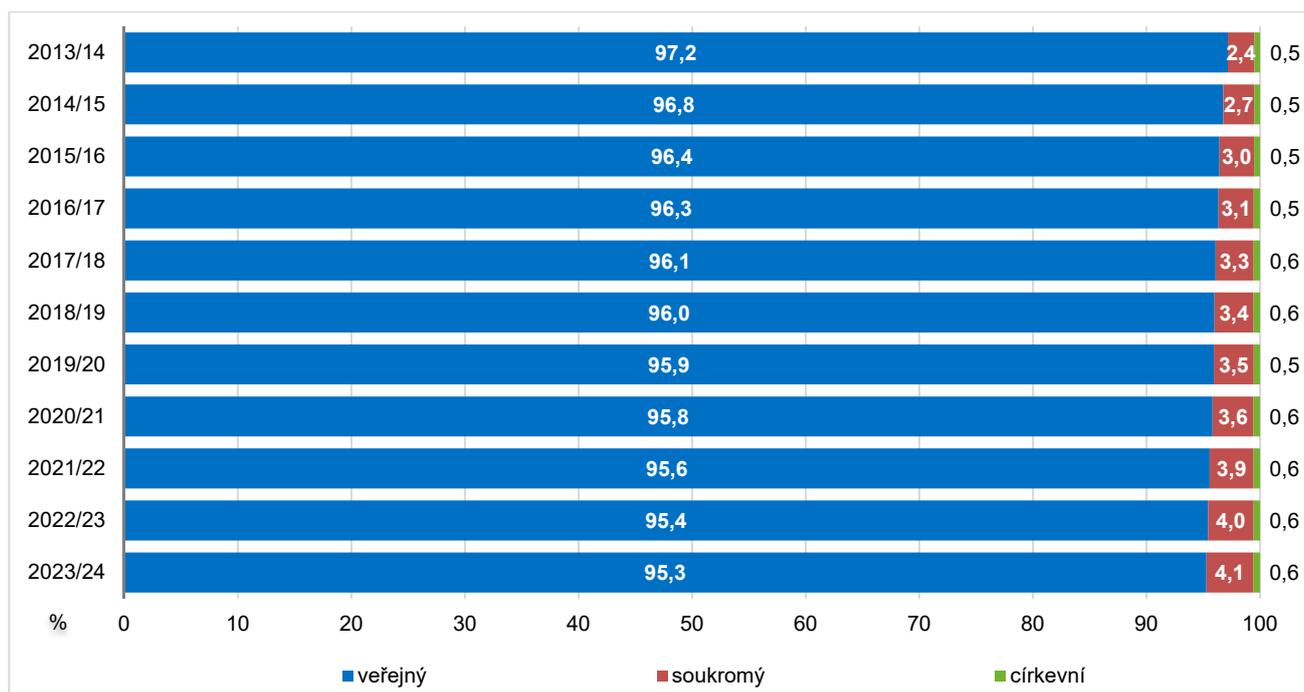
Oproti tomu lze říci, že mezi školními roky 2022/23 a 2023/24 se počet tříletých dětí snížil o 2,5 % a počet čtyřletých o 1,8 %. Počet dětí ve věku pěti let se příliš nezměnil (stoupl o 0,3 %) a počet dětí šestiletých a starších se snížil o 3,3 %. Bylo tak možné přijmout více dětí, které před zahájením školního roku ještě

³ Navýšení rodičovského příspěvku se týkalo jen rodičů, kteří příspěvek stále čerpají. Rodiče si tak prodlužovali čerpání příspěvku, aby na navýšení dosáhli, a mnozí si spolu s prodloužením čerpání příspěvku prodloužili i rodičovskou dovolenou u svého zaměstnavatele, resp. začali pracovat později a mohli být s dítětem doma.

nedosáhly tří let věku. Jejich počet se však zvýšil jen o 0,1 %. Pro srovnání lze uvést, že k 1. červenci 2013 bylo v České republice 363 292 dětí ve věku 3 až 5 let, které jsou obvyklé pro docházku do mateřských škol, oproti 349 837 dětem tohoto věku k 1. 7. 2023.

Graf 1.6 dále znázorňuje vývoj podílu dětí ve školách jednotlivých **zřizovatelů** z celku. Lze konstatovat, že spolu s růstem podílu soukromých škol (viz graf 1.1 výše) rostl v posledních deseti letech též podíl dětí navštěvujících soukromé školky ze všech dětí v mateřských školách, celkově z 2,4 % ve školním roce 2013/14 na 4,1 % ve školním roce 2023/24. Podíl dětí v církevních školách se v posledních deseti letech pohyboval mezi 0,48 % ve školním roce 2013/14 a 0,58 % ve školním roce 2023/24. Za deset let se tedy zvýšil. Jak je patrné, vzdělávání v církevních mateřských školách je však stále v předškolním vzdělávání okrajovou záležitostí.⁴

Graf 1.6 Mateřské školy – podíl dětí dle druhu zřizovatele školy (v %)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

K výše uvedeným poznatkům o počtu škol, tříd a žáků v dělení dle zřizovatele doplníme, že oproti školnímu roku 2013/14 byl počet dětí **v mateřských školách veřejného zřizovatele** o 1,7 % nižší, zatímco počet škol veřejného zřizovatele byl o 2,0 % vyšší a počet tříd dokonce o 9,7 %. Tomu odpovídá i snižující se počet dětí na 1 třídu a 1 učitele – viz tabulku č. 1.1. Ve školním roce 2013/14 bylo v jedné třídě v průměru 23,9 dítěte a na jednoho učitele připadalo v průměru 12,9 dítěte. Poté se hodnoty obou těchto ukazatelů snížily až na 21,4 dítěte na 1 třídu a 10,5 dítěte na 1 učitele ve školním roce 2023/24. Pouze ve školním roce 2022/23 byl počet žáků na jednu třídu o něco vyšší než v předchozím roce, patrně vlivem zařazení dětí ukrajinských uprchlíků do našich školek. Počet **soukromých mateřských škol** se oproti tomu za uplynulých 10 let zvýšil o 83,9 %. O něco menší, přesto velmi významný, nárůst zaznamenal počet tříd v soukromých mateřských školách (o 79,0 %) a dětí navštěvujících soukromé školy (o 76,1 %).

Za celou Českou republiku pak na jednu třídu v mateřských školách připadalo ve školním roce 2023/24 celkem 21,1 dítěte a na 1 učitelský úvazek 10,4 dítěte. Jedná se o nižší hodnoty než v předchozím školním roce. Mezi školními roky 2013/14 a 2021/22 průměrný počet žáků na jednu třídu i na jednoho učitele klesal. Ve školním

⁴ Připomeňme, že ve statistikách uváděných v této publikaci nejsou zahrnuty děti navštěvující zařízení nevidovaná v Rejstříku škol, jako jsou například dětské skupiny, lesní kluby a Montessori domy, jejichž zřizovatelem jsou převážně neveřejné subjekty.

roce 2022/23 byl pak počet žáků na jednu třídu oproti předešlému školnímu roku nepatrně vyšší (21,6) a počet žáků na jednoho učitele se udržel na hodnotě 10,7. V případě počtu dětí na jednoho učitele i na jednu třídu došlo přitom mezi školními roky 2019/20 a 2020/21, které nejvíce poznamenala pandemie, k výraznějšímu poklesu než v rocích předchozích. Z tabulky 1.1 je zároveň zřejmé, že úbytek dětí na jednu třídu lze pozorovat zejména u škol veřejného zřizovatele.

Tab. 1.1 Mateřské školy - počet dětí na jednu třídu a na jednoho učitele podle zřizovatele školy

Školní rok	celkový počet dětí		počet dětí dle druhu zřizovatele					
			veřejný		soukromý		církvní	
	na 1 třídu	na 1 učitele	na 1 třídu	na 1 učitele	na 1 třídu	na 1 učitele	na 1 třídu	na 1 učitele
2013/14	23,6	12,7	23,9	12,9	16,9	9,0	20,2	11,6
2014/15	23,4	12,6	23,7	12,7	16,3	8,7	19,8	11,0
2015/16	23,2	12,4	23,5	12,6	16,6	9,1	19,8	10,6
2016/17	22,9	12,2	23,2	12,4	16,4	9,0	19,7	10,7
2017/18	22,7	12,0	23,1	12,1	16,2	9,0	19,5	10,9
2018/19	22,6	11,9	23,0	12,0	16,4	8,9	19,5	10,9
2019/20	22,4	11,3	22,7	11,4	16,6	9,0	19,3	10,6
2020/21	21,6	10,8	21,9	10,9	16,2	8,6	19,5	10,8
2021/22	21,5	10,7	21,7	10,8	16,3	8,6	19,3	10,3
2022/23	21,6	10,7	21,9	10,8	16,5	8,3	19,5	10,6
2023/24	21,1	10,4	21,4	10,5	16,6	8,2	19,3	10,2

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z **regionálního pohledu** je logicky nejvíce mateřských škol a tříd zřízených v kraji nejlidnatějším, tj. ve Středočeském kraji. Ve školním roce 2023/24 se zde nacházelo 15,2 % ze všech mateřských škol v České republice. V absolutním vyjádření šlo o 821 mateřských škol s 2 487 třídami, které navštěvovalo 52 957 dětí. Naopak jen 128 mateřských škol najdeme v Karlovarském kraji s 397 třídami, kde se vzdělávalo 8 402 dětí (tj. 2,3 % z celku).

Tab. 1.2 Mateřské školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů v jednotlivých krajích (2023/24)

Území, kraj	Školy		Třídy		Děti		Učitelé ¹⁾		Počet dětí na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
Česká republika	5 398	100	17 248	100	364 491	100	35 069	100	21,1	10,4
Praha	443	8,2	1 979	11,5	42 771	11,7	4 104	11,7	21,6	10,4
Středočeský	821	15,2	2 487	14,4	52 957	14,5	5 047	14,4	21,3	10,5
Jihočeský	334	6,2	1 075	6,2	23 216	6,4	2 170	6,2	21,6	10,7
Plzeňský	281	5,2	914	5,3	19 496	5,3	1 839	5,2	21,3	10,6
Karlovarský	128	2,4	397	2,3	8 402	2,3	816,1	2,3	21,2	10,3
Ústecký	360	6,7	1 192	6,9	24 224	6,6	2 453	7,0	20,3	9,9
Liberecký	234	4,3	738	4,3	15 158	4,2	1 507	4,3	20,5	10,1
Královéhradecký	317	5,9	902	5,2	18 391	5,0	1 828	5,2	20,4	10,1
Pardubický	322	6,0	832	4,8	18 266	5,0	1 734	4,9	22,0	10,5
Vysočina	293	5,4	873	5,1	18 185	5,0	1 750	5,0	20,8	10,4
Jihomoravský	686	12,7	1 974	11,4	41 868	11,5	3 991	11,4	21,2	10,5
Olomoucký	390	7,2	1 104	6,4	22 640	6,2	2 212	6,3	20,5	10,2
Zlínský	319	5,9	928	5,4	19 985	5,5	1 859	5,3	21,5	10,8
Moravskoslezský	470	8,7	1 853	10,7	38 932	10,7	3 760	10,7	21,0	10,4

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

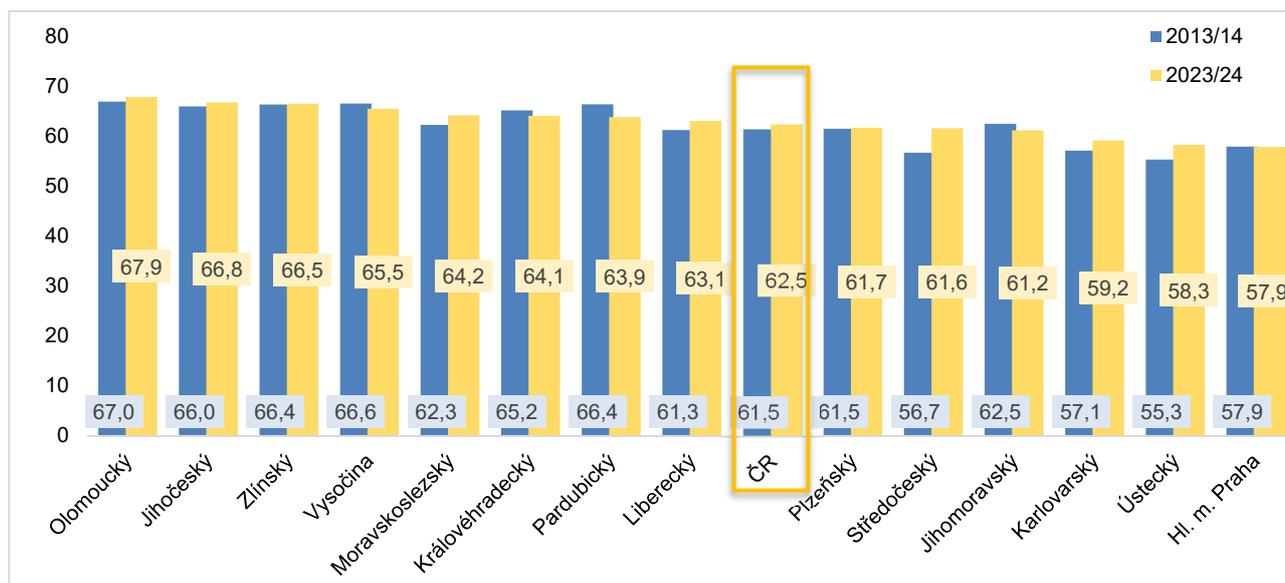
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT



Nejvyšší průměrný **počet dětí na školu** byl ve školním roce 2023/24 v Praze, tj. 96,5, a v kraji Moravskoslezském, tj. 82,8. V ostatních krajích se tyto průměrné hodnoty pohybovaly od 56,7 dítěte na školu (v kraji Pardubickém) po 69,5 dítěte na školu (v kraji Jihočeském). Pokud jde o průměrný počet dětí ve třídě, tak těch bylo nejvíce v kraji Pardubickém (22,0) a nejméně v Ústeckém (obojí 20,3). V tomto ukazateli však rozdíly mezi jednotlivými kraji nebyly nijak výrazné. Na jednoho učitele připadalo v průměru 10,4 dítěte. Nejvyšší byl tento poměr v kraji Zlínském (10,8 dětí na učitele) a nejnižší v kraji Ústeckém (9,9).

Počet tříd i žáků mateřských škol v jednotlivých krajích a jejich vývoj v čase může souviset mj. s **demografickým vývojem počtu dětí ve věku 2 až 6 let, tedy věku, kdy děti mohou docházet do školky**. Vztáhneme-li celkový počet dětí v mateřských školách k počtu dětí ve věku 2-6 let, pak téměř ve všech krajích došlo mezi školními roky 2013/14 a 2023/24 k nárůstu tohoto podílu, s výjimkou kraje Pardubického, kde podíl dětí ve věku 2-6 let navštěvujících mateřskou školu poklesl o 2,5 p.b., kraje Jihomoravského (pokles o 1,3 p.b.), Vysočiny (o 1,1 p.b.) a Vysočiny (také o 1,1 p.b.). Stejného podílu jako před deseti lety dosáhla Praha (57,9 %). Naopak nejvyšší nárůst tohoto podílu najdeme v kraji Středočeském (o 4,9 procentního bodu). V porovnání s tím za celou Českou republiku došlo k nárůstu o jeden procentní bod. Pokud srovnáme situaci v jednotlivých krajích ve školním roce 2023/24, pak nejvyšší podíl dětí ve věku 2-6 let chodil do školky v kraji Olomouckém (67,9 %) a nejnižší naopak v Praze (57,9 %). Zde je však dobré připomenout, že řada dětí zejména v Praze navštěvuje soukromé školky a dětské skupiny bez práva poskytování předškolní přípravy, které nejsou evidovány v rejstříku škol a nepodléhají statistickému zpracování. Zejména školám v kraji Karlovarském, Ústeckém a v Praze navíc kapacitně „ulehčují“ přípravné třídy zřízené při základních školách, které navštěvují děti s odkladem. Jak bude dále uvedeno, v těchto třech krajích pojmu více než třetinu dětí s odkladem (37,1 % v případě Prahy, 41,5 % v případě Ústeckého kraje a 48,2 % v případě kraje Karlovarského). V jiných krajích tento podíl činí 3,8 % až 22,8 % (viz graf 1.26 dále v této zprávě).

Graf 1.7 Mateřské školy - poměr celkového počtu dětí v MŠ k populaci 2-6 let (v % dle kraje)



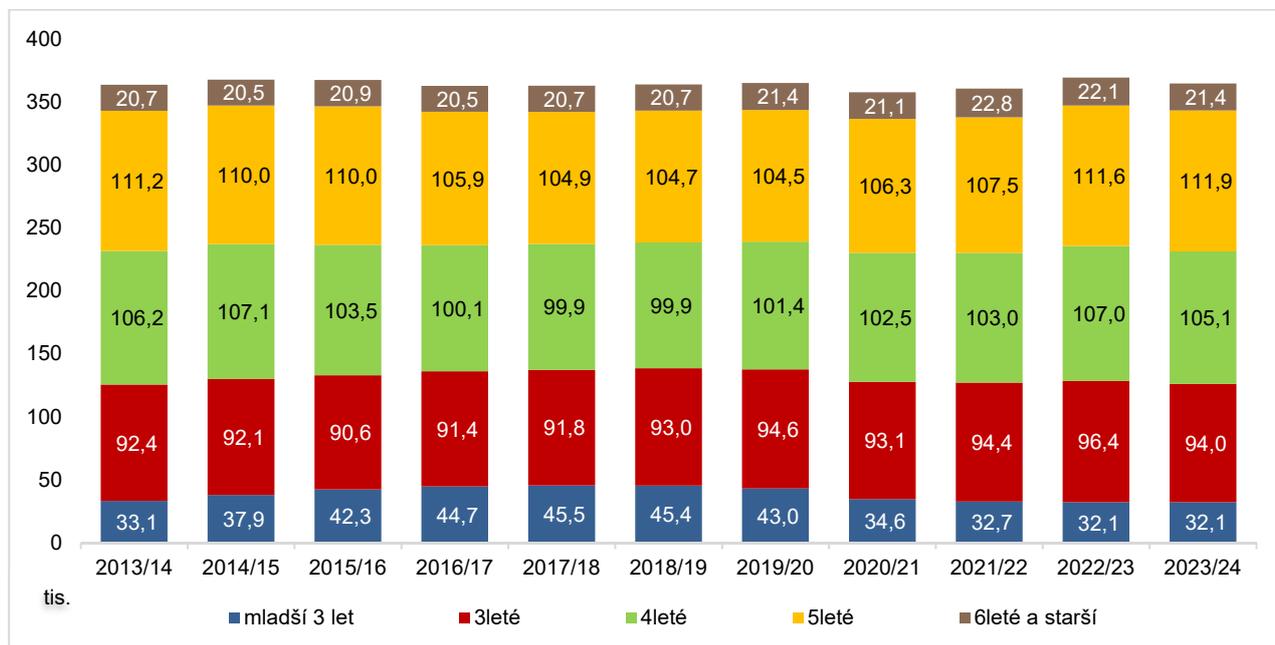
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

1.2 Věkové složení dětí v mateřských školách

V mateřských školách mají od školního roku 2013/14 největší zastoupení 5leté děti s 30,6% podílem ve školním roce 2023/24. Mezi školními roky 2013/14 až 2017/18 rostl podíl **dětí v mateřských školách mladších tří let**. Jejich absolutní počet se v tomto období zvýšil o 37,2 %. V dalších školních letech však jejich počet klesal, pouze mezi posledními dvěma školními roky se o 25 dětí zvýšil - viz grafy 1.8 a 1.9. Největší propad zaznamenal mezi školními roky 2019/20 a 2020/21. Na pokles počtu a podílu dětí mladších tří let ve školkách mezi lety 2019/20 a 2021/22 mohla mít vliv pandemie onemocnění covid-19 a navýšení rodičovského

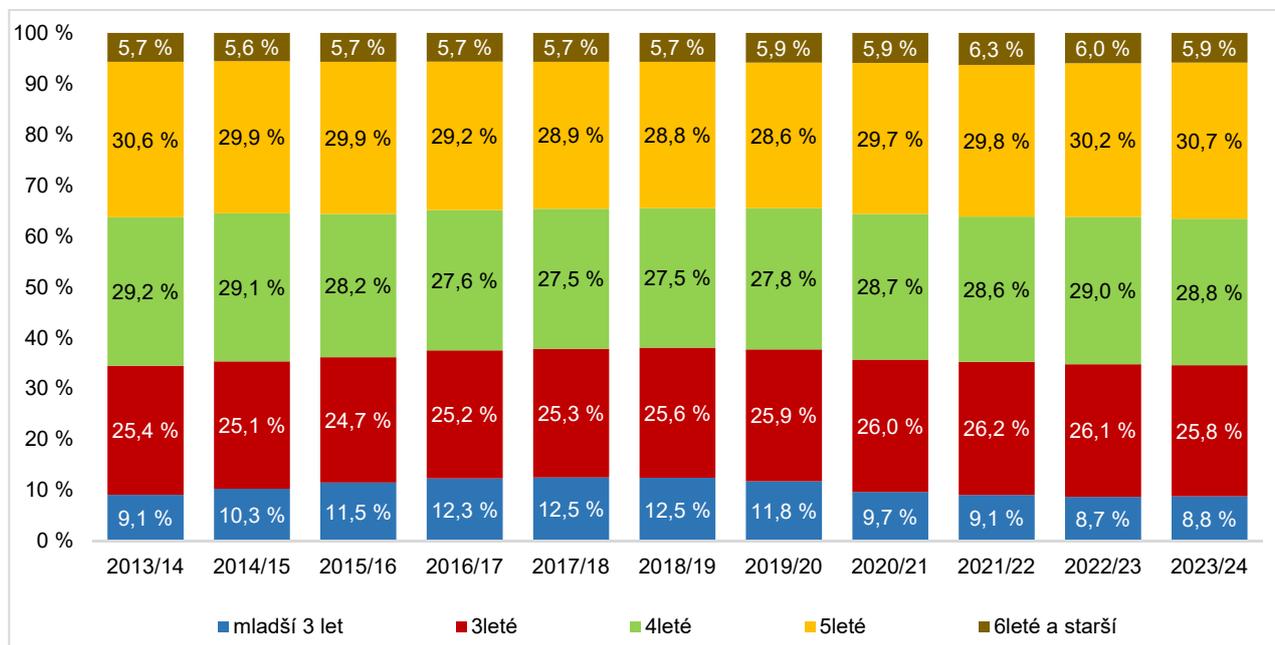
příspěvku od ledna 2020. Mohly zde však sehrát úlohu též jiné faktory, např. převažující názor rodičů na prospěšnost umístění dítěte mladšího tří let do školky. Kromě setrvávání na rodičovské dovolené přitom mohli volit též jesle či alternativní zařízení, které není vedeno v rejstříku škol.

Graf 1.8 Děti v mateřských školách podle věku (v tis.)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.9 Děti v mateřských školách podle věku (v %)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

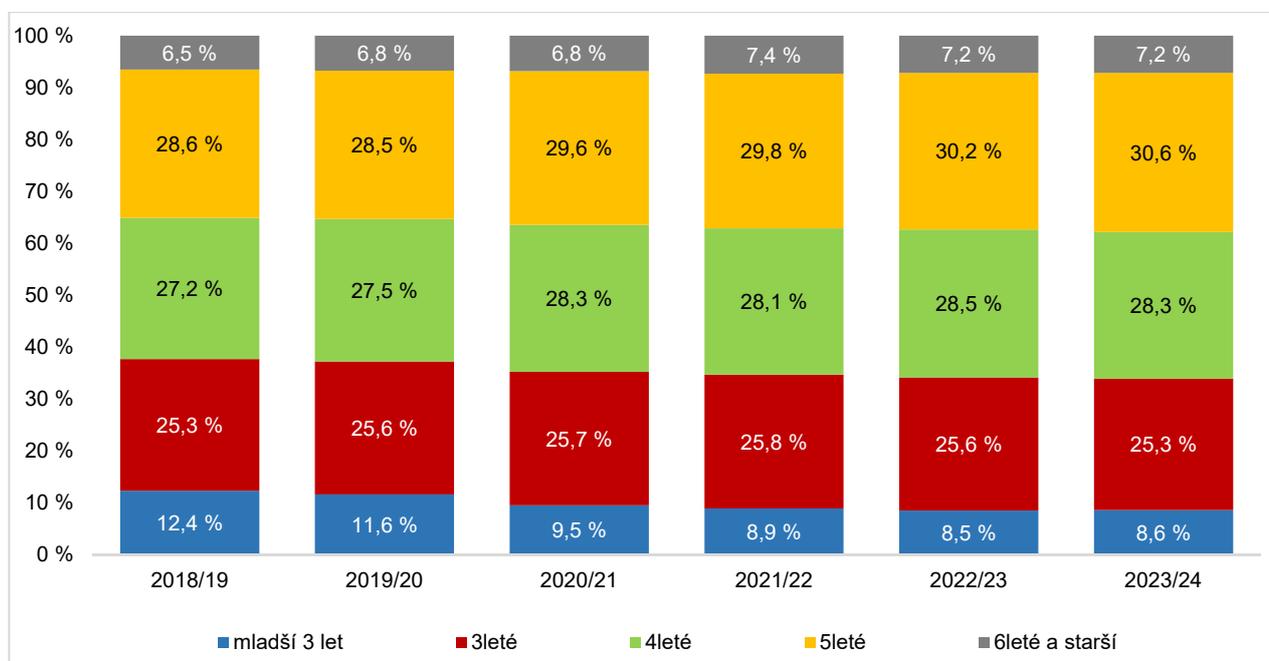
Mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 pak narostl celkový počet dětí v mateřských školách, což podpořily děti ukrajinských uprchlíků. Pochopitelně se to projevilo zejména navýšením počtu dětí ve věku 3-5 let, tedy věku typickém pro docházku do školek, které jsou na veřejné školy přijímány přednostně před dětmi mladšími. Mezi školními roky 2022/23 a 2023/24 počet dětí v mateřských školách poklesl, čímž vznikl prostor pro to, aby byly přijaty také mladší děti do školek. Jak již bylo řečeno, počet dětí mladších tří let ve školách se opravdu zvýšil, přestože jen o 25 dětí. Výrazněji se zvýšil počet dětí pětiletých (o 330), v ostatních kategoriích došlo k úbytku



počtu dětí (o 723 až 2 2370 dětí). V mateřských školách ubylo i dětí, které před zahájením školní docházky dosáhly šesti a více let, tedy s odkladem povinné školní docházky. Jejich podíl v mateřských školách se v uplynulém desetiletí pohybuje kolem šesti procent, přičemž šestiprocentní hranici překročil pouze ve školním roce 2021/22, tedy na počátku pandemie onemocnění covid-19. Již ve školním roce 2022/23 poklesl podíl šestiletých a starších dětí na 6,0 %, a to přesto, že tento rok byl poznamenán přílivem dětí z Ukrajiny.

Nutno doplnit, že část dětí s odkladem se vzdělává též v přípravných třídách základní školy a v přípravném stupni základní školy speciální, přičemž zejména počet přípravných tříd a dětí v nich poměrně výrazně roste (za posledních pět let se více než zdvojnásobil). Graf č. 1.10 proto pro doplnění ukazuje podíl dětí jednotlivých věkových kategorií ze všech dětí v předškolním vzdělávání, tedy ať již se vzdělávají v mateřské škole, nebo v přípravné třídě základní školy běžné či v přípravném stupni základní školy speciální⁵). Jak je patrné, i v tomto pohledu lze konstatovat, že se podíl dětí s odkladem (tj. šestiletých a starších) v předškolním vzdělávání mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 mírně snížil, a sice ze 7,4 % na 7,2 %. V předcházejících třech letech však byl ještě nižší (pohyboval se mezi 6,5 % a 6,8 %). V posledním sledovaném školním roce 2023/24 se udržel na úrovni z předchozího školního roku, tedy na 7,2 %.

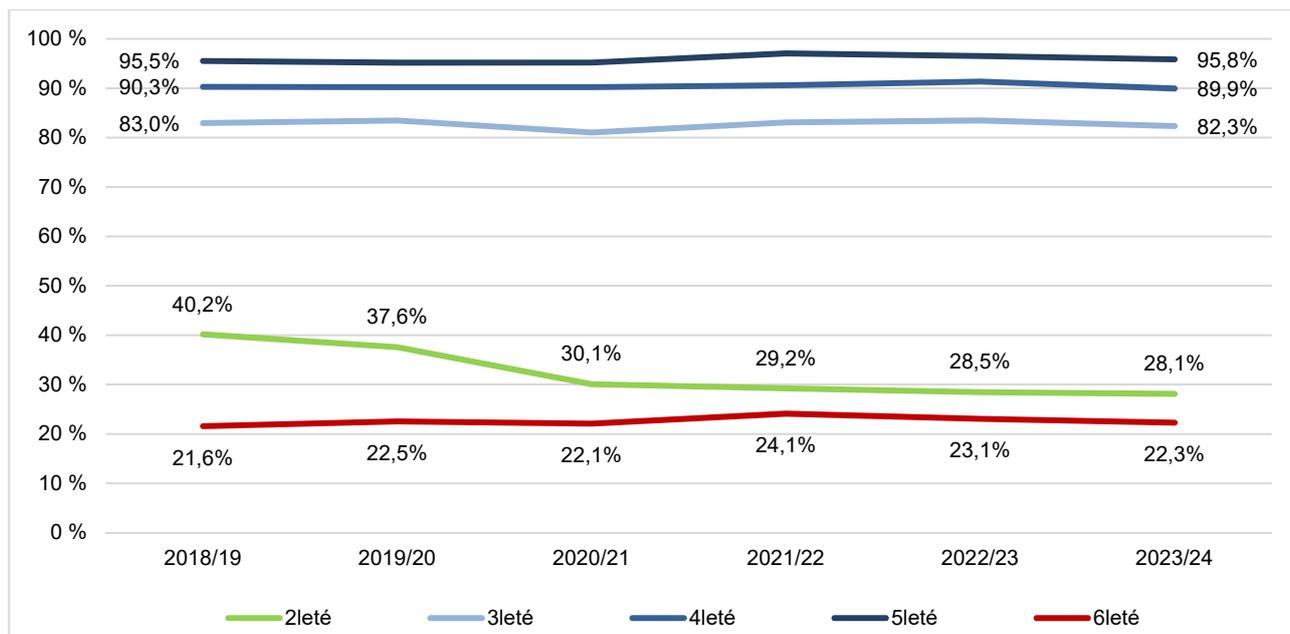
Graf 1.10 Děti v předškolním vzdělávání (v mateřských školách, v přípravné třídě či v přípravném ročníku) podle věku (v %)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

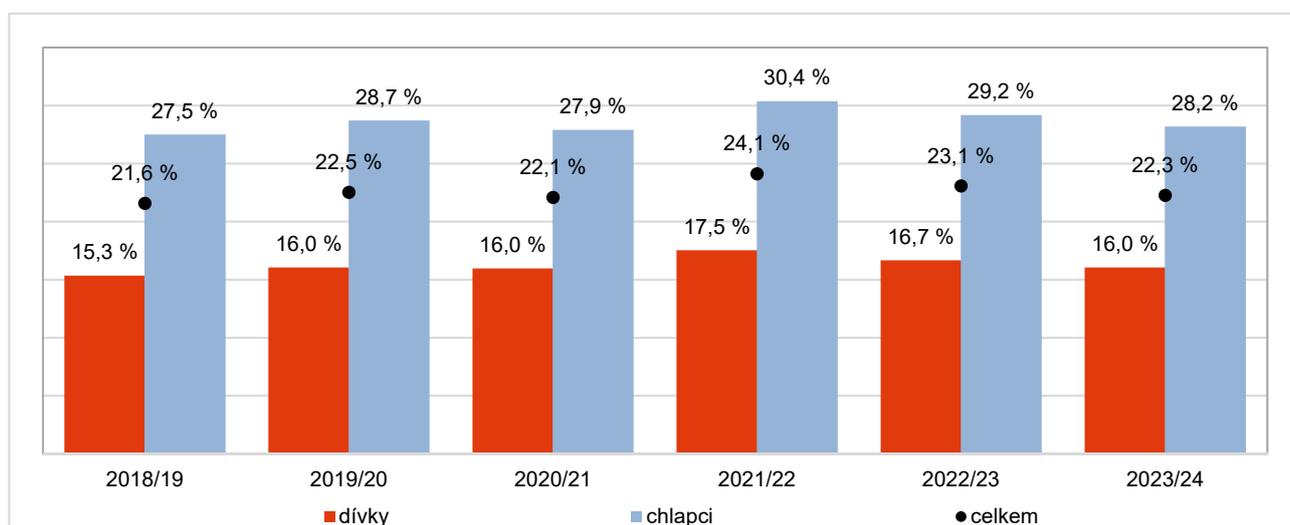
Počet dětí jednotlivých věkových kategorií v předškolním vzdělávání lze dále vztáhnout k populaci České republiky. Graf č. 1.11 uvádí, jaký podíl dětí dvouletých, tříletých, čtyřletých, pětiletých a šestiletých docházel v uplynulých šesti školních rocích do předškolního vzdělávání s právem poskytování předškolní přípravy (opět ať již do mateřské školy, přípravné třídy základní školy či přípravného stupně základní školy speciální). Jedná se o věk platný před zahájením uvedeného školního roku, u dětí ve školkách či školách k 31. srpnu, u populace k 1. červenci. Podíly jsou tedy orientační, neboť část populace dětí uvedeného věku oslaví během letních prázdnin další narozeniny a přeřadí se tím do starší věkové skupiny. Navíc je třeba vzít v úvahu, že do populace ČR nejsou zahrnuti cizinci bez trvalého pobytu v ČR, kteří také mohou navštěvovat předškolní vzdělávání.

⁵ Pro více informací o přípravných třídách ZŠ a přípravném stupni ZŠ speciální odkazujeme na kapitolu 1.5.

Graf 1.11 Podíl populace dětí uvedených věkových skupin navštěvující předškolní vzdělávání

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.11 ukazuje, že do předškolního vzdělávání na začátku školního roku nastupuje naprostá většina dětí ve věku 4-5 let a více než čtyři pětiny z dětí tříletých. Je také patrné, že zatímco podíl dvouletých dětí ve školkách s právem poskytování předškolní přípravy má od školního roku 2018/2019 tendenci se snižovat, podíl šestiletých dětí v předškolním vzdělávání stoupl mezi školními roky 2017/18 a 2021/22 z pětiny na téměř čtvrtinu. Od školního roku 2021/22 však zaznamenává mírný pokles, a sice na 22,3 % ve školním roce 2023/24. Pokles je znát též pokud tento indikátor sestrojíme zvláště pro chlapce a dívky. U dívek se podíl šestiletých v předškolním vzdělávání ze všech šestiletých dívek v populaci snížil ze 17,5 % na 16 %, u chlapců pak ze 30,4 % na 28,2 %. Častěji než dívky tak mají odklad chlapci – viz graf 1.12.

Graf 1.12 Podíl šestiletých dětí s odkladem z populace všech šestiletých dětí (obyvatel ČR)

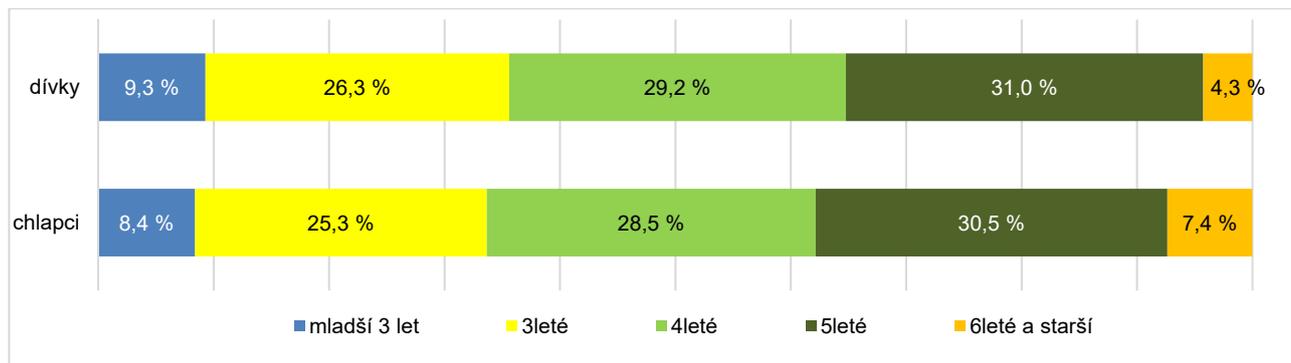
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Výuce v přípravných třídách a v přípravném stupni je věnována kapitola 1.5. Zde se ještě vrátíme k situaci v mateřských školách. Graf 1.13 znázorňuje **věkové složení chlapců a dívek** navštěvujících mateřské školy. Zde je zřejmé, že podíl dívek mladších tří let ze všech dívek navštěvujících mateřské školy byl o necelý procentní bod vyšší (9,3 %), než jak tomu bylo u chlapců této věkové skupiny (8,4 %). Naopak šestiletých a starších dívek bylo v mateřských školách 4,3 %, což je o tři procentní body méně než v případě chlapců



(7,4 %). Častěji tak zůstávají ve školkách i po dosažení 6 let chlapci než dívky. Svůj vliv přitom sehrávají též diagnostické metody či nastavené hranice, které se zdají být vhodnější pro dívky, které v předškolním věku dospívají rychleji než chlapci.⁶

Graf 1.13 Věkové složení dětí v mateřských školách v dělení na dívky a chlapce (2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se na školy v dělení **dle zřizovatele**, můžeme konstatovat, že ve školách soukromého zřizovatele tvořily ve školním roce 2023/24 ze všech dětí 14,9 % děti mladší tří let. Oproti tomu ve veřejných a církevních školách byl tento podíl 8,6 %. Mezi dětmi docházejícími do církevních škol byl pak o něco vyšší podíl šestiletých a starších (8,2 %) než ve školách soukromých (5,0 %) a veřejných (5,9 %) – viz graf 1.14. Dodejme, že rozdíl mezi zřizovateli najdeme i v případě, že sledujeme podíl šestiletých a starších dětí z dětí ve věku tři a více let navštěvujících mateřskou školu. U veřejných škol činí 6,4 %, u soukromých 5,9 % a u církevních 9,0 %. Není tak daný pouze rozdílným zastoupením dětí mladších tří let ve školkách těchto tří druhů zřizovatelů.

Graf 1.14 Věkové složení dětí v mateřských školách podle jejich zřizovatele (2023/24)



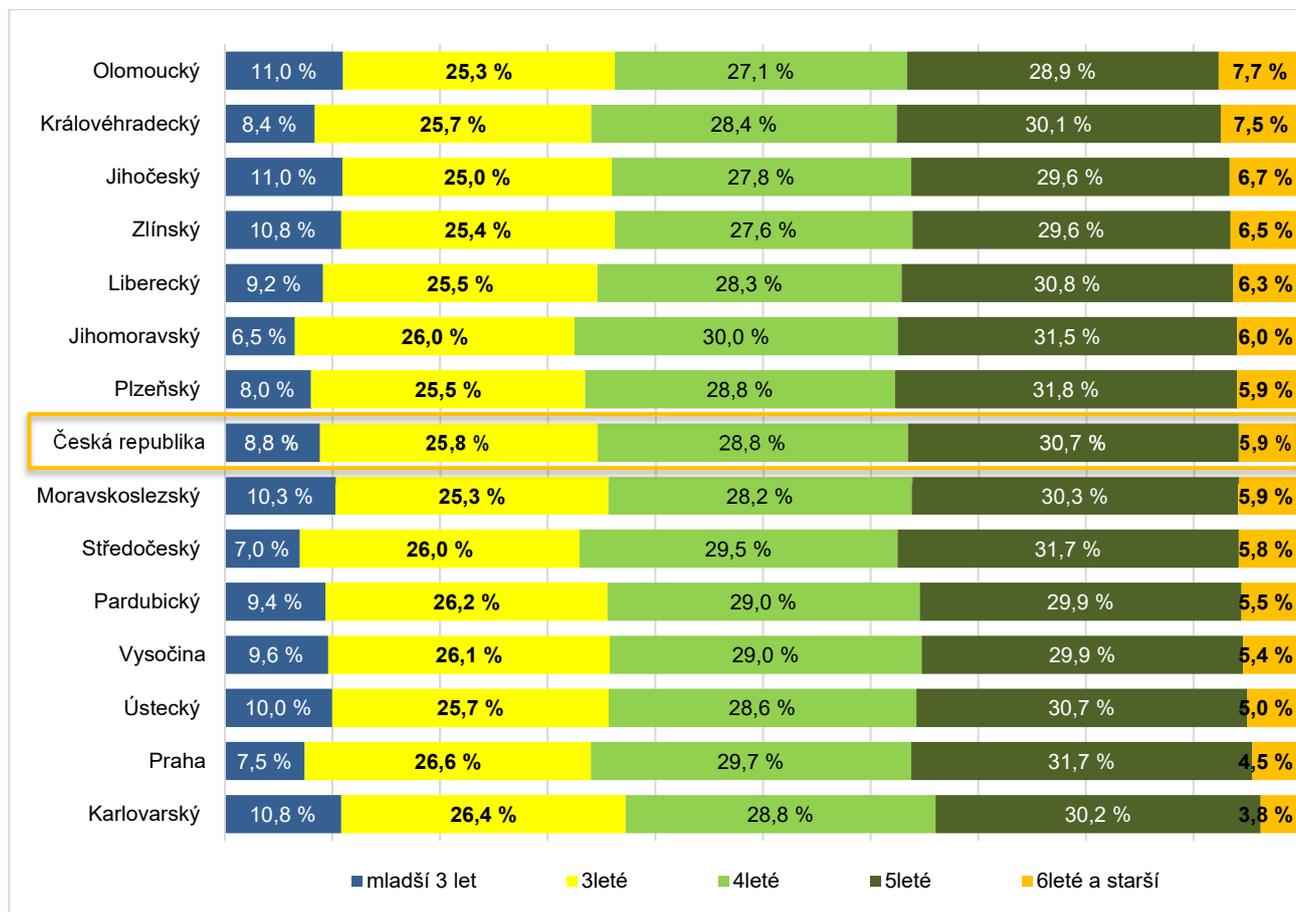
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Poměrně značné rozdíly ve věkovém složení dětí mateřských škol najdeme též v dělení dle **krajů**. Nejvyšší podíl dětí mladších 3 let (cca 11 %) byl mezi dětmi v mateřských školách v kraji Olomouckém, Jihočeském, Karlovarském a Zlínském. Nejmenší byl naopak v kraji Jihomoravském (6,5 %), Středočeském (7,0 %) a v Praze (7,5 %). Nejvyššího podílu šestiletých a starších dětí v mateřských školách (více než 7 %) dosáhl kraj Olomoucký (7,7 %) a Královéhradecký (7,5 %). Naopak v Praze a v kraji Karlovarském byl mezi dětmi v mateřských školách ze všech krajů nejmenší podíl dětí 6letých a starších (4,5 %, resp. 3,8 %) – viz graf 1.15.

⁶ Viz zde: https://pages.pedf.cuni.cz/uvrv/files/2016/04/Spravedlivy_start.pdf

Tuto informaci je opět nutno dát do vztahu k dostupnosti přípravných tříd, resp. přípravného stupně. Jak ukážeme v kapitole 1.5, právě kraje Praha, Karlovarský a Ústecký jsou těmi s největším podílem základních škol disponujících přípravnou třídou (35,3 %, resp. 26,8 %, resp. 28,4 %). Naopak v krajích Královéhradeckém, Jihočeském a Olomouckém je takových škol nejmenší podíl (1,6 %, resp. 3,6 %, resp. 3,9 %).

Graf 1.15 Věkové složení dětí v mateřských školách dle sídla školy (2023/24)

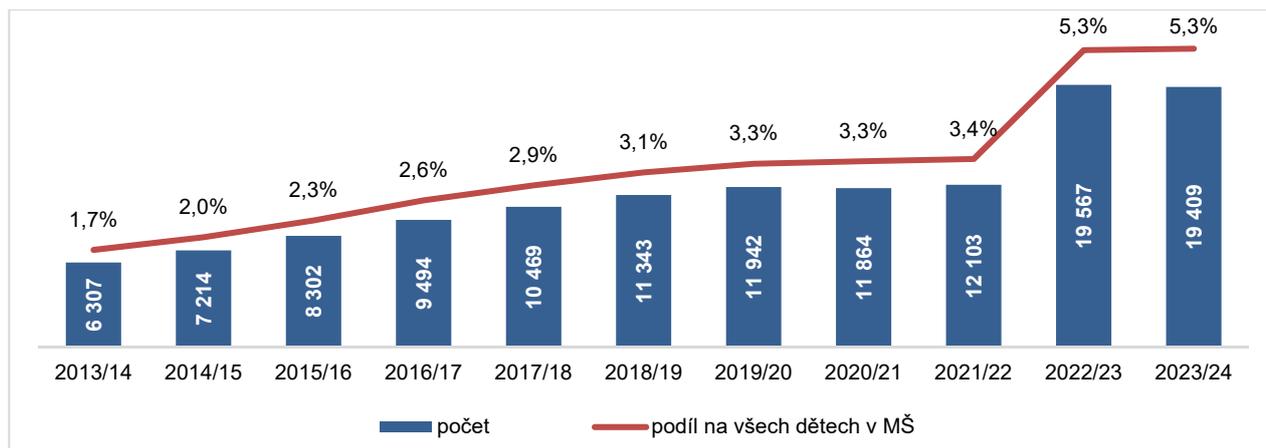


Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

1.3 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách

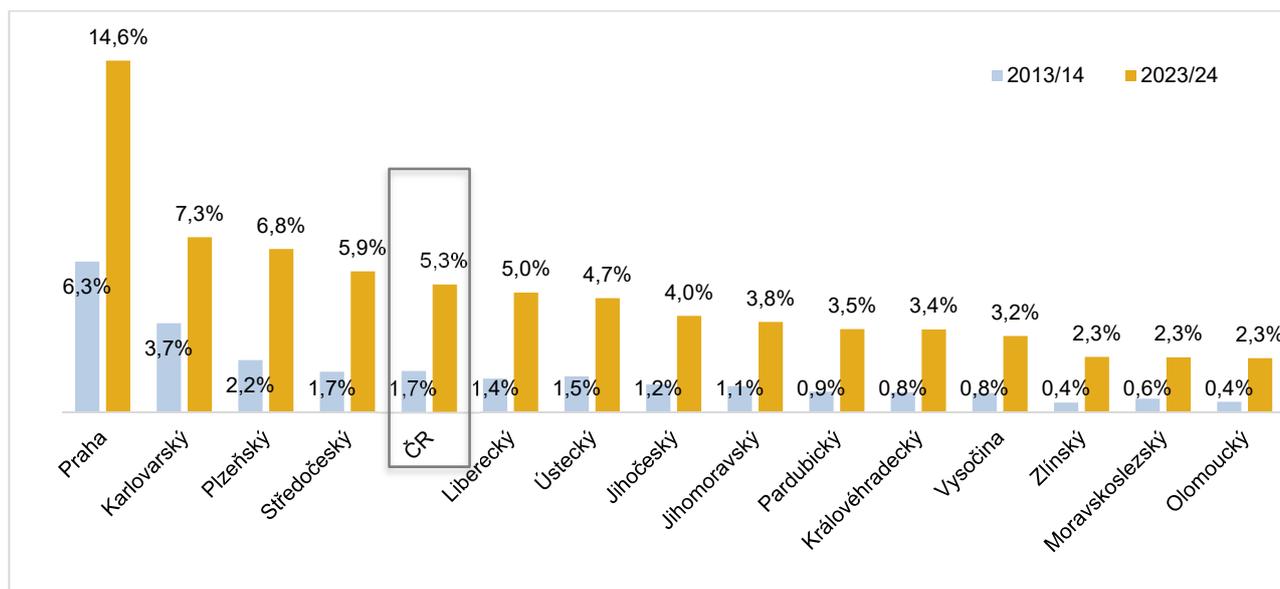
Vzhledem k tomu, že i na děti cizinců, kteří pobývají na území České republiky, se vztahuje povinná školní docházka, je důležitá také jejich předškolní příprava. U dětí s odlišným mateřským jazykem může být navíc pobyt v mateřské škole prvním setkáním s českým jazykovým prostředím. U těchto dětí se tedy jedná o velmi žádoucí formu přípravy na povinnou školní docházku, neboť snižuje jazykovou a kulturní bariéru.

Do počtu dětí s **cizím státním občanstvím** nejsou započteny děti, které mají české občanství spolu s jiným – u každého dítěte je vedeno vždy jen jedno státní občanství. Počet takových „cizinců“ byl k 30. 9. 2023 v mateřských školách 3,1krát vyšší než před deseti lety. Z 6 307 ve školním roce 2013/14 se zvýšil na 19 567 ve školním roce 2022/23, ve školním roce 2023/24 pak oproti předešlému mírně poklesl na 19 409, tedy o 0,8 %. Nutno však říci, že počet dětí české státní příslušnosti poklesl o něco výrazněji (o 1,3 %). Budeme-li se tedy soustředit na podíl cizinců ze všech dětí v mateřských školách, pak mezi školními roky 2013/14 a 2019/20 poměrně rychle rostl (z 1,7 % na 3,3 %), v době pandemie byl přibližně stejný, k 30. 9. 2021 se však opět zvýšil. Poté skokově narostl díky přijímání ukrajinských uprchlíků na naše školy. Ty Česká republika přijímala zejména v průběhu školních roků 2021/22 a 2022/23; vzhledem však k vykazování dat dle stavu k 30. 9. daného školního roku se všechny tyto děti započítaly až do statistik za školní rok 2022/23. Ve školním roce 2023/24 se růst podílu cizinců zastavil a zůstal na 5,3 %.

Graf 1.16 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Dlouhodobě je nejvyšší podíl cizinců v mateřských školách **v Praze**. K 30. 9. 2023 jich bylo 14,6 %, což je téměř třikrát vyšší podíl, než je průměr za celou Českou republiku (5,3 %). S velkým odstupem pak následoval kraj Karlovarský (7,3 %) a Plzeňský (6,8 %). Naopak nejmenší podíl dětí cizí státní příslušnosti v mateřských školách zaznamenal kraj Olomoucký (2,3 %), Moravskoslezský (2,3 %) a Zlínský (2,3 %). V ostatních krajích se podíl takových dětí pohyboval mezi 3,2 % a 5,9 % - viz graf 1.17.

Graf 1.17 Podíl dětí s cizím státním občanstvím v mateřských školách v jednotlivých krajích ČR

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.17 také ukazuje, jak se podíl cizinců v jednotlivých krajích zvýšil za deset let. V absolutním vyjádření přibýlo nejvíce dětí cizí státní příslušnosti jednoznačně v Praze (o 3 725), v kraji Středočeském (o 2 314) a Jihomoravském (o 1 134), v ostatních krajích již byl zaznamenán nárůst o 258 až 902 dětí. Pokud však budeme brát v potaz relativní přírůstek, pak ve Zlínském kraji se počet cizinců více než zpětinásobil (zvýšil se 5,6krát) a v Olomouckém kraji se zpětinásobil. Čtyřikrát vyšší byl na Vysočině, 3,9krát se zvýšil také v kraji Středočeském, Pardubickém a Moravskoslezském. Naopak v Karlovarském kraji se počet cizinců zvýšil jen o 72,9 % a v Praze vzrostl 2,5 krát. Tyto kraje jsou však těmi, které již před deseti lety měli cizinců výrazně vyšší podíl než ostatní kraje.

V členění podle **zřizovatele** dosáhl ve školním roce 2023/24 k 30. září podíl dětí s cizím státním občanstvím nejvyšší hodnoty v soukromých mateřských školách (9,0 %). V církevních školách to bylo 7,6 % a nejméně (5,1 %) v mateřských školách, jejichž zřizovatelem je obec, kraj nebo MŠMT.

Tab. 1.3 Cizinci v mateřských školách podle zřizovatele (2023/24)

zřizovatel	děti v MŠ celkem	v tom dle státního občanství		podíl cizinců
		Česká republika	jiné	
veřejný	347 286	329 403	17 883	5,1%
soukromý	15 106	13 740	1 366	9,0%
církevní	2 099	1 939	160	7,6%

Pozn.: V této tabulce jsou uváděny děti ve fyzických osobách, nikoliv počtech studií. Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi dětmi v mateřských školách s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a Slováci** (dohromady tvořili v uplynulém školním roce čtyři pětiny všech cizinců). Zejména s ohledem na stále probíhající válce na Ukrajině bylo k 30. září 2023 mezi dětmi s cizí státní příslušností v mateřských školách v ČR pochopitelně zdaleka nejvíce dětí ukrajinského státního občanství (54,1 %, v předchozím roce to bylo oproti 54,8 %). Do školního roku 2018/19 však mezi cizinci převažovaly děti s vietnamským občanstvím. Absolutní počty dětí s nejčastěji se vyskytujícím státním občanstvím, tj. s více než 105 příslušníky na našich mateřských školách k 30. 9. 2023, uvádí tabulka 1.4. Kromě údajů za školní rok 2023/24 jsou zde uvedeny informace i za vybrané předchozí školní roky (tj. před pěti a deseti lety).

Tab. 1.4 Cizinci v mateřských školách podle státního občanství

	2013/14		2018/19		2023/24	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	6 307	100	11 343	100	19 409	100
občané EU (mimo ČR)	1 746	27,7	3 351	29,5	3 781	19,5
ostatní evropské státy	2 231	35,4	3 834	33,8	11 704	60,3
ostatní státy světa	2 330	36,9	4 158	36,7	3 924	20,2
z toho občané zemí:						
Ukrajina	1458	23,1	2 677	23,6	10 501	54,1
Vietnam	1 685	26,7	2 963	26,1	2 542	13,1
Slovensko	1 096	17,4	2 053	18,1	2 291	11,8
Rusko	455	7,2	732	6,5	638	3,3
Mongolsko	168	2,7	366	3,2	484	2,5
Rumunsko	107	1,7	281	2,5	423	2,2
Bulharsko	134	2,1	282	2,5	243	1,3
Moldavsko	120	1,9	164	1,4	206	1,1
Maďarsko	23	0,4	106	0,9	203	1,0
Polsko	115	1,8	196	1,7	189	1,0

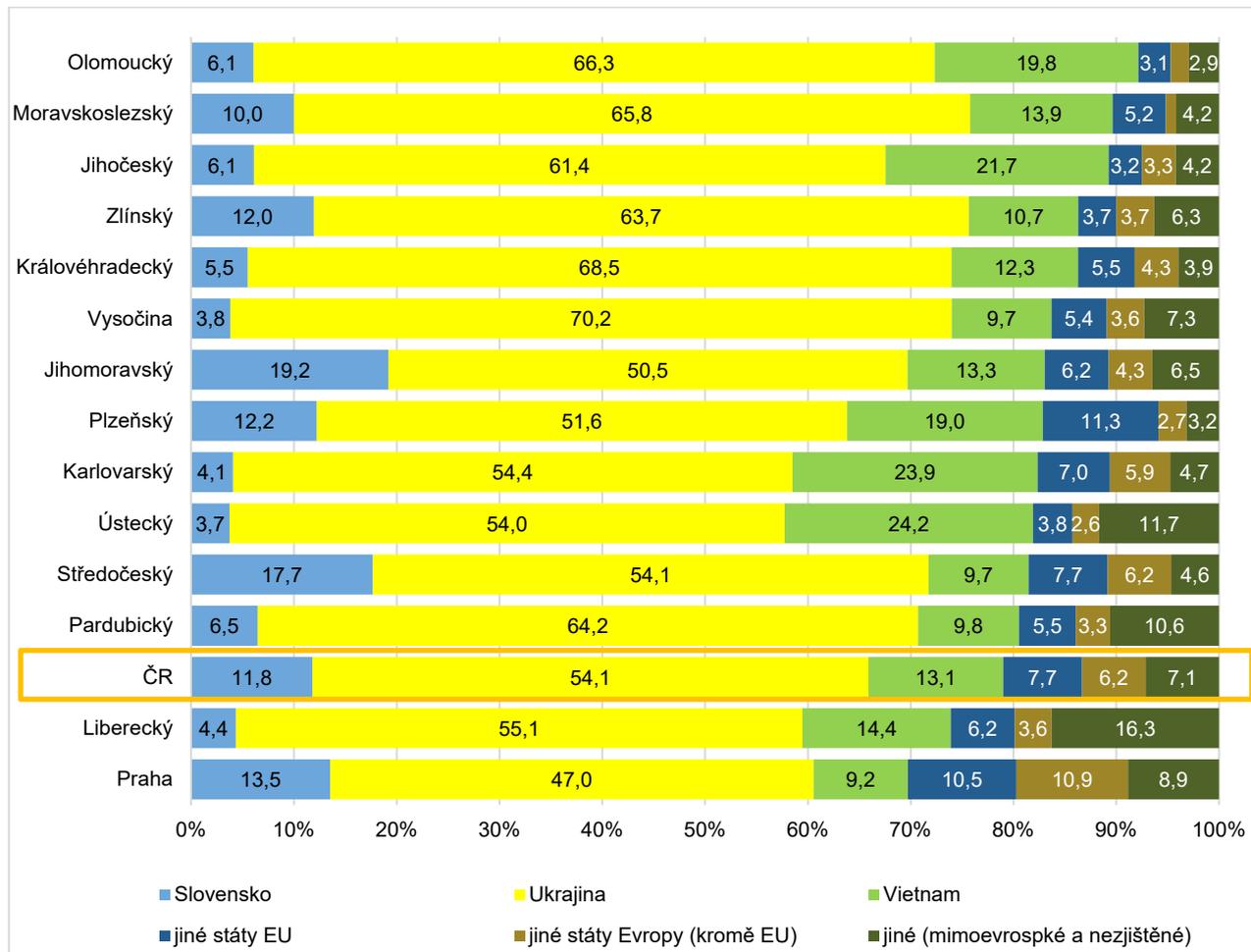
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.18 níže ukazuje podíl dětí původem ze Slovenska a ostatních států Evropské unie, z Ukrajiny a ostatních evropských států mimo EU a z Vietnamu a ostatních států mimo Evropu, a sice v dělení na jednotlivé kraje. Ty jsou řazené dle podílu, jaký tvořili ve školním roce 2023/24 cizinci původem ze Slovenska, Ukrajiny či Vietnamu (tj. součet dětí těchto tří státních příslušností) ze všech dětí cizí státní příslušnosti v mateřských školách v České republice. Tato **tři občanství** mělo v České republice celkem 79,0 % dětí cizí státní příslušnosti docházejících do mateřských škol. Přitom v Olomouckém kraji tvořili žáci těchto tří občanství v základních školách 92,2 %. Naopak menší podíl, než je celorepublikový průměr, zaujímaly tyto skupiny cizinců mezi cizinci obecně v Praze (69,7 %) a v Libereckém kraji (73,9 %).



Pokud se jedná o žáky **slovenské státní příslušnosti**, tvořili mezi všemi žáky cizí státní příslušnosti nejvyšší podíl v kraji Jihomoravském (19,2 %) Středočeském (17,7 %) a nejmenší naopak v kraji Ústeckém (3,7 %), na Vysočině (3,8 %), v kraji Karlovarském (4,1 %) a Libereckém (4,4 %). V Ústeckém a Karlovarském kraji zas tvořili mezi cizinci oproti jiným krajům výraznější podíl **Vietnamci** (24,2 %, resp. 23,9 %). Nejmenší podíl ze všech cizinců pak Vietnamci představovali v Praze (9,2 %), na Vysočině (9,7 %), v kraji Středočeském (9,7 %) a Pardubickém (9,8 %). Pokud se jedná o **Ukrajince**, tvořili v září 2023 nejvyšší podíl mezi žáky cizí státní příslušnosti Na Vysočině (70,2 %) a v kraji Královéhradeckém (68,5 %) a nejmenší naopak v Praze (47,0 %).

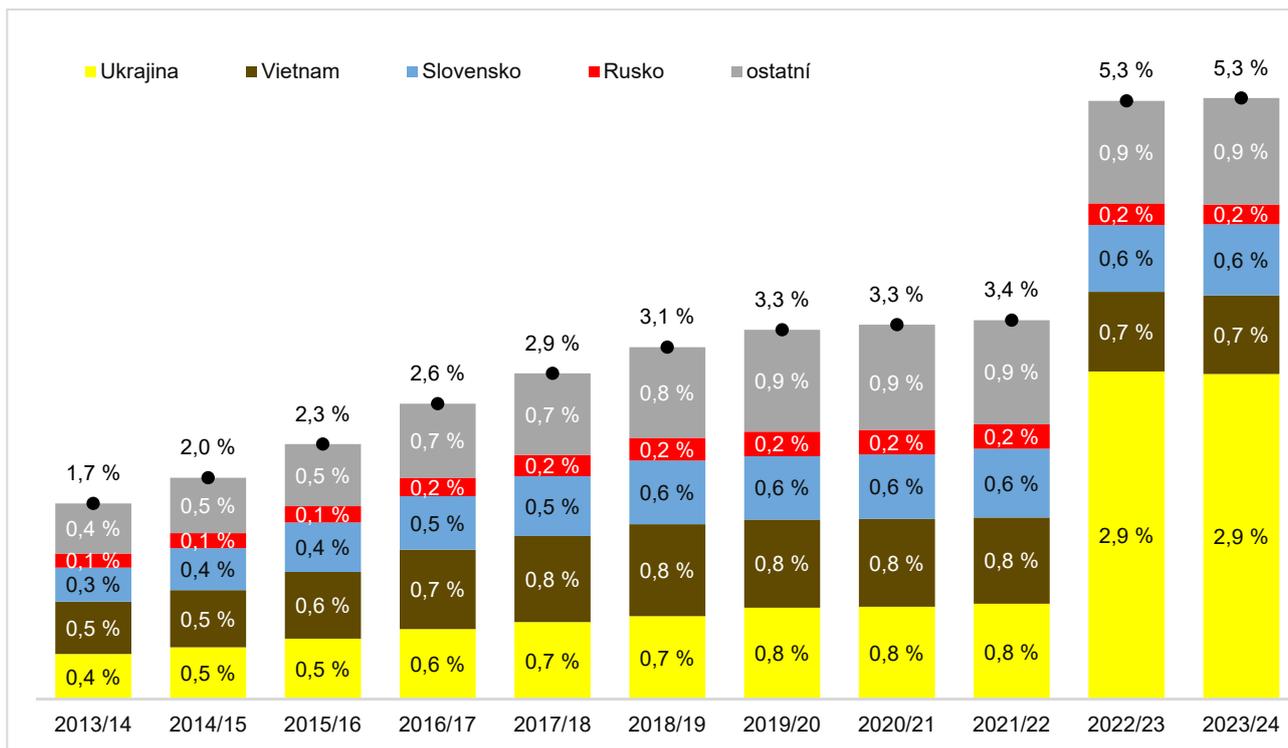
Graf 1.18 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách v krajích podle občanství (2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Pokud bychom vedle výše uvedených tří hlavních státních příslušností vyčlenili ještě čtvrtou nejčetnější, tj. ruskou, můžeme konstatovat, že nejvyšší zastoupení mezi dětmi v mateřských školách měla v Praze. Mateřské školy v Praze vzdělávaly 66,8 % všech ruských dětí docházejících do mateřských škol s právem poskytování předškolní přípravy v ČR. Následuje Středočeský kraj, kde se vzdělávalo 14,6 % ruských dětí. Školy v ostatních krajích již vzdělávaly již méně než 5 % ruských dětí, nejníže ty v Moravskoslezském a Olomouckém kraji (0,4 %).

Jiný pohled přináší graf 1.19. Ten ukazuje, že na počátku školního roku 2023/24 tvořily děti ukrajinské státní příslušnosti 2,9 % ze všech dětí mateřských škol, tedy shodný podíl jako před rokem, kdy došlo díky politické situaci k prudkému navýšení tohoto podílu. Oproti tomu dětí z Vietnamu i ze Slovenska bylo 0,7 %, resp. 0,6 % a 0,2 % tvořily děti z Ruska. Graf také ukazuje, že podíl dětí z Ukrajiny rostl nejrychleji nejen mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 (tedy po vypuknutí války), ale již v dřívějším období poslední dekády.

Graf 1.19 Žáci s cizím státním občanstvím v MŠ k 30.9. (podíl z celkového počtu žáků MŠ)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

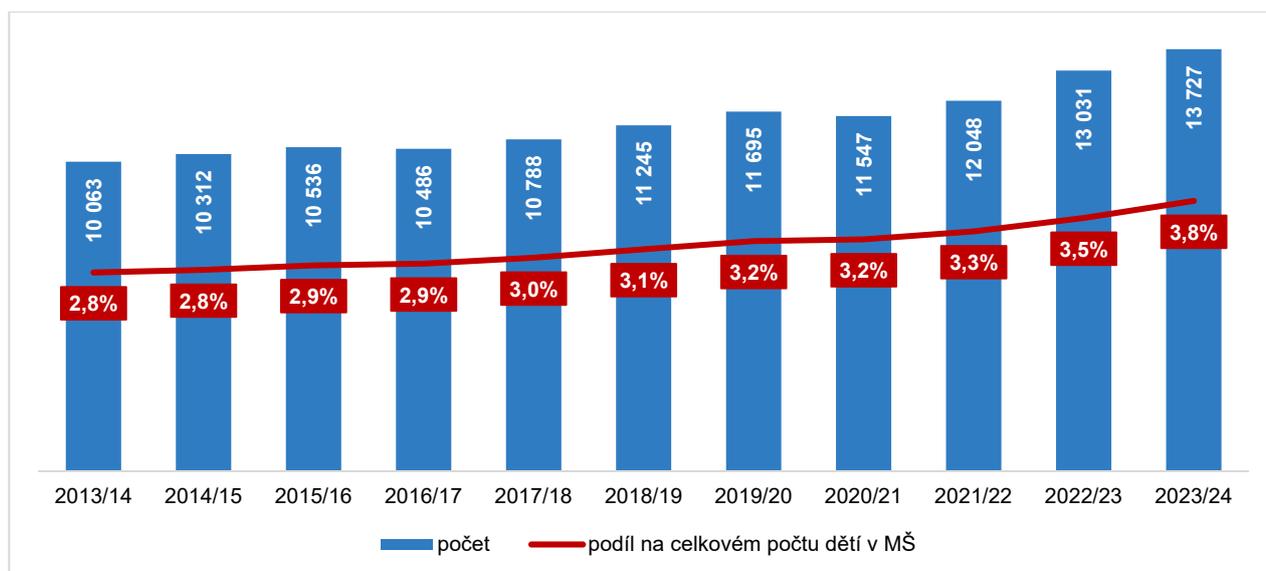
1.4 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách

V oblasti vzdělávání se používá pojem „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“. Tam se vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však v této analýze omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

Od školního roku 2016/17, kdy byla započata realizace zákonem ukotvené inkluze dětí/žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol/tříd, do školního roku 2023/24 se soustavně mírně zvyšoval podíl dětí s diagnostikovaným zdravotním postižením ze všech dětí v mateřských školách (celkově z 2,9 % na 3,8 %). Zde je třeba vzít v úvahu, že inkluze do běžných tříd často vyžaduje zapojení asistenta pedagoga, a proto mohl být kladen větší důraz na diagnostiku potíží a potvrzení statusu žáka se zdravotním postižením. Počet plných úvazků asistenta pedagoga v mateřských školách za dané období vzrostl z 1 605,8 na 5 433,8, tedy 3,4krát, zatímco počet dětí se zdravotním postižením se zvýšil o 30,9 %.

Od školního roku 2016/17 také setrvale stoupal absolutní počet žáků s diagnostikovaným postižením, pouze s výjimkou období mezi školními roky 2019/20 a 2020/21. Spolu s úbytkem celkového počtu dětí v mateřských školách v této době nejvíce poznamenané pandemií covid-19 se též počet dětí se zdravotním postižením v mateřských školách snížil. Spolu s úbytkem počtu dětí v mateřských školách se mezi posledními dvěma školními roky snížil i počet dětí na třídu, a sice z 21,6 na 21,1 dítěte a počet dětí na jednoho učitele klesl z 10,7 na 10,4. Počet dětí na jednu třídu i jednoho učitele tak byl v uplynulém školním roce nejnižší za posledních minimálně patnáct let. Spolu s rostoucím počtem asistentů pedagoga tak nízké počty dětí na jednu třídu a učitele vytvářely pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami v uplynulém roce poměrně příznivé podmínky.

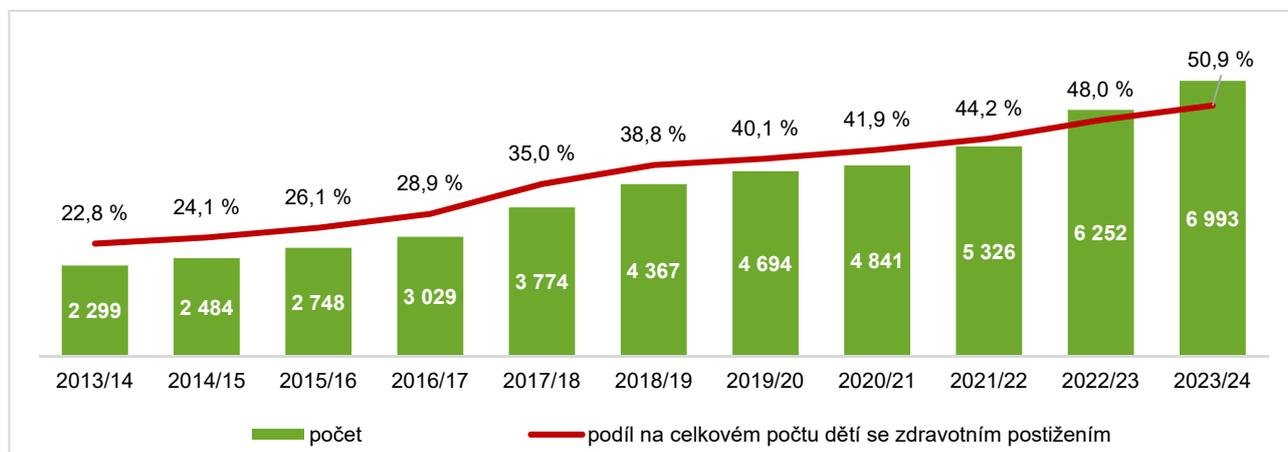


Graf 1.20 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíl dětí **se zdravotním postižením** v mateřských školách **veřejného a soukromého zřizovatele** byl přitom ve školním roce 2023/24 nižší (3,7 %) než ve školách zřizovatele **církevního** (8,1 %).

Ve školním roce 2023/24 navštěvovalo 50,9 % zdravotně postižených dětí v mateřských školách běžné třídy. Jde o více než dvojnásobný podíl oproti situaci před deseti lety, kdy bylo do **běžných tříd mateřských škol integrováno** „pouze“ 23 % dětí se zdravotním postižením. Běžné třídy mateřských škol navštěvovalo ve školním roce 2023/24 celkem 6 993 dětí se zdravotním postižením v porovnání s 2 299 dětmi ve školním roce 2013/14 – viz graf 1.21.

Graf 1.21 Děti se zdravotním postižením integrované v běžných třídách mateřských škol

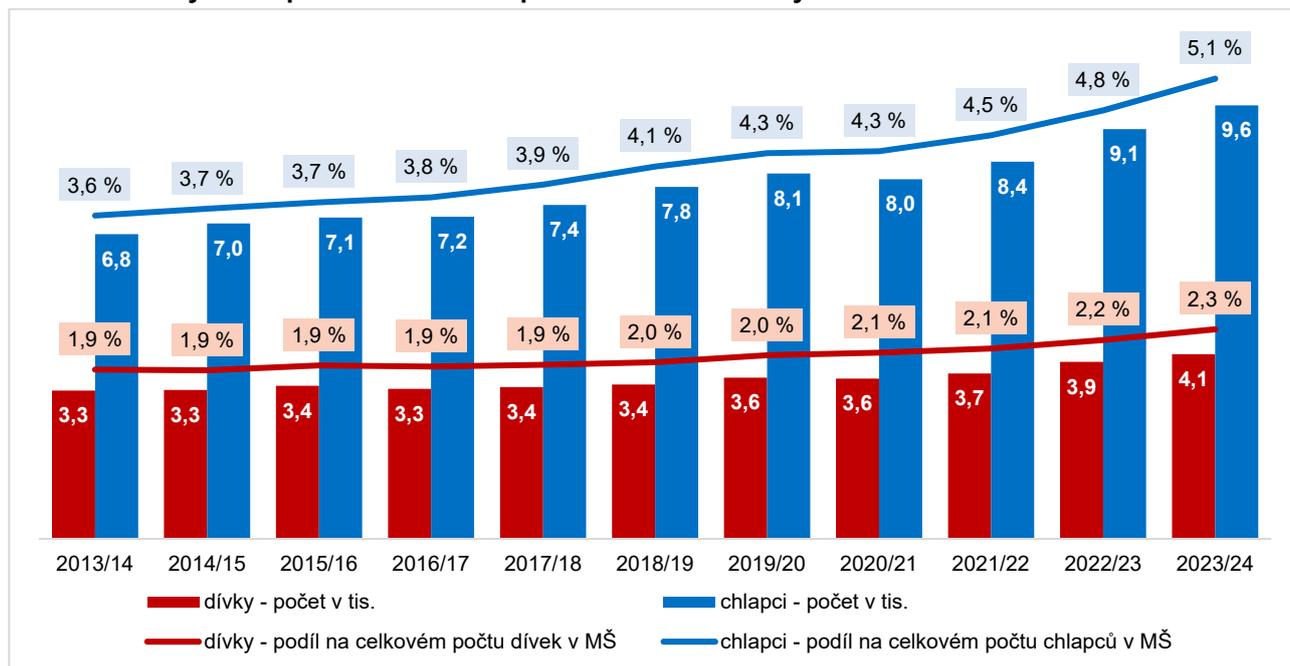
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Lze konstatovat, že podíl dětí s postižením integrovaných do běžných tříd v posledních 10 letech trvale rostl, a sice z 22,8 % na 50,9 %. Absolutní počet dětí se zdravotním postižením v běžných třídách se v posledních deseti letech soustavně zvyšoval a celkem se téměř ztrojnásobil, tj. narostl podstatně více než počet všech dětí se zdravotním postižením bez ohledu na integraci (tj. nárůst o 36,4 %). Naopak počet žáků ve speciálních třídách se snížil o 13,9 %.

Mezi dětmi s diagnostikovaným zdravotním postižením je dlouhodobě cca dvakrát **více chlapců než dívek**. Ve školním roce 2023/24 to bylo 9 626 chlapců oproti 4 101 dívkám. Je však také možné, že se chlapcům ve větší míře než dívkám v případě postižení doporučuje návštěva odborníka, který by dané postižení potvrdil a uznal tím nárok škoie na podporu. Ať tak či onak, dle vykazovaných statistik chlapci tvořili 70,1 % dětí se

zdravotním postižením navštěvujících mateřské školy. Na tisíc chlapců v mateřských školách připadlo v minulém školním roce 51 chlapců se zdravotním postižením, v případě dívek to bylo 23. Více viz graf 1.22.

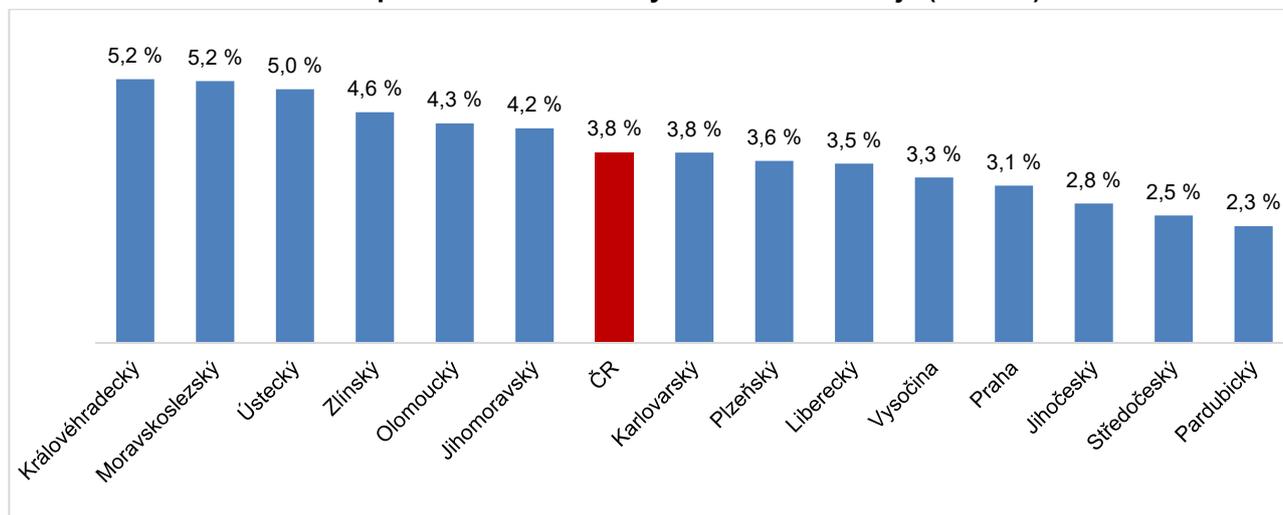
Graf 1.22 Dívky a chlapci se zdravotním postižením v mateřských školách



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíl dětí se zdravotním postižením ve školách byl ve školním roce 2023/24 napříč **kraji ČR** různý. Nejmenší byl v Pardubickém a Středočeském kraji (2,3 %, resp. 2,5 %) a největší naopak v kraji Královéhradeckém (5,2 %), Moravskoslezském (5,2 %) a Ústeckém (5,0 %). V ostatních krajích se pohyboval mezi 3,1 % a 4,6 % - viz graf 1.23.

Graf 1.23 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách dle kraje (2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z tabulky 1.5 je patrné, že ve školním roce 2023/24, jakož i před pěti lety, byly u poloviny dětí se zdravotním postižením zjištěny závažné vady řeči (50,2 %, resp. 50,3 %). Za deset let však podíl dětí s vadou řeči ze všech dětí se zdravotním postižením klesl (tj. z 55,7 % ve školním roce 2013/14). Snížil se i podíl dětí se zrakovými vadami. Naopak největší nárůst zaznamenal podíl dětí s poruchami autistického spektra (z 8,7 % ve školním roce 2013/14 na 11,6 % v uplynulém školním roce, přestože v předchozím školním roce to bylo dokonce 11,7 %) a se závažnými vývojovými poruchami učení či chování (ze 6,1 % na 11 %). To souvisí

s nástupem nového systému diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb a nároku na podpurná opatření pro děti s těmito potřebami.

Tab. 1.5 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách podle druhu postižení

	2013/14		2018/19		2023/24	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	10 063	100	11 245	100	13 727	100
se závažnými vadami řeči	5 610	55,7	5 661	50,3	6 889	50,2
s poruchami autistického spektra	875	8,7	1 108	9,9	1 591	11,6
se závažnými vývojovými poruchami učení či chování	616	6,1	1 115	9,9	1 508	11,0
mentálně postižené	493	4,9	721	6,4	840	6,1
tělesně postižené	421	4,2	409	3,6	544	4,0
zrakově postižené	529	5,3	456	4,1	411	3,0
sluchově postižené	266	2,6	281	2,5	277	2,0
postižené více vadami ¹⁾	1 253	12,5	1 494	13,3	1 667	12,1

¹⁾ za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpurných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V porovnání s dívkami u chlapců ve školním roce 2023/24 výrazněji převažovaly závažné vývojové poruchy učení či chování (12,2 % u chlapců a 8,1 % u dívek) a poruchy autistického spektra (13,1 % u chlapců a 8,0 % u dívek) nad ostatními druhy postižení. Celkově však lze říci, že ve všech sledovaných druzích zdravotního postižení vykázali větší četnost chlapci než dívky.

Tab. 1.6 Mateřské školy - počet a podíl chlapců a dívek s uvedeným druhem postižení (2023/24)

druh postižení	dívky - počet	chlapci - počet	dívky - podíl na celkovém počtu dívek se zdravotním postižením	chlapci - podíl na celkovém počtu chlapců se zdravotním postižením
Celkem	4 101	9 626	100,0%	100,0%
vadami řeči	2 083	4 806	50,8%	49,9%
zrakově	189	222	4,6%	2,3%
sluchově	114	163	2,8%	1,7%
tělesně	237	307	5,8%	3,2%
mentálně	300	540	7,3%	5,6%
vývojovými poruchami	333	1 175	8,1%	12,2%
poruchami autistického spektra	327	1 264	8,0%	13,1%
více vadami ¹⁾	518	1 149	12,6%	11,9%

¹⁾ za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpurných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

1.5 Předškolní vzdělávání na základních školách

Po dosažení šesti let většina dětí přechází v září z mateřské školy do 1. třídy základní školy. Některým dětem je však doporučen odklad nástupu o rok, během kterého se má vyrovnat jejich vývoj. Takové děti mohou zůstat ještě rok v mateřské škole, nebo začít chodit do **přípravné třídy běžné základní školy**, příp. navštěvovat **přípravný stupeň základní školy speciální**. V přípravných třídách a na přípravném stupni přitom probíhá výuka, která se již více podobá výuce na základní škole, a děti mají možnost zapojit se do života školy včetně navštěvování družiny a zájmových kroužků. Maximální počet dětí ve třídě je navíc v přípravné třídě 15 dětí, v mateřské škole 28 dětí.

Ve školním roce 2023/24 bylo u nás **459 základních škol běžných se zřízenými přípravnými třídami**, což je o 9,8 % více než v předchozím školním roce. Přípravných tříd bylo 553 a chodilo do nich **7 074 dětí**. Více než tři pětiny z nich byli chlapci (61,1 %). V přípravných třídách vyučovali učitelé na 561,0 plného úvazku. **Na jednoho učitele** působícího v přípravné třídě i **na jednu přípravnou třídu** tak připadlo v průměru shodně 12,6 dítěte. Tyto poznatky lze srovnat se situací v mateřských školách. Počet dětí na učitele byl ve školním roce 2023/24 v mateřských školách o něco nižší, a sice 10,4, naopak počet dětí ve třídě byl podstatně vyšší, tj. 21,1.

Jak ukazuje tabulka 1.7, v Praze disponovala ve školním roce 2023/24 přípravnou třídou více než třetina základních škol běžných (35,3 %), v Karlovarském kraji 26,8 % a v Ústeckém kraji 28,4 %. V ostatních krajích byl podíl takových škol v rozmezí od 1,6 % (v kraji Královéhradeckém) do 13,1 % (v kraji Jihomoravském).

Zde je dobré připomenout zjištění uvedená v grafu 1.16 výše v této analýze. Z něj lze vyčíst, že v Praze a v kraji Karlovarském byl mezi dětmi v mateřských školách ze všech krajů nejmenší podíl dětí 6letých a starších (4,5 %, resp. 3,8 %), podobného výsledku dosáhl ještě kraj Ústecký (5 %). Rodiče těchto dětí tak častěji volí místo opakování posledního ročníku mateřské školy přechod do přípravné třídy základní školy. Oproti tomu v kraji Královéhradeckém, Jihočeském a Olomouckém byly ve školním roce 2023/24 přípravné třídy jen v méně než 5 % základních škol běžných (tj. v 1,6 %, resp. v 3,6 %, resp. v 3,9 %). V těchto krajích zaujímaly přitom v mateřských školách ze všech krajů nejvyšší podíl děti ve věku 6 let a více (nad 6,5 %).

Tab. 1.7 Základní školy s přípravnými třídami v jednotlivých krajích (2023/24)

Území	Školy			Třídy			Děti v těchto třídách			
	Abs.	%	% ¹⁾	Abs.	%	% ²⁾	celkem		dívky	chlapci
							Abs.	%	Abs.	Abs.
Česká republika	459	100	11,6	563	100	1,2	7 074	100	2 752	4 322
Hlavní město Praha	91	19,8	35,3	111	19,7	2,2	1 381	19,5	485	896
Středočeský kraj	62	13,5	11,5	77	13,7	1,1	997	14,1	388	609
Jihočeský kraj	9	2,0	3,6	9	1,6	0,3	113	1,6	47	66
Plzeňský kraj	18	3,9	8,6	24	4,3	0,9	304	4,3	126	178
Karlovarský kraj	27	5,9	26,5	38	6,7	2,9	454	6,4	180	274
Ústecký kraj	74	16,1	28,4	99	17,6	2,7	1 262	17,8	523	739
Liberecký kraj	11	2,4	6,0	14	2,5	0,7	169	2,4	61	108
Královéhradecký kraj	4	0,9	1,6	4	0,7	0,2	46	0,7	18	28
Pardubický kraj	15	3,3	6,3	17	3,0	0,7	225	3,2	99	126
Kraj Vysočina	14	3,1	5,4	15	2,7	0,6	202	2,9	71	131
Jihomoravský kraj	61	13,3	13,1	75	13,3	1,4	937	13,2	378	559
Olomoucký kraj	11	2,4	3,9	12	2,1	0,4	129	1,8	62	67
Zlínský kraj	20	4,4	8,2	21	3,7	0,8	257	3,6	103	154
Moravskoslezský kraj	42	9,2	10,1	47	8,3	0,9	598	8,5	211	387

¹⁾ Podíl na celkovém počtu základních škol běžných v daném kraji

²⁾ Podíl na celkovém počtu tříd v základních školách běžných v daném kraji

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

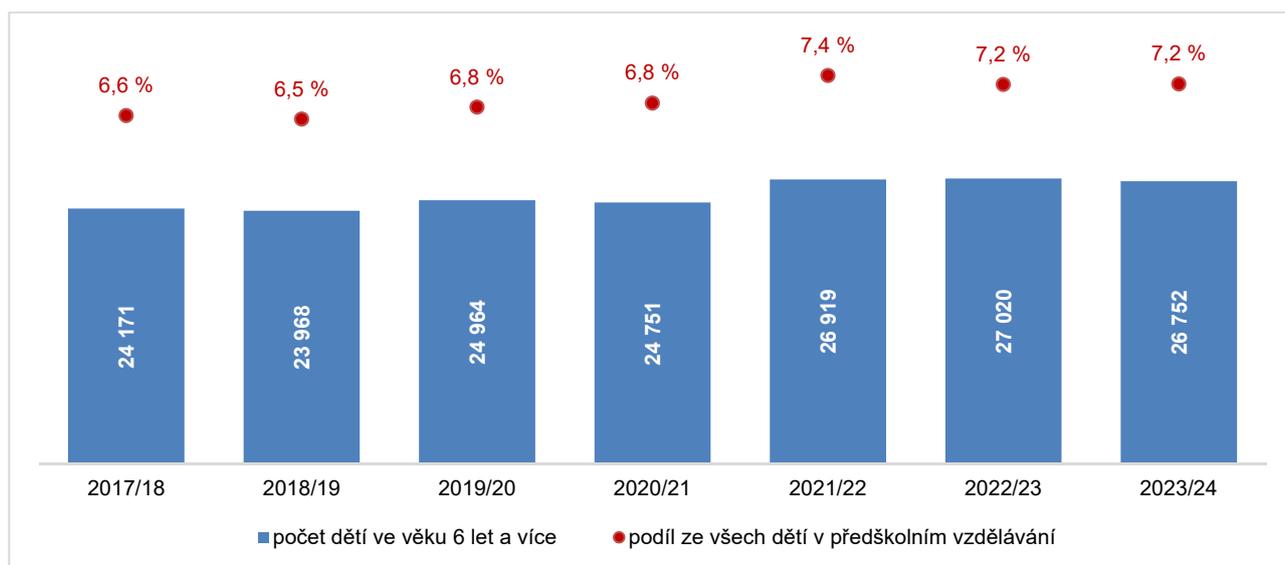


Přípravné třídy byly ve školním roce 2023/24 častěji zřízeny v základních školách veřejného zřizovatele (disponovalo jimi 12,1 % běžných škol) než ve školách s církevním zřizovatelem (na 10,0 % běžných škol) a zejména zřizovatelem soukromým (na 5,7 % běžných škol).

Jak bylo již zmíněno, v **základních školách speciálních** je žákům k dispozici tzv. **přípravný stupeň**. Ten připravuje na povinnou školní docházku děti se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami nebo s poruchami autistického spektra. Dítě může být přijato nejdříve ve věku pěti let, a to i v průběhu školního roku. Na přípravném stupni setrvává až do zahájení povinné školní docházky, přičemž jeho docházka do přípravného stupně nesmí přesáhnout tři školní roky. Vzdělávání v přípravném stupni základních škol speciálních se ve školním roce 2023/24 účastnilo celkem **268 dětí** (stejně jako před rokem) a z toho bylo 197 chlapců, tj. 73,5 %. Na jednoho učitele zde v průměru připadalo pět dětí (4,8). Přípravným stupněm disponovalo 39 z 321 základních škol určených výhradně pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (12,1 %). Z podskupiny škol s veřejným zřizovatelem je to 9,9 %, neboli 28 z 282. Ze škol pro žáky se SVP se soukromým zřizovatelem přípravné třídy zahrnovalo pět škol z 30, tj. 16,7 % a ze škol pro žáky se SVP s církevním zřizovatelem pak 6 škol z 9, tj. dvě třetiny.

Graf 1.24 představuje vývoj počtu a podílu šestiletých a starších dětí z celkového počtu dětí v předškolním vzdělávání, a to ať už jsou zapsáni v mateřské škole, v přípravné třídě na běžné základní škole, nebo v přípravném stupni základní školy speciální. Jak je patrné, mezi školními roky 2018/19 a 2021/22 měl tento podíl tendenci mírně narůstat a celkově se zvýšil z 6,5 % na 7,4 %. Přitom nejvýraznější nárůst zaznamenal mezi školními roky 2020/21 a 2021/22. Je možné, že během pandemie byla u žáků mateřských škol větší absence a i díky uzavírkám škol se nestihli dobře připravit na nástup do základní školy. Řada rodičů se navíc mohla obávat dalšího uzavírání škol a úskalí distanční výuky v prvním ročníku. Mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 se počet dětí s odkladem v předškolním vzdělávání nepatrně zvýšil, ovšem podíl žáků s odkladem naopak mírně poklesl na 7,2 %. A to přesto, že došlo k významnému zvýšení počtu cizinců v mateřských i základních školách (zejména ukrajinské státní příslušnosti), kteří se mohou potýkat s jazykovou bariérou. Mezi posledními dvěma školními roky došlo jen k nepatrnému poklesu počtu dětí ve věku 6 let a více v předškolním vzdělávání (o 1 %), stejně tak o 1,1 % poklesl i celkový počet dětí v předškolním vzdělávání. Podíl šestiletých a starších dětí v předškolním vzdělávání tak zůstal stejný jako předchozí školní rok (7,2 %).

Graf 1.24 Počet a podíl šestiletých a starších dětí v předškolním vzdělávání (tj. v mateřských školách, na přípravném stupni či v přípravných třídách)



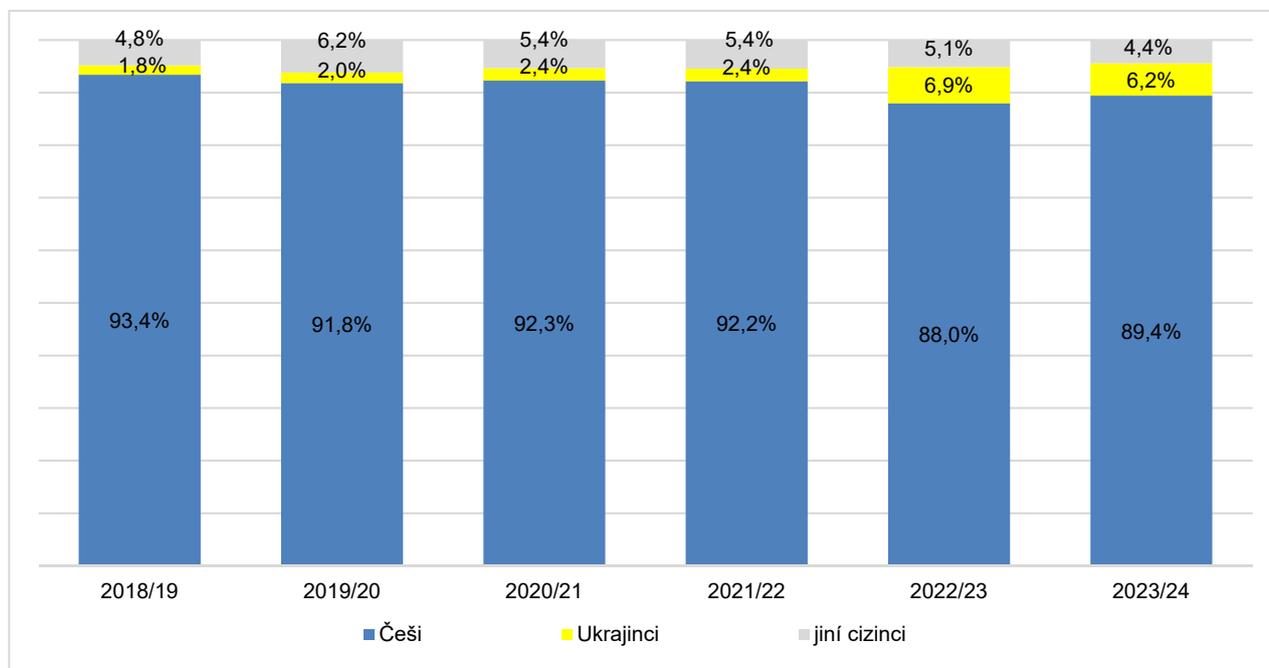
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.25 ukazuje vývoj podílu Čechů, Ukrajinců a jiných cizinců v přípravných třídách či v přípravném stupni základní školy. Jak je patrné, po strmém navýšení podílu Ukrajinců mezi všemi dětmi v tomto vzdělávání se jejich podíl mezi školním rokem 2022/23 a 2023/24 o 0,7 p.b. snížil, snížil se však též podíl jiných cizinců než

ukrajinské státní příslušnosti. Oproti situaci před pěti lety bylo v předškolním vzdělávání na základních školách o 4 p.b. méně Čechů, a to zejména na úkor ukrajinských dětí.

Porovnáme-li tato zjištění s vývojem v mateřských školách, tak tam zůstal podíl dětí s ukrajinskou státní příslušností i jinou cizí státní příslušností ze všech dětí stejný jako v předchozím školním roce (2,9 %, resp. 2,4 % - viz výše).

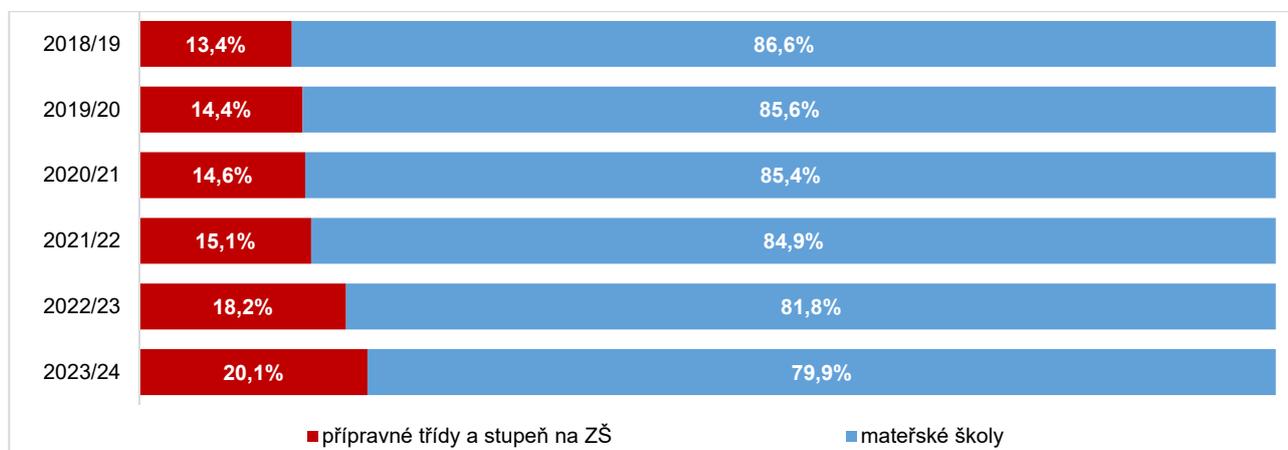
Graf 1.25 Podíl Čechů, Ukrajinců a příslušníků jiných států v přípravných třídách a na přípravném stupni



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Další graf (1.26) ukazuje, jaký podíl dětí ve věku 6 a více let, které nenastoupily do první třídy základní školy, docházel v uvedených letech do mateřských škol a jaký do přípravných tříd běžné základní školy či do přípravného stupně základní školy speciální. Jak je patrné, podíl dětí v přípravných třídách či v přípravném stupni se za pět let zvýšil z 13,4 % na 20,1 %. Od minulého školního roku přibylo o 56 přípravných tříd běžné základní školy (tj. o 11,0 %) a o pět tříd přípravného stupně na základních školách speciálních (tj. o 10,6 %).

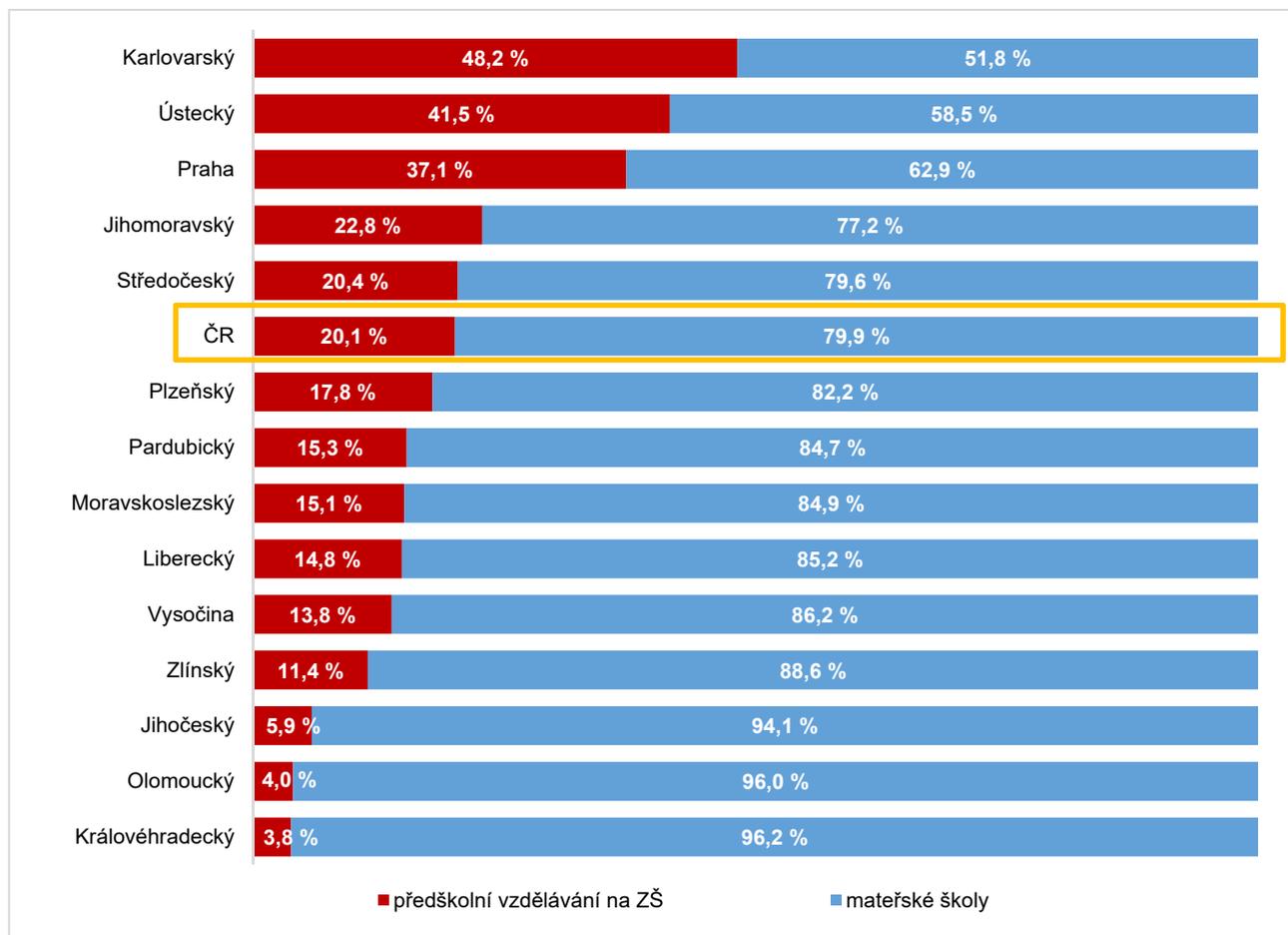
Graf 1.26 Podíl dětí předškolního vzdělávání ve věku 6 let a více navštěvujících přípravné třídy ZŠ běžné či přípravné stupně ZŠ speciální a docházejících do mateřských škol



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z pohledu na dělení dle sídla školy je také patrné, že v kraji Karlovarském, Ústeckém a v Praze docházely ve školním roce 2023/24 dvě pětiny (37,1 %) až polovina (48,2 %) dětí s odkladem školní docházky do přípravné třídy či přípravného stupně. Oproti tomu v kraji Královéhradeckém tvořil podíl žáků s odkladem v přípravných třídách či v přípravném stupni jen 3,8 % a méně než 5 % takových žáků zaznamenal také kraj Olomoucký (4,0 %) – viz graf 1.27.

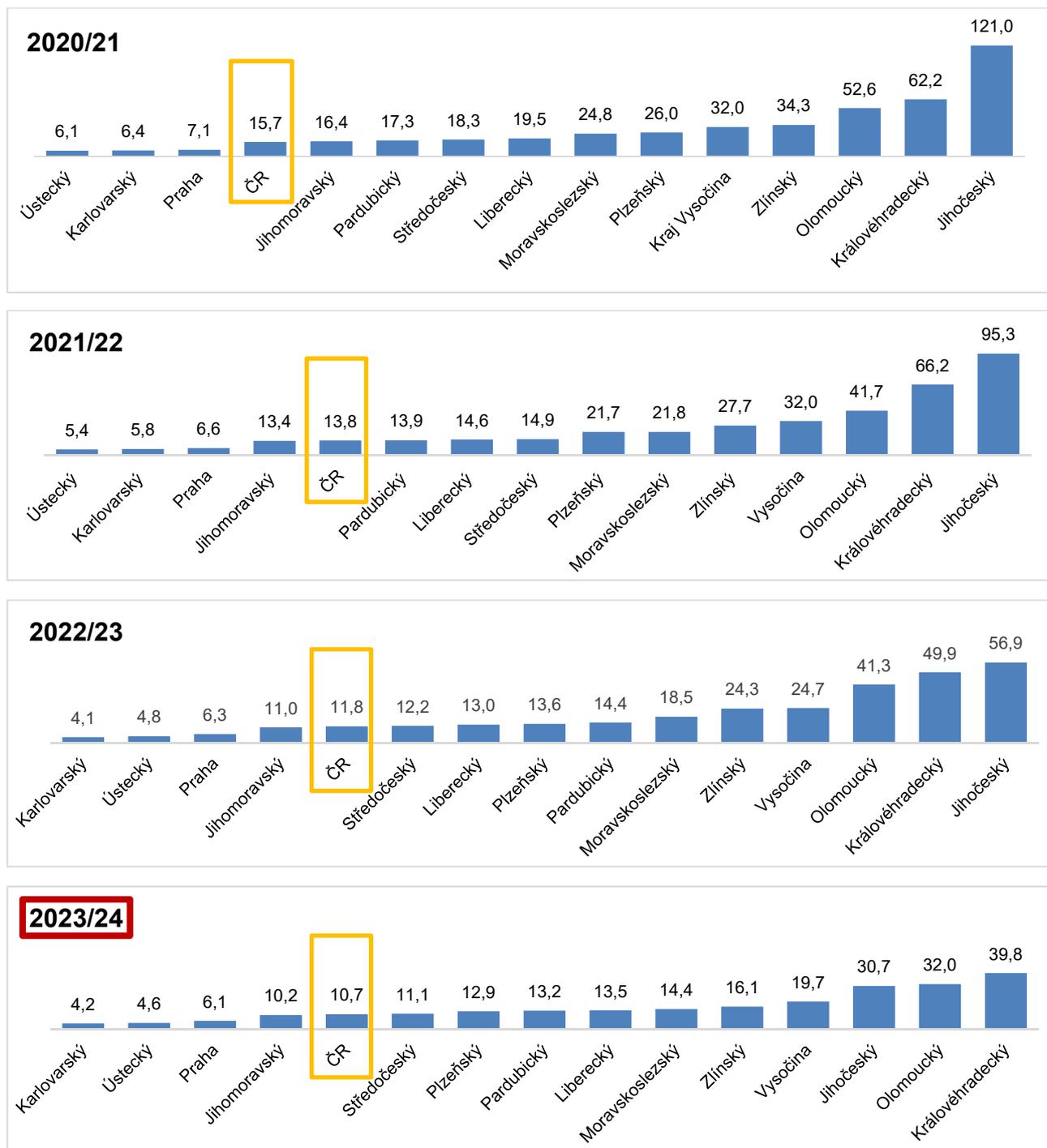
Graf 1.27 Podíl dětí předškolního vzdělávání ve věku 6 let a více navštěvujících přípravné třídy či přípravný stupeň a docházejících do mateřských škol – dle kraje (2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z výše uvedeného je patrné, že kraje se mezi sebou liší v míře, do jaké dávají rodičům dětí s odkladem možnost vybrat si mezi mateřskou školou a přípravnou třídou či stupněm. Zde doplňme, že na jednu přípravnou třídu na základní škole či třídu přípravného stupně základní školy speciální připadal ve školním roce 2023/24 nejnižší počet prvních tříd základních škol v kraji Karlovarském, Ústeckém a v Praze (4,2; 4,6, resp. 6,1), mírně podprůměrného počtu dosáhl také kraj Jihomoravský (10,2). V těchto třech krajích si tedy rodiče častěji mohli zvolit, zda dítě s odkladem nechají v mateřské škole, nebo jej zapíší do přípravné třídy či přípravného stupně. Naopak v Královéhradeckém kraji dosáhl počet 1. tříd na jednu přípravnou třídu či třídu přípravného stupně hodnoty 39,8, v Olomouckém kraji 32,0 a v Jihočeském 30,7. Přitom je zřejmé, že celkově v České republice poměr počtu tříd prvního ročníku základního vzdělávání k počtu tříd nabízejících předškolní vzdělávání na základních školách v čase klesá. Nejvýrazněji je to vidět na příkladu kraje Jihočeského, ve kterém ještě ve školním roce 2020/21 bylo 121 tříd prvního ročníku základní školy na jednu třídu předškolního vzdělávání nabízeného na základních školách a v uplynulém školním roce to již bylo jen 30,7 – viz graf 1.28.

Graf 1.28 Počet 1. tříd základních škol na jednu třídu přípravnou či třídu přípravného stupně



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT



2. Základní vzdělávání

Shrnutí

Povinné školní docházky se ve školním roce 2023/24 účastnilo celkem **1 042 102 žáků**, což je o pětinu více než před deseti lety a o 6,0 % více než před pěti lety. Oproti předchozímu školnímu roku však došlo k poklesu o 0,7 %. Do **základních škol** bylo celkově zapsáno 1 000 346 žáků. Oproti předchozímu školnímu roku se počet žáků v základních školách snížil o 0,7 %. Tento pokles trochu vykompenzoval rekordní meziroční nárůst počtu žáků mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 (tj. o 4,5 %), ke kterému přispěla imigrace dětí z Ukrajiny a jejich začlenění do našich škol. Vedle výuky v základních školách si 41 478 žáků plnilo povinnou školní docházku v nižších ročnících **víceletých gymnáziích** a 278 na **osmiletých konzervatořích**. V nižších ročnících víceletých středních škol se počet žáků školou povinných mezi školními roky 2022/23 a 2023/24 snížil o 0,5 %, tj. o 0,4 % ve víceletých gymnáziích a o 2,8 % v osmiletých tanečních konzervatořích.

Žáků, kteří si ve školním roce 2023/24 plnili povinnou školní docházku v **zahraničí či na zahraniční škole**, bylo 9 557 (0,9 % z celku; započtení jsou pouze ti, kteří byli zapsáni do kmenové školy v ČR) a **formu individuálního vzdělávání** využilo 6 878 žáků (0,7 % z celku). Zde lze poznamenat, že zájem o individuální vzdělávání trvale roste a za deset let se počet individuálně vzdělávaných zvýšil o 58,3 %. Oproti předchozímu školnímu roku pak narostl počet žáků v tomto vzdělávání o 9,0 %, přestože celkový počet žáků školou povinných naopak o 0,7 % poklesl. Ač se jedná o znatelný nárůst, mezi 30. 9. 2020 a 30. 9. 2021, tedy v době pandemie, se počet individuálně vzdělávaných žáků zvýšil podstatně více, a sice o 27,5 %.

Též počet **žáků na základních školách mezi školními roky 2013/14 a 2022/23** stoupal a celkově se zvýšil o 20,9 %. **Mezi posledními dvěma školními roky** však, jak již bylo zmíněno, poklesl o 0,7 %. Největší pokles zaznamenaly kraje Karlovarský (o 2,3 %) a Ústecký (o 2,3 %), naopak ve Středočeském a Jihomoravském kraji se počet žáků o 0,1 % zvýšil. Pokud rozdělíme základní vzdělávání na 1. a 2. stupeň, pak na 2. stupni ubylo žáků o 2,3 %, počet žáků 1. stupně se naopak o 0,5 % zvýšil.

Počet **učitelů v základních školách** se za **10 let** zvýšil o 28,7 % a rostl soustavně, tj. i v období mezi posledními dvěma školními roky, kdy přibýlo o 2,5 % učitelů na 1. stupni a o 1 % na druhé stupni. Za posledních 10 let tak celkově zaznamenal vyšší nárůst, než jaký zaznamenal počet tříd (o 21,7 %) i dětí v nich (o 20,9 %). Učitelky ženy tvořily v uplynulém školním roce 83,8 % všech plných pracovních úvazků učitelů.

Ve školním roce 2023/24 připadla v základních školách na **učitele bez požadované kvalifikace** desetina pracovních úvazků. Podíl učitelů bez kvalifikace se zvyšuje od školního roku 2015/16, kdy činil 5,7 %. Ve školním roce 2023/24 však bylo učitelů bez kvalifikace 10,8 %. Nejvyšší podíl vyučujících bez kvalifikace zaznamenal v uplynulém školním roce kraj Karlovarský (21,9 %). Následuje kraj Středočeský (17,8 %) a Praha (16,6 %), tedy regiony s relativně lepší nabídkou dobře placené práce. Naopak méně než pětiprocentní byl v kraji Zlínském (4,0 %), Jihočeském (4,7 %) a na Vysočině (4,8 %).

V roce 2023 bylo v základních školách celkem 8,4 % **učitelů mladších 30 let** a naopak 13,3 % učitelů **ve věku 60 let a více**. Přitom zatímco podíl učitelů mladších 30 let se v posledních deseti letech držel na úrovni cca 8 %, podíl učitelů ve věku 60 let a více se za posledních deset let zvýšil z 5,3 % na 13,3 %. Za posledních 5 let se však zvýšil počet **začínajících učitelů** v 1. roce adaptačního období, a sice o 51,8 %. Kromě toho v posledních letech výrazně vzrostl na základních školách počet **asistentů pedagoga**. Ve školním roce 2023/24 připadlo na 100 plných úvazků učitelů v průměru 24,5 plného úvazku asistenta pedagoga, ve školním roce 2016/17 to bylo 10,5.

Ve školním roce 2023/24 bylo do prvních tříd základních škol **nově přijato** celkem 117 168 žáků, tedy o 0,4 % žáků méně než ve školním roce 2022/23. Nutno však říci, že mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 byl zaznamenán nevyšší nárůst za posledních deset let (o 8,8 %), mírné snížení počtu nově přijatých je tedy po migrační vlně v předchozím období pochopitelný.

Podíl sedmiletých či starších dětí ze všech dětí nově přijatých do prvního ročníku činil 24 %. Podíl sedmiletých či starších dívek z těch, které ve školním roce 2023/24 nastoupily do první třídy, tvořil 17,5 %, podíl takových chlapců byl 30,2 %. Ve srovnání jednotlivých krajů byl podíl sedmiletých a starších žáků ze

všech žáků nově přijatých do první třídy nejvyšší v kraji Olomouckém (28,1 %), Karlovarském (26,8 %) a Ústeckém (26,0 %). Nejnižší podíl pak najdeme na Vysočině (21,4 %), v kraji Středočeském a Pardubickém (v obou krajích 22,5 %) a v Praze (22,8 %).

Ve školním roce 2023/24 muselo celkem 5 754 žáků základních škol (tj. 0,58 %) **opakovat ročník**. To je o 12,3 % menší počet než v předchozím školním roce. V rámci posledního desetiletí byl nižší počet opakujících zaznamenán jen ve školním roce 2020/21 (3 205, neboli 0,33 %), tedy na počátku pandemie covid-19. Tehdy se však z důvodu distanční výuky ustupovalo od striktní klasifikace, která by mohla vést k opakování ročníku. Ročník v čase stabilně opakuje **vyšší podíl chlapců než dívek** (ve školním roce 2023/24 činil u chlapců 0,63 %, u dívek 0,52 %). Nejvyšší podíl žáků opakujících ročník bývá v Ústeckém kraji (ve školním roce 2023/24 činil 1,0 % ze všech žáků), nejnižší naopak v Praze (0,4 %).

Z celkového počtu žáků v 5. a 7. ročníku **přešlo na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře 4,5 %**. Přitom z 5. ročníku jich na střední školy přešlo více (8 094, neboli 7,3 % z celkového počtu žáků) než těch z ročníku sedmého (2 185, neboli 2,0 %). Kapacita víceletých gymnázií se zcela nepřizpůsobuje rostoucímu počtu obyvatel daných věkových kategorií. Proto v době, kdy se počet žáků daného ročníku snižuje, se podíl těch odcházejících na víceletá gymnázia zvyšuje a naopak. Nejvyšší podíl žáků, kteří přestoupili na střední školy v průběhu povinné školní docházky, byl zaznamenán v Praze, a to jak v 5., tak i v 7. ročníku. Naopak kraje Liberecký a Ústecký zaznamenaly nejmenší podíl takových žáků.

Ze žáků, kteří **ukončili povinnou školní docházku** ve školním roce 2022/23 a u kterých je známý ročník, po kterém ji ukončili, jich v souhrnu 3,4 % nevyšlo všech devět ročníků spadajících do základního vzdělávání. Vyšší byl přitom tento podíl u chlapců (3,9 %) než u dívek (2,9 %). Nejvyšší podíl žáků, kteří předčasně (tj. před dokončením 9. ročníku) ukončili povinné vzdělávání na základních školách, v kraji Ústeckém (7,1 %). Na opačném konci žebříčku stojí Praha s 1,1% podílem takovýchto žáků.

Ve školním roce 2023/24 se na základních školách vzdělávalo 70 662 žáků **cizinců bez českého státního občanství**, což činí 7,1 % z celkového počtu žáků. V uplynulých deseti školních rocích se každoročně zvyšoval počet žáků s cizím (tj. jiným než českým) státním občanstvím. Nejvýrazněji vzrostl mezi školními roky 2021/22 a 2022/23, a sice vlivem přijímání dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol. Výjimku tvoří až **poslední školní rok**, ve kterém se **počet cizinců snížil** o 2,9 %. Bylo to způsobeno snížením počtu žáků ukrajinské státní příslušnosti o 5,9 % a žáků z Ruské federace o 2,6 %. Počet cizinců s jinou státní příslušností než ukrajinskou či ruskou se naopak o 4,7 % zvýšil. I tak však ukrajinští žáci tvořili 67,7 % žáků základních škol s cizí státní příslušností. Oproti tomu žáků s ruskou státní příslušností byly mezi cizinci jen 2,5 % a vyšší podíl než ruští žáci tvořili ze všech žáků - cizinců žáci vietnamští (8,9 %) a slovenští (8,4 %). Dohromady se tyto čtyři země (Ukrajina, Slovensko, Vietnam a Rusko) podílely 87,6 % na všech žácích s cizím státním občanstvím, kteří se ve školním roce 2023/24 vzdělávali v základních školách v České Republice.

Ze všech krajů je dlouhodobě podíl žáků **cizinců bez českého občanství nejvyšší v Praze**. Ve školním roce 2023/24 zde tito žáci tvořili 16,4 % všech žáků základních škol. Jako v jediném kraji se navíc v Praze podíl cizinců mezi posledními dvěma školními roky nepatrně zvýšil (z 16,1 % na 16,4 %). S velkým odstupem pak byla Praha v žebříčku s podílem žáků s cizí státní příslušností následována krajem **Karlovarským** (10,2 %) a **Plzeňským** (10,1 %). Naopak, v kraji Moravskoslezském, Olomouckém a Zlínském byl tento podíl menší než 4 %. Pokud se zaměříme na žáky s **ukrajinskou státní příslušností**, ubylo jich ve všech krajích ČR. V relativním vyjádření se jejich počet nevýrazněji (o více než 10 %) snížil v krajích Zlínském (o 11,5 %), Královéhradeckém (o 11,2 %) a Libereckém (o 10,3 %), nejméně výrazně naopak v Praze (o 1,3 %).

V jiném pohledu lze říci, že cca čtvrtina žáků slovenské státní příslušnosti (26,4 %), jakož i ukrajinské (26,0 %) a vietnamské (25,2 %) se vzdělávala v Praze, zbytek v jiných krajích České republiky. Ze žáků s ruskou státní příslušností se jich v Praze vzdělávaly téměř dvě třetiny (65,5 %). Naopak nejmenší počet ukrajinských a vietnamských žáků základních škol byl v kraji Zlínském (1 395, resp. 111), nejméně žáků slovenské státní příslušnosti bylo v kraji Karlovarském (98) a nejméně žáků z ruské státní příslušnosti pak na Vysočině (osm).

Ze všech žáků základních škol (včetně Čechů) byl nejvyšší podíl ukrajinských, slovenských i ruských žáků v Praze (10 %, resp. 1,3 %, resp. 1,0 %) a vietnamských v Karlovarském kraji (1,9 %).



Úvod

Základní vzdělávání vede dle § 44 školského zákona k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění. Základní vzdělávání je povinné pro všechny děti v České republice. Uskutečňuje se na **základní škole, na nižším stupni víceletých gymnázií a konzervatoří v osmiletém oboru vzdělání tanec**. Základní vzdělávání lze na prvním i na druhém stupni uskutečňovat také formou **individuálního vzdělávání**.

Základní vzdělávání **má devět ročníků** a člení se na první a druhý stupeň. **První stupeň** je tvořen prvním až pátým ročníkem a **druhý stupeň** šestým až devátým ročníkem základní školy, příp. odpovídajícími ročníky víceletých gymnázií či osmiletých konzervatoří. Výjimku tvoří vzdělávání v základní škole speciální, kde první stupeň je tvořen 1. až 6. ročníkem a druhý stupeň 7. až 10. ročníkem. Plnění povinné školní docházky na víceletém gymnáziu nabízí osmileté studium po ukončení 5. třídy, resp. šestileté studium po ukončení 7. třídy základní školy. Přestup na gymnázium je podmíněn přijímacími zkouškami. Přejít na osmiletou konzervatoř taneční je podmíněn talentovými zkouškami.

2.1 Základní vzdělávání dle druhu školy a formy

Povinné školní docházky, ať již plněné v základní škole či na střední škole, na zahraniční škole, příp. formou individuálního vzdělávání, se ve školním roce 2023/24 účastnilo celkem **1 042 102 žáků**, což je o pětinu více než před deseti lety a o 6,0 % více než před pěti lety. Poměrně výrazný růst byl přitom zaznamenán v období mezi školními roky 2013/14 až 2017/18. Mezi jednotlivými školními roky v tomto období přibývalo žáků základního vzdělávání vždy o více než 2 % (v rozmezí od 2,2% nárůstu do 3,1% nárůstu). Od školního roku 2017/18 se tento růst postupně zpomaloval a mezi školními roky 2020/21 a 2021/22 se počet žáků základního vzdělávání zvýšil již jen o 0,2 %. Mezi 30. 9. 2021 a 30. 9. 2022, kdy se do škol v České republice přišli vzdělávat žáci z Ukrajiny, se však zvýšil o 4,3 %, což je za posledních deset let nejvíce. V posledním roce se však počet žáků školou povinných v České republice o 0,7 % snížil – viz graf 2.1.

Do základních škol bylo celkově zapsáno 1 000 346 žáků. Počet žáků zapsaných na základních školách mezi školními roky 2013/14 a 2022/23 stoupal, mezi posledními dvěma školními roky však poklesl o 0,7 %. Největší pokles zaznamenaly kraje Karlovarský (o 2,3 %) a Ústecký (o 2,3 %), naopak ve Středočeském a Jihomoravském kraji se počet žáků o 0,1 % zvýšil. V ostatních krajích se počet žáků snížil o 0,4 % (v Praze) až o 1,4 % (v Královéhradeckém kraji). Také lze konstatovat, že snížení počtu žáků v základních školách veřejného zřizovatele dosáhlo jednoho procenta, zatímco počet žáků církevních základních škol se naopak o 0,7 % zvýšil a počet žáků soukromých škol se zvýšil dokonce o 8,6 %. Pokud jde o členění na jednotlivé stupně, na 2. stupni základních škol se počet žáků o 2,3 % snížil, zatímco počet žáků 1. stupně se naopak o 0,5 % zvýšil. Nutno poznamenat, že pokles počtu žáků mezi posledními dvěma školními roky následoval po rekordním nárůstu počtu žáků mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 (tj. o 4,5 %), ke kterému přispěla imigrace dětí z Ukrajiny a jejich začlenění do našich škol. Počet ukrajinských žáků se přitom za poslední dva školní roky o 5,9 % snížil a snížil se i počet dětí s ruským občanstvím (o 2,6 %). Pro více informací o počtu žáků dle státní příslušnosti viz kapitolu 2.12.

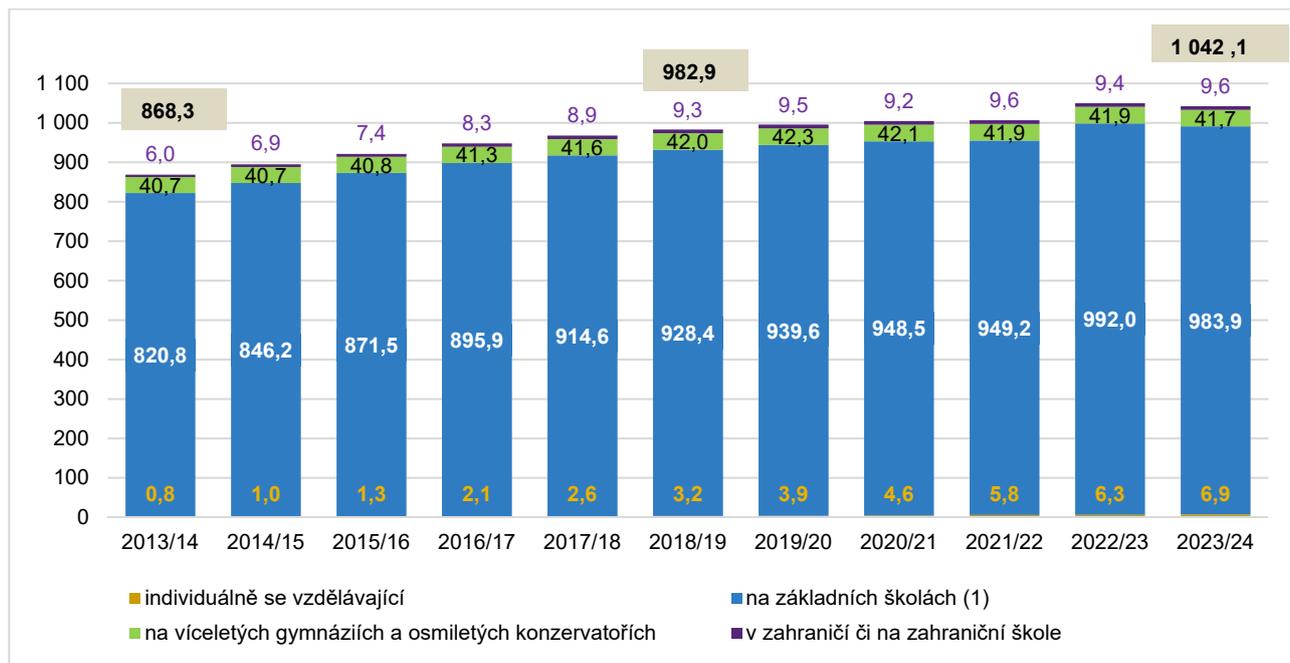
Žáků, kteří byli zapsáni na kmenové základní či střední škole, ale povinnou docházku si ve školním roce 2023/24 plnili v **zahraničí či na zahraniční škole**, bylo 9 637 (0,9 % z celku; žáci, kteří nebyli zapsáni na kmenové základní škole v ČR, započtení nejsou⁷) a **formu individuálního vzdělávání** využilo 6 882 žáků

⁷ Od školního roku 2017/18 není povinností, aby dítě bylo v evidenci kmenové školy v ČR. Vedle zápisu do kmenové školy mohou rodiče také dokládat plnění povinné školní docházky přímo ministerstvu.

(0,7 % z celku).⁸ Zde lze poznamenat, že zájem o individuální vzdělávání trvale roste a za deset let počet takto vzdělávaných žáků zvýšil na více než osminásobek. Oproti předchozímu školnímu roku pak narostl počet žáků v tomto vzdělávání o 9,0 %, přestože celkový počet žáků školou povinných naopak o 0,7 % poklesl. Ač se jedná o znatelný nárůst, mezi 30. 9. 2020 a 30. 9. 2021, tedy v době pandemie, se počet individuálně vzdělávaných žáků zvýšil podstatně více, a sice o 27,5 %.

Vedle základních škol si 41 478 žáků povinnou školní docházku plnilo v nižších ročnících **víceletých gymnázií** a 278 na **osmiletých konzervatořích**. V nižších ročnících víceletých středních škol se počet žáků školou povinných mezi školními roky 2022/23 a 2023/24 snížil o 0,5 %, tj. o 0,4 % ve víceletých gymnáziích a o 2,8 % v osmiletých tanečních konzervatořích.

Graf 2.1 Počet žáků v základním vzdělávání (v tis.)



¹⁾ bez žáků plnících povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR či formou individuálního vzdělávání podle § 38 a § 41 Školského zákona, kteří jsou také zapsáni do kmenové základní školy

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

2.2 Základní školy – klíčové údaje za školní rok 2023/2024

K 30. září 2023 bylo v České republice **4 276 základních škol⁹** s **51 541 třídami** a na nich působilo celkem 95 148 učitelů na plný či částečný pracovní úvazek. Při jejich přepočtení na plné pracovní úvazky (plně zaměstnané) to představovalo **74 982 učitelů**. *Dále v této publikaci budeme pracovat, pokud není uvedeno jinak, pouze s počtem učitelů přepočteným na plné pracovní úvazky.* Tito učitelé na základních školách vzdělávali celkem **1 000 346 žáků** (z toho 16 435 nedocházelo denně do své kmenové školy¹⁰).

⁸ Podrobnější informace k těmto dvěma způsobům vzdělávání jsou uvedeny v kapitole 2.8.

⁹ Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odloučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

¹⁰ Byli zapsáni v individuálním vzdělávání, nebo se vzdělávali v zahraničí či na zahraniční škole s tím, že byli zároveň zapsáni ve kmenové základní škole v ČR.



Výuka na **1. stupni** byla zajišťována na 4 255 školách. V nich se nacházelo 30 360 tříd, do kterých chodilo 572 583 žáků a vzdělávalo je 36 237 učitelů přepočtených na plné úvazky. Na **2. stupni** byli učitelé zaměstnaní na 38 745 plných úvazků a vzdělávali 427 763 žáků ve 21 181 třídách na 2 881 školách.

Tab. 2.1 Základní školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů na 1. a 2. stupni (2023/24)

	Školy ¹⁾		Třídy		Žáci		Učitelé ²⁾		Žáci na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
1. stupeň	4 255	99,5	30 360	58,9	572 583	57,2	36 237,4	48,3	18,9	15,8
2. stupeň	2 881	67,4	21 181	41,1	427 763	42,8	38 745,0	51,7	20,2	11,0
Celkem	4 276	100	51 541	100	1 000 346	100	74 982,4	100	19,4	13,3

¹⁾ Jedna škola může poskytovat vzdělávání na prvním i druhém stupni.

²⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Na jednu třídu na základních školách připadalo v minulém školním roce v průměru 19,4 žáka a na jednoho přepočteného učitele 13,3 žáka.

Pokud se jedná o průměrný počet žáků **na jeden plný úvazek učitele** v posledních deseti letech, od školního roku 2013/14 do školního roku 2016/17 postupně rostl a celkově se zvýšil z 14,2 žáků na 14,7 žáka na jeden plný úvazek učitele. Poté naopak klesal až na 13,3 žáka na jeden plný úvazek učitele ve školním roce 2023/24. Výjimkou byl pouze školní rok 2022/23, kdy počet žáků na učitele meziročně nepatrně vzrostl (z 13,5 na 13,7) vlivem přijímání většího množství dětí z Ukrajiny na naše školy. Průměrný počet žáků **na jednu třídu** v prvních třech letech poslední dekády stoupal (z 19,6 žáka na třídu ve školním roce 2013/14 na 20,1 žáka na třídu ve školním roce 2016/17) a ve školním roce 2017/18 si udržel stejnou hodnotu (20,1). Mezi školními roky 2018/19 a 2021/22 počet žáků na třídu naopak klesal (z 20,1 na 19,3 žáka na třídu). Obdobně jako u počtu žáků na učitele, i počet žáků na třídu se ve školním roce 2022/23 meziročně zvýšil (na 19,7), aby pak zase poklesl na 19,4 ve školním roce 2023/24.

Srovnajme nyní počet žáků na 1 třídu a na 1 učitele na prvním a druhém stupni základních škol. Počet žáků na jednu třídu byl ve školním roce 2023/24 na 2. stupni o 1,3 žáka vyšší než v případě 1. stupně. Zde je třeba vzít v úvahu, že poté, co nezanedbatelná část žáků odejde z 5. ročníku na víceletá gymnázia, přistupují některé školy ke slučování tříd toho samého ročníku. Navíc je řada škol v méně zalidněných oblastech, které mají jen první stupeň (viz rozdíl škol s 1. a 2. stupněm v tabulce 2.1 výše), zatímco velké školy s 1. i 2. stupněm bývají v místech hustěji zalidněných a i díky dojíždějícím žákům s větší pravděpodobností naplní svoji kapacitu. Naopak, na 2. stupni připadá na jeden plný úvazek učitele výrazně méně žáků (11,0) než je tomu v případě 1. stupně (15,8). Zde může sehrát roli využívání dělení žáků do skupin, např. dle pokročilosti v cizím jazyce či v případě volitelných předmětů a mění se počet žáků 2. stupně dle odchodů do víceletých gymnázií, čemuž se nemusí vždy počty úvazků učitelů přizpůsobit. Učební plán pro žáky na 2. stupni navíc zahrnuje v porovnání s učebním plánem pro žáky na 1. stupni více hodin výuky.

Poměrně velké rozdíly v počtu žáků na jednu třídu a na jednoho učitele najdeme i v závislosti na **typu zřizovatele** základních škol. Ve školním roce 2023/24 byl např. nejvyšší počet žáků v jedné třídě v průměru na veřejných základních školách, a to 19,8 žáka. Pro porovnání, ve stejném roce v církevních základních školách připadlo v průměru na jednu třídu 16,5 žáka a v případě soukromých škol do třídy v průměru chodilo dokonce o 7,4 žáka méně než do základních škol s veřejným zřizovatelem.¹¹ Při pohledu na počet žáků na jednoho učitele lze opět konstatovat, že na veřejných základních školách byl vyšší (13,5) než ve školách církevních (11,8) či soukromých (9,5). Ve školním roce 2023/24 připadalo na jednoho učitele v soukromých školách o 4 žáky méně než ve školách veřejných. Více viz tabulku 2.2.

¹¹ Menší počet dětí ve třídě je veřejností brán jako jeden ze základních nadstandardů, proto jsou rodiče dětí ochotní si za něj v soukromém školství připlatit. Některé pedagogické výzkumy však vysledovaly, že tento faktor nemá rozhodující vliv na kvalitu učení dítěte, zásadním je především kvalita učitele a podoba jím vedené výuky.

Tab. 2.2 Základní školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů podle zřizovatele školy (2023/24)

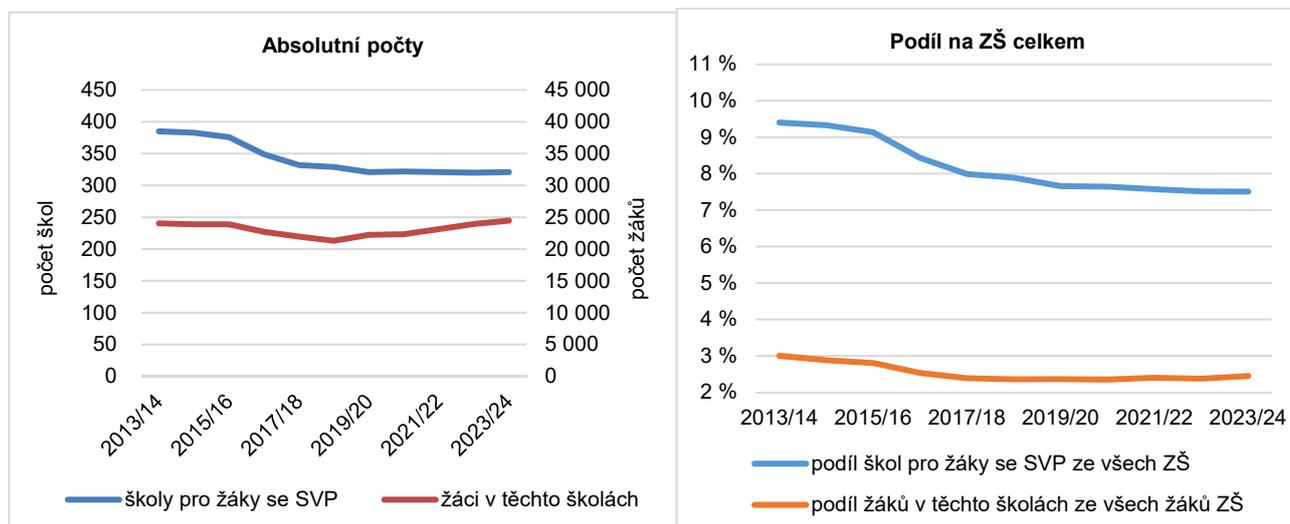
Zřizovatel	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		Žáci na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
veřejný	3 917	91,6	48 852	94,8	965 155	96,5	71 440	95,3	19,8	13,5
soukromý	310	7,2	2 219	4,3	27 448	2,7	2 884	3,8	12,4	9,5
církevní	49	1,1	470	0,9	7 743	0,8	658,5	0,9	16,5	11,8
celkem	4 276	100	51 541	100	1 000 346	100	74 982	100	19,4	13,3

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

2.3 Základní školy podle typu a zřizovatele – školy a třídy

Z výše uvedených 4 276 škol bylo 92,5 % (3 955) běžných škol a zbylých 321 škol tvořily školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Těm se věnuje graf 2.2.

Graf 2.2 Základní školy určené výhradně pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v posledních deseti letech nejprve postupně klesal, od školního roku 2019/20 pak osciloval kolem počtu 321. Před deseti lety, tj. ve školním roce 2013/14, však bylo o 16,6 % takových škol více (celkem 385) než ve školním roce 2023/24 (celkem 321 škol). Podíl žáků ve školách určených výhradně pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami ze všech žáků základních škol mezi školními roky 2013/14 a 2020/21 postupně klesal, a sice z 3,0 % na 2,3 %. K 30. 9. 2021 však již činil opět 2,40 % a v roce 2023 obdobně 2,44 %. Podrobněji se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich integrací do běžných škol zabýváme v kapitole 2.13.

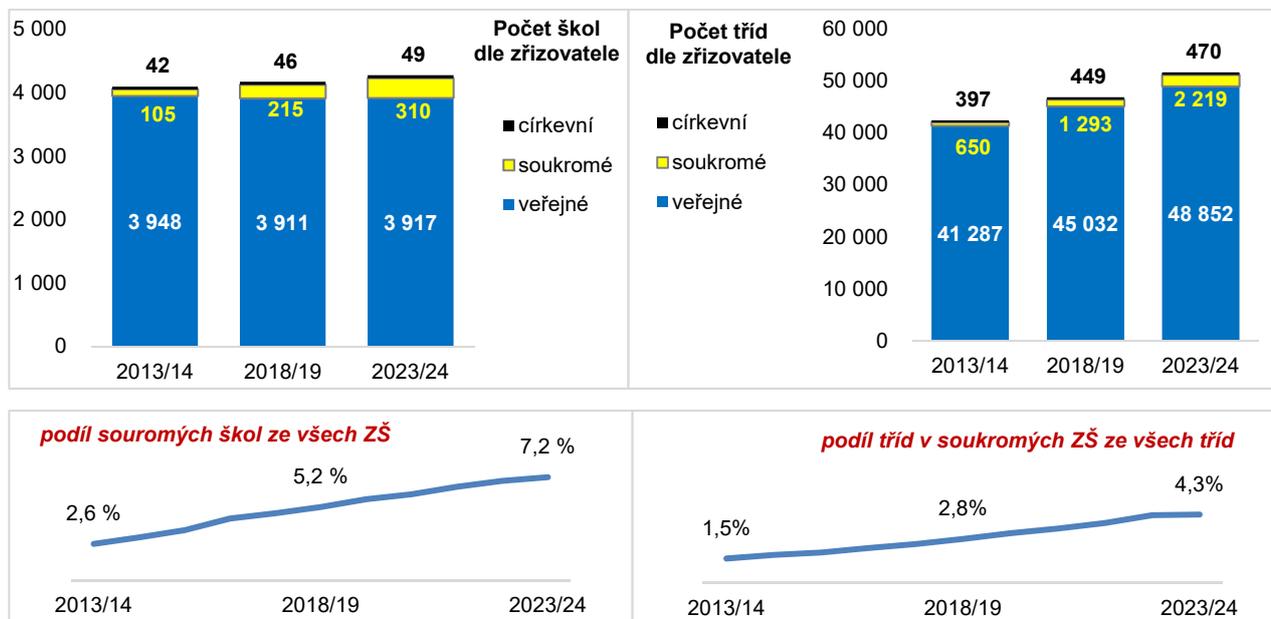
Většina základních škol v České republice má **veřejného zřizovatele**. Ve školním roce 2023/24 bylo těchto škol 3 917, tj. 91,6 % všech základních škol. Jedná se převážně o školy, kde je jejich zřizovatelem **obec či její místní část** (např. Praha 10). Takových škol je 3 628. V Česku existuje i 243 základních škol, jejichž zřizovatelem jsou jednotlivé **kraje** a 46 škol spadajících přímo pod **MŠMT**. Počet veřejných základních škol se mezi školními roky 2013/14 a 2019/20 každoročně nepatrně snižoval, přestože počet žáků v nich rostl (celkově se počet škol snížil o 1,0 % a počet žáků se zvýšil o 14,0 %). Mohlo to být dáno též slučováním více škol pod jedno ředitelství s více odloučenými pracovišti. V dalších čtyřech letech však počet veřejných škol naopak pomalu rostl (za celé období o 10 škol, tj. 0,3 %). Počet žáků se ve školním roce 2020/21 zvýšil o 0,8 %, v následujícím roce však o 202 žáků mírně poklesl, zřejmě vlivem probíhající pandemie. Výrazně narostl v roce



2022/23 vlivem přijímání ukrajinských uprchlíků na naše školy, ve školním roce 2023/24 se však naopak o 1,0 % snížil. Počet tříd i učitelů ve veřejných školách se v posledních deseti letech neustále zvyšoval.

Kromě veřejných škol se mohou děti vzdělávat i v **soukromých a církevních** základních školách. Ty již tvoří poměrně malý podíl z celkového počtu základních škol, nicméně zejména počet soukromých se v posledních deseti letech neustále zvyšoval a celkem vzrostl ze 105 škol na 310 škol. Jinými slovy, ve školním roce 2023/24 se soukromé základní školy podílely ze 7,2 % na celkovém počtu základních škol v České republice a jejich počet dosáhl téměř trojnásobku počtu ve školním roce 2013/14 – viz graf 2.3.

Graf 2.3 Počet základních škol a tříd v nich podle zřizovatele



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Nejvíce soukromých základních škol se nachází v **Praze a ve Středočeském kraji**. Ve školním roce 2023/24 se v hlavním městě nacházelo 57 těchto škol a v kraji Středočeském 54, tj. v každém z těchto krajů téměř pětina ze všech soukromých základních škol v České republice. V Praze se tyto soukromé školy podílely 19,5 % na celkovém počtu pražských základních škol a chodilo do nich 5,5 % ze všech žáků pražských základních škol. Naopak v Libereckém kraji tvořily soukromé školy jen 3,0 % všech základních škol a chodilo do nich 1,5 % žáků a na Vysočině tvořily tyto školy 4,8 % všech základních škol a žáků, kteří je navštěvují, byly 1,4 %.¹²

Vyšší vypovídající hodnotu než vývoj počtu základních škol v čase mají údaje o tom, jak se mění počet tříd a především do nich docházejících žáků. V minulém školním roce bylo v Česku na základních školách v provozu celkem **51 541 tříd**, z toho 2 219 tříd bylo v soukromých školách a 470 v církevních školách. Od školního roku 2013/14 každoročně přibývalo tříd na základních školách a celkově jich ve školním roce 2023/24 bylo o 21,7 % více než před deseti lety. Mezi školními roky 2013/14 a 2016/17 vznikaly nové třídy zejména na prvním stupni (jejich počet se zvýšil o 9,5 % oproti 2,0% navýšení počtu tříd na druhém stupni). V dalších šesti letech tomu bylo naopak (počet tříd prvního stupně vzrostl jen o 6,0 % oproti 25,9% nárůstu počtu tříd druhého stupně). V absolutním vyjádření však již ve školním roce 2022/23 přibylo více tříd na 1. stupni (o 620) než na druhém (o 520). Ve školním roce 2023/24 pak tříd prvního stupně přibylo o 436 (tj. o 1,5 %), naopak tříd druhého stupně ubylo o 0,4 % (tj. o 85).

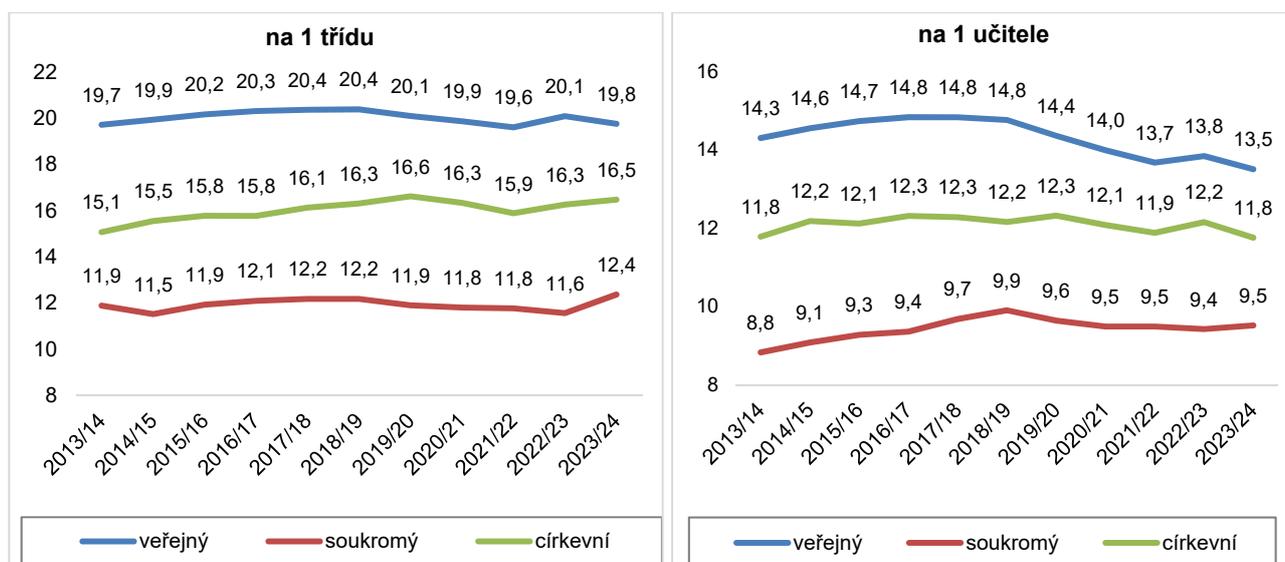
¹² Krajské dlouhodobé záměry obvykle předpokládají vznik nových škol pouze z kapacitních důvodů. Je-li stávajících škol dostatek, nové (soukromé) školy zpravidla nejsou zapisovány do rejstříku škol. Viz strategie rozvoje vzdělávací soustavy (<https://www.msmt.cz/file/51673/>) a nález Ústavního soudu (https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/Pl_U_S_34_17_vc_disentu.pdf).

Růst počtu tříd není nijak překvapivý, neboť počet žáků na základních školách v posledních deseti letech rok od roku stoupá. Pouze v posledním školním roce došlo k jeho snížení o 7 432 žáků, které aspoň částečně vykompenzovalo prudké navýšení počtu žáků v předchozím roce o 43 207 vlivem přijímání ukrajinských uprchlíků. I mezi posledními dvěma školními roky se však počet tříd o 0,7 % zvýšil, čímž se snížil počet dětí na jednu třídu z 19,7 na 19,4. Celkový počet tříd se tak za posledních deset let zvýšil o 21,7 % a počet žáků o 20,9 %. Oproti tomu počet základních škol vzrostl jen o 4,4 %, přičemž v případě veřejných základních škol dokonce o 0,8 % poklesl. Lze tedy konstatovat, že v případě **veřejných škol** se zvyšující kapacitní nároky řešily zejména zřizováním nových tříd na stávajících školách. Počet tříd ve veřejných školách se za deset let zvýšil o 18,3 % a žáků v těchto školách přibylo o 18,6 %. Pokud se jedná o **soukromé školy**, pak se jejich počet za posledních deset let téměř ztrojnásobil a počet tříd, kterými disponují, vzrostl na 3,4násobek). To zhruba odpovídá růstu počtu žáků (zvýšil se na 3,6 násobek). Počet žáků **církevních** škol se za posledních deset let zvýšil o 29,4 %, počet tříd o 18,4 % a škol o 16,7 %. Z hlediska **regionálního** má v Praze v průměru jedna základní škola 19,1 třídy, naopak na Vysočině je to 9,2 třídy, což je nejméně ze všech krajů.

Počet žáků na jednu třídu se v posledních deseti letech výrazně neměnil a v průměru připadalo na jednu třídu cca 20 žáků, pouze ve školním roce 2021/22 a 2023/24 se tento počet přiblížil 19 žákům (činil 19,3, resp. 19,4 žáků na jednu třídu). Na prvním stupni se mezi školními roky 2016/17 a 2021/22 průměrný počet žáků na jednu třídu postupně mírně snižoval, a sice z 20,2 žáka na 18,6 žáka, v posledních dvou školních rocích však stoupl na 19,0, resp. 18,9 žáka. Na druhém stupni průměrný počet žáků na jednu třídu od školního roku 2011/12 postupně narůstal z 19 žáků na třídu až na 20,4 žáka na třídu ve školním roce 2019/20, poté se mírně snížil na 20,2 žáka ve školním roce 2021/22 a stejné hodnoty dosáhl i ve školním roce 2023/24. Mírný nárůst počtu žáků na jednu třídu ve školním roce 2022/23 (na 20,6) lze přičítat zařazování dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol.

Graf 2.4 uvádí, jak se počet žáků na jednu třídu a na jednoho učitele vyvíjel v posledních deseti letech ve školách, jejichž zřizovatel je **veřejný, soukromý a církevní**. Jak je zřejmé, ve všech sledovaných školních rocích připadalo na jednu třídu i na jednoho učitele ve školách veřejných zřetelně více žáků než ve školách ostatních zřizovatelů, zejména pak ve školách zřizovatele soukromého. Pokud jde o vývoj v čase, lze zmínit, že zatímco ve školách církevních i soukromých došlo v posledním roce ke zvýšení průměrného počtu žáků na třídu, ve školách veřejných se naopak tento počet mírně snížil. Pokud se jedná o průměrný počet žáků na učitele, i zde se počet žáků na učitele ve školách veřejných za poslední rok snížil a snížil se také počet žáků na učitele ve školách církevních. Ve školách soukromých se počet žáků na učitele drží v posledních pěti letech cca na úrovni 9,5 dítěte, což je o poznání méně než ve školách soukromých a veřejných – viz graf 2.4.

Graf 2.4 Průměrný počet žáků na 1 třídu a na 1 učitele v základních školách dle zřizovatele



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT



V **krajském srovnání** připadalo ve školním roce 2023/24 nejvíce žáků na jednu třídu v hlavním městě Praze, a sice 21,7 žáka, následuje kraj Středočeský s 20,5 žáky připadajícími na jednu třídu. Naopak, v průměru o 3,6 žáka méně než v Praze připadalo na jednu třídu v kraji Zlínském (18,2). Také v počtu žáků na učitele stojí v popředí Praha a kraj Středočeský s hodnotou 14,3. Nejnižšího počtu žáků na učitele pak dosáhl kraj Olomoucký a Moravskoslezský s hodnotou 12,6.

2.4 Učitelé a asistenti pedagogů na základních školách

Počet učitelů podle stupně a zřizovatele škol

Pokud jde o počet učitelů ve **fyzických osobách**, tj. nikoliv přepočtené na plně zaměstnané, k 30. 9. 2023 jich na základních školách na plný či částečný pracovní úvazek pracovalo celkem 95 148, z toho 78 529 žen a 16 619 mužů. Lepším měřítkem než počet učitelů ve fyzických osobách je však počet plných úvazků učitelů, neboť lépe ukazuje např. poměr žáků a učitelů, ale také počet obsazených pracovních míst na školách. Dále tedy budeme počet učitelů vyjadřovat v počtech plných pracovních úvazků. V tomto ohledu je možné uvést, že učitelé byli **celkově zaměstnáni** na 74 982,4 pracovního úvazku, z čehož 62 812,4 úvazku připadlo ženám a 12 170,0 mužům.

Výše jsme uvedli, že v čase docházelo v posledních deseti letech k růstu počtu žáků i tříd na základních školách, pouze mezi posledními dvěma školními roky počet žáků o 0,7 % klesl. V souladu s tím také za posledních pět let vzrostl počet plných úvazků učitelů o 16,5 %, za období deseti let pak o 28,7 %. V posledních pěti letech se jednalo o rychlejší růst, než jaký byl za dané období zaznamenán ve vývoji počtu všech žáků (tj. o 6,3 %) ¹³. V prvních pěti letech posledního desetiletí tomu bylo naopak – počet plných úvazků učitelů vzrostl o 10,4 % a počet žáků o 13,7 %. Na jeden plný úvazek učitele tak připadalo ve školním roce 2013/14 o jednoho žáka více (14,3) než ve školním roce 2023/24 (13,3). Ve školních rocích 2016/17 a 2017/18 však připadalo na jeden učitelův úvazek v průměru ještě více žáků, tj. 14,7. Počet žáků na jednu třídu v prvních čtyřech letech poslední dekády vzrostl z 19,4 na 20,1 žáka, do školního roku 2021/22 klesl na 19,3, ve školním roce 2022/23 tvořil 19,7 žáka a ve školním roce 2023/24 pak 19,4 žáka.

Pokud se jedná o **začínající učitele v 1. roce adaptačního období**, ve školním roce 2023/24 jich působilo na školách v České republice 4 308 (3 407 žen a 901 mužů) a celkově byli zaměstnáni na 2 910,7 plných úvazků.

Zajímavé je též srovnat počet žáků na jednoho učitele na 1. a 2. stupni. Ve školním roce 2023/24 bylo na druhém stupni o 2 507,6 více učitelů přepočtených na plně zaměstnané než na prvním stupni. Zde je třeba přihlídnout ke skutečnosti, že první stupeň čítá o jeden ročník více a že část žáků si povinnou docházku druhého stupně plní ve víceletých středních školách. Též počet žáků na jeden plný úvazek učitele byl na 1. stupni o poznání vyšší (15,8) než na 2. stupni (11,0).

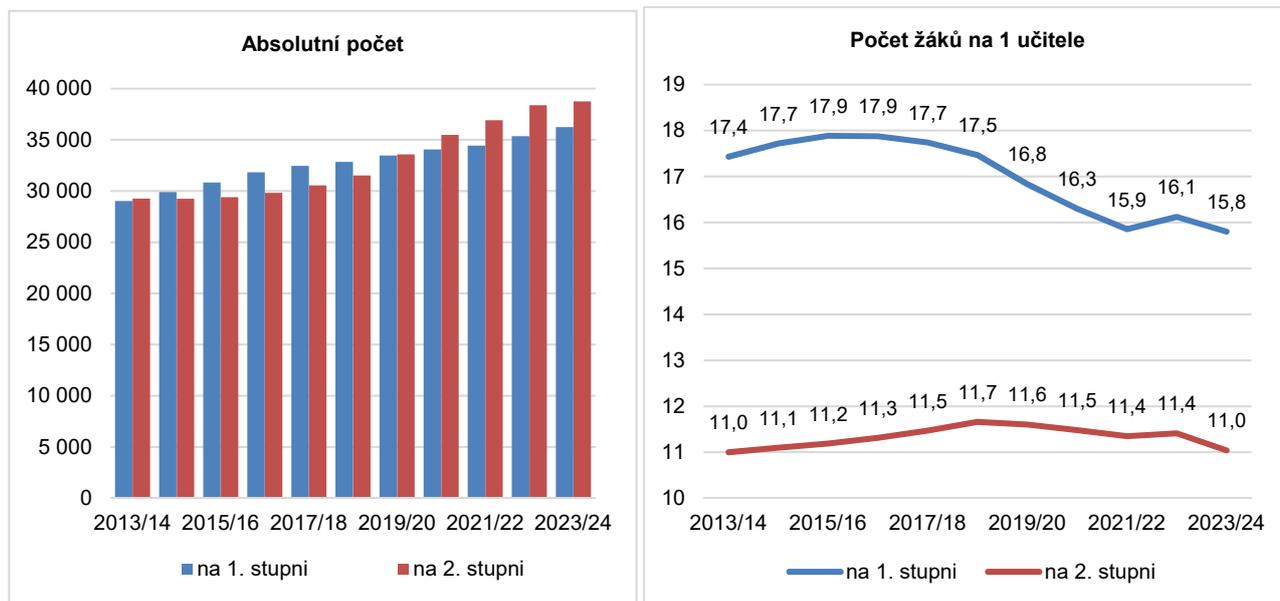
Jak již bylo řečeno, na druhém stupni je méně žáků též z důvodu přechodů na víceletá gymnázia po pátém a sedmém ročníku, čemuž se úvazky učitelů nemusí vždy přizpůsobit. Na daný poměr může mít také vliv dělení žáků do skupin, např. dle pokročilosti v cizím jazyce či v případě volitelných předmětů. Podíváme-li se na vývoj v čase, pak se počet žáků na jeden úvazek učitele na 1. stupni mezi školními roky 2013/14 a 2015/16 zvýšil z 17,4 na 17,9, mezi školními roky 2016/17 a 2021/22 poklesl na 15,9, ve školním roce 2022/23 činil 16,1 a ve školním roce 2023/24 pak 15,8. Počet žáků na 2. stupni na učitele měl pozvolnější průběh. Mezi školními roky

¹³ Dne 1. 1. 2020 byla spuštěna reforma financování regionálního školství. Od zjišťování normativu/počtu žáků se přešlo ke sledování stanoveného maximálního rozsahu vzdělávání (PHmaxu). Ministerstvo posuzuje, zda definovaný nárok školy nepřekračuje nárok vyplývající z PHmaxu. Není-li PHmax překročen, je škole/školskému zařízení přiznán objem tarifních platů (včetně příslušenství) ve výši definovaného nároku. Pokud definovaný nárok překračuje nárok vyplývající pro školu/školské zařízení ze stanoveného PHmax, je škole/školskému zařízení přiznán objem tarifních platů (včetně příslušenství) ve výši odpovídající PHmax. Tato změna umožnila ředitelům nabírat nové učitele, a to zpravidla od září 2020 pro další školní rok.

Více o reformě viz www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/reforma-financovani-regionalniho-skolstvi

2013/14 a 2018/19 se postupně zvyšoval z 11,0 žáka až na 11,7 žáka na poté do roku 2023/24 opět poklesl na 11,0 žáků. Více viz graf 2.5.

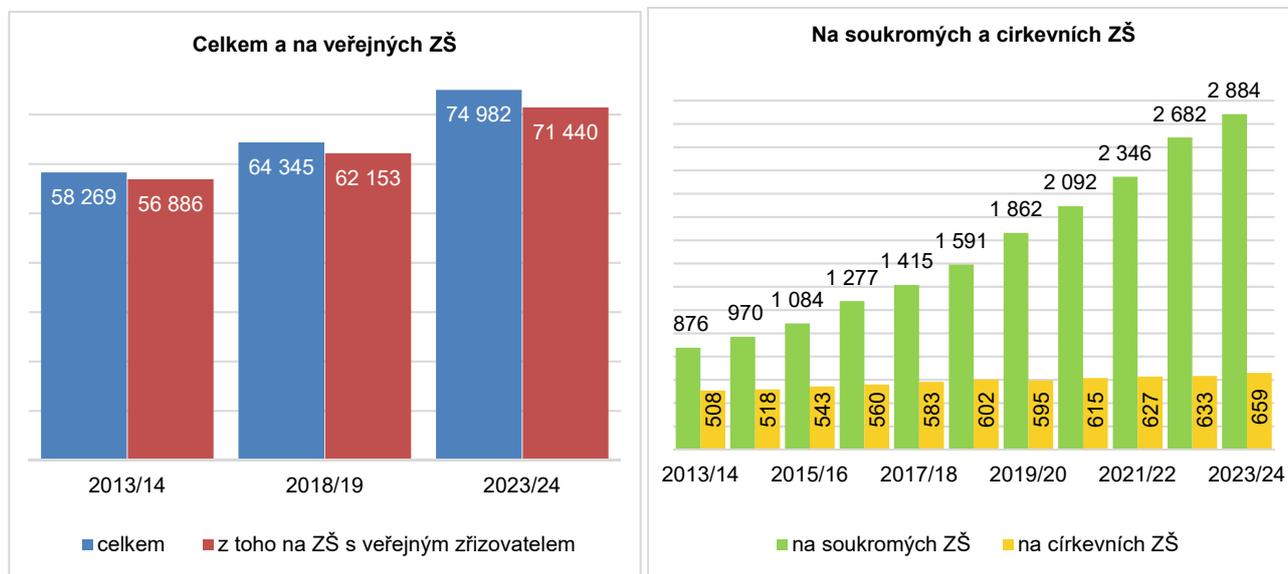
Graf 2.5 Počet učitelů na 1. a 2. stupni základních škol (přepočtené počty)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Učitelé v **soukromých školách** se ve školním roce 2023/24 podíleli 3,8 % na všech učitelích v základních školách. Přitom za posledních deset let se zvýšil počet žáků v soukromých základních školách o 255 % a počet učitelů o 229 %. Počet učitelů se tak zvyšoval o něco pomaleji. Rostl též podíl učitelů i žáků v soukromých školách ze všech učitelů/žáků, a sice z 0,9 % na 2,7 % u žáků, resp. z 1,5 % na 3,8 % u učitelů. K úvazkům učitelů více viz graf 2.6.

Graf 2.6 Počet učitelů na základních školách podle zřizovatele školy (přepočtené počty)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

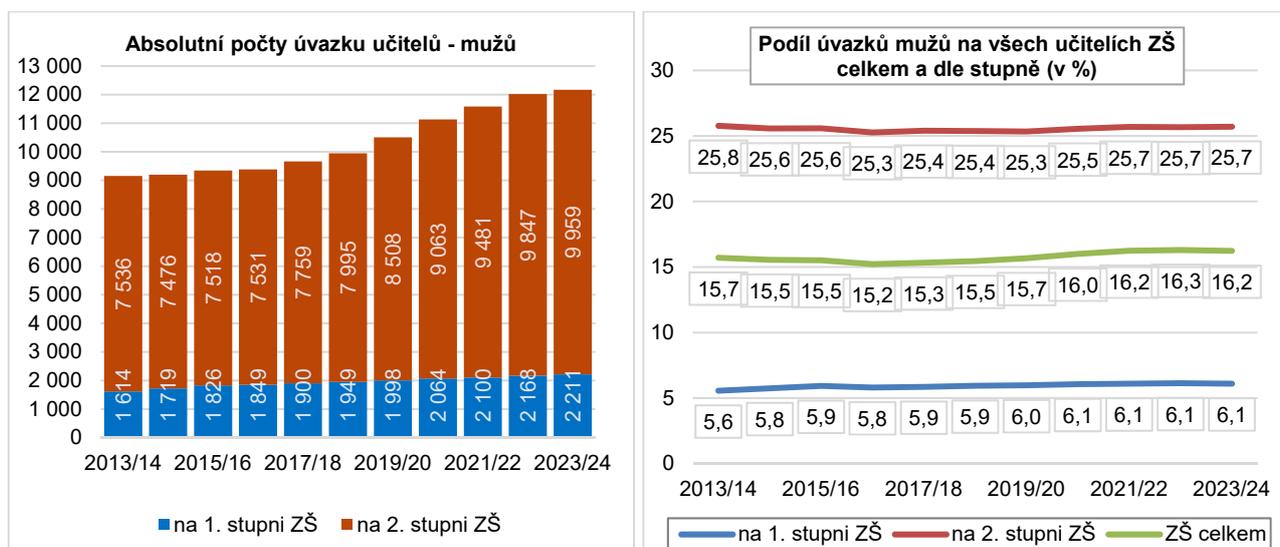
Počet žáků na jeden plný úvazek učitele byl ve školním roce 2023/24 vyšší v případě škol veřejného **zřizovatele** (13,5 žáka) než zejména na soukromých základních školách (9,5), méně výrazně též v porovnání se školami církevního zřizovatele (11,8). V případě veřejného zřizovatele se počet žáků na jednoho učitele mezi školními roky 2017/18 a 2022/23 postupně snižoval, a sice ze 14,8 na 13,7 žáka, poté se mírně zvýšil na 13,8 žáka a ve školním roce 2023/24 činil 13,5 žáka. V případě soukromého zřizovatele se počet žáků na

jeden učitelský úvazek od školního roku 2013/14 do školního roku 2018/19 postupně zvyšoval z 8,8 až na 9,9, během dalších čtyř let poklesl na 9,4 žáka na učitele a ve školním roce 2023/24 dosáhl hodnoty 9,5 žáka na učitele.

Učitelé na základních školách dle pohlaví

Regionální školství je u nás spíše **doménou žen**. Toto konstatování platí i pro základní školy, a to především pro jejich první stupeň. Ve školním roce 2023/24 tvořily ženy na základních školách 83,8 % všech plných pracovních úvazků učitelů. Na prvním stupni dokonce 93,9 %, na druhém stupni téměř tři čtvrtiny (74,3 %). Jinak řečeno, zatímco na prvním stupni činil **podíl mužů** mezi učiteli přepočtenými na plné úvazky pouhých 6,1 %, na druhém stupni tvořili muži čtvrtinu (25,7 %). Na druhém stupni byl podíl mužů v uplynulých 10 letech stabilně cca čtvrtinový (pohyboval se mezi 25,3 % a 25,8 %). Na 1. stupni byl podíl mužů ve školním roce 2013/14 nejnižší (5,6 %), a v posledních čtyřech školních rocích naopak nejvyšší (stabilně 6,1 %).

Graf 2.7 Počet učitelů mužů na základních školách (přepočteno na plné úvazky)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V **absolutním vyjádření počet mužů** na základních školách za posledních 5 let vzrostl o 2 225,6 plného pracovního úvazku na hodnotu 12 170 učitelů mužů (v přepočtu na plné úvazky) ve školním roce 2023/24. Podíl úvazků mužů mezi učiteli na základních školách (bez ohledu na stupeň) se první tři roky od školního roku 2013/14 postupně mírně snižoval z 15,7 % na 15,2 %, poté začal naopak mírně růst až na 16,3 % ve školním roce 2022/23, ve školním roce 2023/24 se pak jen nepatrně snížil na 16,2 %.

Na podíl mužů mezi učiteli může mít vliv finanční ohodnocení učitelů. Muži jsou v České republice zpravidla ti, kdo ve větší míře finančně zajišťují rodinu s malými dětmi, zatímco ženy častěji odcházejí na mateřskou či rodičovskou dovolenou. Platy mužů jsou navíc ve společnosti obecně vyšší než platy žen. K tomu lze obecně poznamenat, že se v průběhu let 2015 až 2021 finanční ohodnocení učitelů výrazně zlepšilo. Mezi roky 2015 a 2021 se zvýšil poměr mezd učitelů ke mzdám zaměstnanců s vysokoškolským vzděláním z 62 % na 77 %, v následujících dvou letech však poklesl na 72 %. Odpovídá to tedy zhruba růstu podílu úvazku mužů mezi učiteli mezi školními roky 2016/17 až 2022/23 s mírným poklesem v posledním sledovaném školním roce.

Vedle toho se za posledních pět let zvýšil počet vysokoškolských studentů skupiny oborů Vzdělávání a výchova o 23,6 %, zatímco celkový počet vysokoškolských studentů všech skupin oborů se zvýšil jen o 6,6 %. Přitom mezi roky 2017 a 2023 také narostl podíl studentů – mužů poprvé zapsaných do vzdělávacích oborů vysokoškolského vzdělávání, a sice z 15,3 % na 24,9 %. V roce 2022 činil tento podíl 23,4 %. Je tedy možné, že (vedle dalších možných faktorů) vyšší finanční ohodnocení přispívá k motivaci uchazečů o vysokoškolské studium vzdělávacích oborů a zároveň přitahuje do této oblasti více studentů – mužů.

Srovnajme ještě genderové složení učitelů základních a mateřských škol. V mateřských školách tvořily ve školním roce 2023/24 úvazky žen 99,3 % z celkového počtu plných úvazků, zatímco na prvním stupni základních škol to bylo 93,9 % a na druhém stupni 74,3 %. Se zvyšující se úrovní vzdělávání tedy mužů mezi učiteli přibývá (viz též kapitolu o středních školách - podíl úvazků žen mezi úvazky všech učitelů činil tři pětiny).

Z hlediska **zřizovatele jednotlivých základních škol** lze říci, že ve školním roce 2023/24 připadalo ze všech úvazků mužů v rámci pedagogického sboru **na prvním stupni** 89,6 % veřejným školám. Tento podíl se však spolu s přibýváním soukromých škol v čase snižuje, ve školním roce 2013/14 činil 94,7 %. Též **na druhém stupni** základních škol docházelo v čase k postupnému snižování podílu úvazků učitelů ve veřejných školách ze všech úvazků učitelů mužů, a sice z 97,9 % ve školním roce 2013/14 na 95,5 % ve školním roce 2023/24. **Za oba stupně** základní školy pak podíl plných úvazků učitelů – mužů ve veřejných školách ze všech úvazků učitelů - mužů postupně klesal z hodnoty 97,3 % ve školním roce 2013/14 na 94,4 % ve školním roce 2023/24.

Co se týče žen, ve školním roce 2023/24 připadalo ze všech úvazků žen v rámci pedagogického sboru **na prvním stupni** 94,7 % veřejným školám, ve školním roce 2013/14 činil tento podíl 97,4 %. **Na druhém stupni** připadalo ve školním roce 2013/14 ze všech úvazků žen učitelek v základních školách 98,1 % školám veřejným, ve školním roce 2023/24 to bylo 96,3 %. **Za oba stupně** základní školy pak podíl plných úvazků učitelek – žen ve veřejných školách ze všech úvazků učitelek - žen postupně klesal z hodnoty 97,7 % ve školním roce 2013/14 na 95,4 % ve školním roce 2023/24.

Celkový podíl úvazků mužů i žen ve veřejných školách byl přítom ve školním roce 2013/14 celkem 97,6 %, poté postupně mírně klesal až na 95,3 % ve školním roce 2023/24.

Z výše uvedeného vyplývá, že zejména z učitelů na prvním stupni se muži o něco častěji než ženy rozhodují pro výuku ve školách neveřejného zřizovatele. Ve školním roce 2023/24 připadalo ze všech úvazků učitelů v základních školách veřejného zřizovatele 16,1 % mužům, u soukromého zřizovatele to bylo 19,3 % a u církevního 18,8 %.

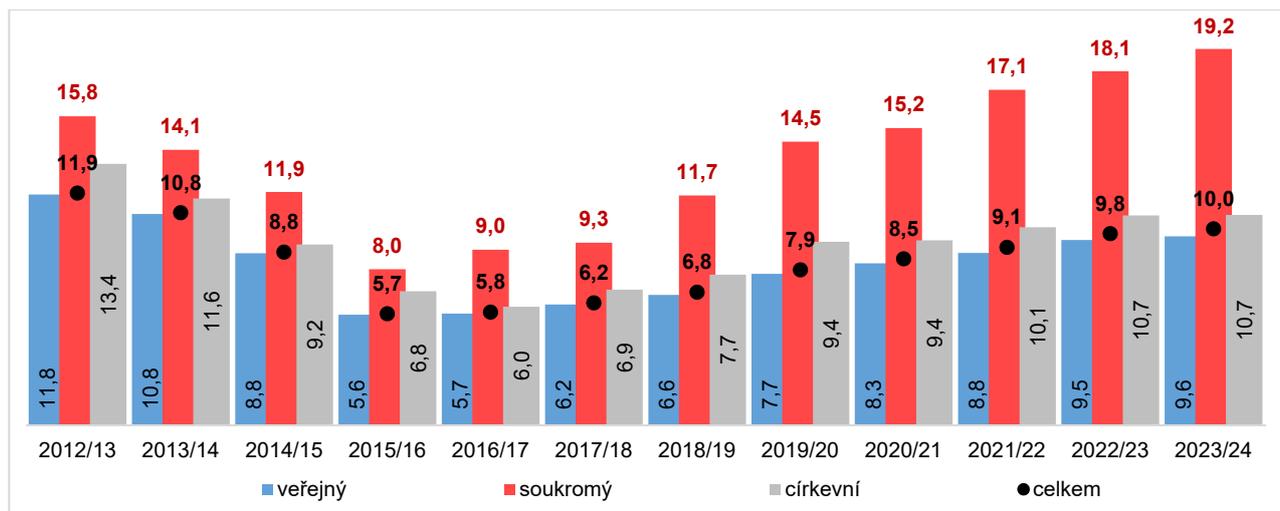
V **krajském srovnání** byl ve školním roce 2023/24 podíl mužů mezi učitelskými úvazky základních škol nejvyšší v Praze, a sice 18,7 %, následuje kraj Královéhradecký se 17,1 %. Naopak nejnižší zastoupení mužů bylo zaznamenáno ve Středočeském kraji (13,9 %), následuje kraj Pardubický (15,0 %) a Plzeňský (16,3 %). V absolutním vyjádření bylo nejvíce učitelských úvazků připadajících mužům v Praze (1 583,4), v kraji Jihomoravském (1 443,8), Středočeském (1 424,3), a Moravskoslezském (1 365,4). Ostatní kraje zaznamenaly 336,7 až 933,1 plných učitelských úvazků mužů v základních školách, nejméně (336,7) kraj Karlovarský, který je zároveň nejméně lidnatým krajem.

Učitelé na základních školách dle kvalifikace

Grafy 2.8 a 2.9 ukazují podíl úvazků učitelů, kteří nesplňují kvalifikační požadavky stanovené zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů, a příslušných výjimek. Jak je patrné, od školního roku 2012/13 do školního roku 2015/16 poklesl podíl takových učitelů z 11,9 % na 5,7 % jako důsledek legislativní úpravy. Zákon o pedagogických pracovnících z roku 2004 vyžadoval magisterské vzdělání pro učitele (nejen) základních škol. Učitelům, kteří této podmínce nevyhovovali a nezahájili studium ke splnění zákonem stanoveného předpokladu, byla udělena pětiletá lhůta pro setrvání v práci pedagoga. Ta byla později prodloužena na 10 let. Novela zákona z roku 2014 za určitých okolností udělila výjimku např. učitelům starším 55 let s dostatečnou praxí nebo v případě, že na dané místo nebylo možné sehnat kvalifikovaného pracovníka. Podíl učitelů bez kvalifikace tak začal stoupat a ve školním roce 2023/24 již učilo na základních školách 7 515,8 pedagogů bez kvalifikace (v přepočtení na plně zaměstnané), což představuje desetinový podíl ze všech plných úvazků vyučujících.

V září 2023 vstoupila v platnost novela zákona o pedagogických pracovnících. Díky ní mohli od 1. 9. 2023 začít učit i zájemci bez pedagogické kvalifikace a vzdělání si doplnit během prvních třech let práce ve školství.

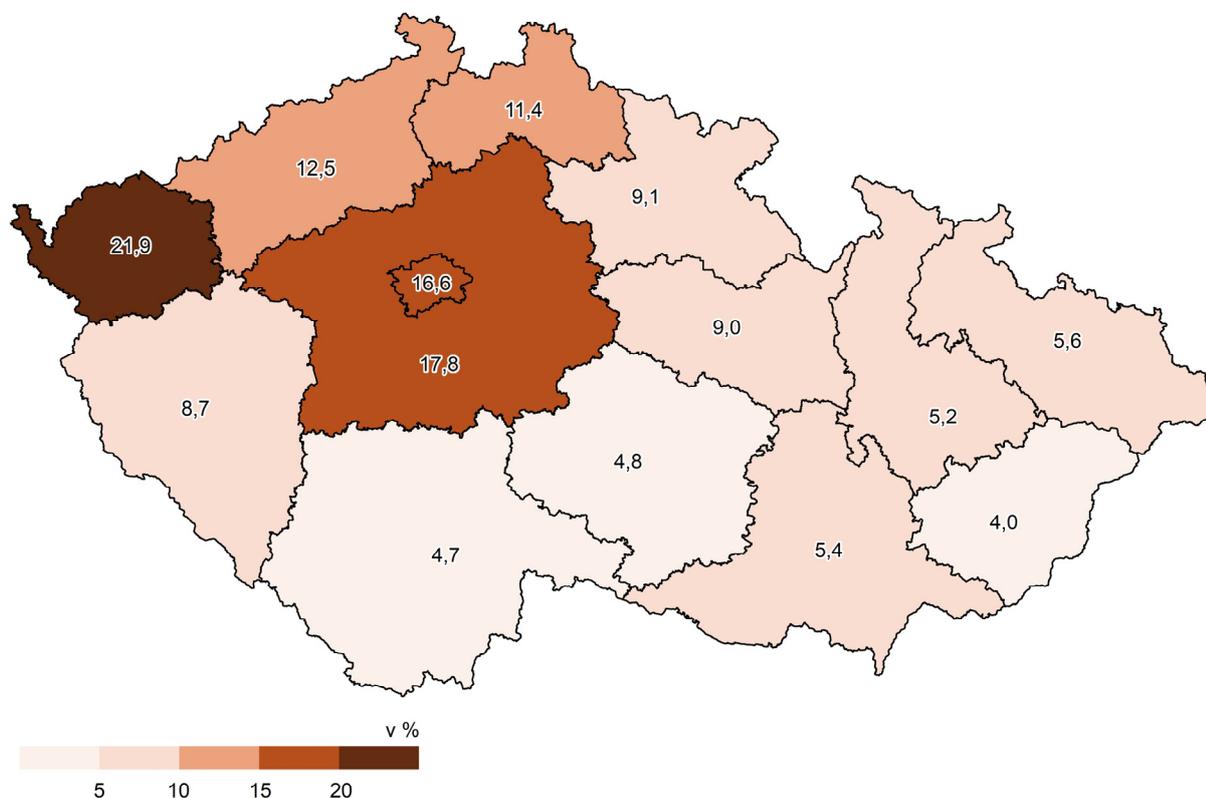


Graf 2.8 Podíl učitelů bez požadované kvalifikace na ZŠ celkem a dle zřizovatele (vývoj v čase; v %)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z grafu 2.8 je také možné vyčíst, že ve školách veřejných je podíl nekvalifikovaných učitelů nižší než ve školách s církevním a zejména pak ve školách se soukromým zřizovatelem. Zároveň lze říci, že se v čase prohloubil rozdíl mezi školami soukromými a veřejnými či církevními. Ve školním roce 2023/24 vyučovala v soukromých školách téměř pětina nekvalifikovaných učitelů (19,2 %) oproti cca desetině takových učitelů ve školách veřejných (9,6 %) a církevních (10,7 %).

Graf 2.9 dále ukazuje podíl nekvalifikovaných učitelů mezi učiteli vyučujícími ve školním roce 2023/24 v krajském členění.

Graf 2.9 Podíl učitelů ZŠ bez požadované kvalifikace v krajském srovnání (2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

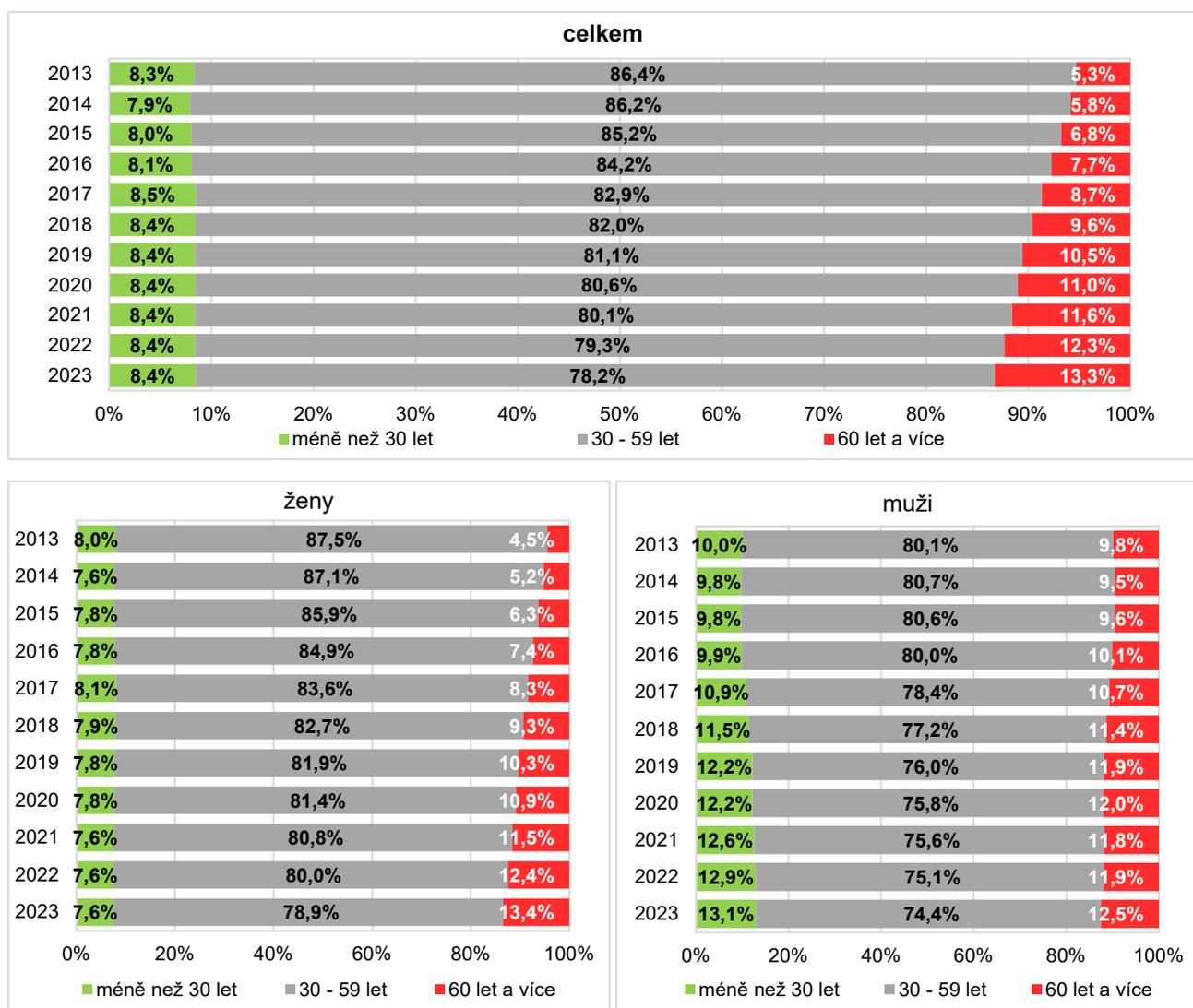
Nejvyšší podíl vyučujících bez kvalifikace zaznamenal kraj Karlovarský, a sice více než pětinový (21,9 %). Následuje kraj Středočeský (17,8 %) a Praha (16,6 %), tedy regiony s relativně lepší nabídkou dobře placené práce. Nadprůměrný podíl nekvalifikovaných učitelů zaznamenal též kraj Ústecký (12,5 %) a Liberecký (11,4 %). Naopak méně než pětiprocentní byl v kraji Zlínském (4,0 %), v kraji Jihočeském (4,7 %) a na Vysočině (4,8 %).

Pro srovnání učitelů základních škol s vyučujícími v mateřských, středních a vyšších odborných školách odkazujeme na tabulkovou část této publikace.

Učitelé na základních školách dle věku a pohlaví

V roce 2023 bylo v základních školách v průměru 8,4 % učitelů mladších 30 let a naopak 13,3 % učitelů ve věku 60 let a více. Přitom zatímco podíl učitelů mladších 30 let se v posledních deseti letech držel na úrovni cca 8 %, podíl učitelů ve věku 60 let a více se za posledních deset let zvýšil z 5,3 % na 13,3 %. Výraznější vývoj lze pozorovat u žen učitelek než u mužů učitelů, viz graf 2.10 níže.

Graf 2.10 Učitelé základních škol dle věku a pohlaví (2013 - 2023)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT a MF (šetření *Informační systém o platech*)

Lze doplnit, že se v posledních 5 letech zvyšoval počet začínajících učitelů v 1. roce adaptačního období, viz tabulku 2.3, kde jsou kromě základních škol i údaje za ostatní druhy škol.

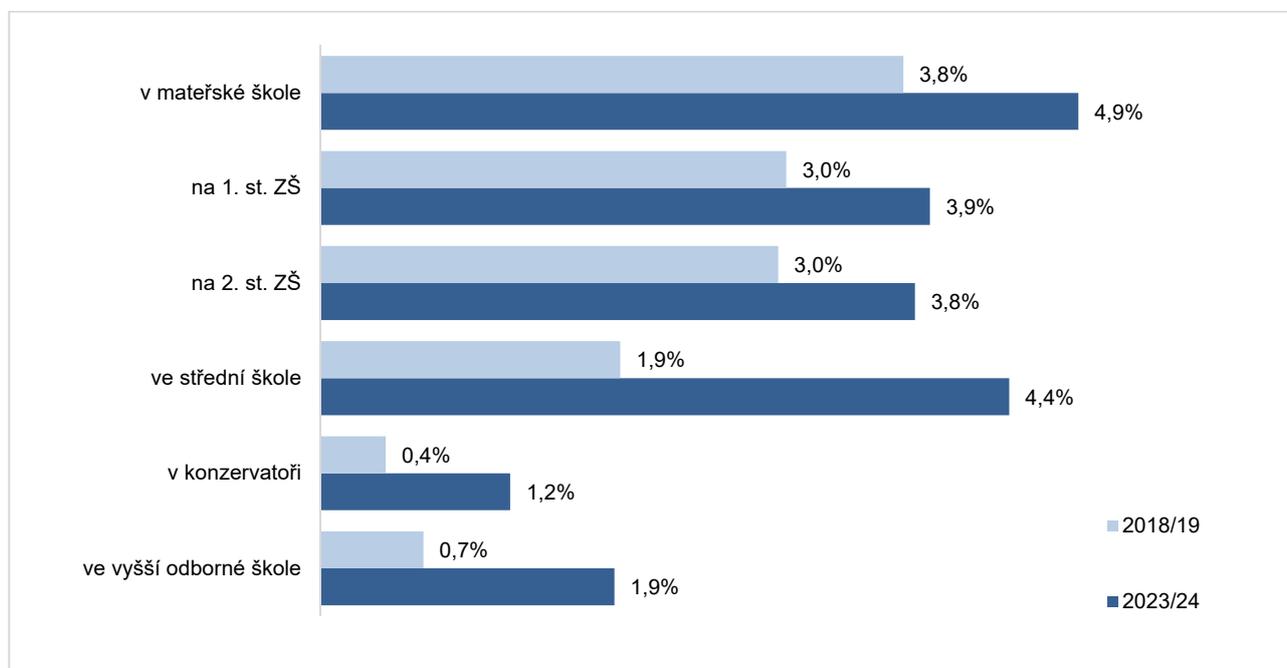


Tab. 2.3 Mateřské až vyšší odborné školy – učitelé¹⁾ v prvním roce adaptačního období²⁾, 2018/19 - 2023/24

	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	změna za 5 let (v %)
Celkem	3 832,5	5 414,2	5 550,9	5 800,8	6 116,8	6 660,5	73,8 %
v mateřské škole	1 149,8	1 803,8	1 690,8	1 671,5	1 529,1	1 714,3	49,1 %
v přípravném stupni ZŠ speciální	0,9	4,5	4,9	5,7	7,8	7,4	722,2 %
v přípravné třídě ZŠ	10,9	26,8	19,0	18,6	32,8	37,8	246,8 %
na 1. st. ZŠ	986,8	1 146,7	1 121,3	1 169,1	1 338,9	1 424,7	44,4 %
na 2. st. ZŠ	930,8	1 330,8	1 452,3	1 465,6	1 524,0	1 486,0	59,6 %
ve střední škole	740,0	1 084,8	1 231,1	1 447,0	1 635,2	1 953,2	163,9 %
z toho na nižším stupni ³⁾	63,1	78,4	86,3	86,8	95,9	93,9	48,8 %
v konzervatoři	4,4	5,0	10,5	3,9	16,3	13,3	202,3 %
z toho na nižším stupni ³⁾	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,4	X
ve vyšší odborné škole	9,1	12,3	20,3	19,6	31,9	24,9	173,6 %

- 1) přepočtení na počet plných úvazků
 - 2) počet učitelů v 1. roce adaptačního období, a to od vzniku prvního pracovního poměru na pozici učitele do skončení 1 roku trvání pracovního poměru k právnické osobě vykonávající činnost školy
 - 3) učitelé působící v 1.-4. ročníku osmiletého gymnázia či osmileté konzervatoře nebo v 1. a 2. ročníku šestiletého gymnázia
- Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Patrné je to i v podílu začínajících učitelů v prvním roce adaptačního období ze všech učitelů mateřských, základních, středních i vyšších odborných škol, viz graf 2.11.

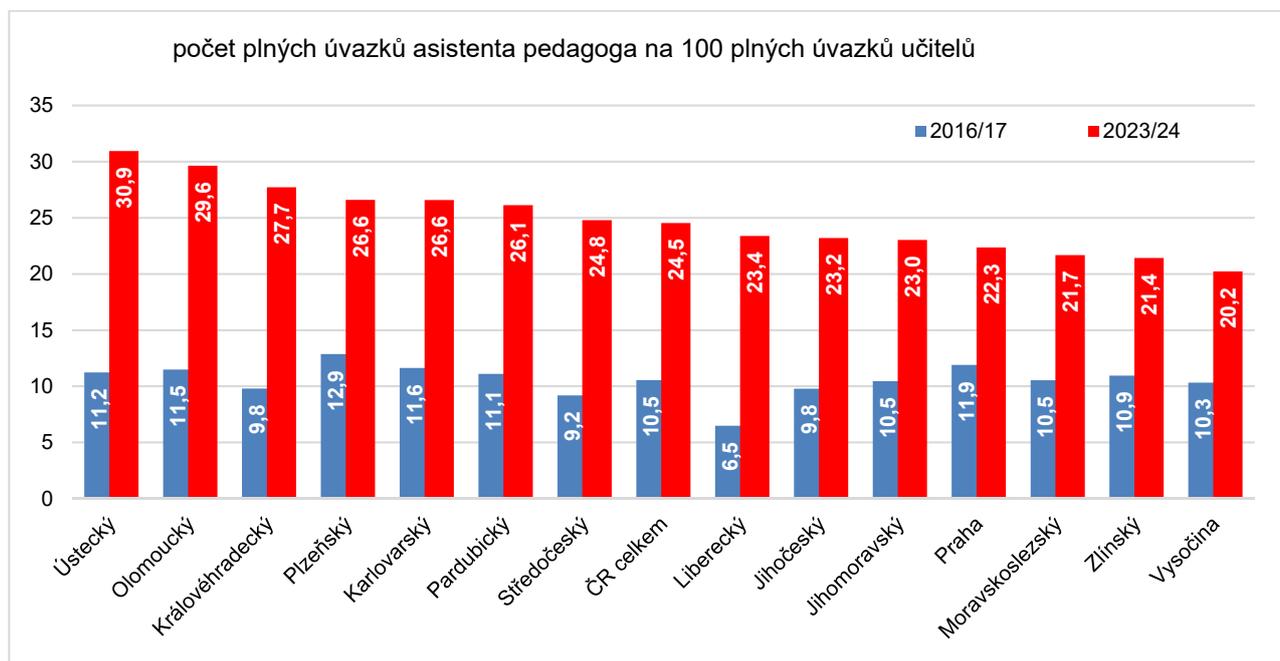
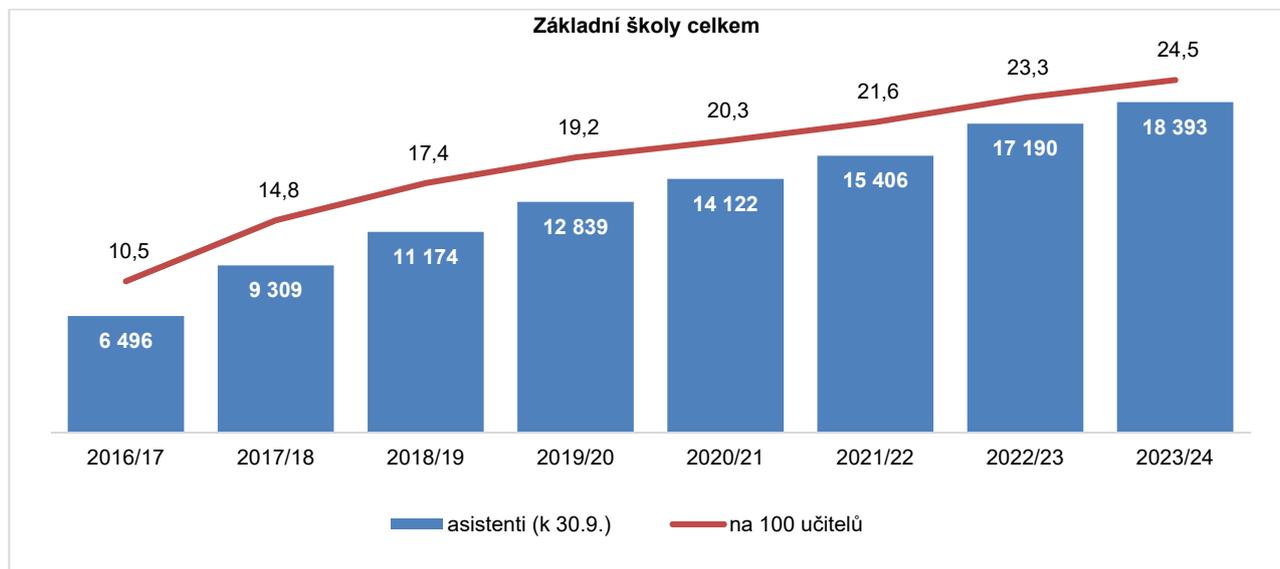
Graf 2.11 Mateřské až vyšší odborné školy – podíl učitelů v prvním roce adaptačního období ze všech učitelů, 2018/19 a 2023/24

Zdroj: MŠMT

Počet asistentů pedagoga na základních školách

V posledních letech výrazně vzrostl na základních školách počet **asistentů pedagoga**. Ve školním roce 2023/24 připadlo na 100 plných úvazků učitelů (v průměrném evidenčním počtu za daný rok) v průměru 24,5 plného úvazku asistenta pedagoga, ve školním roce 2016/17 to bylo 10,5. Nejvyšší počet úvazků asistenta pedagoga na 100 úvazků učitelů bylo v kraji Ústeckém (30,9), Olomouckém (29,6) a Královéhradeckém (27,7); nejméně pak na Vysočině (20,2), v kraji Zlínském (21,4), Moravskoslezském (21,7) a v Praze (22,3).

Graf 2.12 Počet asistentů pedagoga celkem a dle zřizovatele (průměrný evidenční počet úvazků)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Kromě asistentů pedagoga působili ve školním roce 2023/24 v základních školách i speciální pedagogové, kteří byli k 30. 9. 2023 zaměstnáni na 1 135,8 plného úvazku¹⁴, a psychologové, a sice na 726,5 plného úvazku. Více viz tabulkovou část publikace, tabulky z kapitoly 6.2.

¹⁴ do speciálních pedagogů nejsou započtení učitelé se speciálně pedagogickou kvalifikací



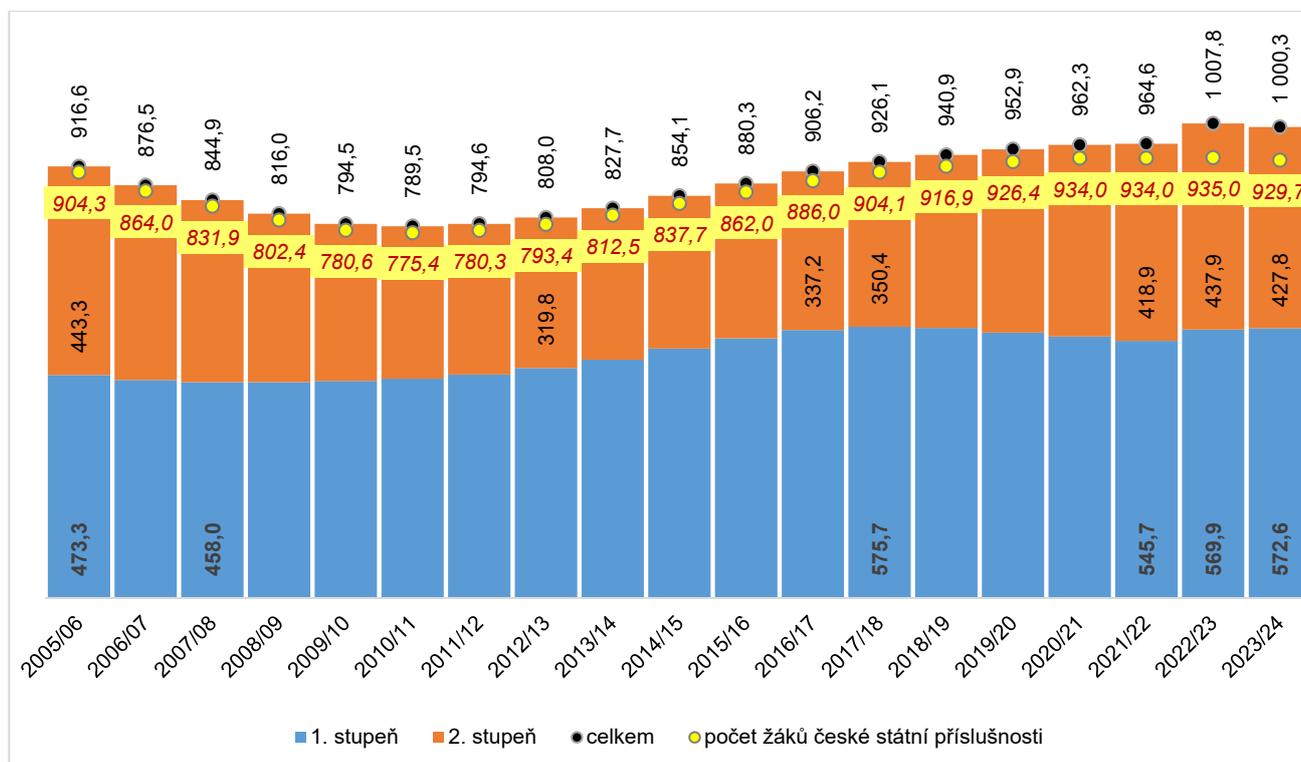
2.5 Žáci v základních školách – základní ukazatele

Počet žáků podle stupně a zřizovatele škol

Počet žáků základních škol přímo souvisí s měnícím se počtem narozených dětí v předchozím období a tím s počtem dětí ve věku povinné školní docházky v populaci. Děti nejčastěji nastoupí do základní školy v šesti a ukončí ji v patnácti letech. Tato doba se však může posunout, je-li dítěti odložen začátek školní docházky, příp. prodloužit, pokud žák opakuje některý ročník či více ročníků základní školy. Faktorů, které ovlivňují počet žáků na základních školách, je však více. V malé míře dochází k odlivu žáků druhého stupně na víceletá gymnázia, vliv má i migrace cizinců ze zahraničí. Ve školním roce 2022/23 situaci významně ovlivnilo zařazování dětí ukrajinských uprchlíků do českých škol. Na úrovni obcí a krajů pak počet žáků na základních školách ovlivňuje též stěhování v rámci republiky.

Celkový počet žáků na základních školách ve školním roce 2022/23 dosáhl nejvyšší hodnoty od roku 2005/06 a poprvé přesáhl hranici jednoho milionu. K tomu přispěla imigrace dětí z Ukrajiny a jejich začlenění do našich škol. V září 2023 pak bylo do škol zapsaných 1 000 346 žáků, tedy o 0,7 % méně než v roce předchozím, nicméně stále o 20,9 % více než před deseti lety. Podíváme-li se na vývoj žáků české státní příslušnosti, pak uvidíme, že se jejich počet od roku 2019/20 příliš neměnil, přestože i u nich je v letech 2019/20 až 2022/23 patrný nárůst počtu žáků (celkem o 0,9 %) následovaný poklesem v roce 2023/24 o 0,6 %.

Graf 2.13 Základní školy – počet žáků celkem, na 1. stupni a na 2. stupni (v tis. žáků)

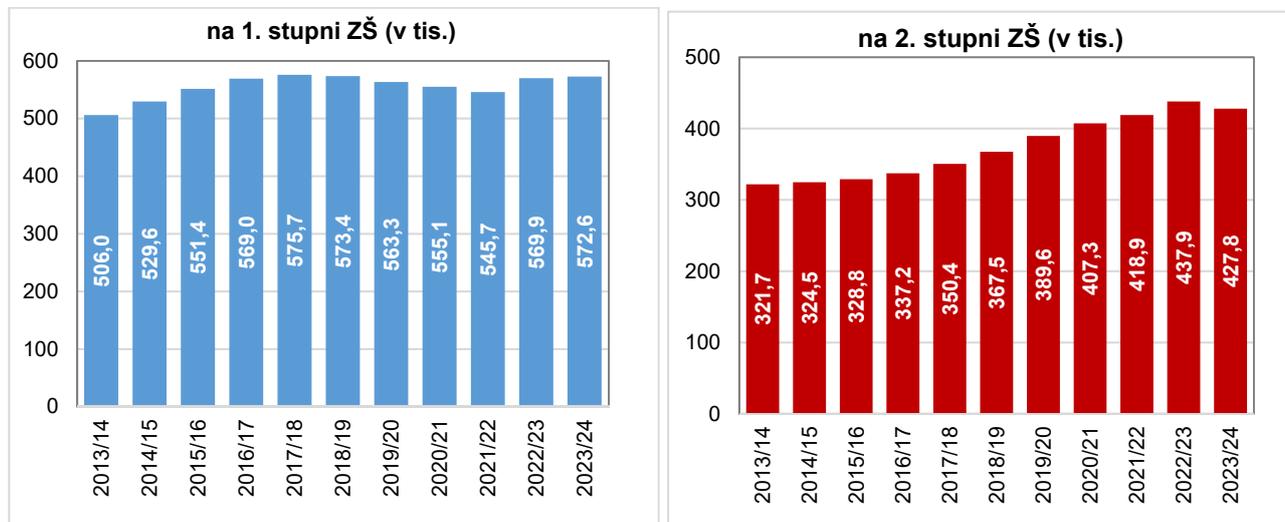


Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi školními roky 2017/18 a 2021/22 se počet žáků základních škol zvyšoval díky přibývajícimu počtu žáků druhého stupně (celkem narostl za toho období o 19,5 %) a žáků prvního stupně naopak pozvolna ubývalo (celkem jich ubylo o 5,2 %). Ve školním roce 2022/23 pak přibýlo o 4,4 % žáků prvního a obdobně o 4,5 % žáků druhého stupně. V následujícím školním roce, 2023/24, již přibýlo žáků prvního stupně jen o 0,5 % a žáků druhého stupně naopak o 2,3 % ubylo.

Žáků druhého stupně přibývalo již od školního roku 2012/13 vlivem toho, že na druhý stupeň nastupovaly populačně silné ročníky dětí¹⁵. Až ve školním roce 2023/24 se jejich počet snížil. V období mezi školními roky 2008/09 a 2017/18 přitom přibývalo též žáků prvního stupně.

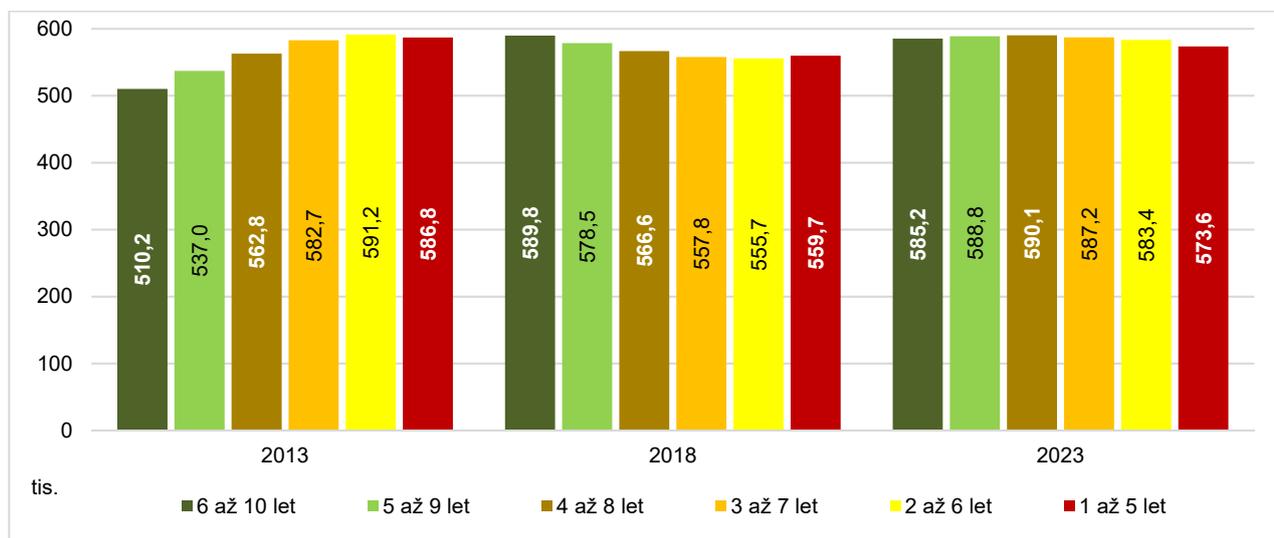
Graf 2.14 Vývoj počtu žáků na základních školách dle stupně



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak již bylo řečeno, vývoj počtu žáků základních škol souvisí s vývojem populace ČR ve věku povinné školní docházky, a to zejména na 1. stupni základních škol, který je povinný pro všechny obyvatele ČR¹⁶. Na druhém stupni si již mohou děti volit mezi vzděláváním v základní škole, na víceletém gymnáziu a na osmileté konzervatoři. Graf 2.15 proto ukazuje počet obyvatel ČR ve věku 6-10 let ke dni 1. 7. v letech 2013, 2018 a 2023. Jde tedy o věkové rozmezí, ve kterém děti, pokud jim nebyl udělen odklad, navštěvovaly v nastávajícím školním roce 1. stupeň, a pět mladších věkových kohort, podle kterých lze odhadnout, kolik žáků se bude na 1. stupni základní školy vzdělávat za 1-5 let.

Graf 2.15 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků



Zdroj: ČSÚ

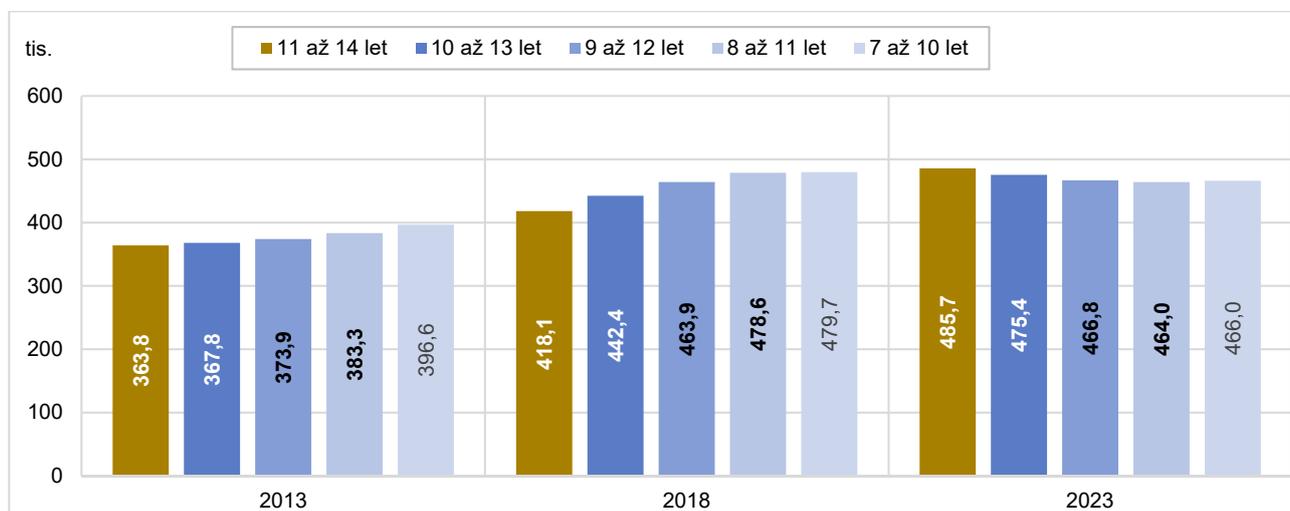
¹⁵ Více o vývoji počtu živě narozených viz zde: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/pohyb-obyvatelstva-rok-2023>

¹⁶ Zde je třeba poznamenat, že na počet žáků v základních školách má vliv i míra migrace – do základních škol povinně docházejí též cizinci, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a účastníci řízení o udělení mezinárodní ochrany.

Jak je patrné, k 1. červenci 2013 (tedy krátce před zahájením školního roku 2013/14) bylo žáků ve věku 6-10 let méně než v mladších věkových kohortách. Následující školní roky proto počet žáků 1. stupně stoupal. K 1. červenci roku 2018 bylo dětí ve věku 6-10 let naopak více než těch v mladších sledovaných věkových skupinách. Mezi školními roky 2018/19 a 2021/22 tak docházelo k úbytku počtu dětí na 1. stupni. Podle počtu dětí v populaci ve věku 2 až 6 let k 1. červenci 2018 by bylo možné usuzovat, že počet žáků na 1. stupni ve školním roce 2022/23 oproti předchozímu školnímu roku se nezmění, nebo nepatrně poklesne. To se však nestalo díky přílivu dětí ukrajinských uprchlíků na naše školy. Nakonec, podle počtu dětí ve věku 1 až 5 let k 1. 7. 2018 se očekával nepatrný nárůst počtu žáků 1. stupně, ke kterému také došlo (viz výše). Pokud se podíváme na výhled do budoucna, který znázorňují věkové kohorty 5-9 let až 1-5 let k 1. 7. 2023, pak lze očekávat, že do školního roku 2025/26 ještě počet žáků prvního stupně mírně poroste, další tři roky pak bude mírně klesat. Nutno však dodat, že záleží také na počtu udělených odkladů, počtu žáků opakujících ročník, ale také míře migrace, aktuálně zejména na počtu žáků u Ukrajiny v českých školách. Díky němu se počet žáků na našich školách ve školním roce 2022/23 neočekávaně navýšil a i dále se dle politické situace může počet Ukrajinců na našich školách v budoucnu měnit.

Graf 2.16 níže ukazuje tentýž vývoj počtu dětí v populaci, a sice těch ve věku obvyklé docházky do 2. stupně základních škol (tj. kteří před začátkem školního roku dosáhli 11 až 14 let). Jak je patrné, od roku 2013 až do roku 2023 počet dětí v této věkové kohortě rostl, přestože v letech 2013 až 2015 jen velmi pozvolna. Intenzivnější růst lze zaznamenat v letech 2016 až 2021. Podle vývoje populace by však v dalších čtyřech letech mohlo žáků 2. stupně postupně mírně ubývat, a to až do roku 2027, ve kterém by měl počet dětí ve věku obvyklém pro docházku na druhém stupni ZŠ nepatrně vzrůst. Zde je však třeba opět připomenout, že predikce dle populačního vývoje obyvatel ČR nezohledňuje další faktory ovlivňující počet žáků ve školách, např. míru odkladů, počty žáků opakujících ročník a míru migrace (aktuálně zejména z Ukrajiny). U vývoje počtu žáků na 2. stupni základních škol hraje svou roli také podíl žáků, kteří v průběhu povinné školní docházky odejdou do víceletých gymnázií, případně do osmileté konzervatoře. To je zase závislé na kapacitě gymnázií, která dosti pružně nereagují na vývoj počtu žáků (viz dále v této publikaci).

Graf 2.16 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků



Zdroj: ČSÚ

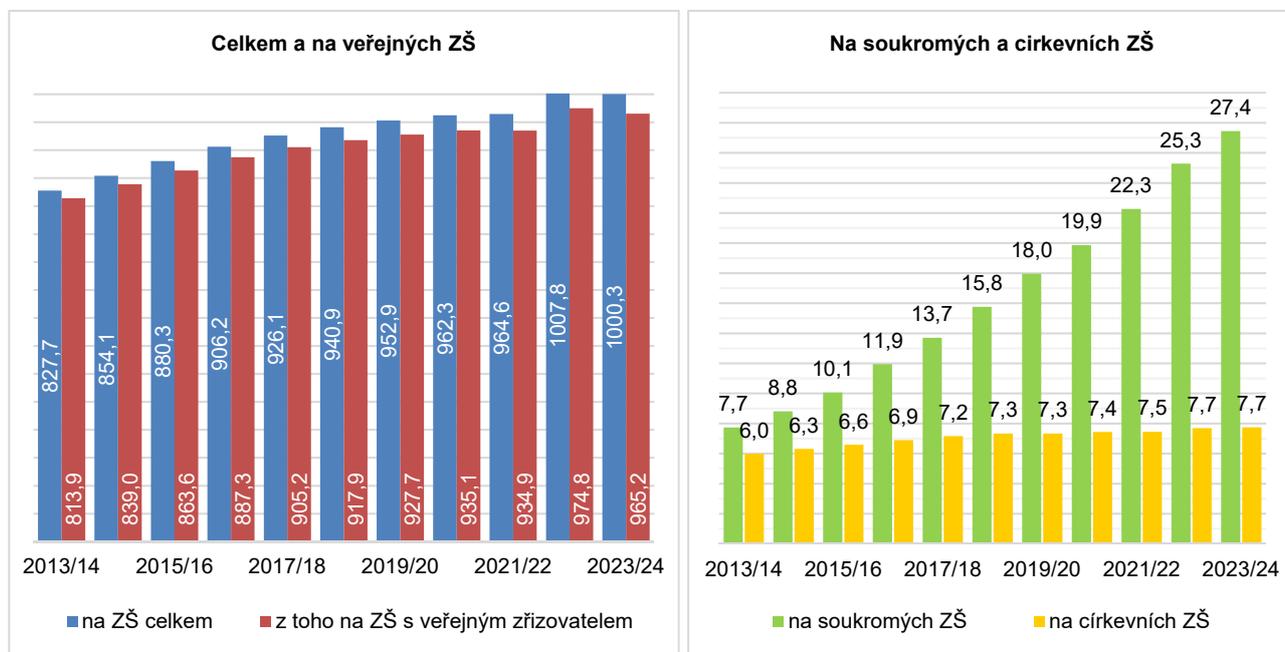
Pokud se jedná o zřizovatele školy, velká většina žáků základních škol navštěvuje **školy veřejného zřizovatele**, přičemž nejčastěji je jím příslušná obec nebo městská část. Ve školním roce 2023/24 se ve školách veřejného zřizovatele vzdělávalo 96,5 % ze všech žáků základních škol. V absolutním vyjádření se jedná o 965 155 žáků.

Oproti tomu do **soukromých** základních škol ve stejném roce chodilo „jen“ 27 448 žáků. Jejich počet se však od školního roku 2013/14 zvýšil o 255 % a za posledních pět let o 74 %. Ve školním roce 2023/24 zaujímali žáci soukromých škol 2,7 % všech žáků základních škol, ve školním roce 2013/14 to přitom bylo jen 0,9 %.

Navíc si lze všimnout, že počet žáků soukromých škol se zvýšil i v posledním školním roce, a sice o 8,6 %, zatímco žáků veřejných základních škol ubylo o 1,0 %.

Na **církevních** základních školách se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo celkem 7 743 žáků, z toho 4 358 na prvním stupni. Ve školním roce 2013/14 navštěvovalo církevní základní školy 5 983 žáků. Ve školním roce 2023/24 tak církevní základní školy navštěvovalo o 18,4 % žáků více než před deseti lety a o 0,6 % méně než před rokem (7 692). Viz graf 2.17.

Graf 2.17 Počet žáků na základních školách podle jejich zřizovatele (v tis.)



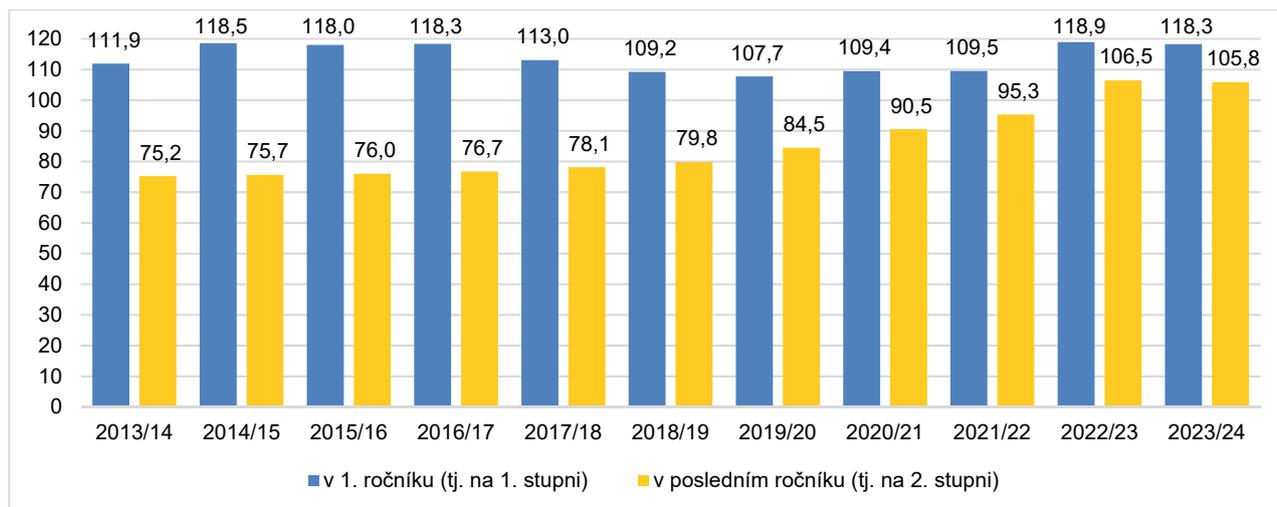
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet žáků v prvním a posledním ročníku základních škol

Do prvního ročníku základních škol nastupují všichni žáci školou povinní. Oproti tomu v průběhu druhého stupně základní školy někteří žáci odcházejí na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře (podrobněji kapitola 2.10). Posledním ročníkem základních škol pak bývá zpravidla ročník devátý. V některých případech speciálního vzdělávání však může být délka vzdělávání o rok prodloužena a posledním ročníkem je pak ročník desátý.

Jak již bylo zmíněno, vývoj na prvním stupni základních škol je zásadně ovlivněn předchozím demografickým vývojem. Mezi roky 2010 až 2013 se počet narozených dětí u nás každoročně snižoval. Následkem toho docházelo ve školních rocích 2016/17 až 2019/20 ke snižování počtu žáků prvního ročníku. Naopak počet žáků v posledním ročníku v tomto období rostl. Počet žáků v posledním ročníku rostl i mezi školními roky 2019/20 až 2022/23, kdy začal růst též počet žáků v prvním ročníku (zejména v reakci na imigraci z Ukrajiny). Ve školním roce 2023/24 se pak počet žáků v prvním a posledním ročníku nepatrně snížil. Přitom ve všech sledovaných školních rocích převyšuje počet žáků v prvním ročníku počet žáků v posledním ročníku základních škol, kdy již někteří školou povinní vrstevníci chodí do středních škol. V posledních dvou školních rocích však byly tyto dvě hodnoty sobě nejbližší. Viz graf 2.18.



Graf 2.18 Počet žáků na základních školách v prvním a posledním ročníku (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

2.6 Základní školy v regionálním srovnání – základní ukazatele

Z **regionálního pohledu** se nejvíce základních škol a tříd nachází v kraji největším, tj. ve Středočeském kraji. Ve školním roce 2023/24 zde bylo 583 (13,6 %) základních škol se 7 173 třídami, které navštěvovalo 147 050 žáků. Naopak jen 109 (2,5 %) základních škol najdeme v nejméně lidnatém Karlovarském kraji, kde bylo celkem 1 362 tříd a v nich se vzdělávalo 25 479 žáků.

V **krajském srovnání** byl ve školním roce 2023/24 nejvyšší **průměrný počet žáků na školu** v Praze, a sice 414,1 žáka. Naopak nejméně žáků na školu připadá v kraji Vysočina, a sice 171,7. Pokud jde o průměrný počet žáků ve třídě, i ten byl ve školním roce 2023/24 nejvyšší v Praze (21,7). V tomto ukazateli však rozdíly mezi jednotlivými kraji nebyly nijak výrazné. Nejnižší hodnoty bylo dosaženo ve Zlínském a Olomouckém kraji, a sice 18,2 žáka na jednu třídu.

Tab. 2.4 Základní školy - počet škol, tříd, žáků a učitelů dle sídla školy (2023/24)

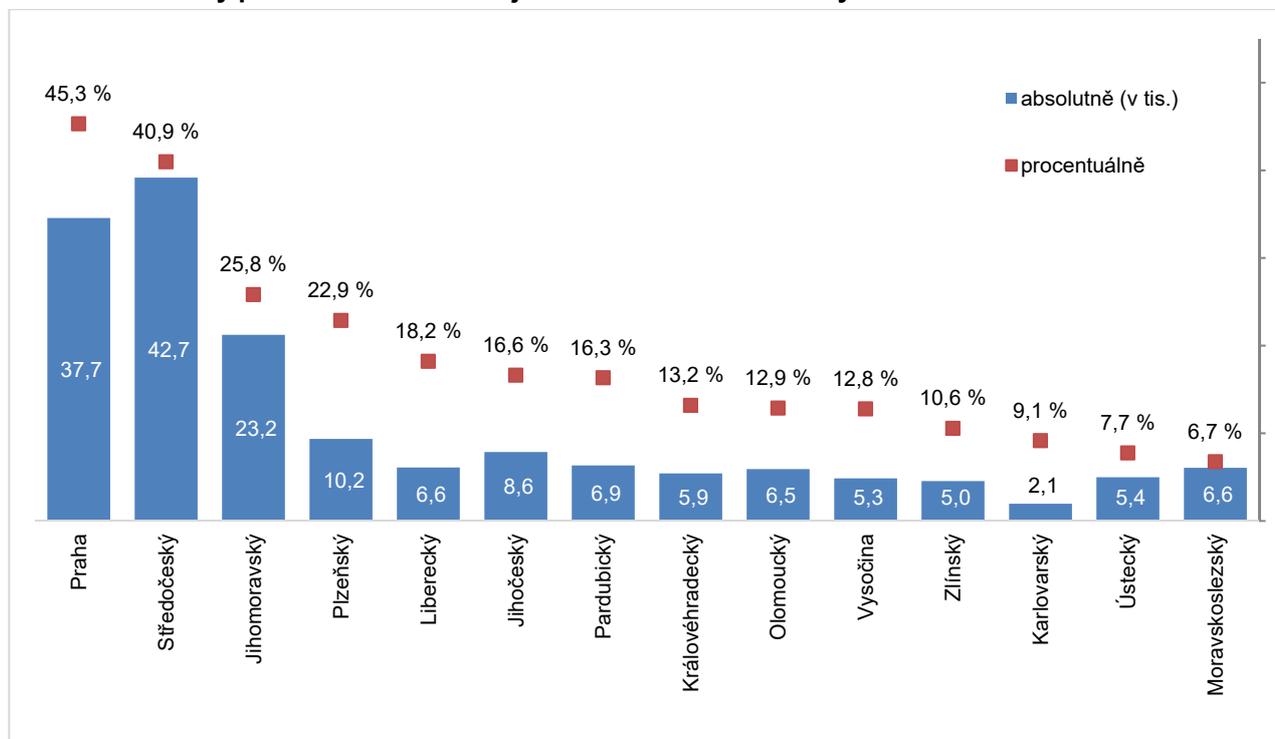
Území, kraj	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		počet žáků na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
Česká republika	4 276	100	51 541	100	1 000 346	100	74 982,40	100	19,4	13,3
Praha	292	6,8	5 569	10,8	120 929	12,1	8 463,30	11,3	21,7	14,3
Středočeský	583	13,6	7 173	13,9	147 050	14,7	10 278,80	13,7	20,5	14,3
Jihočeský	271	6,3	3 189	6,2	60 138	6,0	4 509,90	6,0	18,9	13,3
Plzeňský	227	5,3	2 724	5,3	54 864	5,5	3 916,50	5,2	20,1	14,0
Karlovarský	109	2,5	1 362	2,6	25 479	2,5	2 012,00	2,7	18,7	12,7
Ústecký	285	6,7	3 965	7,7	75 611	7,6	5 743,80	7,7	19,1	13,2
Liberecký	202	4,7	2 247	4,4	43 140	4,3	3 292,80	4,4	19,2	13,1
Královéhradecký	274	6,4	2 744	5,3	50 808	5,1	3 995,50	5,3	18,5	12,7
Pardubický	253	5,9	2 570	5,0	49 197	4,9	3 710,30	4,9	19,1	13,3
Vysočina	273	6,4	2 498	4,8	46 874	4,7	3 574,70	4,8	18,8	13,1
Jihomoravský	492	11,5	5 860	11,4	112 908	11,3	8 631,50	11,5	19,3	13,1
Olomoucký	303	7,1	3 122	6,1	56 702	5,7	4 495,80	6,0	18,2	12,6
Zlínský	264	6,2	2 849	5,5	51 891	5,2	4 069,00	5,4	18,2	12,8
Moravskoslezský	448	10,5	5 669	11,0	104 755	10,5	8 288,50	11,1	18,5	12,6

1) přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

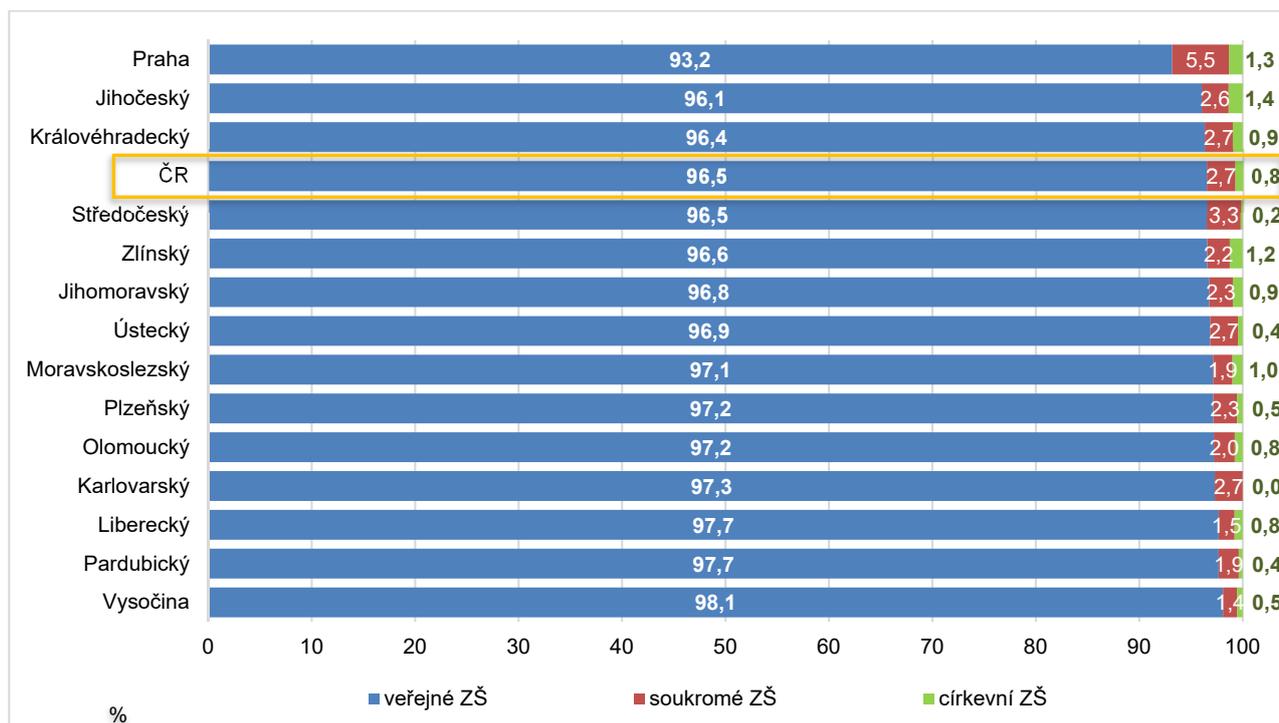
Vývoj počtu žáků na základních školách představený výše nebyl ve všech krajích stejný a i do budoucna lze předpokládat výrazné regionální rozdíly. Za posledních deset let procentuálně nejvíce vzrostl počet žáků v základních školách v Praze, tj. o 45,3 % (z 83 241 na 120 929 žáků), a dále v kraji Středočeském, tj. o 40,9 % (ze 104 329 na 147 050 žáků). Ostatní kraje zaznamenaly méně než 25% nárůst, nejmenší byl v kraji Moravskoslezském, o 6,7 %, a Ústeckém, o 7,7 %.

Graf 2.19 Nárůsty počtu žáků v ZŠ v krajích ČR mezi školními roky 2013/14 a 2023/24



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Pokud se jedná o dělení dle druhu **zřizovatele** školy, soukromé školy navštěvoval ve školním roce 2023/24 nejvyšší podíl žáků vzdělávajících se v Praze (5,5 % ze všech žáků základních škol v tomto kraji) a dále v kraji Středočeském (3,3 %). Naopak na Vysočině docházely do soukromých základních škol jen 1,4 % všech žáků základních škol. Nejvyšší podíl žáků vzdělávajících se v církevních základních školách zaznamenaly kraje Jihočeský (1,4 %), Praha (1,3 %) a Zlínský (shodně 1,2 %), naopak v kraji Karlovarském nebyla ani jedna církevní základní škola a církevní školy v kraji Středočeském navštěvovaly jen 0,2 % z tamních žáků základních škol.

Graf 2.20 Podíly žáků v základních školách veřejných, soukromých a církevních dle sídla školy (2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

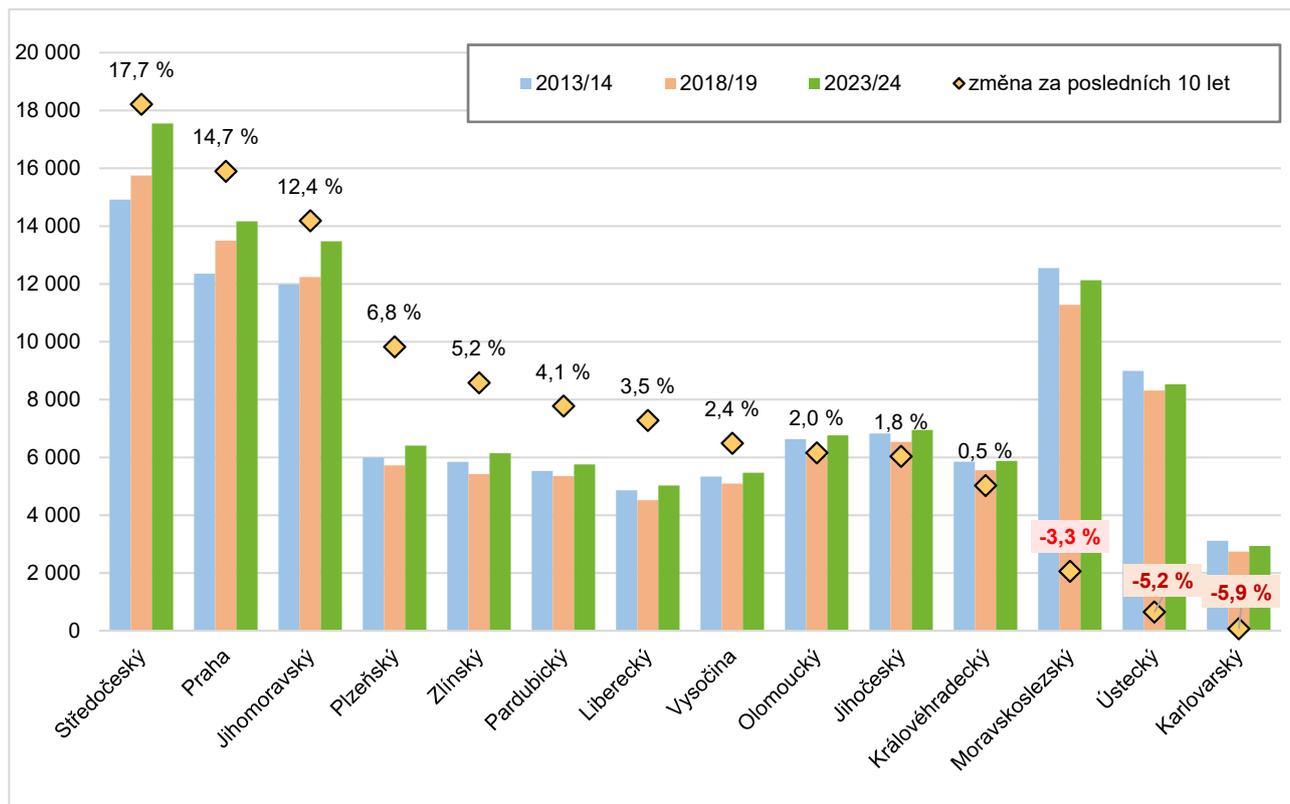
2.7 Žáci nově přijatí do 1. ročníků základních škol

Ve školním roce 2023/24 bylo do prvních tříd základních škol přijato celkem 117 168 žáků, tedy o 0,4 %, neboli o 439 žáků méně než ve školním roce 2022/23. Pokles o 0,4 % byl zaznamenán též mezi školními roky 2020/21 a 2021/22, nicméně mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 počet nově přijatých žáků stoupl o 8,8 % z důvodu přijímání dětí ukrajinských uprchlíků. Srovnáme-li tento pokles s poklesem celkového počtu žáků mezi posledními dvěma sledovanými školními roky, pak byl o něco nižší (o 0,4 % oproti 0,7 %). Výrazněji se počet nově přijatých žáků snižoval mezi školními roky 2016/17 a 2017/18 (o 4,6 %), 2017/18 a 2018/19 (o 3,4 %) a mezi školními roky 2018/19 a 2019/20 (o 1,3 %), naopak výraznější nárůst zaznamenal mezi školními roky 2013/14 a 2014/15 (o 6 %) a 2021/22 a 2022/23 (o 8,8 %). Ve výsledku byl pak počet nově přijatých žáků v uplynulém školním roce o 5,8 % vyšší než ve školním roce 2013/14 a o 8,4 % vyšší v porovnání se školním rokem 2018/19.

Z hlediska **regionálního srovnání** bylo ve školním roce 2023/24 nejvíce nově přijatých žáků do prvního ročníku v kraji Středočeském (17 550), v Praze (14 164), v kraji Jihomoravském (13 472) a Moravskoslezském (12 129). Logicky se jedná o nejlidnatější kraje. Oproti minulému školnímu roku se počet nově přijatých žáků do 1. ročníku v relativním vyjádření nejvýrazněji zvýšil v Karlovarském kraji (o 3,3 %) a v kraji Zlínském (o 2,0 %) a naopak nevýrazněji snížil v Praze (o 2,8 %) a v kraji Ústeckém (o 2,5 %). V minulém školním roce, tj. 2022/23, přitom naopak Praha vlivem imigrační vlny z Ukrajiny zaznamenala nejvýraznější zvýšení počtu nově přijatých žáků (viz tabulku 2.2.17 v tabulkové příloze). Pokud budeme sledovat nárůst počtu nově přijatých do prvního ročníku za období deseti let, pak k největšímu relativnímu nárůstu došlo v kraji Středočeském (o 17,7 %), v Praze (o 14,7 %) a v kraji Jihomoravském (o 12,4 %). Naopak ke snížení počtu nově přijatých žáků došlo v kraji Karlovarském (o 5,9 %), Ústeckém (o 5,2 %) a Moravskoslezském (o 3,3 %). V ostatních krajích se počet nově přijatých žáků za deset let zvýšil o 0,5 % až 6,8 %.

Vývoj počtu žáků přijatých do 1. ročníku mezi školními roky 2013/14, 2018/19 a 2023/24 znázorňuje graf 2.21.

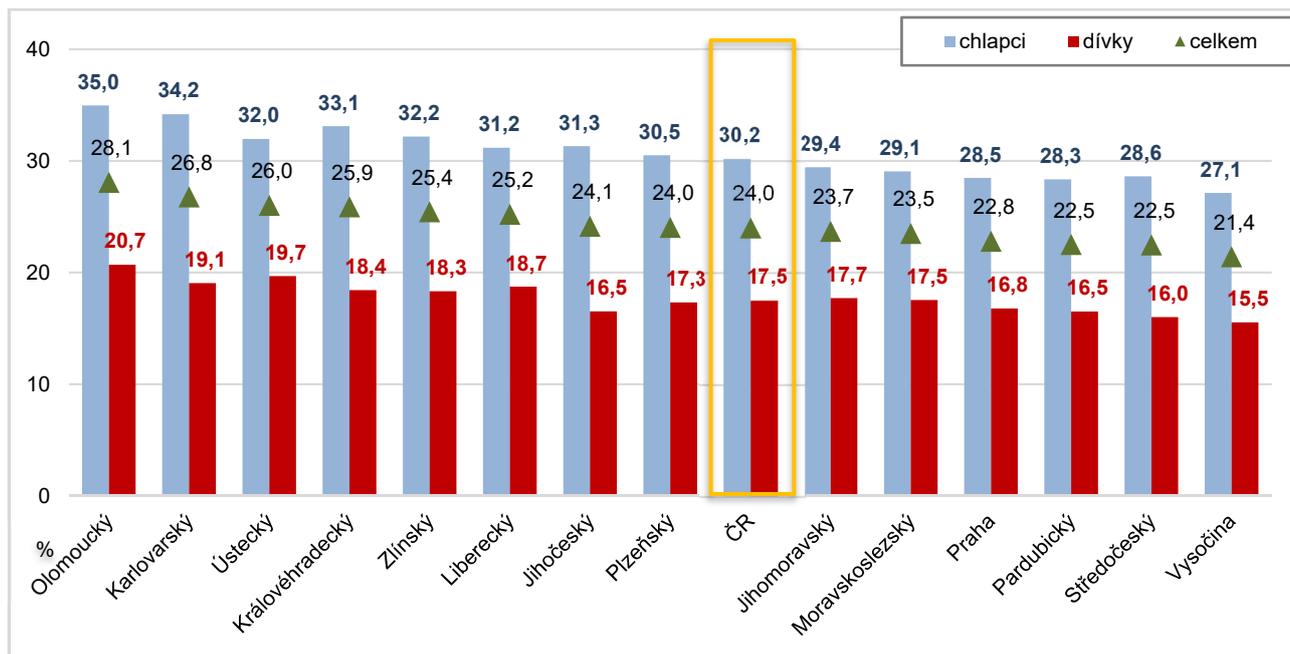
Graf 2.21 Počet nově přijatých žáků do 1. ročníku základních škol v jednotlivých krajích
(kraje jsou seřazeny dle procentuálního nárůstu za posledních 10 let)



Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Největší podíl žáků, kteří byli nově přijati do 1. ročníku, tvoří žáci **ve věku 6 let**. Ve školním roce 2023/24 jich do prvních tříd nastoupilo 88 288. Ve školním roce 2014/2015 představovali šestiletí žáci přesně čtyři pětiny nově přijatých žáků, poté jejich podíl mírně klesal až na 74,5 % ve školním roce 2022/23, ve školním roce 2023/24 o jeden procentní bod vzrostl na 75,4 %. Žáků **sedmiletých a starších** (jedná se o žáky, kteří nastoupili po odkladu povinné školní docházky) nastoupilo ve školním roce 2023/24 nově do první třídy 28 147. Jejich podíl ze všech nově přijatých žáků se v posledních deseti letech pohyboval mezi necelou pětinou (19,3 %) ve školním roce 2014/15 a čtvrtinou (24,9 %) ve školním roce 2022/23, ve školním roce 2023/24 činil 24 %. Podíl nově přijatých žáků do první třídy mladších než 6 let se v posledních deseti letech pohyboval mezi 0,5 % a 0,7 %, v posledních dvou školních rocích činil 0,6 %.

Jak dále dokládá graf 2.22, značné rozdíly jsou mezi dívkami a chlapci. Podíl sedmiletých či starších dívek ze všech dívek, které ve školním roce 2023/24 nastoupily do první třídy, činil cca pětinu (17,5 %). Podíl takových chlapců byl ve srovnání s tím bezmála třetinový (30,2 %). Ve srovnání jednotlivých krajů byl podíl sedmiletých a starších dětí nově přijatých do první třídy nejvyšší v kraji Olomouckém (28,1 %) a nejnižší naopak na Vysočině (21,4 %). Nejvyšší podíl nově přijatých chlapců i dívek s odloženým nástupem do základní školy zaznamenal kraj Olomoucký (35,0 %, resp. 20,7 %).

Graf 2.22 Podíl dívek a chlapců ve věku 7 let a více z nově přijatých do 1. ročníku ZŠ celkem a dle kraje ČR (2023/24)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

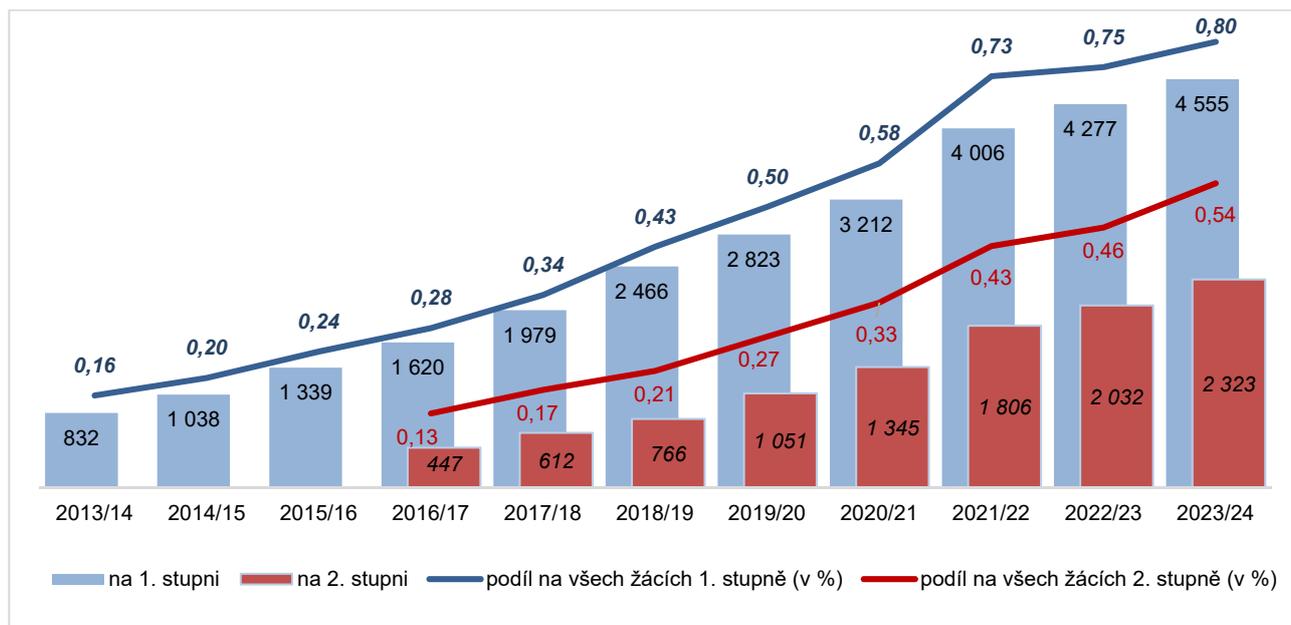
2.8 Žáci s individuálním vzděláváním a vzdělávající se v zahraničí

Individuálně vzdělávaný žák je podle § 41 Školského zákona žák přijatý do školy k plnění povinné školní docházky, který se však vzdělává mimo instituci školy. Za každé pololetí vykonává ve škole, do níž byl přijat k plnění povinné školní docházky, zkoušky z příslušného učiva. Až do roku 2015/16 šlo individuální vzdělávání povolit pouze žákovi prvního stupně základní školy.

I když jde o formu, která se v Česku využívá stále spíše okrajově, počet žáků, kterým bylo povoleno individuální vzdělávání, rychle přibývá. Ve školním roce 2023/24 se účastnilo individuálního vzdělávání celkem 6 878 žáků základních škol¹⁷. Z toho 66,2 % bylo účastno vzdělávání na úrovni 1. stupně základních škol, 33,8 % pak vzdělávání druhostupňového. Ve školním roce 2016/17 tuto možnost na 1. stupni využívalo 'pouze' 1 620 žáků a na druhém stupni jen 447 žáků. Individuální vzdělávání na druhém stupni však bylo legislativně umožněno od roku 2016/17 poprvé. Do školního roku 2023/24 se počet druhostupňových žáků vzdělávaných individuálně zvýšil na 2 323.

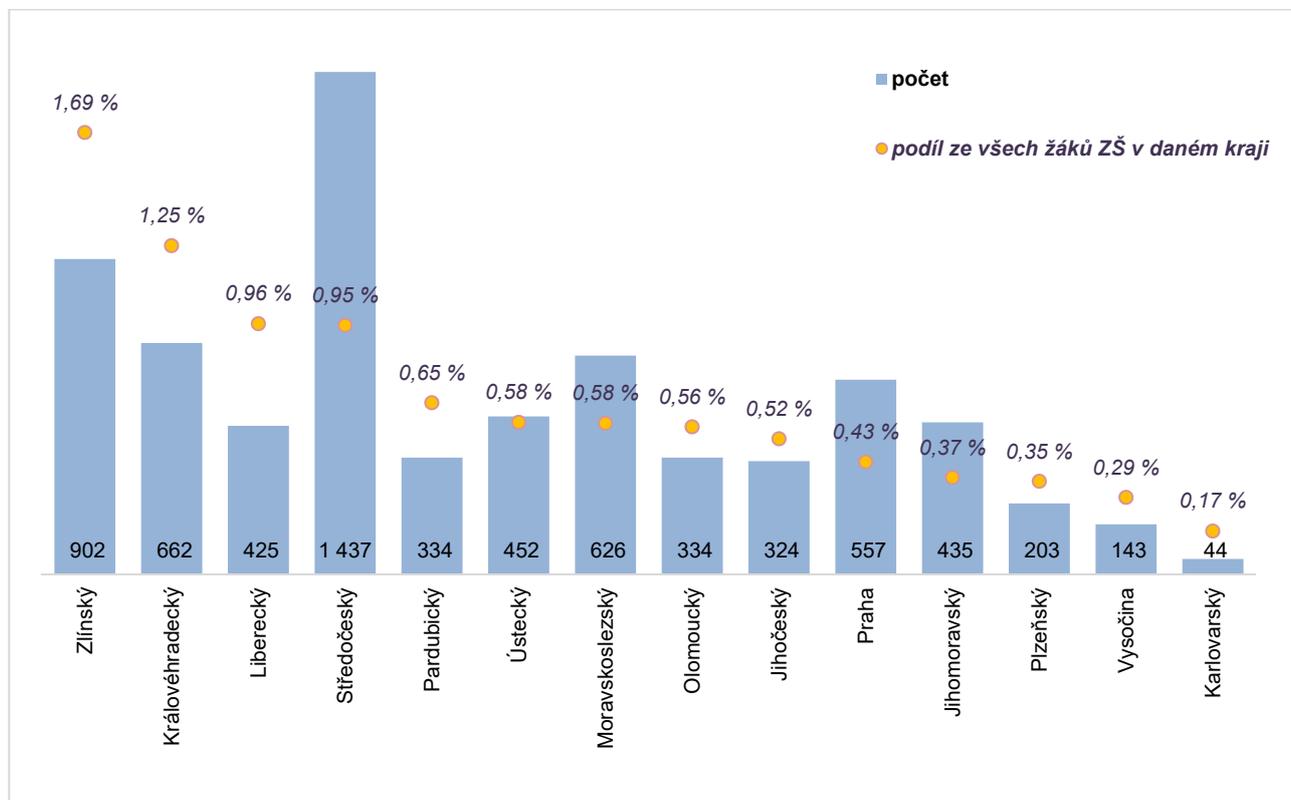
Podíl individuálně vzdělávaných žáků základních škol za posledních sedm let tak vzrostl na prvním stupni z 0,28 % na 0,80 % a na druhém stupni z 0,13 % ve školním roce 2016/17 na 0,54 % ve školním roce 2023/24. Celkově bylo ve školním roce 2023/24 individuálně vzdělávaných 0,66 % žáků základních škol. Z grafu 2.22 je přitom patrné, že nárůst počtu těchto žáků mezi školními roky 2020/21 a 2021/22 byl nejvýraznější, což mohlo mít souvislost s větší aktuálností a zkušeností se vzděláváním na dálku v době pandemie onemocnění covid-19.

¹⁷ Kromě nich se individuálního vzdělávání ve školním roce 2023/24 účastnili čtyři žáci plnící si povinnou školní docházku na středních školách, dva v Praze a dva ve Středočeském kraji (celková čísla viz tabulky 2.1.1. a 2.1.2 v příloze).

Graf 2.23 Žáci 1. a 2. stupně základních škol v individuálním vzdělávání

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Pokud se jedná o rozdíly mezi kraji, pak nejvyšší podíl žáků vzdělávajících se individuálně byl ve školním roce 2023/24 zaznamenán v kraji Zlínském (1,69 %) a Královéhradeckém (1,27 %), s odstupem pak následuje kraj Liberecký (0,96 %) a Středočeský (0,95 %). Naopak nejméně byl tento způsob vzdělávání využíván v kraji Karlovarském (0,17 % žáků) a na Vysočině (0,29 % žáků). V ostatních krajích se podíl takových žáků pohyboval mezi 0,35 % a 0,65 %.

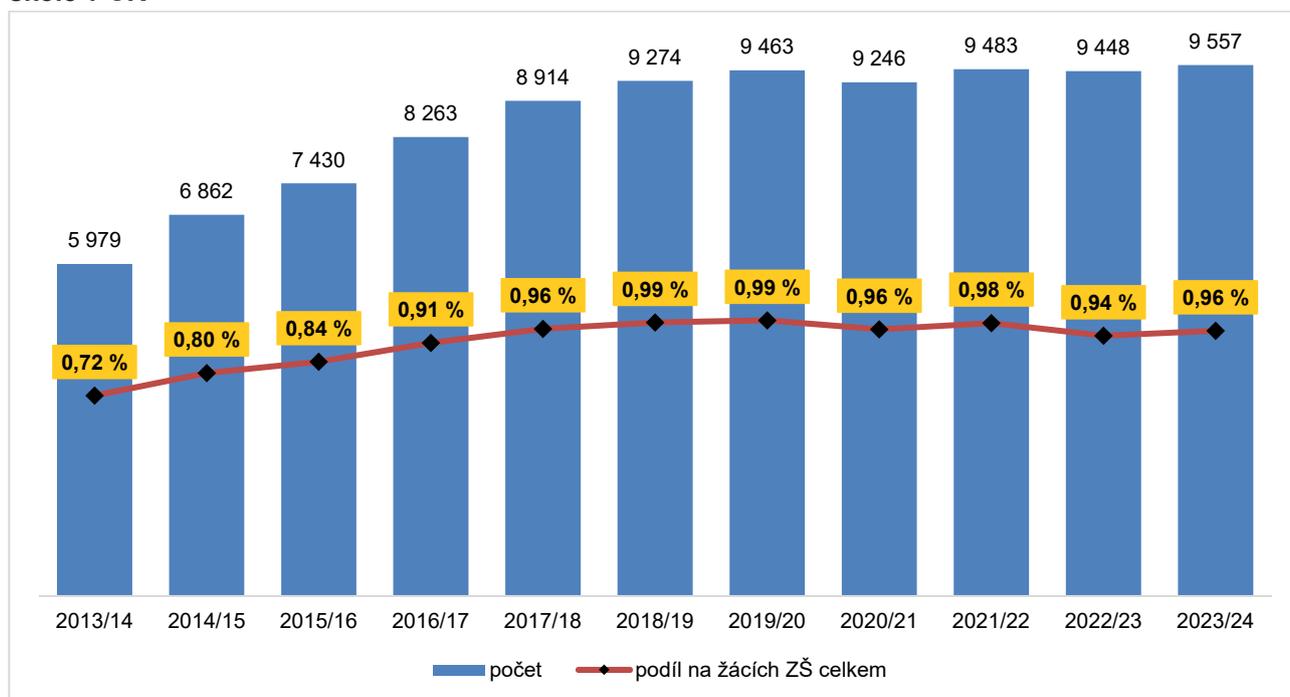
Graf 2.24 Žáci základních škol v individuálním vzdělávání v krajském členění (2023/24)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Žáci s povinností školní docházky se mohou vzdělávat i **v zahraničí či na zahraniční škole v České republice**, a sice podle § 38 Školského zákona. Plněním povinné školní docházky v zahraničí se rozumí, že se žák vzdělává ve škole zřízené při diplomatické misi nebo konzulárním úřadu České republiky, v evropské škole působící na základě Úmluvy o statutu Evropských škol, nebo formou individuální výuky v zahraničí. Od školního roku 2017/18 přitom není povinností, aby dítě bylo v evidenci kmenové školy v ČR. Vedle zápisu do kmenové školy mohou rodiče také dokládat plnění povinné školní docházky přímo ministerstvu. Vzhledem k tomu, že tato analýza vychází ze statistik sbíraných pomocí výkazů od škol, nejsou žáci vzdělávající se v zahraničí bez přihlášení ke kmenové škole do indikátorů započtení.

Ve školním roce 2023/24 základní školy vykázaly, že se v zahraničí či v zahraniční škole v České republice vzdělávalo 9 557 školou povinných žáků¹⁸. V rámci posledního desetiletí se počet žáků vzdělávajících se v zahraničí či na zahraniční škole v prvních pěti letech zvyšoval a mezi roky 2013/14 a 2018/19 stoupl o 55,2 %. V posledních pěti letech se pak pohyboval těsně pod hranicí jednoho procenta, přičemž nejnižší hodnoty dosáhl ve školním roce 2022/23, patrně vlivem přílivu ukrajinských dětí na naše školy (zvýšení celkového počtu dětí). Nutno také poznamenat, že zastavení růstu počtu žáků vzdělávajících se v zahraničí či v zahraniční škole od školního roku 2018/19 může mít (alespoň z části) na svědomí skutečnost, že od školního roku 2017/18 již není povinné přihlásit žáka vzdělávajícího se v zahraniční škole ke kmenové škole v České republice. Tito žáci pak nejsou do statistik zahrnuti (viz výše).

Graf 2.25 Žáci základních škol plnící si povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR



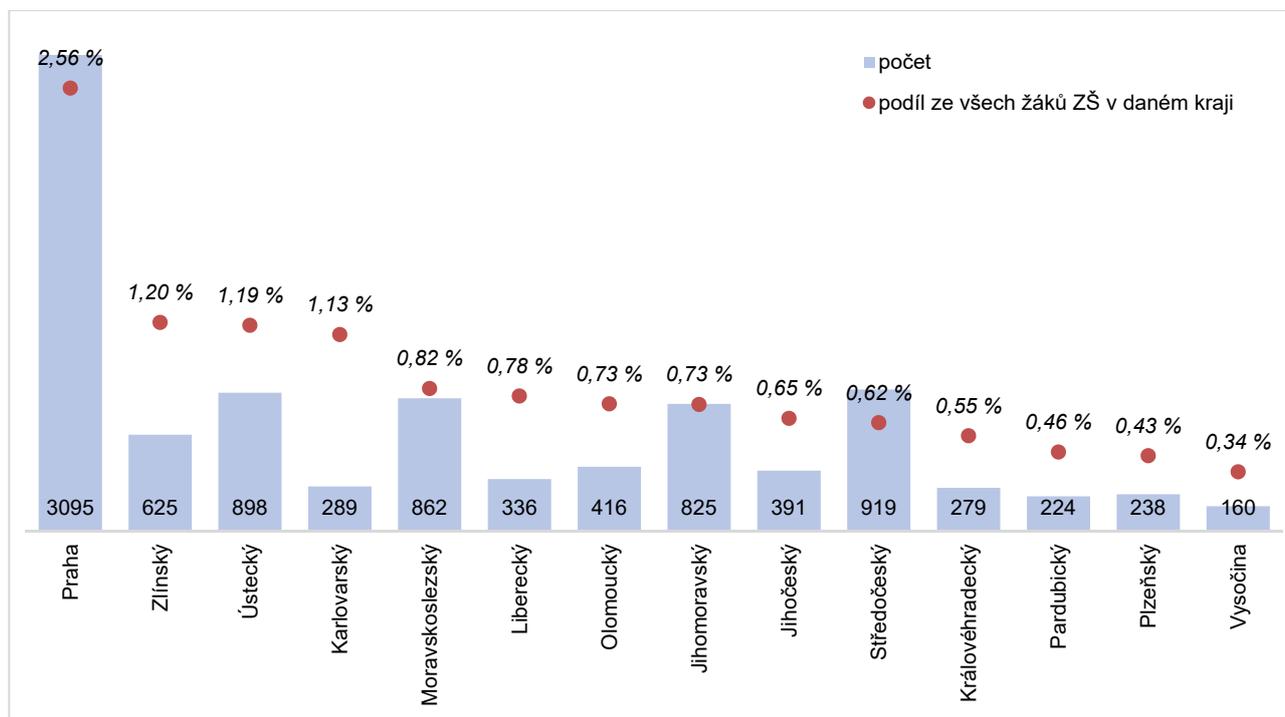
Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Rozdělíme-li žáky dle sídla kmenové školy, pak ve školním roce 2023/24 využívali možnost vzdělávání v zahraničí či na zahraniční škole nejčastěji již tradičně žáci zapsaní do pražských základních škol - tvořili zde 2,6 % z celkového počtu žáků. Nadprůměrný a současně vyšší než 1% byl tento podíl též v kraji Zlínském

¹⁸ Kromě nich se vzdělávání v zahraničí či v zahraniční škole v ČR účastnilo 80 žáků plnících si povinnou školní docházku na středních školách, z toho 37 v Praze, dalších deset ve Středočeském kraji a po sedmi v krajích Ústeckém a Jihomoravském. Tyto čtyři kraje tak zaznamenaly 76,3 % všech žáků zapsaných v našich středních školách, ale vzdělávajících se v zahraničí či na zahraniční škole. Pro celkový počet všech žáků školou povinných vzdělávajících se v zahraničí či na zahraniční škole (tj. ať již zapsaných v základní či střední škole) a jejich vývoj v čase viz tabulky 2.1.1. a 2.1.2 v příloze.

(1,20 %), Ústeckém (1,19 %) a Karlovarském (1,13 %). Naopak jendoznačně nejmenší podíl žáků využívajících této možnosti najdeme na Vysočině (0,34 %) – viz graf 2.26.

Graf 2.26 Žáci základních škol plnící povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR dle sídla kmenové školy (2023/24)



Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.9 Žáci opakující ročník

Ve školním roce 2023/24 muselo celkem 5 754 žáků základních škol (tj. 0,58 %) opakovat ročník. To je o 12,3 % méně než v předchozím školním roce.

V rámci posledního desetiletí byl nižší počet opakujících zaznamenán jen ve školním roce 2020/21 (3 205, neboli 0,33 %), tedy na počátku pandemie covid-19. Tehdy se však z důvodu distanční výuky, a tudíž omezeného vlivu školy a nerovným domácím podmínkám ustupovalo od striktní klasifikace, která by mohla vést k opakování ročníku (viz pokyny vydané MŠMT). Pokud však žáci během tohoto školního roku nestihli své opoždění dohnat, do dalšího ročníku již nepostoupili. Ve školním roce 2021/22 proto opakovali ročník nejen ti, kteří si dostatečně neosvojili učivo probírané v daném školním roce, ale i ti, kteří v míře osvojeného učiva a kompetencí zaostávali již v předchozím školním roce. Z tohoto důvodu bylo ve školním roce 2021/22 opakujících naopak nejvíce (8 204, neboli 0,85 %).

Ve školním roce 2022/23 se počet opakujících vrátil zhruba do situace před pandemií. Pokud bychom sledovali podíl opakujících ze všech žáků, byl oproti školnímu roku 2019/20 (tedy době před pandemií) nižší (0,65 % oproti 0,71 %). Tato hodnota však vzhledem k politické situaci není zcela vypovídající. Počet žáků byl totiž k 30. 9. 2022 navýšen počtem žáků uprchlých z Ukrajiny, kteří naše školy dříve nenavštěvovali, a tudíž ani nemohli opakovat ročník. Pokud bychom z počtu žáků základních škol odečetli rozdíl v počtu ukrajinských žáků mezi školními roky 2021/22 a 2022/23, pak by byl podíl opakujících žáků zhruba totožný se stavem v letech před pandemií. V tomto ohledu lze označit za pozitivní, že ve školním roce 2023/24 se podíl opakujících nezvýšil, naopak se snížil. Zdá se tedy, že se ukrajinské děti většinou zvládly do škol začlenit a přes možnou jazykovou a kulturní bariéru postoupit do dalšího ročníku.



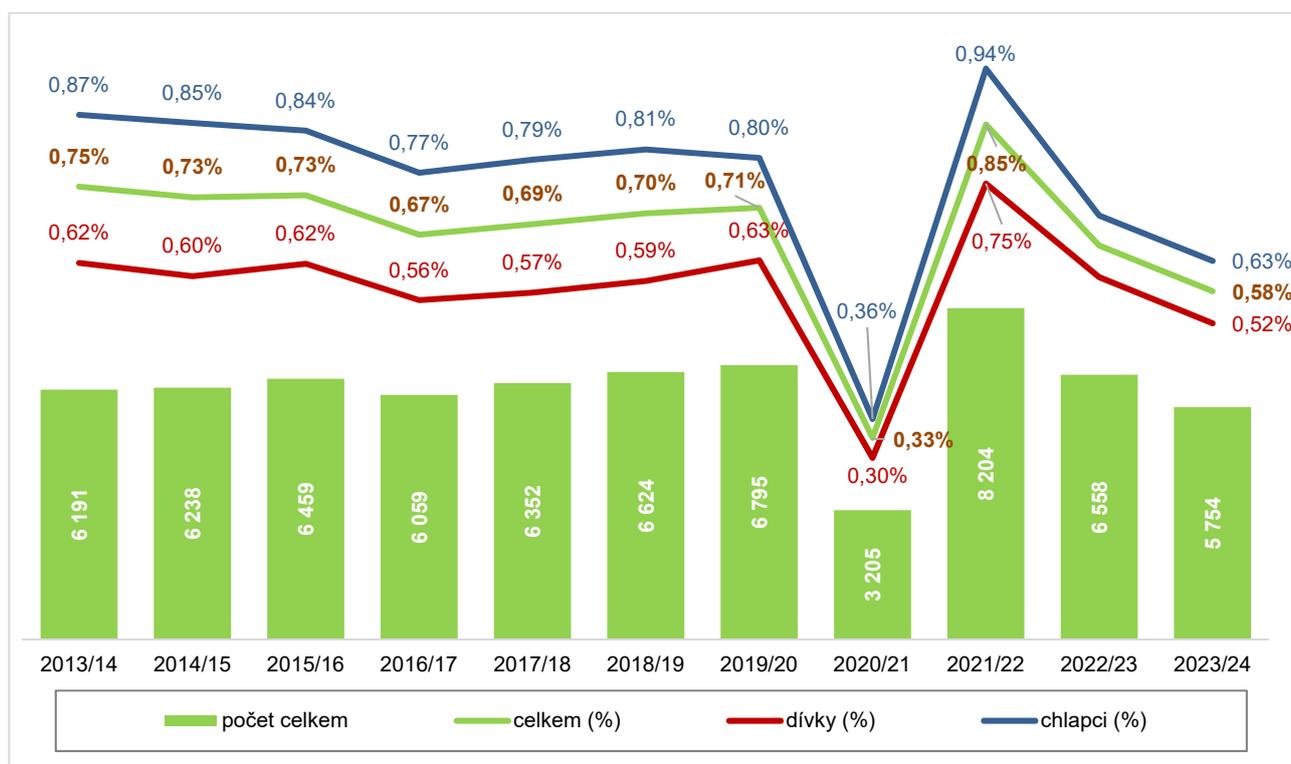
Co se doby před pandemií týče, lze doplnit, že ve školních rocích 2013/14 až 2015/16 byly žáků opakujících ročník ze všech žáků základních škol cca tři čtvrtiny procenta. Ve školním roce 2016/17 činil jejich podíl dvě třetiny procenta (0,67 %), následně postupně mírně rostl až na 0,71 % ve školním roce 2019/20.

Na prvním stupni žáci opakovali ve školním roce 2023/24 nejčastěji hned 1. třídu (dvě pětiny ze všech dětí opakujících ročník na 1. stupni, konkrétně 38,9 %). Na 2. stupni žáci nejčastěji opakovali 6. ročník (třetina ze všech dětí opakujících ročník na 2. stupni, konkrétně 33,6 %).

Dlouhodobě se opakování ročníku týká ve větší míře chlapců než dívek. Ve školním roce 2023/24 tvořili chlapci 55,9 % všech žáků opakujících ročník. Přitom největší rozdíly mezi chlapci a dívkami byly za posledních deset let zjištěny ve školním roce 2014/15, kdy chlapců opakujících ročník bylo o polovinu více než dívek opakujících ročník. Oproti tomu ve školním roce 2022/23 bylo chlapců opakujících ročník již jen cca o necelou čtvrtinu více než dívek (tj. o 23,4 %), druhý nejmenší rozdíl najdeme ve školním roce 2023/24 (o 26,5 %). Více viz graf 2.27.

Graf 2.27 Žáci základních škol opakující ročník celkem a dle pohlaví (vývoj v čase)

(celkový počet a podíly na celkovém počtu žáků, resp. chlapců či dívek na základních školách)

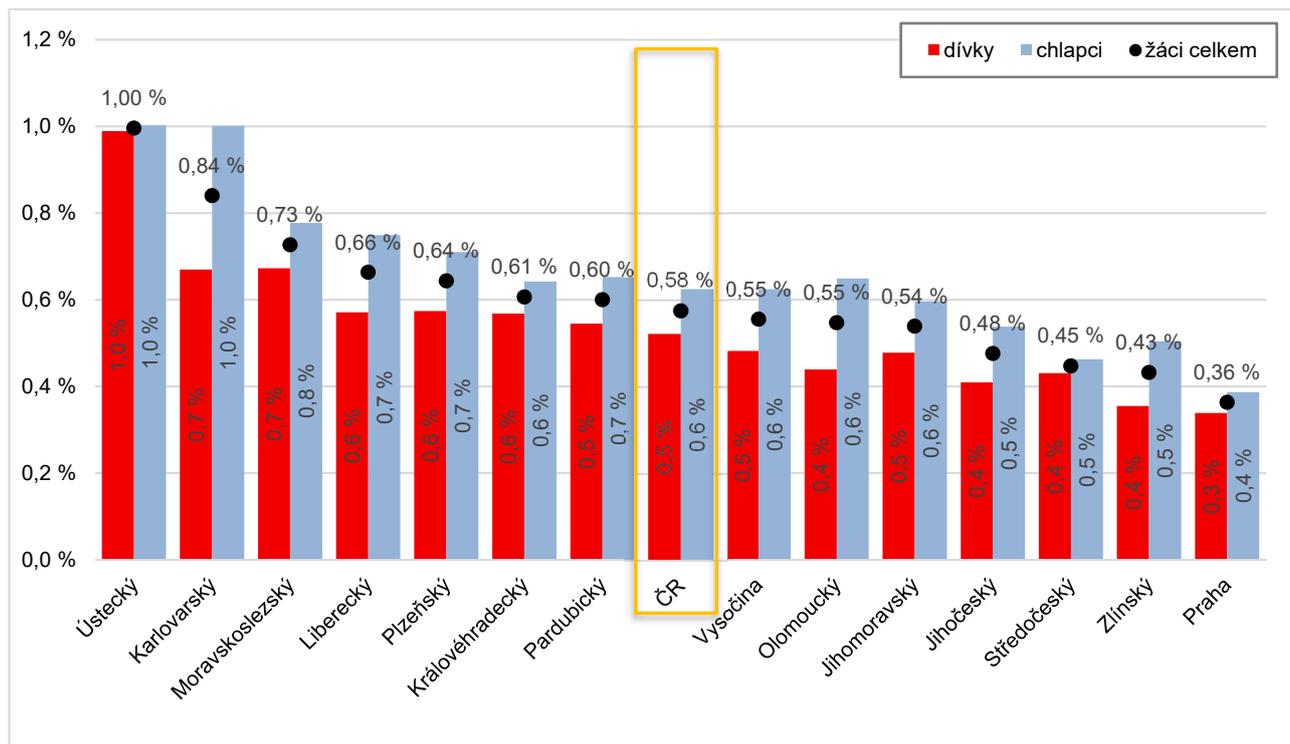


Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

I v tomto ukazateli existují významné **regionální rozdíly**. Nejvyšší podíl žáků opakujících ročník, a to dívek i chlapců, byl ve školním roce 2023/24 zaznamenán v Ústeckém kraji (1,0 % ze všech žáků), nejnižší naopak v Praze (0,4 %)¹⁹. V Ústeckém kraji byl také nejvyrovnanější podíl opakujících chlapců a dívek (obojí 1,0 %); naopak v Karlovarském kraji byl největší (0,7 % dívek a 1,0 % chlapců). Více viz graf 2.28.

¹⁹ Nejvyšší hodnoty u Ústeckého a Karlovarského kraje potvrzují, že vzdělávací problémy souvisí se sociálními problémy a ekonomickou situací v území. Dokazují to data ČSÚ o vzdělávání (https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2022_p%c5%99%c3%adlohy/Dokumenty/Ceske-skolstvi-v-mapach_everze.pdf) a také data PAQ Research o sociálních problémech (<https://www.mapavzdelavani.cz/socialni-problemy>)

Graf 2.28 Žáci základních škol opakující ročník v krajích ČR ve školním roce 2023/24
(podíly na celkovém počtu žáků, resp. chlapců či dívek na základních školách v daném kraji)



Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.10 Přestupy na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře

Po ukončení školního roku 2022/23 přestoupilo na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře celkem 10 408 žáků základních škol. Od školního roku 2023/24 již tak studovali střední školu. Z celkového počtu žáků v 5. a 7. ročníku přešlo na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře 4,5 %. Celkem 129 žáků přešlo z jiného než 5. či 7. ročníku, z čehož polovina se jich vzdělávala buď v Praze (32), nebo v kraji Moravskoslezském (15) či v kraji Středočeském (14). Přitom z 5. ročníku jich na střední školy přešlo více (8 094, neboli 7,3 % z celkového počtu žáků) než těch z ročníku sedmého (2 185, neboli 2,0 %).

Lze říci, že oproti předchozímu školnímu roku (tj. přechody po ukončení školního roku 2021/22) se příliš nezměnilo, na střední školy nastoupilo 7,3 % (po školním roce 2021/22), resp. 7,2 % (po školním roce 2022/23) žáků 5. ročníku, a 2 %, resp. 1,9 % žáků sedmého ročníku (viz graf 2.27). V obou hodnotách došlo tedy jen k nepatrnému poklesu. Ve srovnání se situací před deseti lety, kdy po ukončení pátého ročníku přešlo na střední školy 8,4 % žáků a po ukončení sedmého 2,3 %, byl tento podíl však nižší. Podíl žáků odcházejících **po pátém ročníku** v posledním desetiletí nejprve téměř soustavně klesal z 8,4 % až na 6,9 % žáků, kteří odešli po ukončení školního roku 2020/21, tedy v době pandemie onemocnění covid-19. Poté se tento podíl vyhoupl na zmíněných více než 7 % žáků pátého ročníku, kteří přešli po ukončení školních roků 2021/22 a 2022/23. Pokud se jedná o přechody **po sedmém ročníku**, podíl žáků nastupujících na střední školy činil od školního roku 2019/20 celkem 2,0 % tři roky v řadě a poté ve školním roce 2022/23 klesl na 1,9 %, což je nejnižší podíl za uplynulých deset let. Naopak nejvyšší byl ve školních rocích 2014/15 a 2016/17 (2,5 %).

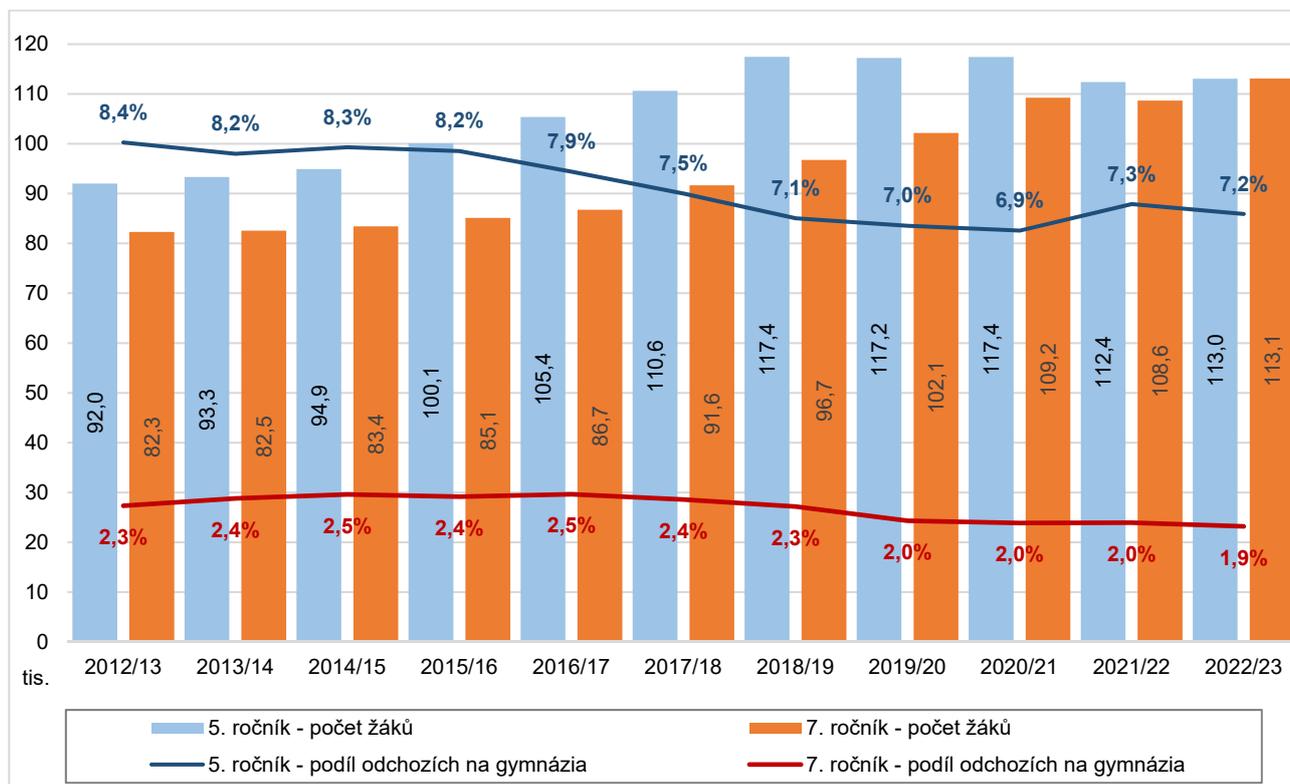
Na střední školy před zakončením povinné školní docházky přestupuje o něco více dívek než chlapců. Ze žáků, kteří na střední školy přešli po ukončení školního roku 2022/23, tvořily dívky 53 %, přičemž podíl dívek se v posledních deseti letech pohyboval mezi 53 % a 56 %.

Počet žáků, kteří přešli z 5. ročníku na osmileté gymnázium, mezi ukončenými školními roky 2018/19 a 2020/21 poklesl z 8 322 žáků na 8 077 žáků, po ukončení školního roku 2021/22 se mírně zvýšil na 8 230

žáků a po ukončení školního roku 2022/23 opět mírně klesl na 8 094. Počet žáků, kteří přešli na víceletá gymnázia po 7. ročníku, se až do ukončeného školního roku 2018/19 zvyšoval, poté začal kolísat.

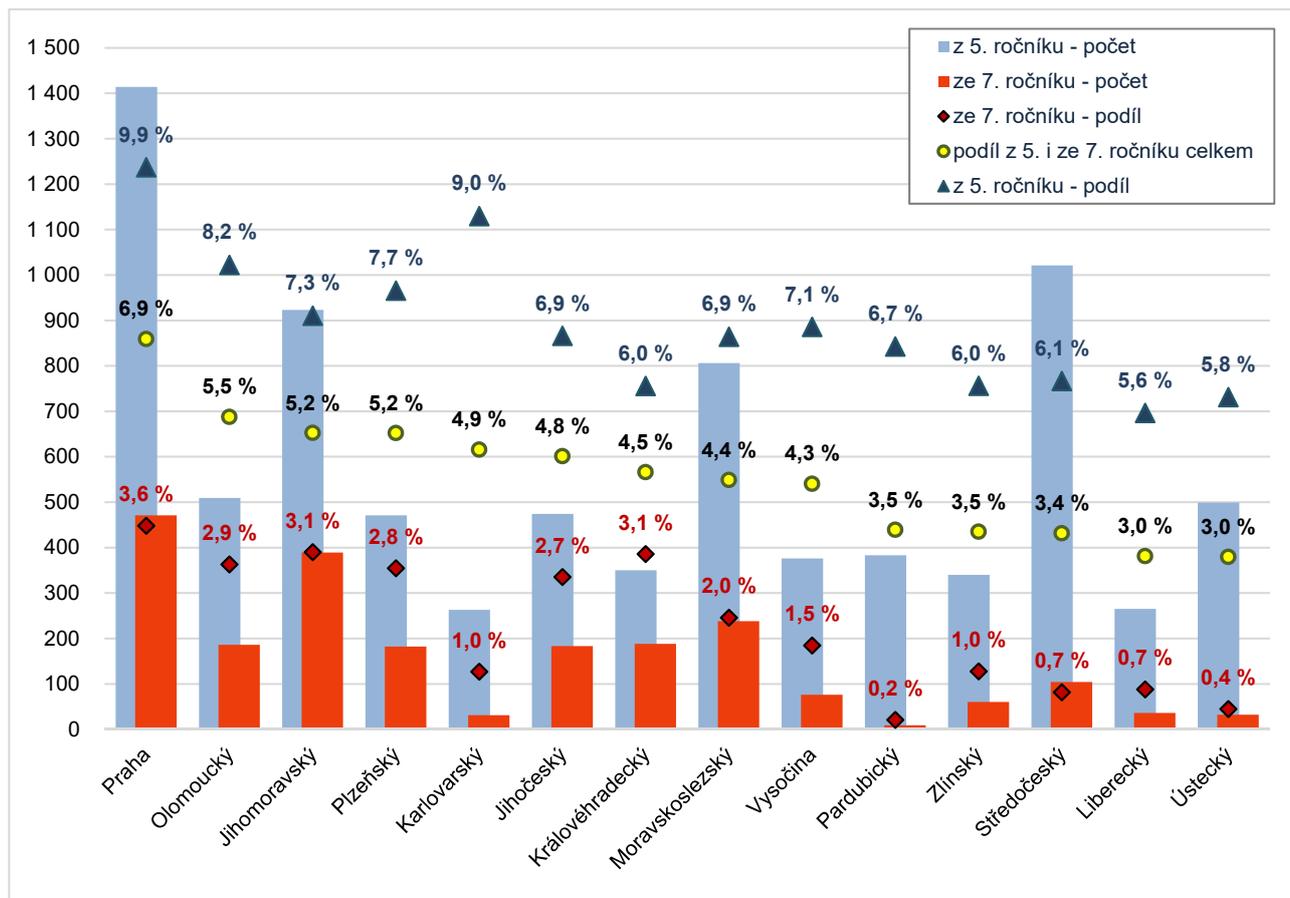
Jak je dále z grafu 2.29 patrné, kapacita víceletých gymnázií se zcela nepřizpůsobila rostoucímu počtu obyvatel daných věkových kategorií (kapacity gymnázií jsou limitované vládní strategií a dlouhodobými záměry krajských úřadů). Proto v době, kdy se počet žáků daného ročníku snižuje, se naopak podíl těch odcházejících na víceletá zpravidla gymnázia zvyšuje a naopak.

Graf 2.29 Počty žáků v 5. a 7. ročníku základní školy a podíl těch, kteří po ukončení daného školního roku přestoupili na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře



Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Obrátme pozornost na rozdíly mezi jednotlivými kraji České republiky. Graf 2.30 ukazuje, že ze všech krajů nejvyšší podíl žáků, kteří přestoupili na střední školy v průběhu povinné školní docházky, byl zaznamenán v Praze, a to jak v 5., tak i v 7. ročníku. Z těchto dvou ročníků celkem přešlo na střední školy v Praze 6,9 % dětí, z pátého 9,9 % a ze sedmého 3,6 %. Naopak kraje Liberecký a Ústecký zaznamenaly nejmenší podíl žáků, kteří se v průběhu povinné školní docházky odešli vzdělávat na střední školy (celkový podíl za oba ročníky činí 3,0 %).

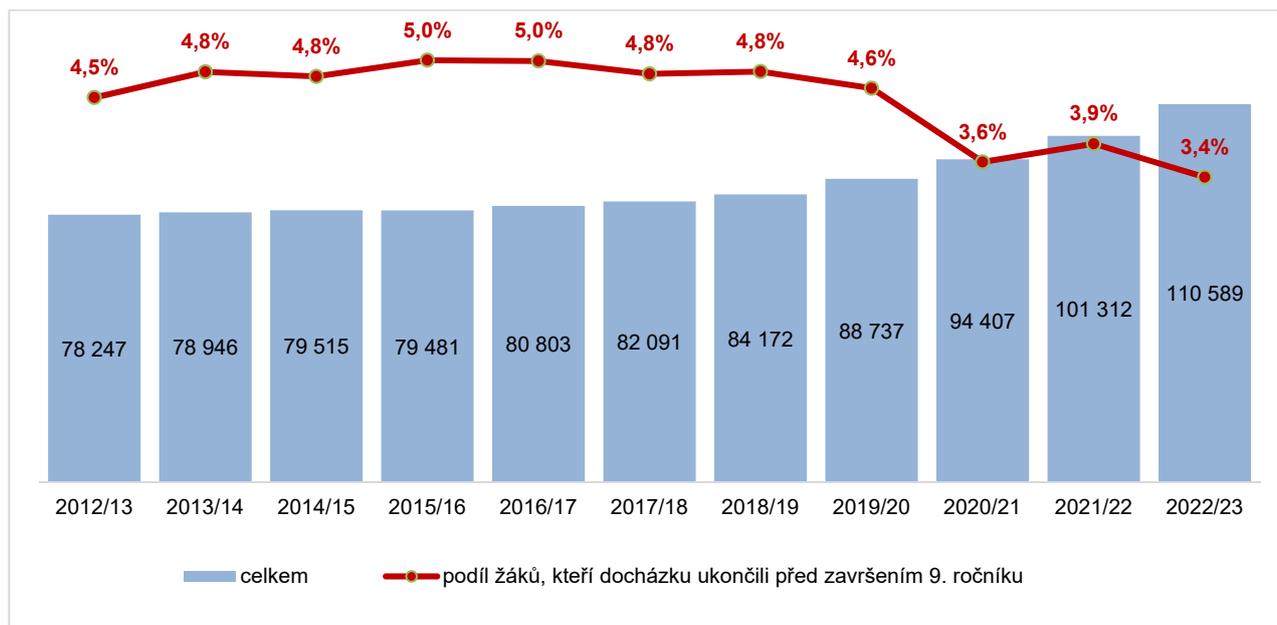
Graf 2.30 Žáci základních škol, kteří po ukončení školního roku 2022/23 přestoupili na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře dle kraje sídla školy

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.11 Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku

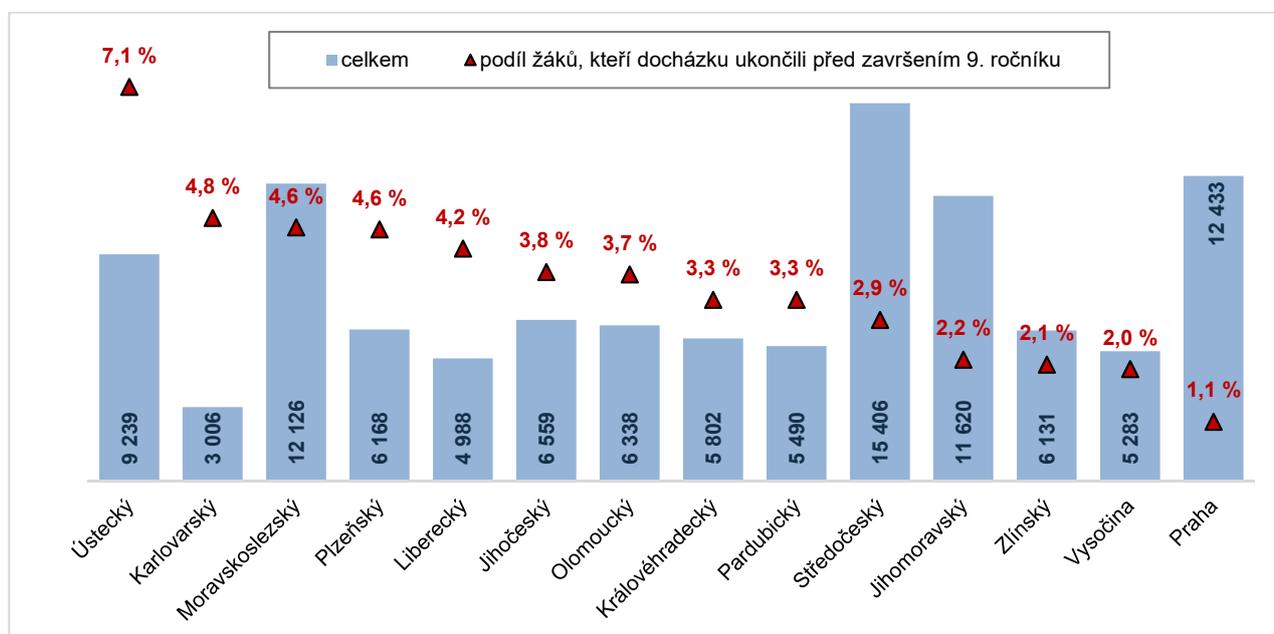
Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není udělen odklad. Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku.

Po školním roce 2022/23 ukončilo povinnou školní docházku na základních školách celkem 110 589 žáků, tj. o 9,2 % více než v předchozím školním roce. Jak bylo uvedeno výše, dalších 10 408 žáků po ukončení školního roku 2022/23 odešlo ještě před završením povinné školní docházky na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře. Ze žáků, kteří ve školním roce 2022/23 ukončili povinnou školní docházku, jich tak 96,4 % učinilo po dochození 9.-10. ročníku, 2,8 % po 8. ročníku, 0,6 % po sedmém ročníku a 193 žáků (0,2 %) plnilo povinnou školní docházku na zahraniční škole, přičemž nebylo možné zjistit úroveň dosavadního vzdělání a nebyli zařazeni do ročníku. Ze žáků, kteří ukončili povinnou školní docházku po ukončeném školním roce 2022/23 a u kterých je známý ročník, po kterém ji ukončili, jich tedy v souhrnu 3,4 % nevychovalo všech devět ročníků spadajících do základního vzdělávání. Vyšší byl přitom tento podíl u chlapců (3,9 %) než u dívek (2,9 %). Jedná se o velmi negativní jev spojený často s existencí sociálně vyloučených lokalit a zvýšenou úrovní sociálně patologických jevů. Bez ukončeného základního vzdělání je jedinec ve zvýšeném riziku nezaměstnanosti. Lze říci, že do roku 2019/20 se tento podíl pohyboval mezi 4,5 % a 5,0 %, poté klesl pod úroveň 4 %, a sice spolu se zvyšujícím se celkovým počtem žáků ukončujících povinnou školní docházku (viz graf 2.31).

Graf 2.31 Žáci základních škol, kteří ukončili povinnou školní docházku

Zdroj: MŠMT a vlastní dpočty ČSÚ

Pokud jde o **regionální srovnání**, byl po uplynutí školního roku 2022/23 nejvyšší podíl žáků, kteří předčasné (tj. před dokončením 9. ročníku) ukončili povinné vzdělávání na základních školách, v kraji Ústeckém (7,1 %). S odstupem jej pak následuje kraj Karlovarský (4,8 %), Moravskoslezský (4,6 %) a Plzeňský (4,6 %). Na opačném konci žebříčku stojí hlavní město Praha s 1,1% podílem takovýchto žáků následované Vysočinou (2,0 %), krajem Zlínským (2,1 %) a Jihomoravským (2,2 %). V ostatních krajích se podíl takových žáků pohybuje mezi 2,9 a 4,2 %.

Graf 2.32 Žáci základních škol, kteří ukončili povinnou školní docházku, dle sídla školy (2022/23)

Zdroj: MŠMT a vlastní dpočty ČSÚ

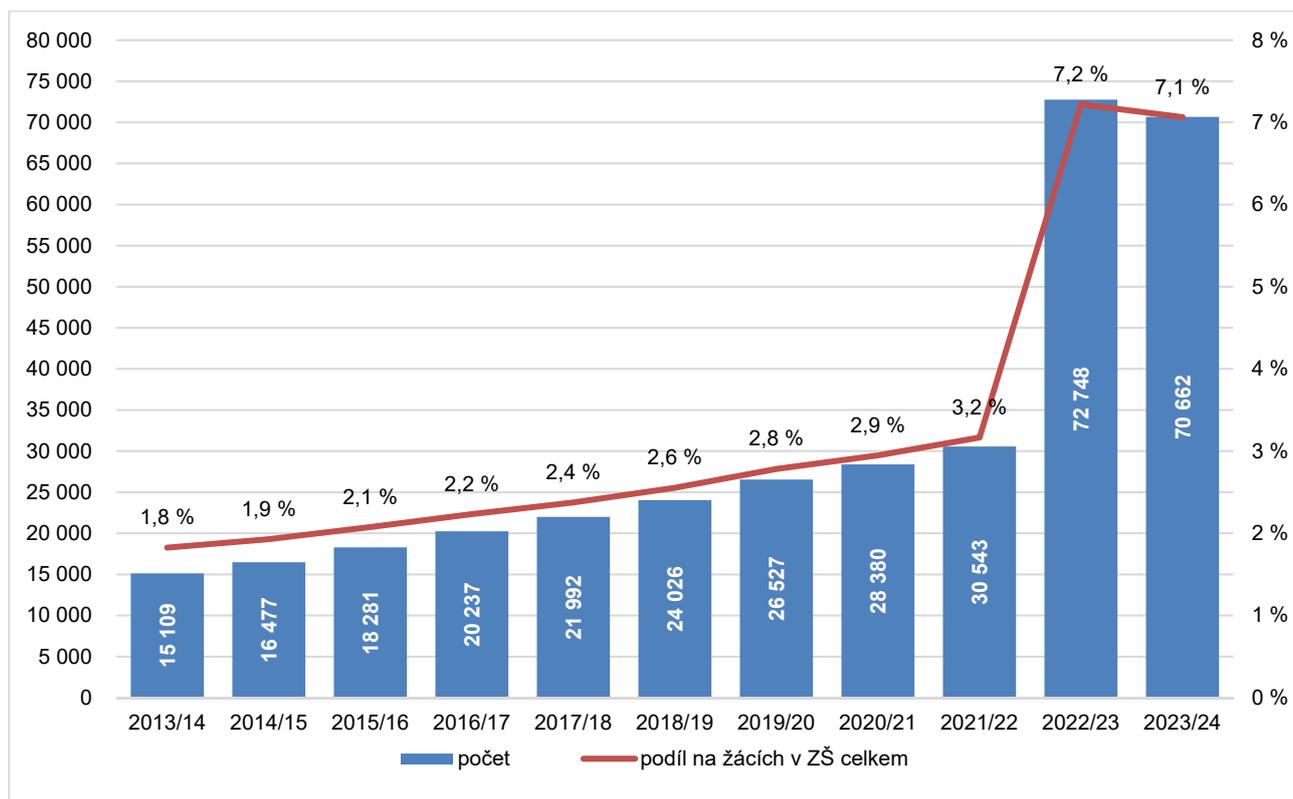
Pozn.: V podílu žáků, kteří ukončili povinnou školní docházku před dovršením 9. ročníku, nejsou zohledněni žáci, kteří plnili povinnou školní docházku na zahraniční škole, u nichž nebylo možné zjistit úroveň dosavadního vzdělání, a proto nebyli zařazeni do ročníku.

2.12 Žáci s cizím státním občanstvím na základních školách

Povinná školní docházka se vztahuje na občany České republiky a na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Dále se povinná školní docházka vztahuje na jiné cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany. Děti cizinců mají přístup k základnímu vzdělání za stejných podmínek jako občané ČR. Mají nárok na bezplatné vzdělávání, přístup ke školnímu stravování a školním zájmovým kroužkům. Mezi žáky s cizím státním občanstvím se nezapočítávají žáci s českou a jinou státní příslušností – každý žák je veden jen pod jednou státní příslušností.

Ve školním roce 2023/24 se na základních školách vzdělávalo 70 662 žáků cizí státní příslušnosti, což činí 7,1 % z celkového počtu žáků. Stejně jako v případě mateřských škol i na základních školách se v uplynulých deseti školních rocích každoročně zvyšoval počet žáků s cizím (tj. jiným než českým) státním občanstvím, přičemž nejvýrazněji vzrostl mezi školními roky 2021/22 a 2022/23, a sice vlivem přijímání dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol. Výjimku tvoří až poslední školní rok, ve kterém se počet cizinců snížil o 2,9 %, což bylo dáno snížením počtu žáků z Ukrajiny o 5,9 % a žáků z Ruské federace o 2,6 %. Počet cizinců s jinou státní příslušností než ukrajinskou či ruskou se naopak o 4,7 % zvýšil. I tak však ukrajinští žáci v celkovém počtu 47 858 tvořili 67,7 % žáků základních škol s cizí státní příslušností. Oproti tomu žáků s ruskou státní příslušností byly mezi cizinci jen 2,5 % a vyšší podíl než ruští žáci představovali žáci vietnamští (8,9 %) a Slovenští (8,4 %).

Graf 2.33 Žáci s cizím státním občanstvím (jiným než českým) na základních školách (k 30.9.)



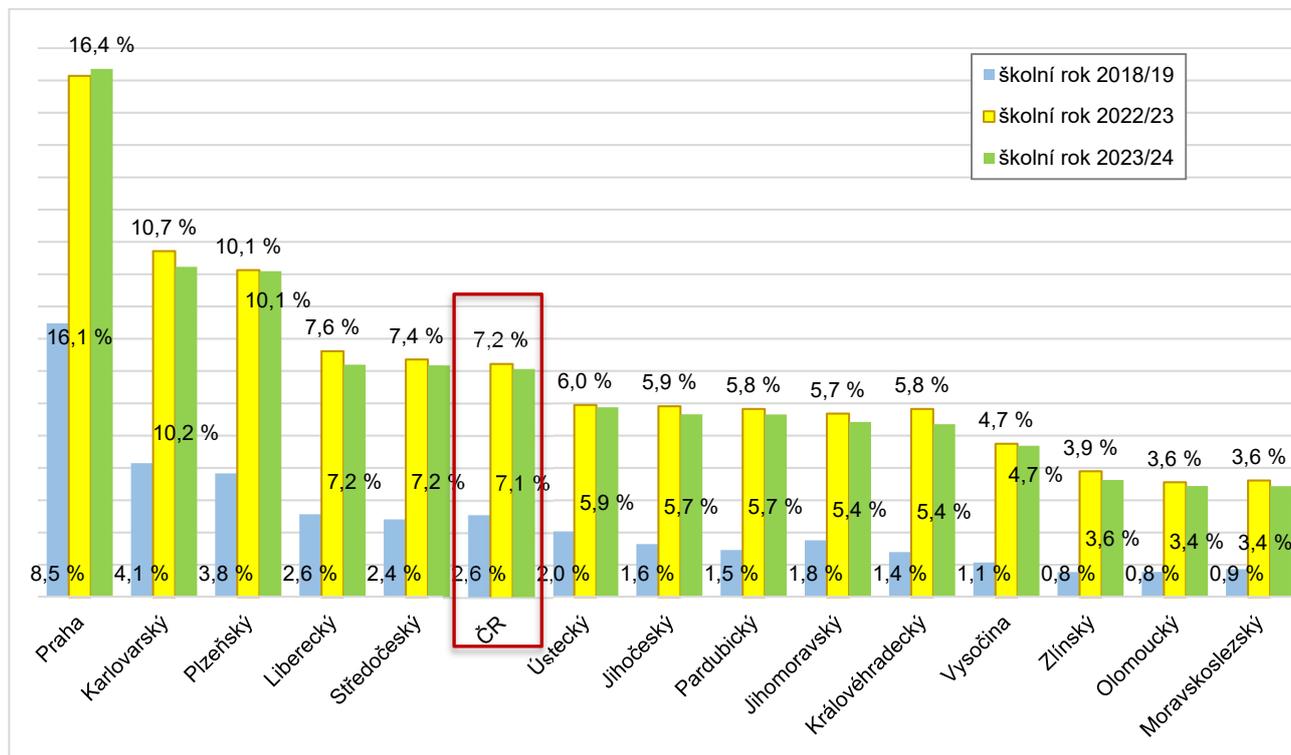
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Ze všech krajů je dlouhodobě podíl žáků s jiným než českým občanstvím nejvyšší **v Praze**. Ve školním roce 2023/24 tvořili žáci s cizím státním občanstvím 16,4 % všech žáků základních škol v hlavním městě. Jako v jediném kraji se navíc v Praze podíl cizinců mezi posledními dvěma školními roky nepatrně zvýšil, a sice z 16,1 % ve školním roce 2022/23. S velkým odstupem pak byla Praha v žebříčku dle podílu cizinců následována krajem Karlovarským (10,2 %) a Plzeňským (10,1 %). Více než sedmiprocentní byl jejich podíl též v kraji Libereckém (7,2 %) a Středočeském (7,2 %). V ostatních krajích činil podíl cizinců méně než 6 %,



což je menší podíl než průměr za celou Českou republiku (ten činil 7,1 %). V kraji Moravskoslezském, Olomouckém a Zlínském byl přítom tento podíl nejnižší, tj. menší než 4 % – viz graf 2.34.

Graf 2.34 Podíl žáků s cizím státním občanstvím na základních školách dle sídla školy (k 30. 9.)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 2.34 také ukazuje, jak se vyvíjel podíl žáků cizí státní příslušnosti v čase. Patrný je prudký nárůst podílu cizinců ve školním roce 2022/23 vlivem přijímání ukrajinských uprchlíků na naše školy, a to ve všech krajích České republiky. Jak již bylo zmíněno, **mezi posledními dvěma školními roky** došlo k mírnému úbytku cizinců vlivem snížení počtu žáků s ukrajinskou státní příslušností (o 5,9 % na celkových 47 858) a s ruskou státní příslušností (o 2,6 % na celkových 1 782). Ukrajinských žáků ubylo v relativním vyjádření nejvíce (o více než 10 %) v krajích Zlínském (o 11,5 %), Královéhradeckém (o 11,2 %) a Libereckém (o 10,3 %), nejméně naopak v Praze (o 1,3 %). V ostatních krajích došlo k úbytku o 3,1 % až 9,2 %. Pokud se jedná o žáky s ruskou státní příslušností, ve čtyřech krajích se jejich počet zvýšil, a sice na Vysočině (z pěti na osm), v kraji Olomouckém (z 19 na 24), Královéhradeckém (z 19 na 22) a Libereckém (z 23 na 26). Naopak nejvýraznější snížení v relativním vyjádření zaznamenal kraj Pardubický (z 13 na 10), v absolutním vyjádření pak Praha (o 30 žáků). Jediná Praha přitom mezi posledními dvěma školními roky zaznamenala nárůst podílu cizinců mezi žáky na základních školách.

Jak již bylo zmíněno, za posledních pět let se podíl cizinců nejvýrazněji zvýšil mezi školními roky **2021/22 a 2022/23** vlivem přijímání dětí ukrajinských uprchlíků na naše školy, a sice celkově z 3,2 % na 7,2 %. Pokud se jedná o relativní nárůst, byl nejvýraznější v kraji Olomouckém, Zlínském a Moravskoslezském, ve kterých se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo téměř čtyřikrát více žáků než v předchozím školním roce. V absolutních počtech však cizinců mezi těmito dvěma školními roky nejvíce přibýlo v Praze (tj. o 8 737 žáků) a v kraji Středočeském (tj. o 6 260 žáků). Z celkového přírůstku žáků cizí státní příslušnosti v ČR (tj. o 42 205) jich 35,3 % připadlo právě na tyto dva kraje. Protože však v těchto dvou krajích bylo již před zařazením dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol nejvíce cizinců, v relativním vyjádření zaznamenal Středočeský kraj velmi lehce podprůměrný a Praha dokonce nejnižší nárůst ze všech krajů.

Mezi žáky základních škol s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě **převažovali ve školním roce 2023/24** na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a občané Slovenska**. Ve všech uplynulých 10 letech

bylo mezi žáky s cizí státní příslušností na základních školách nejvíce dívek a chlapců **ukrajinského státního občanství**. Před deseti lety přitom činil podíl Ukrajinců ze všech žáků cizí státní příslušnosti 23,8 %, o pět let později 27,5 %, ve školním roce 2021/22 necelou třetinu (31,6 %), ve školním roce 2022/23 pak 69,9 % a v posledním sledovaném školním roce 2023/24 dvě třetiny (67,7%). Druhým nejčastěji zastoupeným cizím státním občanstvím mezi žáky základních škol bylo až do školního roku 2021/21 **slovenské**, od školního roku 2021/22 je jím **vietnamské**. Jak podíl žáků slovenského, tak i vietnamského státního občanství přitom v posledním desetiletí soustavně narůstal. Tempo růstu tohoto podílu však má v případě slovenských žáků tendenci se zpomalovat. Žáci slovenské i vietnamské státní příslušnosti představovali mezi všemi cizinci ve školním roce 2023/24 necelou desetinu (8,4 %, resp. 8,9 %). Za deset let přitom vzrostl počet žáků slovenské státní příslušnosti o 73,5 % a počet žáků vietnamské státní příslušnosti o 115,9 %. Počet ukrajinských žáků se však zvýšil na více než třináctinásobek. Oproti tomu žáci **ruského státního občanství** představovali jen 2,5 %, přičemž ještě před deseti lety jejich podíl činil 8,4 %. V absolutním počtu však i těchto žáků za deset let přibýlo, a sice o 41,1 %.

Dohromady se tyto čtyři země (Ukrajina, Slovensko, Vietnam a Rusko) podílely 87,6 % na všech žácích s cizím státním občanstvím, kteří se ve školním roce 2023/24 vzdělávali v základních školách v České Republice.

Absolutní počty takových žáků uvádí tabulka 2.5, ve které je výčet zemí se 200 a více žáky docházejícími na základní školy v České republice ve školním roce 2023/24 a počty, resp. podíly cizinců z těchto zemí ve školních rocích 2018/19 a 2013/14.

Tab. 2.5 Žáci s jiným než českým státním občanstvím na základních školách v ČR (k 30.9.)

	2013/14		2018/19		2023/24	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	14 551	100	24 026	100	70 662	100
občané EU (mimo ČR)	4 471	30,7	7 803	32,5	9 284	13,1
občané ostatních států	10 080	69,3	16 223	67,5	61 378	86,9
Občané zemí (země s více než 200 žáky u nás ve školním roce 2023/24 a zbytek):						
Ukrajina	3 589	24,7	6 619	27,5	47 858	67,7
Vietnam	2 906	20,0	4 631	19,3	6 273	8,9
Slovensko	3 439	23,6	5 181	21,6	5 966	8,4
Rusko	1 263	8,7	1 583	6,6	1 782	2,5
Mongolsko	350	2,4	515	2,1	1 402	2,0
Rumunsko	217	1,5	507	2,1	893	1,3
Moldavsko	305	2,1	445	1,9	635	0,9
Bulharsko	337	2,3	676	2,8	619	0,9
Maďarsko	40	0,3	266	1,1	548	0,8
Polsko	274	1,9	418	1,7	512	0,7
Čína	276	1,9	403	1,7	420	0,6
Bělorusko	185	1,3	213	0,9	393	0,6
ostatní země	1 370	9,4	2 569	10,7	3 361	4,8

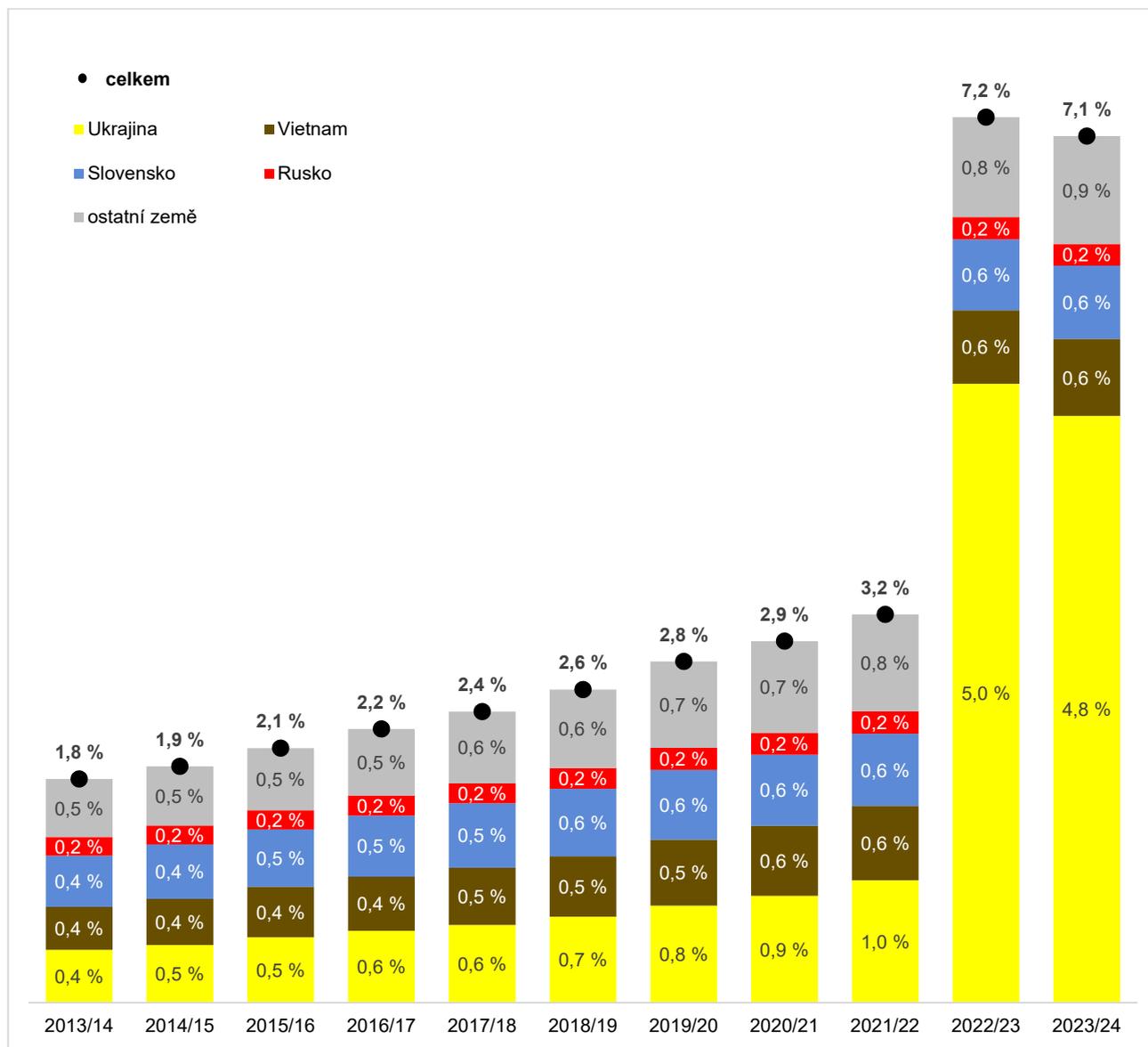
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jiný pohled přináší graf 2.35. Ten ukazuje, že na počátku školního roku 2023/24 tvořili žáci ukrajinské státní příslušnosti 4,8 % ze všech žáků základních škol. To je o dvě desetiny procentního bodu méně než před rokem, ale stále se jedná o téměř pětinašobný podíl než před dvěma roky. Oproti tomu žáků z Vietnamu i ze Slovenska bylo shodně 0,6 % a 0,2 % tvořili žáci z Ruska. Zmíněné podíly žáků z Vietnamu, ze Slovenska a Ruska přitom platí pro čtyři poslední školní roky, ve školních rocích 2018/19 a 2019/20 tvořili žáci z Vietnamu



0,5 %. Žáků z Ukrajiny bylo ve školním roce 2018/19, tedy před pěti lety, 0,7 % a jejich prudké navýšení ve školním roce 2022/23 bylo způsobené přílivem dětí ukrajinských uprchlíků na naše školy.

Graf 2.35 Žáci s cizím státním občanstvím na ZŠ k 30. 9. (podíl z celkového počtu žáků ZŠ)



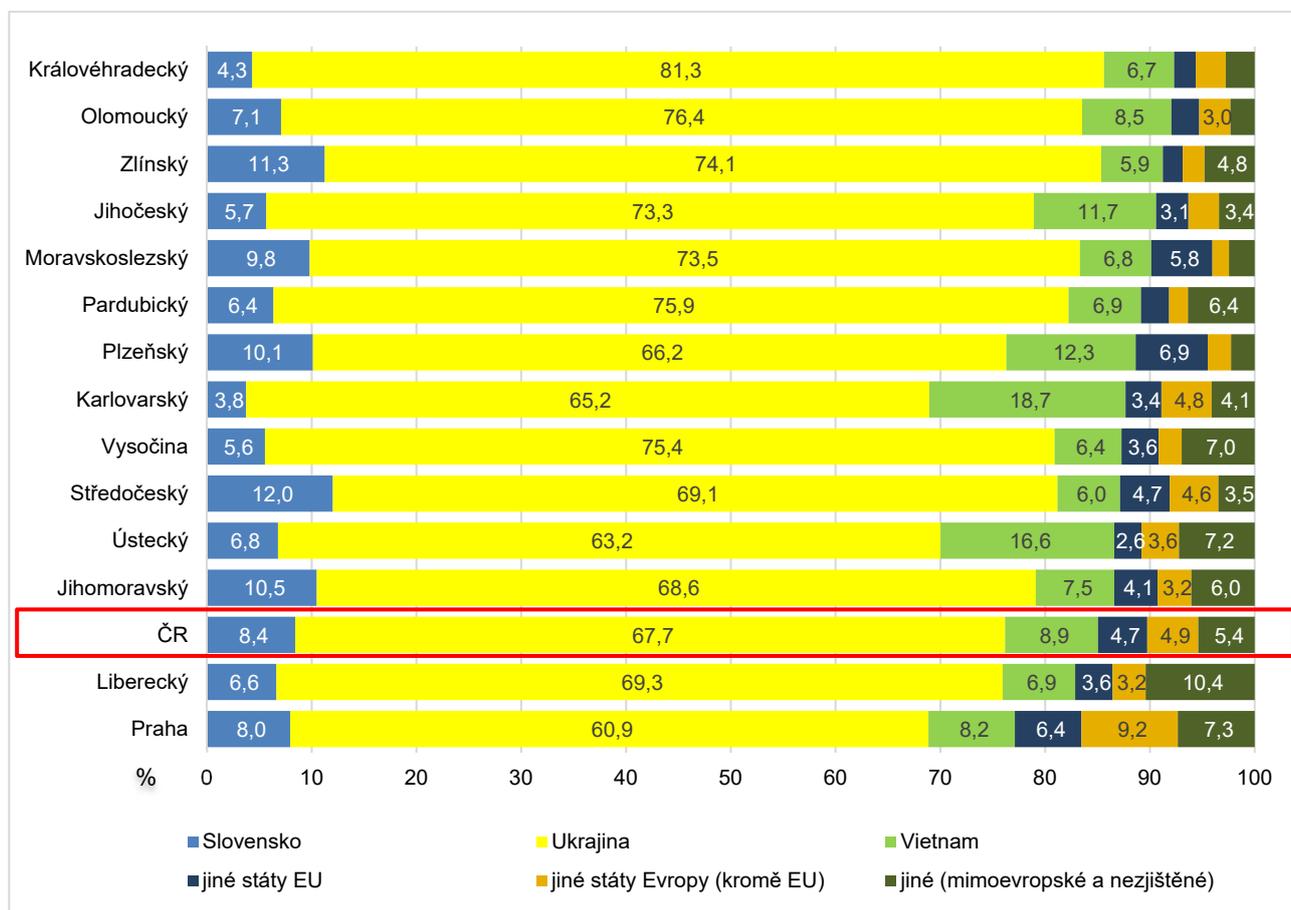
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Země původu cizinců vzdělávajících se na základních školách v ČR ve školním roce 2023/24 lze rozdělit na státy EU (13,1 % cizinců), ostatní evropské státy (72,6 % cizinců) a ostatní státy světa, příp. nejištěná občanství (14,3 %). Každé z této skupiny přitom dominuje jeden stát. **Ze států EU** je to Slovensko, téměř dvě třetiny žáků cizinců původem z EU tvořili právě Slováci (64,3 %). **Ze států Evropy, které nejsou v EU**, silně převažuje Ukrajina, 93,3 % žáků cizinců původem z Evropy mimo EU tvořili Ukrajinci. **Ze států mimo Evropu** je zase nejčetněji zastoupený Vietnam. Více než tři pětiny žáků cizinců původem z mimoevropských zemí tvořili Vietnamci (62,2 %).

Graf 2.36 ukazuje toto rozložení celkem a také v dělení na jednotlivé kraje. Ty jsou řazené dle podílu, jaký tvořili ve školním roce 2023/24 cizinci původem ze Slovenska, Ukrajiny či Vietnamu ze všech cizinců vzdělávajících se na základních školách v České republice. Tato **tři občanství** mělo v České republice celkem 85,0 % ze žáků základních škol cizí státní příslušnosti. Přitom v Královéhradeckém kraji tvořili žáci těchto tří občanství v základních školách 92,3 %. Naopak menší podíl, než je celorepublikový průměr, zaujímaly tyto skupiny cizinců mezi cizinci obecně v Praze (77,1 %) a v Libereckém kraji (82,9 %).

Pokud se jedná o žáky **slovenské státní příslušnosti**, tvořili mezi všemi žáky cizí státní příslušnosti nejvyšší podíl v kraji Středočeském (12,0 %) a Zlínském (11,3 %) a nejmenší naopak v kraji Karlovarském (3,8 %) a Královéhradeckém (4,3 %). V kraji Karlovarském a Ústeckém pak mezi cizinci tvořili oproti jiným krajům výraznější podíl **Vietnamci** (18,7 %, resp. 16,6 %). Nejmenší podíl ze všech cizinců pak Vietnamci představovali v kraji Zlínském (5,9 %). Pokud se jedná o **Ukrajince**, po začlenění mnohých dětí ukrajinských uprchlíků do českých škol tvořili nejvyšší podíl mezi žáky cizí státní příslušnosti v kraji Královéhradeckém (81,3 %) a Olomouckém (76,4 %) a nejmenší naopak v Praze (60,9 %).

Graf 2.36 Rozložení žáků-cizinců na základních školách dle země původu celkem a v dělení na kraje (2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Odhlédneme-li od relativních ukazatelů, pak byl ze všech krajů **nejvyšší počet** Slováků, Vietnamců i Ukrajinců **v Praze** (1 575, resp. 1 628, resp. 12 047). Lze konstatovat, že cca čtvrtina žáků slovenské státní příslušnosti (26,4 %), jakož i ukrajinské (26,0 %) a vietnamské (25,2 %) se vzdělávalo v Praze, zbytek v jiných krajích České republiky. Ze žáků s ruskou státní příslušností se jich v Praze vzdělávaly téměř dvě třetiny (65,5 %). Naopak **nejmenší počet** ukrajinských a vietnamských žáků základních škol byl v kraji Zlínském (1 395, resp. 111), nejméně žáků Slováků bylo v kraji Karlovarském (98) a nejméně žáků z Ruska pak na Vysočině (pouze osm).

Co se týče **jiných (tj. méně častých) státních občanství**, v Plzeňském kraji zaujímali mezi cizinci v základních školách 6,9 % příslušníci jiných států Evropské unie, než je Slovensko, více než pětiprocentní podíl byl zaznamenán též v Praze (6,4 %) a v kraji Moravskoslezském (5,8 %). Naopak v kraji Zlínském bylo mezi cizinci takových žáků jen 1,9 % a v Královéhradeckém 2,1 %. Žáci z jiných států Evropy mimo EU, než je Ukrajina, zaujímali mezi cizinci nejvyšší podíl v Praze (9,2 %). V ostatních krajích činil jejich podíl již méně než pět procent, nejméně v kraji Moravskoslezském (1,6 %). Nakonec žáci z mimoevropských států kromě Vietnamu tvořili mezi cizinci nejvyšší podíl v kraji Libereckém (10,4 %), sedmiprocentní podíl byl zaznamenán



též v Praze (7,3 %), v kraji Ústeckém (7,2 %) a na vysočině (7,0 %). Naopak nejmenší podíl takových žáků se nacházel v kraji Plzeňském a Olomouckém (obojí 2,3 %) a Moravskoslezském (2,4 %).

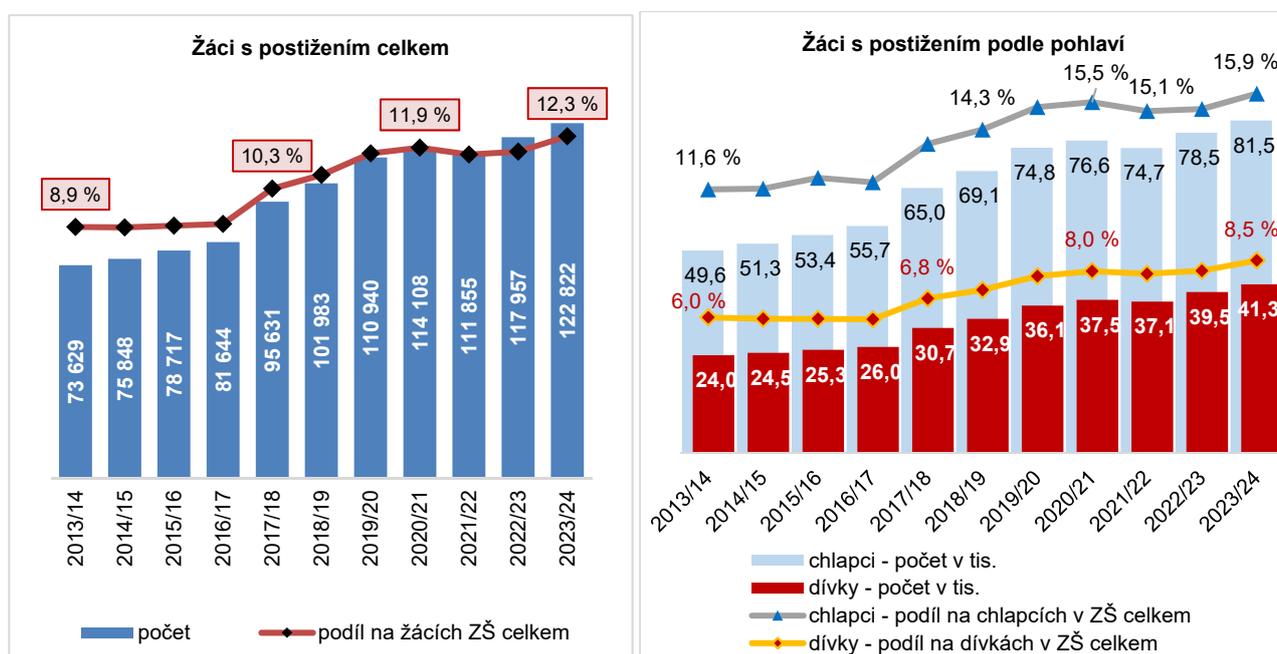
2.13 Žáci na základních školách se zdravotním postižením

V oblasti vzdělávání se používá pojem „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“. Tam se vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. se zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (tj. žáci z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, žáci ohrožení sociálně patologickými jevy, žáci s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však v této analýze omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

Ve školních rocích 2013/14 až 2016/17 bylo mezi všemi žáky stabilně 8,9 % až 9 % žáků s postižením. Mezi školními roky 2016/2017 a 2020/21 se pak počet žáků s postižením zvýšil o dvě pětiny (tj. z 81 644, tj. 9 % z celku, na 114 108, tedy 11,9 % z celkového počtu dětí).²⁰ Ve školním roce 2021/22 byl oproti předchozímu roku zaznamenán mírný úbytek počtu i podílu žáků s postižením (z 11,9 % na 11,6 %). Následující dva školní roky však počet i podíl žáků s postižením opět rostl až na 122 822 žáků s postižením ve školním roce 2023/24, což činí 12,3 % z celkového počtu žáků - viz graf 2.37.

Dvě třetiny žáků s postižením tvořili chlapci (tj. 81 490 chlapců oproti 41 332 dívkám). Též podíl dětí s postižením byl vyšší u chlapců (15,9 %) než u dívek (8,5 %). Zde je třeba poznamenat, že ve statistikách jsou sledované pouze případy, kdy bylo postižení potvrzeno, a to zpravidla za účelem uplatnění podpůrného opatření. U chlapců a dívek přitom nemusí k tomuto kroku učitelé a rodiče přistupovat ve stejné míře.

Graf 2.37 Žáci se zdravotním postižením na základních školách



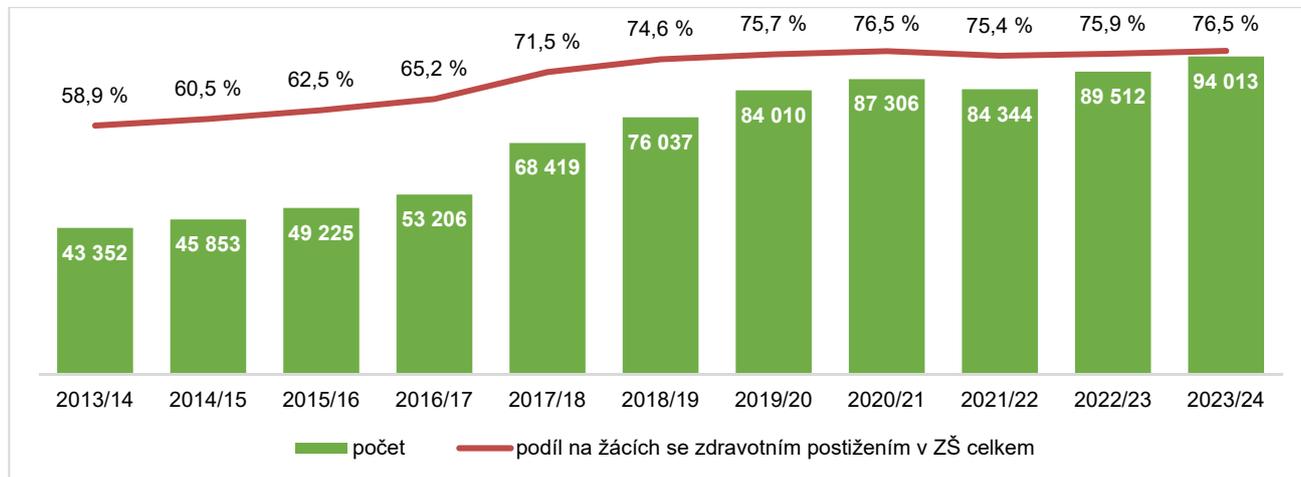
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

²⁰ Tento výrazný nárůst může částečně souviset s postupným rozšiřováním diagnostických kritérií, díky kterým lze přesněji a lépe žáky s postižením kategorizovat a poskytnout jim potřebnou podporu. Kromě toho se v čase zvyšovala informovanost odborníků i laiků, zejména co se poruch autistického spektra a vývojových poruch týče, které jsou tak častěji podchycovány. Navíc je rozeznání speciálních vzdělávacích potřeb více než dříve podpořeno nároky na podpůrná opatření (např. možnost získat asistenta pedagoga). V dlouhodobější perspektivě může být vzestup podílu žáků se zdravotním postižením v čase zapříčiněn též zvyšujícím se věkem rodičů při narození dítěte.

Podíl žáků se zdravotním postižením ve školách veřejného zřizovatele byl ve školním roce 2023/24 přitom nižší (12,2 %) než ve školách zřizovatele soukromého (14,0 %) a církevního (22,0 %).

Podíl žáků se zdravotním postižením **integrováný do běžných tříd základní školy** od školního roku 2013/14 do školního roku 2020/21 rostl, a sice z 58,9 % na 76,5 %. Poté se ve školním roce 2021/22 mírně snížil na 75,4 %, do školního roku 2023/24 se však vrátil na úroveň 76,5 %.²¹

Graf 2.38 Žáci se zdravotním postižením integrování v běžných třídách základních škol

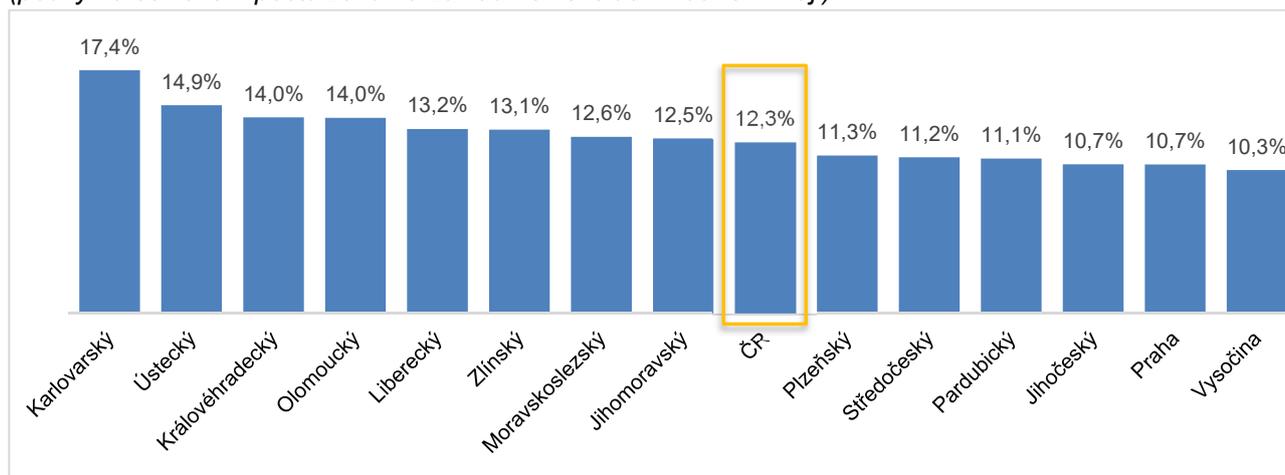


Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V podílu žáků se zdravotním postižením ze všech žáků základních škol se od sebe jednotlivé kraje ČR liší. To může souviset i s odlišným výkladem metodiky klasifikace postižení a odlišným přístupem poradenských zařízení spadající pod jednotlivé kraje. Zatímco na Vysočině, v Praze a v Jihočeském kraji tvořili žáci s postižením jen 10,3 % až 10,7 % všech žáků základních škol, v kraji Karlovarském byl jejich podíl 17,4 % a 14%–15% podíl těchto žáků byl též v kraji Ústeckém (14,9 %), Královéhradeckém (14,0 %) a Olomouckém (14,0 %). V ostatních krajích se pohyboval mezi 11,1 % a 13,2 %. Ve všech krajích pak platí, že podíl chlapců s diagnostikovaným zdravotním postižením ze všech chlapců zapsaných v základních školách byl výrazně vyšší, než jak tomu bylo u dívek.

Graf 2.39 Žáci se zdravotním postižením na základních školách - dle sídla školy (2023/24)

(podíly na celkovém počtu žáků na základních školách v daném kraji)



Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

²¹ Přes poměrně vysokou míru integrace bývají však dle výzkumu společnosti PAQ research někteří rodiče žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vystavováni tlaku k přestupu na jinou školu či jiným neoprávněným požadavkům, viz zde: www.paqresearch.cz/post/zkusenosti-rodicu-deti-se-svp

Tabulka 2.6 uvádí kromě celkového počtu žáků s diagnostikovaným postižením ve školních rocích 2013/14, 2018/19 a 2023/24 i podíl žáků s různými druhy postižení z tohoto celku. Jak je patrné, nejčastějším postižením jsou závažné poruchy učení. Zde lze konstatovat, že ač se počet takových žáků za posledních deset let zvýšil o 47,2 %, podíl, který tyto žáci zaujímají z celkového počtu všech žáků se zdravotním postižením, klesl za uplynulých deset let z necelé poloviny (47,7 %) až téměř na dvě pětiny (42,1 %). Ve školním roce 2013/14 dále tvořili 23,4 % žáci s mentálním postižením. Tento podíl pak v čase klesal až na 12,7 % ve školním roce 2023/24, rychleji v prvních pěti letech posledního desetiletí. Ve školním roce 2018/19 i 2023/24 proto zaujímali větší podíl žáků s postižením žáci se závažnými vývojovými poruchami chování (15,5 %, resp. 17,1 %), kteří ve školním roce 2013/14 tvořili pouze 7,4 %. Počet žáků s touto diagnózou se navíc za deset let téměř zčtyřnásobil. Více než desetinový podíl žáků s postižením zaujímali ve školním roce 2023/24 také žáci se závažnými vadami řeči (12,2 %), jejichž počet se za posledních deset let také téměř zčtyřnásobil (z 3 826 žáků ve školním roce 2013/14 na 14 925 žáků ve školním roce 2023/24). Žáci s jinými druhy postižení (s výjimkou kategorie postižených více vadami) již zaujímali méně než pětiprocentní podíl.

Tab. 2.6 Žáci se zdravotním postižením v základních školách podle druhu postižení

	2013/14		2018/19		2023/24	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	73 629	100,0%	101 983	100,0%	122 822	100,0%
se závažnými vývojovými poruchami učení	35 147	47,7%	46 153	45,3%	51 727	42,1%
se závažnými vývojovými poruchami chování	5 440	7,4%	15 855	15,5%	21 026	17,1%
mentálně postižení	17 231	23,4%	13 651	13,4%	15 565	12,7%
se závažnými vadami řeči	3 826	5,2%	8 525	8,4%	14 925	12,2%
s poruchami autistického spektra	3 549	4,8%	3 374	3,3%	4399	3,6%
tělesně postižení	1 206	1,6%	1 021	1,0%	1 285	1,0%
sluchově postižení	1 120	1,5%	1 089	1,1%	1 223	1,0%
zrakově postižení	631	0,9%	780	0,8%	998	0,8%
postižení více vadami ¹⁾	5 479	7,4%	11 535	11,3%	11 674	9,5%

¹⁾ za postiženého více vadami se považuje žák se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Nutno poznamenat, že vlivem metodických změn souvisejících s přijetím „inkluzivní novely“ školského zákona roku 2016 je statistika vykazovaných zdravotních postižení či znevýhodnění od roku 2016/17 hůře srovnatelná se staršími údaji. Výše popsané tendence jsou však výrazné a obdobný vývoj je patrný jak mezi školními roky 2013/14 a 2018/19, tak i mezi školními roky 2018/19 a 2023/24.

Podíváme-li se opět na **rozdíly mezi chlapci a dívkami**, lze poznamenat, že u všech druhů postižení byly ve školním roce 2023/24 vyšší počty chlapců s uvedenou diagnostikou než dívek. V největší míře to platí pro postižení **poruchami autistického spektra** a **vývojovými poruchami chování**. Počet chlapců s diagnostikovanými poruchami autistického spektra na základních školách byl 4,5krát vyšší než počet dívek a počet chlapců s vývojovými poruchami chování byl na základních školách 3,4krát vyšší než počet dívek. Více než dvojnásobný počet chlapců oproti dívkám byl shledán též s diagnostikou **závažných vad řeči** (2,4krát vyšší) a s postižením **více vadami** (také 2,4krát vyšší). O 68,1 % vyšší byl též počet chlapců s **vývojovými poruchami učení**.

Z celkového počtu postižených chlapců i dívek pak cca tři pětiny (59,7 % u chlapců a 58,3 % u dívek) měly diagnostikované vývojové poruchy učení (46,7 % dívek a 39,8 % chlapců) či chování (11,6 % dívek a 19,9 % chlapců). U dívek tak bylo častější než vývojové poruchy chování mentální postižení (16,8 %), které mezi chlapci s postižením zaujímalo 10,6% podíl. Kromě toho tvořili mezi chlapci s postižením též vyšší podíl jedinci s poruchou autistického spektra (4,4 % oproti 1,9 % dívek s postižením) a o něco vyšší podíl jich také měl diagnostikovanou závažnou poruchu řeči (12,9 % oproti 10,7 % dívek). Více viz tabulku č. 2.7.

Tab. 2.7 Podíl žáků se zdravotním postižením v základních školách podle druhu postižení a pohlaví (2023/24)

	celkem	dívky	chlapci
Celkem	100,0%	100,0%	100,0%
se závažnými vývojovými poruchami učení	42,1%	46,7%	39,8%
se závažnými vývojovými poruchami chování	17,1%	11,6%	19,9%
mentálně postižení	12,7%	16,8%	10,6%
se závažnými vadami řeči	12,2%	10,7%	12,9%
s poruchami autistického spektra	3,6%	1,9%	4,4%
tělesně postižení	1,0%	1,5%	0,8%
sluchově postižení	1,0%	1,4%	0,8%
zrakově postižení	0,8%	1,0%	0,7%
postižení více vadami ¹⁾	9,5%	8,4%	10,1%

¹⁾ za postižené více vadami se považuje žák se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT



3. Střední školy

Shrnutí

Ve školním roce 2023/24 **navštěvovalo střední školy** 484 758 žáků. Naprostá většina žáků středních škol se vzdělávala v denní formě vzdělávání (96,8 %) a více než čtyři pětiny docházely do škol veřejného zřizovatele (82,1 %). **Učitelé** byli na středních školách zaměstnaní na 43 963,4 úvazku, při čemž tři pětiny (60,0 %) byly úvazky učitelek – žen. Jedná se již o nižší podíl, než jaký byl mezi úvazky učitelů škol mateřských (99,3 %) a základních (83,8 %).

Na jeden plný úvazek učitele na střední škole přitom připadalo v průměru 11,0 žáků a **v jedné třídě** bylo průměrně 23,2 žáků. Srovnáme-li tyto počty se situací v základních školách, pak počet žáků na jednu třídu byl v základních školách nižší (19,4 žáka), naopak počet žáků na jednoho učitele o něco vyšší (13,3 žáka).

Pokud jde o **vývoj počtu žáků v posledních deseti letech**, od školního roku 2013/14 do školního roku 2018/19 neustále klesal, a sice ze 470 754 žáků až na 420 814 žáků. V následujících pěti letech pak naopak stoupal. Růst počtu žáků se v posledních pěti letech stále zrychloval a mezi posledními dvěma sledovanými školními roky se počet žáků zvýšil o 4,7 %. Ve výsledku tak bylo ve školním roce 2023/24 na středních školách o 15,2 % žáků více než před pěti lety a o 8 % více než před 10 lety. Z vývoje počtu obyvatel České republiky v patřičných věkových kohortách se dá v následujících třech letech očekávat, že počet žáků středních škol dále poroste. Záleží však také na migraci, míře udělovaných odkladů povinné školní docházky apod.

Ve školním roce 2023/24 se nejvyšší podíl žáků vzdělával v oborech **odborného vzdělávání s maturitní zkouškou** (47,1 %), dále pak v **gymnáziích** (28,6 %) a pětina žáků se také účastnila **odborného vzdělávání s výučním listem** (20,7 %). **Nástavbové studium** se týkalo již jen 3,0 % žáků a střední vzdělávání **bez výučního listu a bez maturity** 0,6 % žáků.

Přitom **mezi žáky gymnázií** tvořily ve školním roce 2023/24 **dívky** bezmála tři pětiny (56,3 %) a nadpoloviční byl jejich podíl i mezi žáky **odborného vzdělávání s maturitní zkouškou** (51,8 %). Naproti tomu mezi žáky **odborného vzdělávání s výučním listem** byla dívek jen cca třetina (35,5 %) a mezi žáky **nástavbového studia** tvořily dívky 43,8 %. Z uvedených podílů je zároveň zřejmé, že pakliže se dívky rozhodnou vzdělávat v některém oboru s výučním listem, tak si poté častěji než chlapci doplňují vzdělání do maturitní zkoušky v rámci nástavbového studia.

Podíl žáků gymnázií ze všech žáků středních škol v prvních pěti letech posledního desetiletí postupně stoupal (z 28,6 % na 30,9 %), v následujících pěti školních rocích naopak mírně poklesl (z 30,9 % na 28,6 %), a to zejména na úkor středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou. Gymnázia tak vykazují opačný trend než celkový počet žáků středoškolského vzdělávání. Je to dáno tím, že kapacita gymnázií je zastropovaná a v čase se tolik nemění.

Srovnáme-li situaci ve školním roce 2023/24 v **jednotlivých krajích**, pak lze konstatovat, že nejvyšší podíl žáků ve **středním vzdělávání bez maturitní zkoušky** (tj. max. s výučním listem) zaznamenaly školy v kraji Karlovarském (26,5 %) a Ústeckém (oba kraje 26,4 %). Naopak v Praze byl tento podíl nejnižší (13,1 %). V Praze byl mezi středoškoláky naopak ze všech krajů nejvyšší podíl žáků **gymnázií** (36,9 %) a nadprůměrný byl i v Jihomoravském kraji (31,9 %). Nejnižší podíl žáků gymnázií zaznamenal kraj Liberecký (23,0 %) a Ústecký (23,5 %).

Pokud jde o **nejčastěji navštěvované skupiny oborů středního vzdělávání s výučním listem**, vedly ve školních rocích 2018/19 i 2023/24 skupiny oborů z oblasti strojírenství a strojírenské výroby (s 19 784 žáky ve školním roce 2018/19 a s 18 730 žáky ve školním roce 2023/24) a dále gastronomie, hotelnictví a turismus (se 14 095 žáky ve školním roce 2018/19 a 14 323 žáky ve školním roce 2023/24). Pokud sledujeme nárůst počtu žáků v posledních pěti letech v procentech, pak mezi skupinami oborů s více než 1000 žáků vzrostl nejvýrazněji za posledních pět let počet žáků v oborech zdravotnických (o 53,8 %), v oborech z oblasti stavebnictví, geodézie a kartografie (o 39,6 %) a elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky

(o 38,5 %). Naopak jedinou skupinou oborů, která zaznamenala v posledních 5 letech úbytek počtu žáků, byly strojírenské obory (o 5,3 %). I v těch však v posledních dvou školních rocích již počet žáků v souladu s trendem zvyšujícího se počtu středoškoláků stoupal. V předcházejících sedmi letech soustavně klesal.

V rámci **středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou** se ve školním roce 2023/24 mezi pět **nejnavštěvovanějších** skupin oborů řadila ekonomika a administrativa (34 955 žáků), s velkým propadem pak inženýrské obory (19 048 žáků), obecně odborná příprava (18 992 žáků), zdravotnictví (17 374 žáků) a elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (17 023 žáků). Ze skupin oborů s více než 5 000 žáky se oproti školnímu roku 2018/19 přitom v relativním vyjádření **nejvíce zvýšil** počet žáků ve speciálních a interdisciplinárních oborech (o 46,2 %), a o více než 30 % (v rozmezí 35,5 % až 32,1 %) zaznamenaly dále nárůst skupiny oborů z oblasti stavebnictví, geodézie a kartografie, zemědělství a lesnictví, zdravotnictví a informatiky. Naopak jedinou skupinou oborů, ve které se počet žáků za posledních pět let snížil, byly strojírenské obory, a sice o 12,7 % (2 134 žáků). I zde však je možné říci, že se mezi posledními dvěma uplynulými školními roky počet žáků těchto oborů zvýšil, a to o 3,7 %. V předcházejících pěti letech klesal.

Do středních škol docházelo ve školním roce 2023/24 celkem 17 184 žáků **cizinců**, tj. bez českého státního občanství, což je 3,5 % ze všech žáků středních škol a zároveň nejvyšší podíl za uplynulých deset let - v předešlých devíti letech se tento podíl postupně zvyšoval z 1,9 % ve školním roce 2012/13 na 3,1 % ve školním roce 2022/23. Největší nárůst absolutního počtu cizinců (o 40,5 %) byl mezi školními roky 2021/22 a 2022/23. A to z důvodu, že k 30. 9. 2022 byli mezi žáky poprvé ve statistice zahrnuti děti uprchlíků z Ukrajiny. Již o poznání nižší, přesto však zřetelně výraznější než v předchozích letech, bylo navýšení počtu cizinců mezi posledními dvěma školními roky (2022/23 a 2023/24), a sice o 21,6 %.

Více než polovinu (56,1 %) všech žáků cizí státní příslušnosti tvořili **Ukrajinci**, 13,1 % **Slováci**, 12,2 % **Vietnamci** a 4,3 % **Rusové**. **Ze všech krajů** byl podíl cizinců mezi žáky tradičně nejvyšší v Praze (6,7 %), dále v kraji Karlovarském (5,7 %) a Plzeňském (4,8 %). Naopak v kraji Olomouckém, Moravskoslezském, Zlínském a na Vysočině dosahoval podíl cizinců nejnižších hodnot (2,0 % a méně).

Země původu cizinců vzdělávajících se na středních školách ve školním roce 2023/24 lze rozdělit na státy EU (18,7 % cizinců), ostatní evropské státy (63,3 % cizinců) a ostatní státy světa, příp. nezjištěná občanství (18,0 %). Každé z této skupiny přitom dominuje jeden stát. **Ze států EU** je to Slovensko, 69,9 % žáků cizinců z EU tvořili právě Slováci. **Ze států Evropy, které nejsou v EU**, silně převažuje Ukrajina – 88,6 % žáků cizinců původem z Evropy mimo EU tvořili Ukrajinci. **Ze států mimo Evropu** je zase nejčetněji zastoupený Vietnam. Více než dvě třetiny žáků cizinců původem z mimoevropských zemí tvořili Vietnamci (68,1 %).

Počet cizinců **ukrajinské státní příslušnosti** v uplynulých deseti letech soustavně rostl, pouze s výjimkou období mezi školními roky 2013/14 a 2014/15, kdy se snížil z 2 201 na 2 126. Ve školním roce 2022/23 se oproti předchozímu zvýšil 2,3krát. Ve školním roce 2023/24 dále vzrostl o 36,5 % a byl tak 4,3krát vyšší než před deseti lety. Počet žáků s **ruským státním občanstvím** naopak meziročně poklesl o 10,6 % a za poslední tři roky dokonce o 30,0 %.

Odhlédneme-li od relativních ukazatelů, pak byl ze všech krajů **nejvyšší počet** Slováků, Vietnamců i Ukrajinců na středních školách **v Praze** (676 slovenských, resp. 575 vietnamských, resp. 2 459 ukrajinských žáků). Ze všech středoškoláků slovenské státní příslušnosti se jich na středních školách v Praze vzdělávalo 30,1 %, ze žáků ukrajinské státní příslušnosti 27,5 % a ze žáků vietnamské státní příslušnosti 25,5 %. Ze žáků ruské státní příslušnosti se jich pak v Praze vzdělávaly téměř dvě třetiny (64,8 %). Naopak **nejmenší počet** ukrajinských a slovenských žáků byl v kraji Karlovarském (261, resp. 36), nejméně žáků vietnamské státní příslušnosti bylo v kraji Zlínském (31) a nejméně žáků z Ruska pak v kraji Pardubickém (pouze tři).

V relativním vyjádření však tvořili Ukrajinci **mezi žáky středních škol cizí státní příslušnosti** nejvyšší podíl v kraji Královéhradeckém (68,3 %), Slováci v kraji Zlínském (28 %), Vietnamci v kraji Karlovarském (36,4 %) a Rusové v Praze (9,3 %). Vztáhneme-li žáky těchto tří státních příslušností k **celkovému počtu žáků středních škol v daném kraji**, pak nejvyšší podíl tvořili Ukrajinci, Slováci i Rusové v Praze (3,2 %, resp. 0,9 %, resp. 0,6 %), Vietnamci v kraji Karlovarském (2,1 %).



Úvod

Střední vzdělávání rozvíjí v návaznosti na základní vzdělávání vědomosti, dovednosti a kompetence žáka a připravuje ho na další studium na vysokých a vyšších odborných školách, nebo na kvalifikovaný výkon povolání a pracovních činností. Střední vzdělávání má všeobecný nebo odborný charakter a je ukončeno maturitní zkouškou, výučním listem, nebo závěrečnou zkouškou. Uskutečňuje se v gymnáziu, ve středních odborných školách, středních odborných učilištích a v konzervatořích.

V této kapitole se budeme věnovat středním školám, do kterých nezahrnujeme konzervatoře. V těch lze získat středoškolské vzdělání s maturitou, ovšem završením celkové doby vzdělávání a složením absolutoria získává žák vyšší odborné vzdělání s titulem diplomovaný specialista (DiS.). Konzervatořím proto budeme věnovat samostatnou kapitolu 4. Na rozdíl od toho jsou do středních škol zahrnuta všechna gymnázia, tedy i s šestiletým a osmiletým oborem vzdělávání. Zde je třeba vzít na vědomí, že nižší ročníky víceletých gymnázií (konkrétně 1.-4. ročník osmiletého gymnázia a 1.-2. ročník šestiletého gymnázia) spadají ještě do povinné školní docházky²².

3.1 Školy, žáci a učitelé celkem

Ve školním roce 2023/24 zajišťovalo středoškolské vzdělávání celkem **1 304 škol**.²³ Z těchto škol jich bylo 955 zřízeno veřejným zřizovatelem, dalších 304 soukromým a zbylých 45 škol církevním zřizovatelem. Téměř všechny nabízely denní formu vzdělávání (99,2 %) a 15,7 % (také) jinou formu vzdělávání. Ze soukromých škol nabízelo 29,3 % vzdělávání (i) v jiné formě než denní. Mezi církevními školami bylo takových škol 15,6 % a mezi veřejnými 11,4 %.

Školy může navštěvovat různý počet žáků a jedno ředitelství může spravovat i více než jedno pracoviště, více úrovní vzdělávání, resp. více druhů vzdělávání apod. Zajímavějším ukazatelem než počet škol proto většinou bývá **počet žáků**. Těch bylo ve školním roce 2023/24 celkem 484 758, podíl chlapců a dívek byl takřka vyrovnaný (49,5 % dívek a 50,5 % chlapců).

Naprostá většina žáků středních škol se vzdělávala v denní formě vzdělávání (96,8 %). Zároveň 82,1 % žáků středních škol navštěvovalo školy veřejného zřizovatele, 15,6 % žáků soukromé školy a 2,4 % církevní²⁴. Zde je typické, že zatímco ve veřejných školách se vzdělávaly jinou než denní formou vzdělávání jen 1,4 % žáků, v soukromých školách to bylo 12,9 % a v církevních 2,8 %.

Pokud se jedná o **učitele** středních škol, pro účely této publikace uvádíme jejich přepočtené počty neboli počet plných úvazků učitelů. Těch bylo ve školním roce 2023/24 celkem 43 963,4. Z toho 8,8 % bylo věnováno nižšímu stupni víceletých gymnázií spadajících do povinné školní docházky. Poznamenejme, že celkový počet učitelů jakožto fyzických osob byl 52 409, což svědčí o tom, že řada učitelů měla zkrácený úvazek (např. na některé specifické předměty či praktickou výuku).

Z celkového počtu úvazků učitelů pak tři pětiny tvořily úvazky žen – učitelek (60,0 %). Jedná se již o nižší podíl, než jaký byl mezi úvazky učitelů škol mateřských (99,3 %) a základních (83,8 %).

Na jeden plný úvazek učitele na střední škole přitom připadalo v průměru 11,0 žáků a v jedné třídě bylo průměrně 23,2 žáků. Srovnáme-li tyto počty se situací v základních školách, pak počet žáků na jednu třídu byl v základních školách nižší (19,4 žáka), naopak počet žáků na jednoho učitele o něco vyšší (13,3 žáka).

²² Podle mezinárodní klasifikace ISCED se takové vzdělávání nazývá nižší sekundární a v České republice se do něj započítává i 2. stupeň základních škol a 1.-4. ročník osmileté konzervatoře. Vyšší ročníky gymnázií a osmileté konzervatoře se řadí do vyššího sekundárního vzdělávání. To zahrnuje i veškeré střední vzdělávání, které již nespadá do povinné školní docházky (více viz zde: www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011)

²³ Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odlučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

²⁴ Připomeňme, že 96,5 % žáků základních škol navštěvovaly školy veřejného zřizovatele. U středních škol tak hrají soukromé školy mnohem větší úlohu než u škol základních.

Ve středních školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednu třídu o něco více žáků (23,9), než jak tomu bylo ve školách se soukromým zřizovatelem (19,8). Ve středních školách s církevním zřizovatelem však byl počet žáků na jednu třídu ještě vyšší (24,5). Počet žáků na jednoho učitele byl ve středních školách veřejného zřizovatele 10,7 žáka oproti 12,9 žáka ve školách se soukromým zřizovatelem a 12,1 žáka ve školách církevních. Vybraná výše uvedená zjištění uvádí tabulka 3.1.

Tab. 3.1 Střední školy - počet škol, žáků a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2023/24)

zřizovatel	školy		žáci		učitelé ¹⁾		žáků na 1 třídu	žáků na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%		
veřejný	955	73,6	397 923	82,4	37 155	84,9	23,9	10,7
soukromý	304	22,9	75 423	15,2	5 863	12,9	19,8	12,9
církevní	45	3,5	11 412	2,4	945	2,2	24,5	12,1
celkem	1 304	100	484 758	100	43 963	100	23,2	11,0

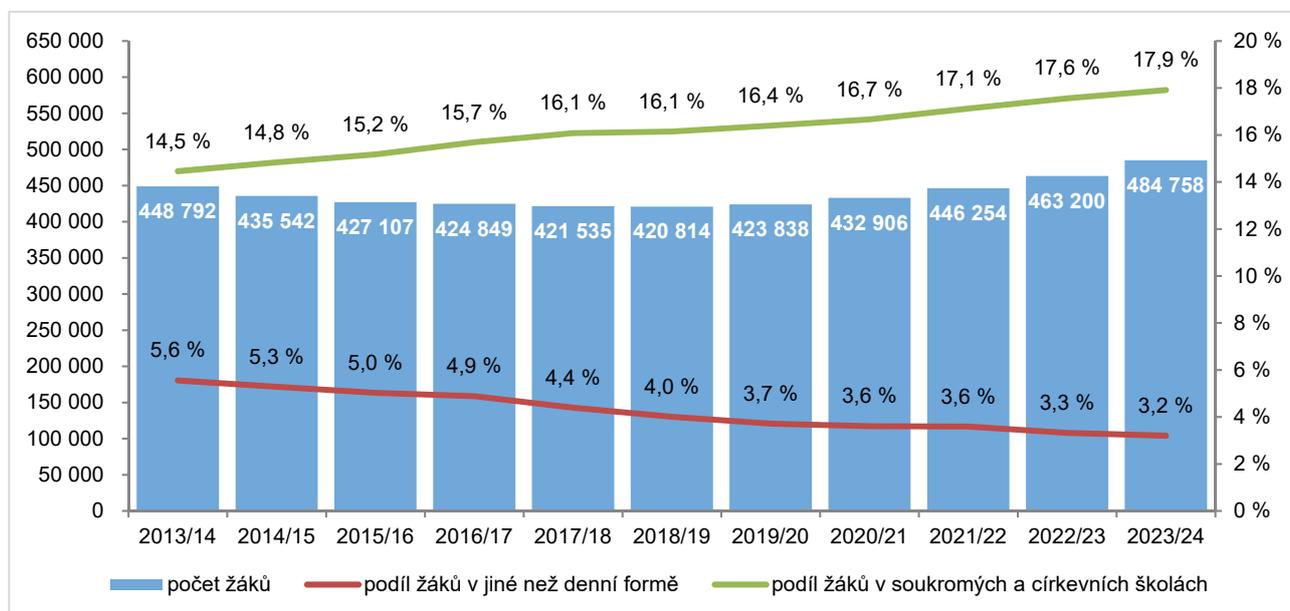
¹⁾ Učitelé jsou přepočtení na plně zaměstnané, neboli na počet plných úvazků.

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podívejme se nyní na **vývoj počtu žáků středních škol v čase** a připomeňme, že počet žáků v základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci. Zde lze poznamenat, že počet žáků středních škol naopak od školního roku 2013/14 do školního roku 2018/19 neustále klesal, a sice ze 470 754 žáků až na 420 814 žáků. V následujících pěti letech pak naopak stoupal a ve školním roce 2023/24 bylo v našich středních školách 484 758 žáků. Přitom růst počtu žáků byl rok od roku rychlejší a nárůst mezi posledními dvěma školními roky (tj. 2022/23 a 2023/24) byl nejvyšší (o 21 558 žáků, tj. 3 024 žáků, tj. o 4,7 %) a naopak mezi školními roky 2018/19 a 2019/20 nejnižší (o 0,7 %) – viz graf 3.1.

Růst počtu žáků byl ovlivněn tím, že se demografická vlna přelévá ze základních škol na střední. V posledních dvou školních rocích také na školách v České republice přibýly děti ukrajinských uprchlíků, což se však projevilo ve větší míře v počtu žáků základních škol než středních.

Graf 3.1 Střední školy – vývoj počtu žáků, podílu žáků v jiné než denní formě a podílu žáků ve školách s jiným než veřejným zřizovatelem



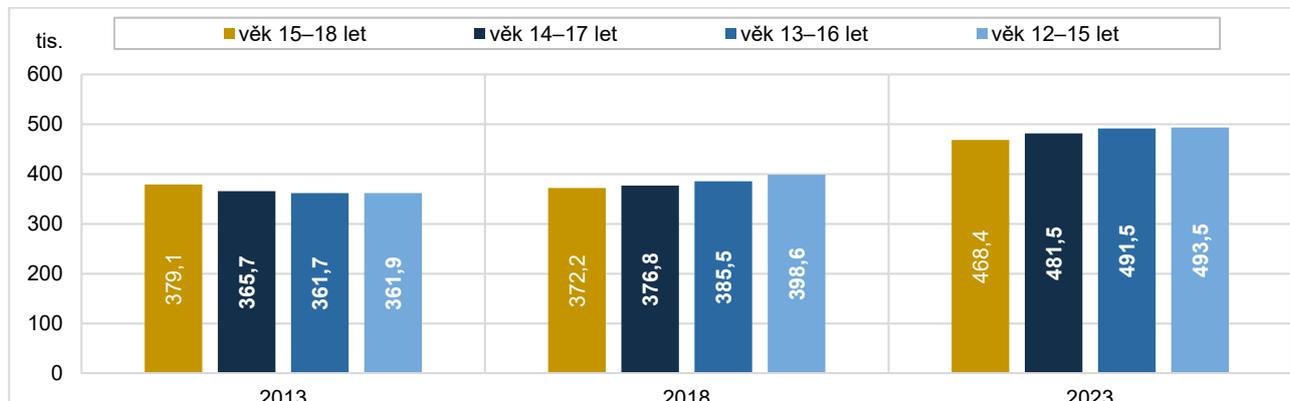
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzhledem k demografickému vývoji lze očekávat, že i v dalších letech počet žáků středních škol poroste – viz graf 3.2, kde oranžový sloupec značí počet obyvatel ČR ve věku obvyklém pro denní studium střední školy a následující tři modré sloupce počet obyvatel ČR o rok až tři mladších, kteří budou střední školy pravděpodobně



navštěvovat v nejbližších letech.²⁵ Modré sloupce s údaji k 1. 7. 2023 tedy poukazují na očekávaný postupný růst žáků ve věku obvyklém pro studium střední školy ve školních rocích 2024/25 až 2026/27. Záleží však i na jiných faktorech, např. na míře migrace (aktuálně zejména mezi naší zemí a Ukrajinou).

Graf 3.2 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků

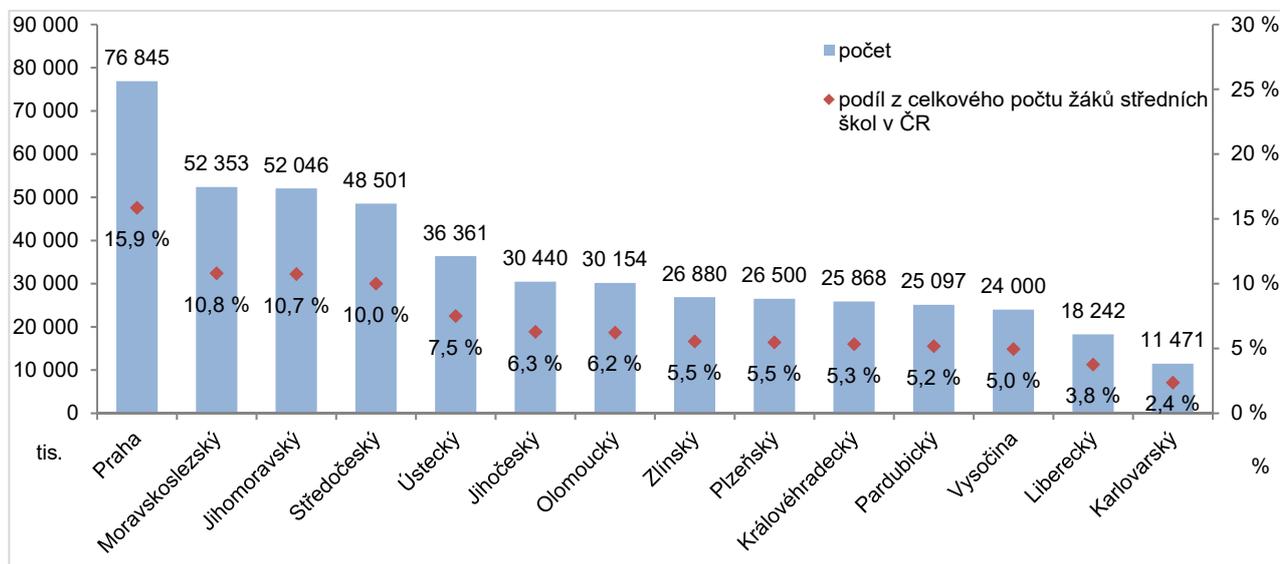


Zdroj: ČSÚ

Graf 3.1 výše také dokládá, že se za posledních deset let mírně zvýšil podíl žáků v soukromých a církevních školách, a sice ze 14,5 % na 17,9 %. Podíl žáků v jiné než denní formě vzdělávání se naopak snížil z 5,6 % ve školním roce 2013/14 na 3,2 % ve školním roce 2023/24.

Graf 3.3 pro doplnění uvádí, jaký počet žáků docházel ve školním roce 2023/24 do středních škol v jednotlivých krajích. Nejvyšší počet žáků se vzdělával ve středních školách v Praze (15,9 % z celku), více než desetina ze všech žáků také navštěvovala střední školy v kraji Moravskoslezském (10,8 %) a Jihomoravském (10,7 %), následuje kraj Středočeský (10,0 %). Naopak méně než 5 % ze všech žáků docházelo do středních škol v Karlovarském kraji (2,4 %) a v kraji Libereckém (3,8 %). V ostatních krajích se vzdělávalo mezi 5 % a 7,5 % z celkového počtu žáků středních škol v České republice.

Graf 3.3 Střední školy – počet a podíl žáků dle sídla školy (2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jelikož střední školy navštěvují také žáci v povinné školní docházce, týká se i jich možnost plnit si ji formou individuální výuky či v zahraničí či v zahraniční škole. Jedná se však spíše o okrajovou záležitost. **V zahraničí**

²⁵ Doplníme, že kromě žáků s trvalým pobytem v ČR mohou střední školy navštěvovat i cizinci bez trvalého pobytu v ČR. Do počtu žáků středních škol se tedy též promítá míra migrace, kterou graf 3.2 nezachycuje.

či v zahraniční škole si ve školním roce 2023/24 plnilo povinnou školní docházku 80 žáků nižších ročníků gymnázií, což je 0,19 %. Z toho 37 jich bylo z pražských gymnázií. **Individuální vzdělávání** pak využili jen čtyři žáci, dva z pražského gymnázia a dva z gymnázia ve Středočeském kraji.

3.2 Žáci středních škol dle druhů a oborů vzdělávání

Střední vzdělání se dělí na několik druhů. **Střední vzdělávání** označuje (v denní formě) dvouleté vzdělávací programy ukončené závěrečnou zkouškou (bez získání výučního listu či maturitního vysvědčení). **Střední vzdělávání s výučním listem** zahrnuje (v denní formě) dvouleté nebo tříleté vzdělávací programy, jejichž úspěšným ukončením absolvent získává výuční list. **Středním vzděláváním s maturitní zkouškou** jsou označovány maturitní obory, ve kterých absolvent získává maturitní vysvědčení. Toto vzdělávání je realizováno ve dvou variantách. **Všeobecné** vzdělávání s maturitní zkouškou má neprofesní charakter vzdělávání a je určeno pro přípravu na další studium. Jedná se zpravidla o obory gymnázií. V současné době mají obory gymnázií dvojí podobu, a sice čtyřletou, do které odcházejí absolventi základních škol po úspěšném dokončení 9. ročníku, a víceletou (osmiletou a šestiletou) pro žáky z nižších ročníků základních škol (z 5., resp. 7. ročníku). Oproti tomu **odborné** vzdělávání s maturitní zkouškou má profesní charakter vzdělávání, je v délce čtyř let a ukončené maturitní zkouškou. Do středního vzdělávání dále zahrnujeme **nástavbové studium**, které trvá v denní formě dva roky a je zakončené maturitní zkouškou. Je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v délce tří let denní formy vzdělávání v oboru příbuzném tomu, v jakém chtějí složit maturitní zkoušku.

Kromě výše uvedeného spadá do středního vzdělávání též **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem**. Toto studium, které v denní formě trvá jeden až dva roky, je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo střední vzdělání s výučním listem v jiném oboru vzdělání. Obdobně je pak žákům k dispozici **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou**, které v denní formě trvá taktéž jeden až dva roky a je určené uchazečům, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou v jiném oboru. Pokud není uvedené jinak, započítáváme v této analýze i v tabulkách žáky zkráceného studia do celkového počtu žáků určitého druhu vzdělávání.

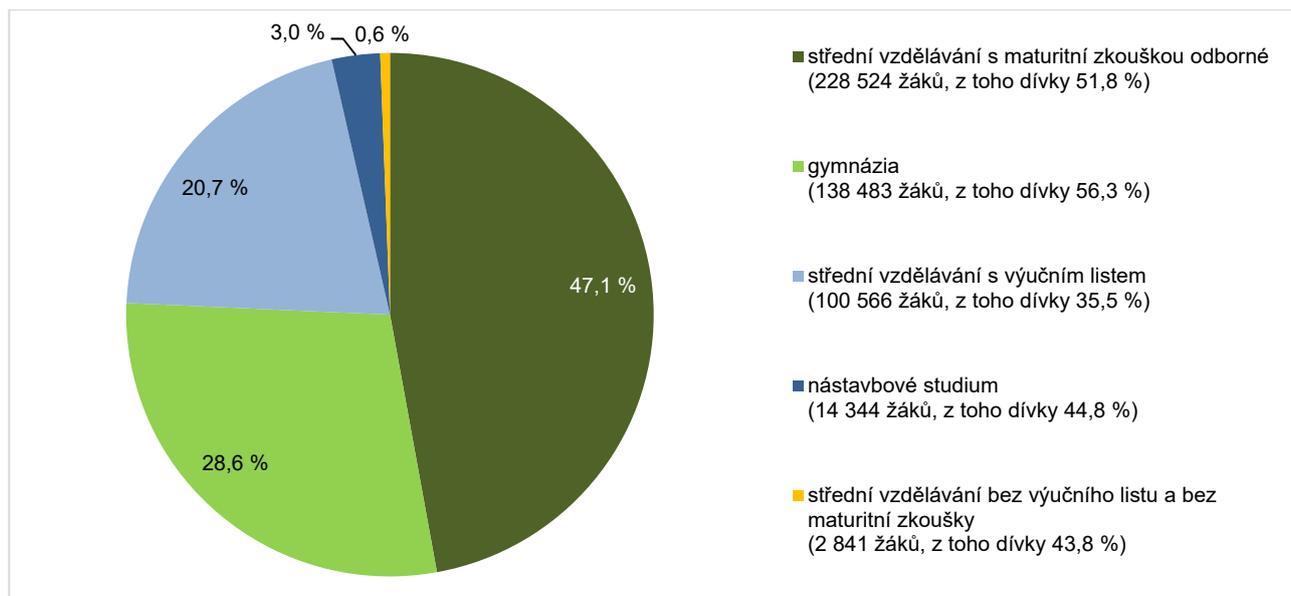
Z celkového počtu 1 304 škol jich ve školním roce 2023/24 celkem 996 nabízelo žákům **odborné** vzdělávání (bez nástavbového studia): 147 střední vzdělávání bez výučního listu a bez maturitní zkoušky, 503 střední odborné vzdělávání s výučním listem, 782 střední odborné vzdělávání s maturitní zkouškou. Celkem 257 škol nabízelo **nástavbové** studium a 380 **všeobecné** vzdělávání na gymnáziích. Řada škol tak nabízela více druhů vzdělávání.

V jiném pohledu lze říci, že počet škol nabízejících střední odborné vzdělávání s výučním listem čítal dohromady 503 škol a počet škol se vzděláváním vedoucím k **maturitní zkoušce** (bez zohlednění nástavbového studia) zahrnoval 1 094 škol.

Přejdeme k **počtu žáků vzdělávajících se v jednotlivých druzích vzdělávání**. Ve školním roce 2023/24 se nejvyšší podíl žáků vzdělával v oborech odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (47,1 %), dále pak v gymnáziích (28,6 %) a pětina žáků se také účastnila odborného vzdělávání s výučním listem (20,7 %). Nástavbové studium se týkalo již jen 3,0 % žáků a střední vzdělávání bez výučního listu a bez maturity 0,6 % žáků – viz graf 3.4.²⁶

²⁶ Česká republika má ve srovnání s jinými zeměmi EU jeden z nejvyšších podílů žáků v odborném vzdělávání. Zejména však učňovské obory nejsou příliš atraktivní a vzdělává se v nich velký podíl žáků z horších socioekonomických poměrů (viz <https://idea.cerge-ei.cz/zpravy/spolecansky-status-ucnovskeho-vzdelavani-v-ceske-republice>). Tito žáci si pak mohou doplnit maturitu v nástavbovém studiu. Nástavbové studium však zaznamenává dle dat Cermatu ze všech druhů vzdělávání nejnižší úspěšnost složení závěrečné zkoušky, viz zde: https://data.ceremat.cz/files/files/2022/MZ/MZ13-22_DIDAKTICKE_TESTY_signalni_vysledky.pdf. Odborníci tak vedou debatu o tom, jak zajistit rovné šance pro všechny a v jakém věku by mělo docházet k selekci vzdělávací (a potažmo profesní) dráhy žáků.

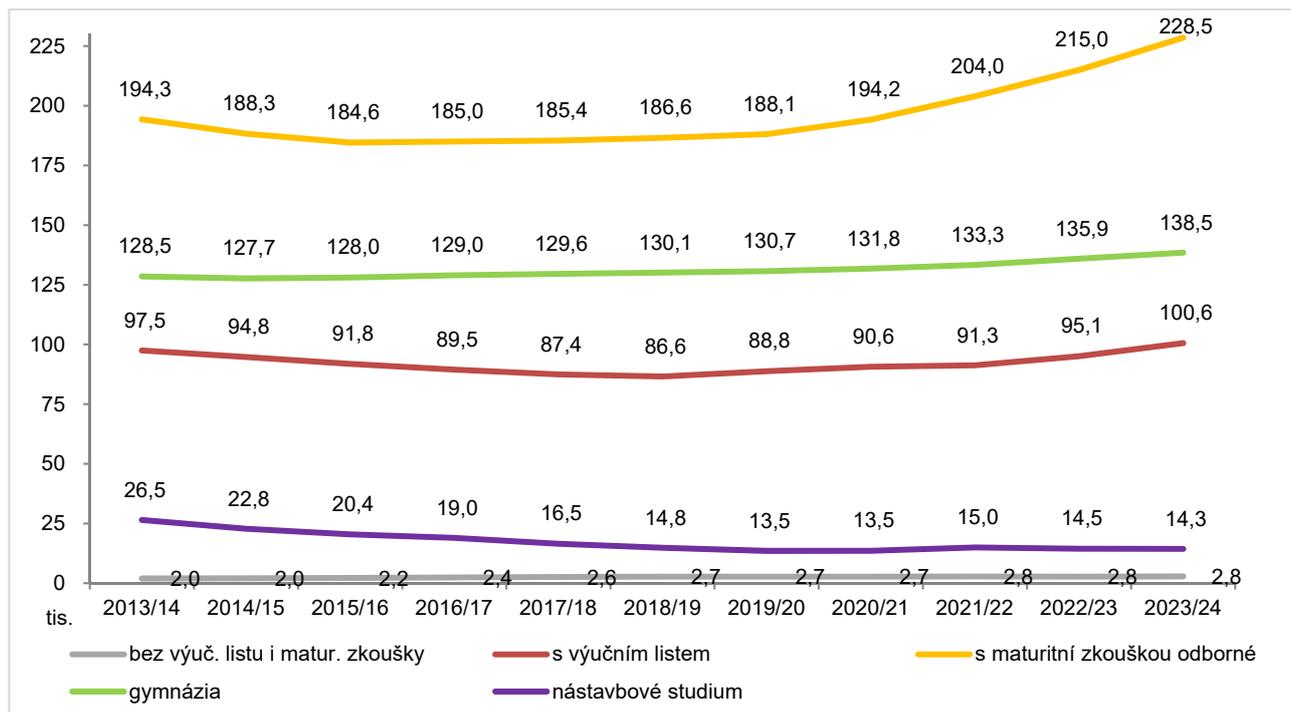


Graf 3.4 Střední školy – podíly žáků v jednotlivých druzích vzdělávání (2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

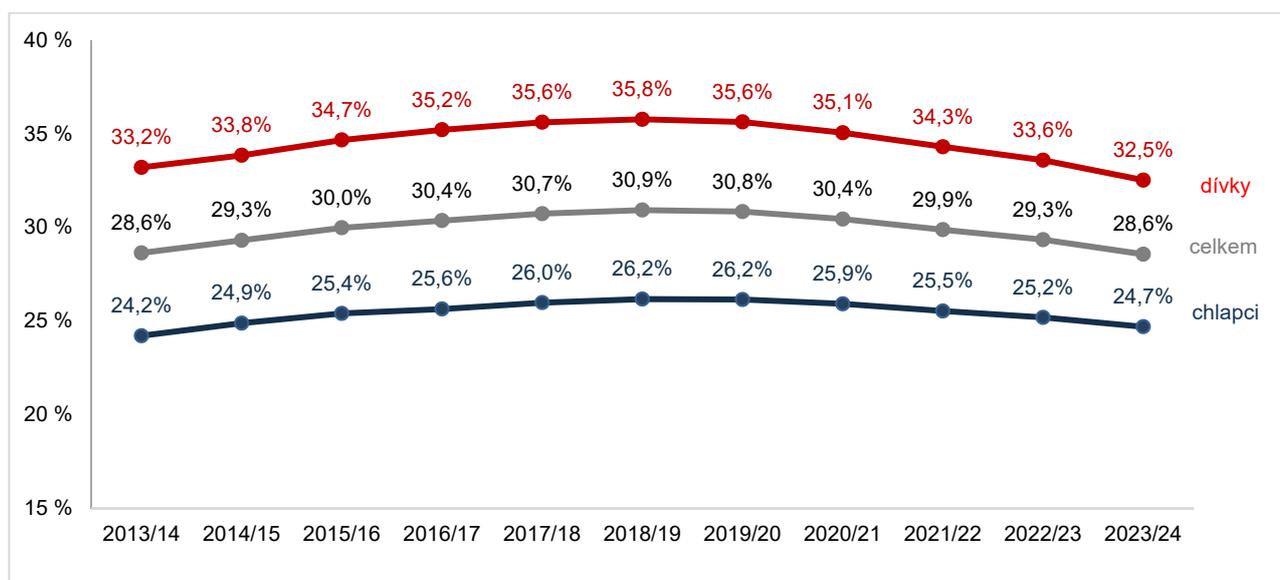
V grafu 3.4 je také uveden podíl dívek mezi žáky jednotlivých druhů vzdělávání. Zde si lze všimnout, že mezi žáky gymnázií tvořily ve školním roce 2023/24 dívky bezmála tři pětiny (56,3 %) a nadpoloviční byl jejich podíl i mezi žáky odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (51,8 %). Naproti tomu mezi žáky odborného vzdělávání s výučním listem byla dívek jen cca třetina (35,5 %) a mezi žáky nástavbového studia tvořily dívky 43,8 %. Z uvedených podílů je zároveň zřejmé, že pakliže se dívky rozhodnou vzdělávat v některém oboru s výučním listem, tak si poté častěji než chlapci doplňují vzdělání do maturitní zkoušky v rámci nástavbového studia.

Pokud se jedná o **vývoj v čase**, spolu s celkovým počtem žáků ve středních školách klesal v období mezi školními roky 2013/14 a 2018/19 též počet žáků odborného vzdělávání s výučním listem (o 11,2 %) a mezi školními roky 2013/14 až 2015/16 též počet žáků odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (o 5,0 %). V následujících letech poslední dekády naopak zaznamenaly tyto druhy vzdělávání růst počtu žáků. Počet žáků středního odborného vzdělávání s výučním listem se mezi školními roky 2018/19 a 2023/24 zvýšil o 16,1 % a počet žáků středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou se mezi školními roky 2015/16 a 2023/24 zvýšil o 13,8 %. Počet žáků nástavbového studia naopak klesal až do školního roku 2019/20 (celkem se snížil o 48,9 %), poté se během dvou let zvýšil na 15 % a během dalších dvou let naopak snížil na 14,3 %. Počet žáků ve vzdělávání vedoucí pouze k závěrečné zkoušce (tedy bez udělení výučního listu či maturitního vysvědčení) téměř setrvale stoupal a celkově se za 10 let zvýšil o 44,6 %, a sice z 1 965 žáků na 2 841 žáků. Nejstabilnější v čase byl počet žáků gymnázií, který se zvyšoval od školního roku 2014/15 soustavně. Za tuto dobu se zvýšil o 8,5 %. Jak již však bylo v této publikaci uvedeno, kapacity gymnázií jsou limitované vládní strategií a dlouhodobými záměry krajských úřadů. Proto se z populačně silných ročníků dostává na gymnázia menší podíl dětí než z těch populačně slabších. Více viz graf 3.5.

Graf 3.5 Střední školy – vývoj počtu žáků v různých druzích vzdělávání (2013/14 – 2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V jiném pohledu lze konstatovat, že podíl žáků gymnázií ze všech žáků středních škol v prvních pěti letech posledního desetiletí postupně stoupal (z 28,6 % na 30,9 %), v následujících pěti školních rocích naopak mírně poklesl (z 30,9 % na 28,6 %). Mezi chlapci - středoškoláky byl přitom podíl žáků gymnázií ve všech sledovaných rocích nižší, než jak tomu bylo mezi dívkami. V letech 2016/17 až 2018/19 rozdíl dosahoval 9,6 procentního bodu, poté se rozdíl mezi chlapci a dívkami postupně snižoval na 7,8 p.b. ve školním roce 2023/24. Jak celkový ukazatel, tak i dílčí za dívky a chlapce však vykazují stejný rostoucí trend v prvních pěti letech poslední dekády a naopak klesající trend v té druhé polovině poslední dekády. Ve srovnání s grafem 3.1 výše lze konstatovat, že podíl žáků v gymnáziích rostl v době, kdy celkový počet žáků na středních školách klesal, a naopak klesal v době, kdy celkový počet žáků na středních školách rostl – viz graf 3.6.

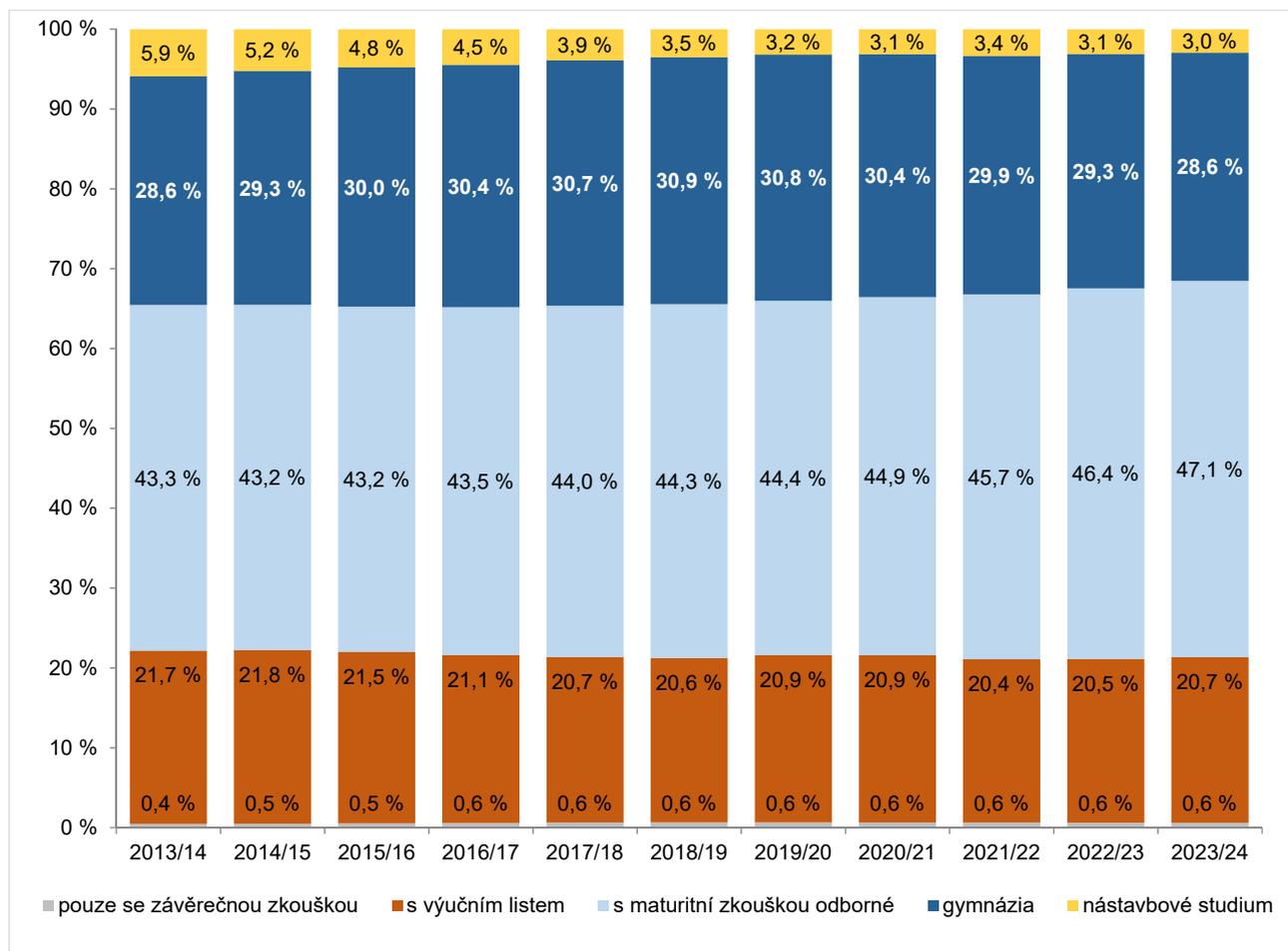
Graf 3.6 Střední školy – podíl žáků gymnázií ze všech žáků středních škol celkem a dle pohlaví (2013/14 – 2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT



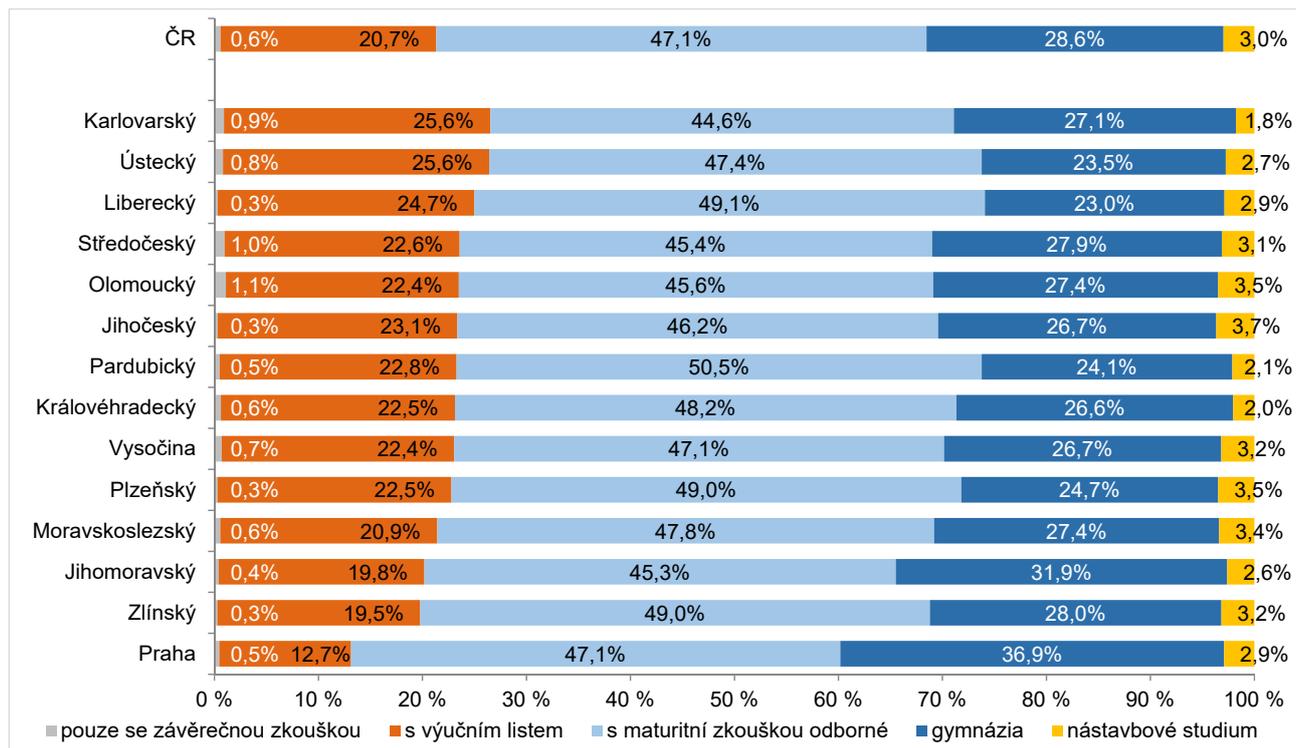
Podíl žáků v odborném vzdělávání s výučním listem se mezi školními roky 2013/14 a 2023/24 držel na cca pětinové úrovni (tj. mezi 20,4 % a 21,8 %). Podíl žáků odborného vzdělávání s maturitní zkouškou činil v prvních třech školních rocích v posledním desetiletí 43,3 %, resp. 43,2 %, poté až do školního roku 2023/24 mírně stoupal (celkově ze 43,2 % na 47,1 %). Podíl žáků nástavbového studia postupně klesal, a sice z 5,9 % ve školním roce 2013/14 na 3,0 % ve školním roce 2023/24 (pouze ve školním roce 2021/22 byl jednorázově vyšší než ve dvou předchozích). Nakonec podíl žáků ve vzdělávání zakončeném pouze vysvědčením bez získání výučního listu či maturitní zkoušky v prvních pěti letech posledního desetiletí mírně stoupal (z 0,44 % na 0,65 %), v dalších čtyřech letech naopak postupně nepatrně klesal (z 0,65 % na 0,59 %).

Graf 3.7 Střední školy – podíl žáků středních škol v jednotlivých druzích vzdělávání (2013/14 – 2023/24)



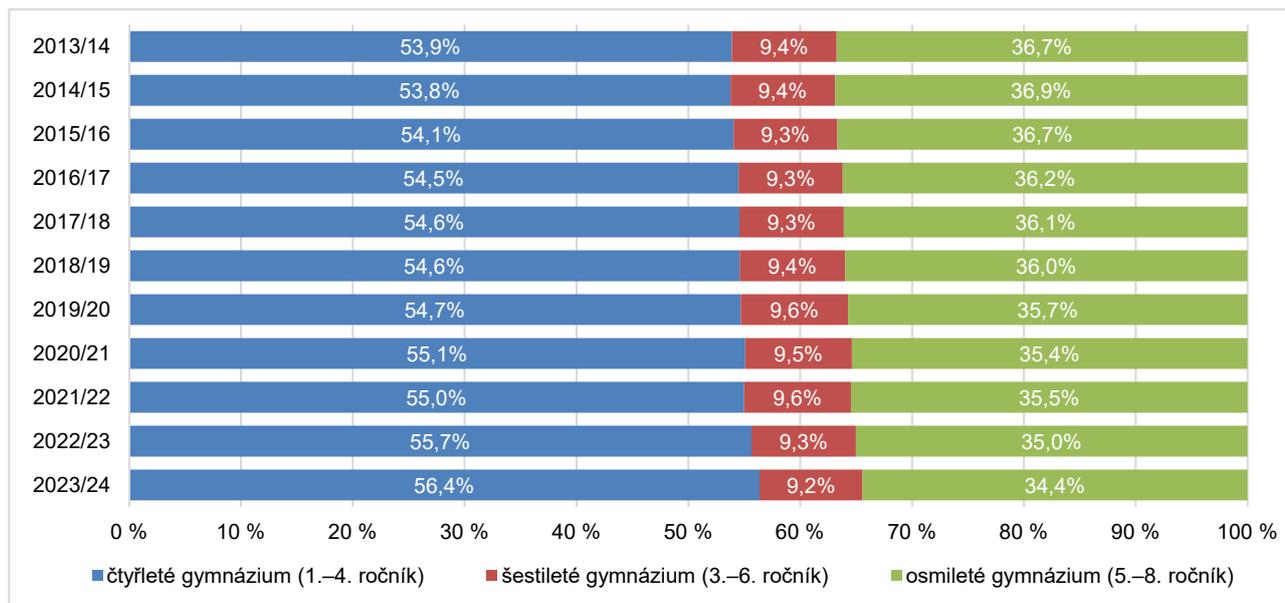
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Srovnáme-li situaci ve školním roce 2023/24 v jednotlivých krajích, pak lze konstatovat, že nejvyšší podíl žáků ve středním vzdělávání bez maturitní zkoušky (tj. max. s výučním listem) zaznamenal kraj Karlovarský (26,5 %) a Ústecký (oba kraje 26,4 %). Naopak v Praze byl tento podíl nejnižší (13,1 %). V Praze byl mezi středoškoly naopak ze všech krajů nejvyšší podíl žáků gymnázií (36,9 %) a nadprůměrný byl i v Jihomoravském kraji (31,9 %). Nejnižší podíl žáků gymnázií zaznamenal kraj Liberecký (23,0 %) a Ústecký (23,5 %). Doplňme, že srovnání je činěno dle sídla školy a nikoliv dle bydliště studentů. Např. v Praze se vzdělává též spousta žáků s trvalým pobytem ve Středočeském kraji.

Graf 3.8 Střední školy – podíl žáků různého druhu vzdělávání v ČR celkem a dle kraje, ve kterém školy sídlí (2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, gymnázia je možné studovat v rámci osmiletého, šestiletého či čtyřletého programu. Pokud odhlédneme od žáků plnících si na gymnáziích povinnou školní docházku, pak ze žáků ve vyšším stupni gymnázia (tj. ve čtyřech ročnících před složením maturitní zkoušky) bylo ve školním roce 2023/24 celkem 56,4 % zapsány ve čtyřletém gymnáziu, 9,2 % v šestiletém a 34,4 % v osmiletém. Jak je dále z grafu 3.9 zřejmé, podíl žáků, kteří navštěvují víceletá gymnázia, ze všech žáků vyššího stupně gymnázia (tj. včetně čtyřletého), se v čase příliš nemění, resp. se jen velmi pozvolna zvyšuje podíl žáků ve čtyřletém gymnáziu na úkor žáků, kteří navštěvují vyšší stupeň víceletých gymnázií (za 10 let o 2,5 p.b.).

Graf 3.9 Gymnázia – rozložení žáků vyššího stupně gymnázia dle oboru gymnázií

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT



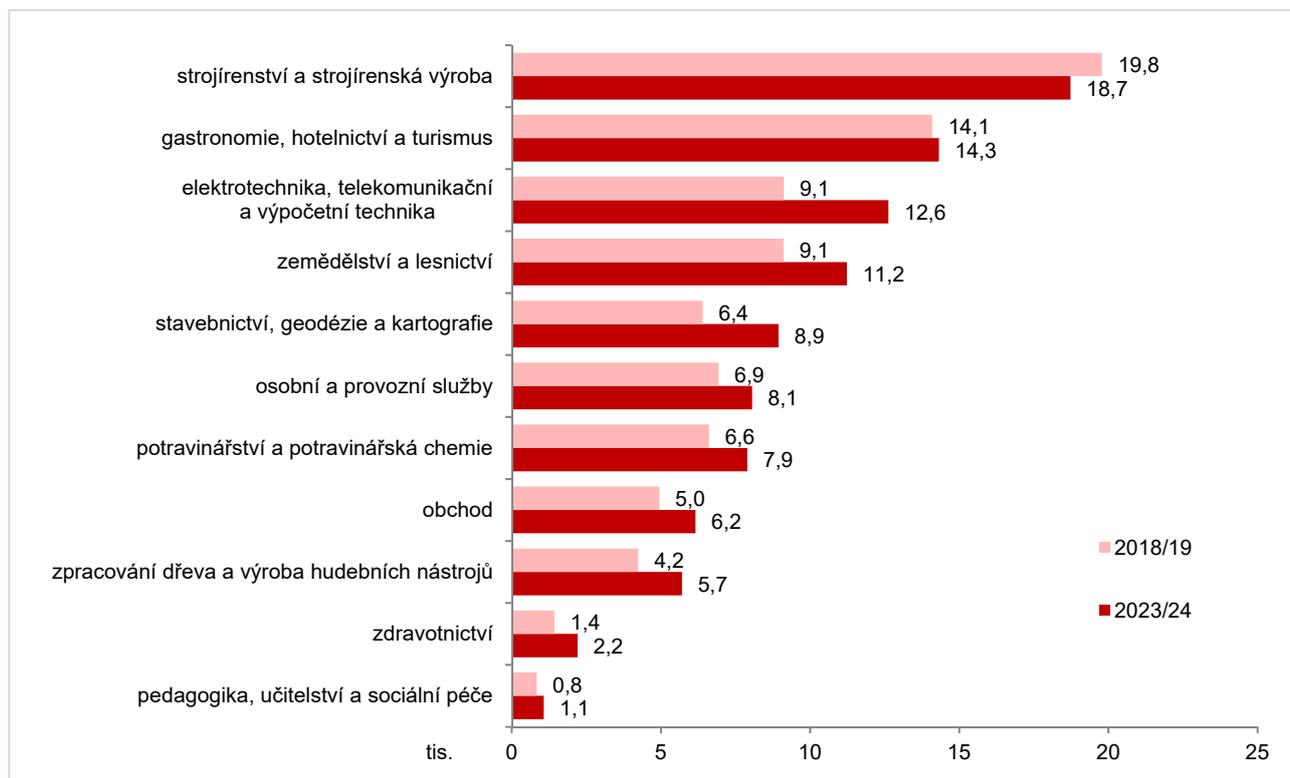
Mezi žáky v nižších ročnících víceletých gymnázií spadajících do povinné školní docházky bylo ve školním roce 2023/24 přítom 52,9 % dívek. Genderové složení bylo tedy poměrně vyrovnané. Ve vyšším stupni gymnázia však již dívky tvořily tři pětiny z celku (58,6 %). Po ukončení povinné školní docházky na základní škole tak do gymnázií odcházejí ve větší míře dívky než chlapci.

V rámci středního odborného vzdělávání s výučním listem, s maturitní zkouškou či nástavbového studia se mohou navíc žáci vzdělávat **v různých oborech**, které jsou pro účely statistik uspořádány do skupin dle Klasifikace kmenových oborů vzdělávání (KKOV)²⁷. Zde je dobré upozornit, že dne 30. června 2010 bylo ve Sbírce zákonů zveřejněno nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, které nahradilo původní nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Školský zákon zakotvil zásadní změnu v oblasti vzdělávacích programů, kdy byl postupně zredukován počet původních oborů vzdělání a pro nově koncipované, komplexnější obory vzdělání, byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy postupně vydány rámcové vzdělávací programy, podle kterých si jednotlivé školy zpracovávají své školní vzdělávací programy.²⁸

V tabulkové části této publikace jsou k dispozici údaje o počtech žáků jednotlivých skupin oborů vzdělávání v desetileté časové řadě, tedy od školního roku 2013/14. Pro nástin vývoje počtu žáků v různých skupinách oborů jsme však zvolili porovnání se stavem před pěti lety, nikoliv před deseti.

Graf 3.10 uvádí počty žáků (v tisících), kteří se vzdělávali v různých oborech **středního odborného vzdělávání s výučním listem**. Zahrnuje pouze skupiny oborů, ve kterých se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo více než 1 000 žáků.

Graf 3.10 Střední odborné školy s výučním listem – žáci dle skupin oborů vzdělávání
(pouze skupiny oborů s více než 1 000 žáků ve školním roce 2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

²⁷ více o této klasifikaci viz zde: www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_kmenovych_oboru_vzdelani_-kkov-

²⁸ Nové nařízení vlády č. 211/2010 Sb. nahrazuje dosavadní právní úpravu, obsaženou v nařízení vlády č. 689/2004 Sb., a současně zohledňuje změny v soustavě oborů vzdělání vyvolané realizací čtvrté, závěrečné etapy kurikulární reformy vzdělávací soustavy.

V počtu žáků vedly ve školních rocích 2018/19 i 2023/24 skupiny oborů z oblasti **strojírenství a strojírenské výroby** (s 19 784 žáky ve školním roce 2018/19 a s 18 730 žáky ve školním roce 2023/24) a dále **gastronomie, hotelnictví a turismus** (se 14 095 žáky ve školním roce 2018/19 a 14 323 žáky ve školním roce 2023/24). Přitom skupina strojírenských oborů je jediná ze zobrazených v grafu, která ve školním roce 2023/24 zaznamenala méně žáků než ve školním roce 2018/19 (o 5,3 %) ²⁹. V ostatních skupinách oborů uvedených v grafu se naopak počet žáků zvýšil. Pokud sledujeme nárůst v procentech, pak nejvýrazněji za posledních pět let vzrostl počet žáků v oborech **zdravotnických** (o 53,8 %), v oborech z oblasti **stavebnictví, geodézie a kartografie** (o 39,6 %) a **elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky** (o 38,5 %).

Počet žáků ve skupinách oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika se přitom v absolutním vyjádření zvýšil o 3 509 žáků, což je ze skupin oborů uvedených v grafu výrazně nejvíce. Následuje skupina oborů stavebnictví, geodézie a kartografie, ve které se počet žáků zvýšil o 2 538 a zemědělství a lesnictví s navýšením o 2 125 žáků. ³⁰

Graf 3.11 dále zahrnuje obory **středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou** a porovnává počet žáků těchto oborů ve školních rocích 2018/19 a 2023/24 (uvedeno v tisících). Uvádí pouze skupiny oborů s více než pěti tisíci žáky ve školním roce 2023/24.

Ve školním roce 2023/24 se mezi pět nejnavštěvovanějších skupin oborů řadila ekonomika a administrativa (34 955 žáků), s velkým propadem pak informatické obory (19 048 žáků), obecně odborná příprava (18 992 žáků), zdravotnictví (17 374 žáků) a elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (17 023 žáků). Ostatní obory čítaly méně než 16 000 žáků, mezi nimi též pedagogika, učitelství a sociální práce (15 571) či strojírenství a strojírenská výroba (14 694).

Ze skupin oborů uvedených v grafu se oproti školnímu roku 2018/19 přitom v absolutním vyjádření nejvíce zvýšil počet žáků v oborech z oblasti ekonomiky a administrativy (o 7 187), které zároveň v uplynulém školním roce studoval nejvyšší počet žáků. V relativním vyjádření se nejvíce navýšil počet žáků speciálních a interdisciplinárních oborů (o 46,2 %), ve kterých se naopak vzdělával nejmenší počet žáků. Druhý nejvyšší relativní nárůst zaznamenaly obory z oblasti stavebnictví, geodézie a kartografie, a to o 35,5 %, více než 30% byl též u skupin oborů z oblasti zemědělství a lesnictví, zdravotnictví a informatiky.

Druhý nejvyšší absolutní nárůst zaznamenaly informatické obory (4 613) a třetí zdravotnické obory (4 247). V ostatních skupinách oborů se počet žáků zvýšil o méně než 4 000 žáky, nebo dokonce snížil – to ovšem platí pouze pro strojírenské obory, ve kterých ubylo o 2 134 žáků, tedy o 12,7 %. I u tohoto oboru však je možné říci, že mezi posledními uplynulými školními roky počet žáků stoupl, a sice o 3,7 %. V předcházejících pěti letech soustavně klesal.

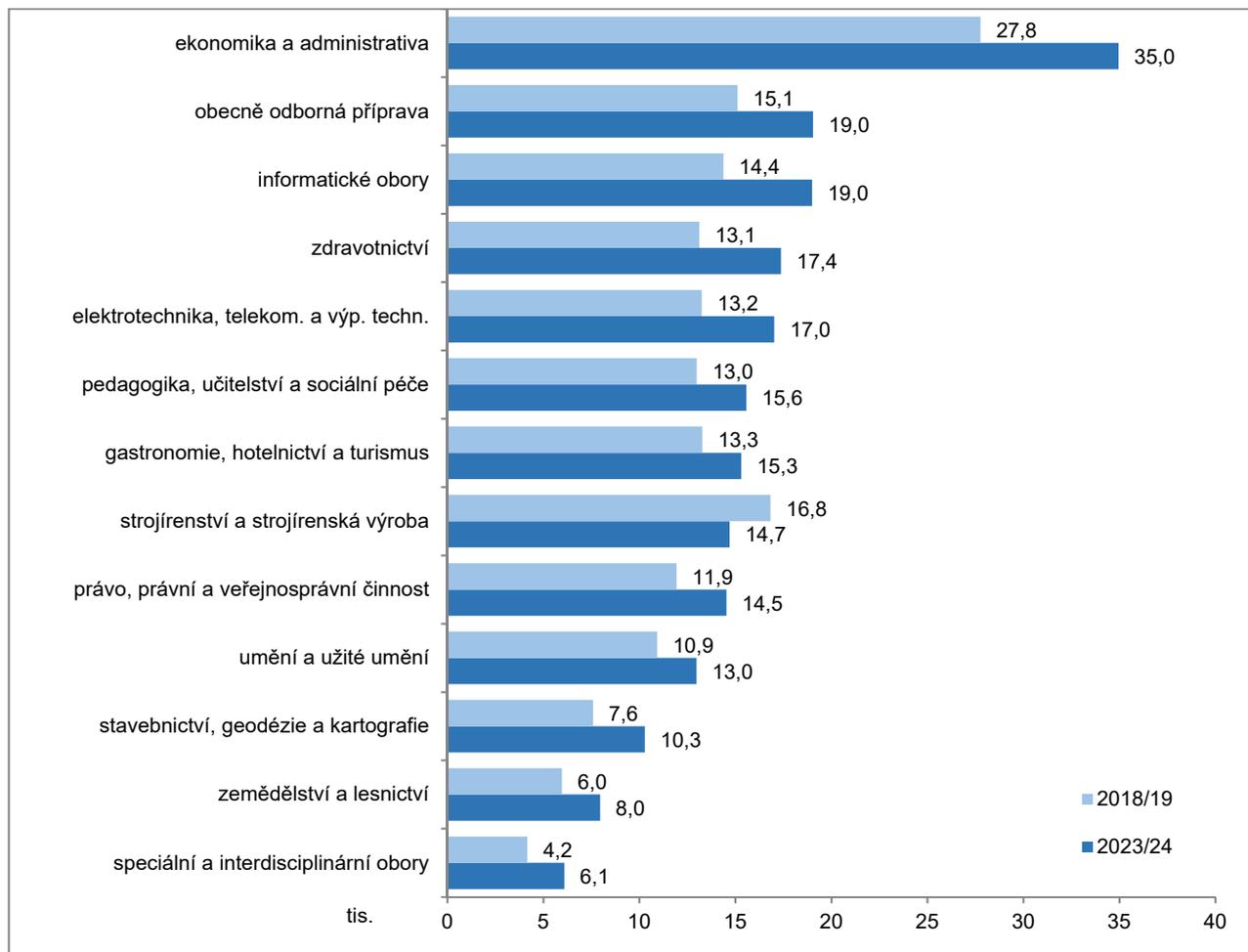
²⁹ Ze skupin oborů s méně než 1 000 žáky ve školním roce 2023/24 zaznamenaly pokles počtu žáků ještě skupiny oborů kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (o 50 %), hornictví a hornická geologie, hutnictví a slévárnictví (o 39,1 %), a umění a užité umění (o 1,9%).

³⁰ Možno srovnat s mírou nezaměstnanosti absolventů skupin oborů s výučním listem, viz zde:

<https://infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-05/Nezamestnanost-absolventu-skupiny-oboru-vzdelani/12>



Graf 3.11 Střední odborné školy s maturitní zkouškou – žáci dle skupin oborů vzdělávání
(pouze skupiny oborů s více než 5 000 žáky ve školním roce 2023/24)



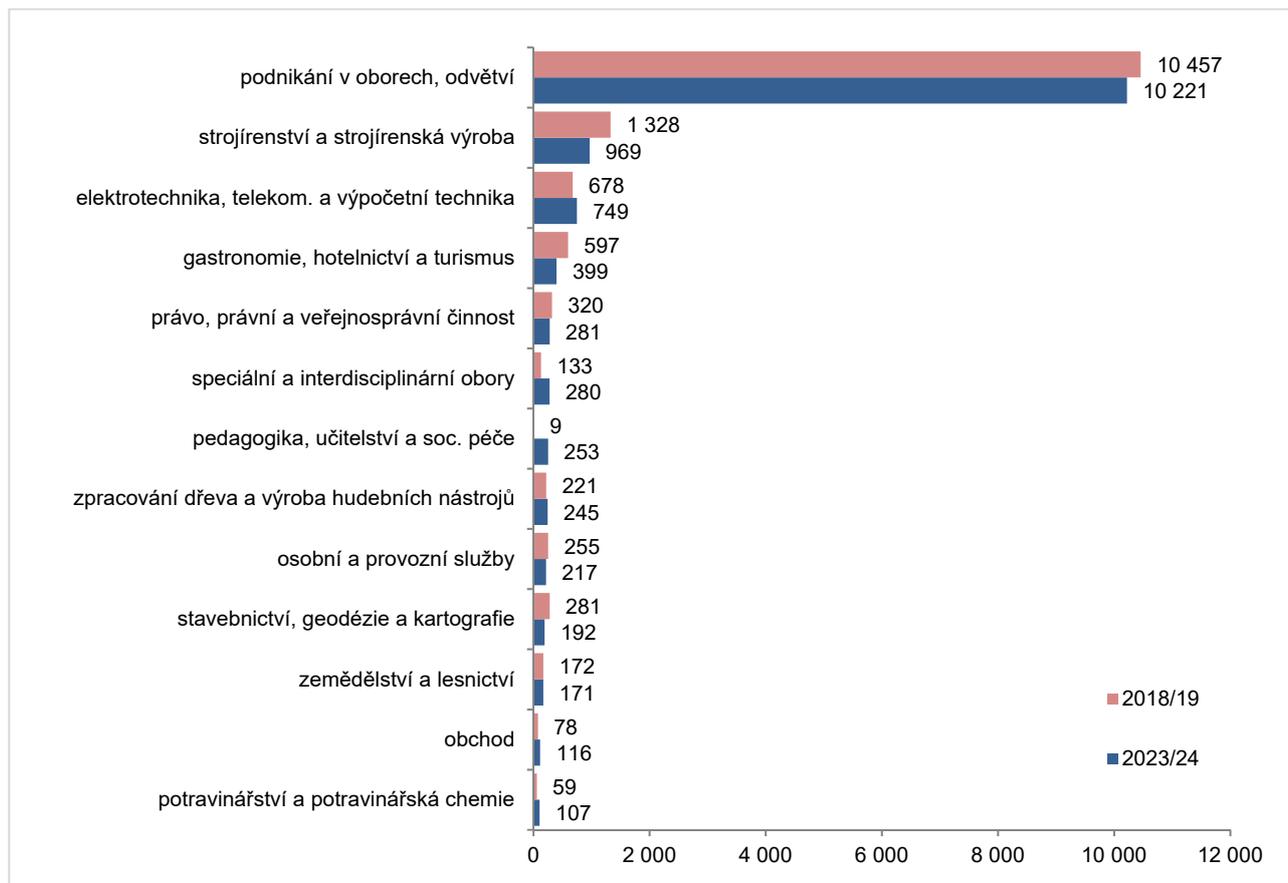
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Srovnáme-li nejnavštěvovanější obory vzdělávání s výučním listem a maturitní zkouškou, lze si všimnout, že u obou se ve školním roce 2023/24 mezi pět nejčastěji navštěvovaných skupin oborů řadila elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (třetí, resp. pátá v žebříčku dle počtu žáků). Jinak se tyto dvě skupiny žáků v preferencích odlišují. Zatímco žáci v učebních oborech dávají přednost strojírenství (nejčastěji navštěvované obory), gastronomii a hotelnictví (druhé nejčastěji navštěvované), zemědělství a lesnictví (čtvrté) a stavebnictví, geodézii a kartografii (páté), u žáků středního odborného vzdělávání s maturitou se gastronomie a hotelnictví řadí na sedmé místo, strojírenství na osmé místo a ještě dále v žebříčku si stojí stavebnictví, geodézii a kartografii (11. místo) a zemědělství a lesnictví (12. místo). Mezi pěti nejčastěji studovanými je však mj. zdravotnictví, které zaujalo u žáků učebních oborů až desáté místo.

Z minulých let přitom dále pokračuje trend, že v obou druzích vzdělávání se výrazně zvyšuje počet žáků ve skupině oborů zdravotnických. Stejně tomu bylo i u vyšších odborných škol (podrobněji viz dále v této publikaci), ale též vysokých škol (viz publikace *Studenti a absolventi vysokých škol v ČR*).

Graf 3.12 nakonec ukazuje počty žáků nástavbového studia dle jednotlivých skupin oborů vzdělávání. Znázorňuje přitom pouze obory, ve kterých se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo více než 100 žáků.

Graf 3.12 Nástavbové studium – žáci dle skupin oborů vzdělávání
(pouze skupiny oborů s více než 100 žáků ve školním roce 2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, v obou sledovaných školních rocích se s velkým předstihem nejvíce žáků vzdělávalo ve skupinách oborů **podnikání v oborech, odvětví**³¹ (10 457 ve školním roce 2018/19 a 10 221 ve školním roce 2023/24). Již podstatně méně žáků se ve sledovaných rocích vzdělávalo v oborech **strojírenství a strojírenská výroba** (1 328 žáků ve školním roce 2018/19 a 969 ve školním roce 2023/24), **elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (678 žáků ve školním roce 2018/19 a 749 ve školním roce 2023/24), **gastronomie, hotelnictví a turismus** (597 žáků ve školním roce 2018/19 a 399 ve školním roce 2023/24), **právo, právní a veřejnosprávní činnost** (320 žáků ve školním roce 2018/19 a 281 ve školním roce 2023/24) a ve **speciálních a interdisciplinárních oborech** (133 žáků ve školním roce 2018/19 a 280 ve školním roce 2023/24). Více než 250 žáků zaznamenaly ještě **pedagogické obory** (253).

Podíváme-li se na vývoj za pět let, pak jsou v grafu výše skupiny oborů, u kterých došlo k **navýšení** počtu žáků nástavbového studia. Mezi ně patří **pedagogika, učitelství a sociální péče** (počet žáků se zvýšil z 9 na 253), **speciální a interdisciplinární obory** (navýšení o 110,5 %), **potravinářství a potravinářská chemie** (o 81,4 %), **obchod** (o 48,7 %), **doprava a spoje** (o 48,6 %), **umění a užité umění** (o 43,9 %), **zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů** (o 10,9 %) a **elektrotechnika a telekomunikační a výpočetní technika** (o 10,5 %).

V ostatních skupinách oborů uvedených v grafu došlo za pět let naopak k **úbytku** počtu žáků, přičemž o více než o pětinu poklesl počet žáků v oborech spadajících pod **technickou chemii, chemii silikátů** (o 47,4 %), **gastronomii, hotelnictví a turismus** (33,2 %), **stavebnictví, geodézii a kartografii** (o 31,7 %) a **strojírenství a strojírenskou výrobu** (o 27 %).

³¹ Zahrnuje podnikání, administrativu, ekonomiku a management různých odvětví.



3.3 Žáci středních škol dle zdravotního postižení a integrace

V oblasti vzdělávání se používá pojem „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“. Tam se vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (často jimi bývají žáci z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou či žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však v této analýze omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

Žáci se zdravotním postižením jsou žáci s postižením mentálním, sluchovým, se závažnými vadami řeči, s postižením tělesným, se závažnými vývojovými poruchami učení a chování a s poruchami autistického spektra, příp. žáci s více vadami³². Ti mohou být individuálně integrováni do běžných tříd, zařazeni do speciálních tříd na běžných školách, nebo navštěvovat školy zaměřené primárně na výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (tj. školy pouze se speciálními třídami).

Než přejdeme k prezentaci statistik, je dobré uvést, že sledování vývoje počtu žáků s (daným) postižením má svá úskalí. Ve sledovaném období mohlo kromě změn ve sledování statistik dojít ke změně diagnostiky onemocnění a zejména pak k rozšíření diagnostických kritérií, díky kterým lze přesněji a lépe žáky s postižením kategorizovat a poskytnout jim potřebnou podporu. Kromě toho se zvyšuje informovanost odborníků i laiků co se poruch autistického spektra a vývojových poruch týče a zvyšuje se tedy šance, že se žákovi určí diagnóza a nabídne podpora. Dle aktuálně nabízené podpory se také více či méně rodin rozhodne nechat dítě vyšetřit a určit diagnózu. To vše může vykazování žáků s postižením ovlivnit.

Mezi školními roky 2013/14 a 2023/24 přibýlo ve středních školách žáků s diagnostikovaným zdravotním postižením o 49,7 % (ve srovnání s tím žáků středních škol bylo ve školním roce 2023/24 o 8,0 % více než ve školním roce 2013/14).³³

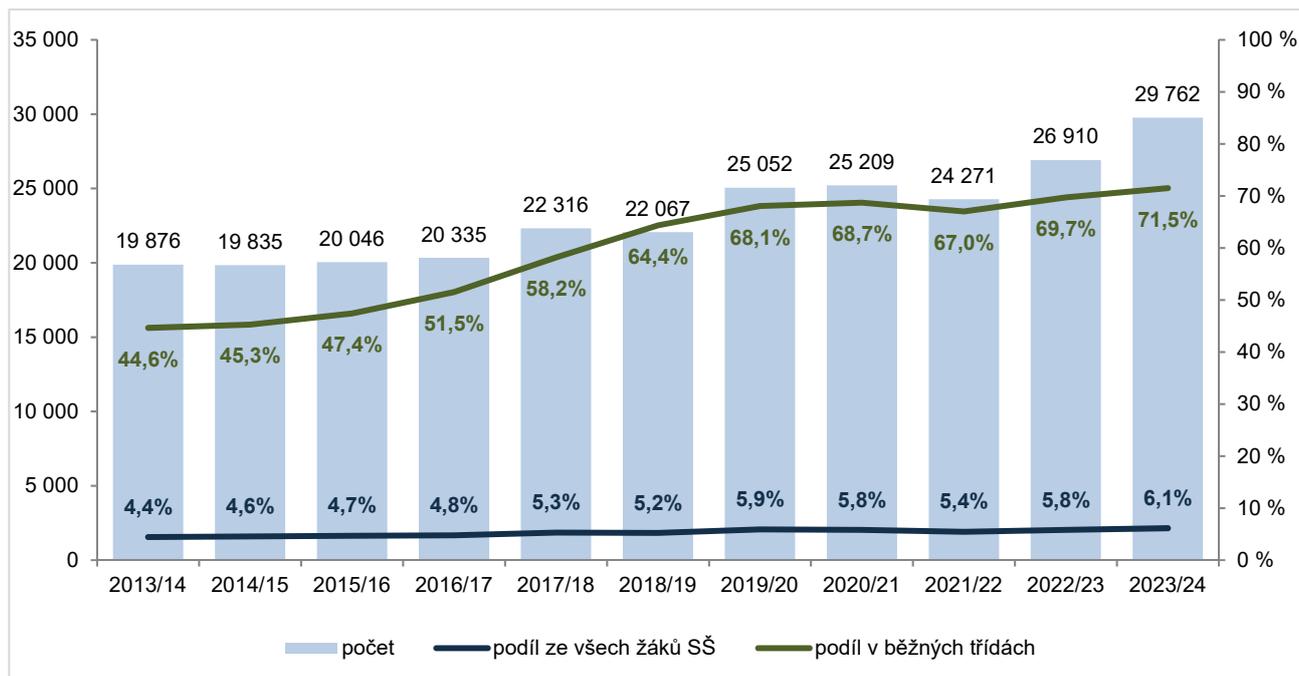
Oproti předchozímu školnímu roku žáků s postižením přitom přibýlo o 10,6 % a nárůst všech žáků středních škol byl o 4,7 %. Více než desetinový nárůst počtu žáků s postižením byl zaznamenán i mezi předešlymi dvěma školními roky (2021/22 a 2022/23).

Celkově se za sledované období zvýšil podíl žáků s diagnostikovaným postižením ze všech žáků středních škol ze 4,4 % ve školním roce 2013/14 na 6,1 % ve školním roce 2023/24 – viz graf 3.13. Tento podíl od školního roku 2013/14 do školního roku 2017/18 soustavně stoupal, poté začal kolísat. Nejvyšší byl tento podíl ve školním roce 2019/20, a sice 5,9 %, za další dva školní roky pak poklesl na 5,4 %, ve školním roce 2022/23 se zvýšil na 5,8 % a poté dosáhl 6,1 % ve školním roce 2023/24.

Při porovnání se situací v základních školách lze konstatovat, že podíl žáků se zdravotním postižením byl ve školním roce 2023/24 v základních školách výrazně vyšší (12,3 % oproti 6,1 %). To může být ovlivněné skutečností, že základní vzdělávání je na rozdíl od středního povinné pro všechny děti bez rozdílu. Svou úlohu však mohou sehrát i případné rozdíly v nárocích na různé formy podpory na jednotlivých úrovních vzdělávání, příp. jejich kompetence a subjektivně vnímaná potřeba je využívat. V obou stupních vzdělávání se však za poslední dva roky podíl žáků s diagnostikovaným postižením zvýšil (u žáků základních škol z 11,6 % ve školním roce 2021/22 na 12,3 % ve školním roce 2023/24, ve školním roce 2020/21 činil 11,9 %).

³² Za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory.

³³ Stejně jako u nižších úrovní vzdělávání, i zde může velkou lohu hrát míra podpory. Je-li žákům s určitým druhem postižení přiznávána podpora (finanční, personální), pak je větší pravděpodobnost, že se dotyční rozhodnou zajít k odborníkovi a nechají žákům danou diagnózu potvrdit.

Graf 3.13 Střední školy – počet a podíl žáků se zdravotním postižením, integrace do běžných tříd

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi školními roky 2013/14 a 2020/21 se výrazně zvýšil podíl žáků se zdravotním postižením **integrováných do běžných tříd**, a sice ze 44,6 % na 68,7 %. Ve školním roce 2021/22 došlo k mírnému poklesu na 67,0 %, poté však znovu rostl a ve školním roce 2023/24 již činil 71,5 %, což je za uplynulých 10 let nejvyšší podíl. Obdobný vývoj zaznamenaly i základní školy, v mateřských školách byl podíl integrovaných dětí s postižením v čase trvale rostoucí (tj. bez přerušení).

Zároveň lze říci, že **v soukromých** středních školách byl ve školním roce 2023/24 podíl žáků s postižením nižší (5,5 %) než ve školách **veřejných** (6,2 %) a zejména **církevních** (7,1 %). V souhrnu byl tak podíl žáků s diagnostikovaným postižením mírně vyšší ve školách veřejného zřizovatele (6,2 %) než zřizovatele neveřejného (5,7 %).

Připomeňme pro srovnání, že ve školním roce 2023/24 byl podíl žáků **základních škol** se zdravotním postižením ve školách veřejného zřizovatele naopak nižší (12,2 %) než ve školách zřizovatele soukromého (14,0 %), i zde však nejvyššího podílu dosáhly školy církevní (22,0 %). Podíl dětí se zdravotním postižením **v mateřských školách** veřejného a soukromého zřizovatele byl oproti tomu shodný (3,7 %) a opět nižší (3,7 %) než ve školách zřizovatele církevního (8,1 %).

Podíl žáků středních škol s postižením integrováných do běžných tříd byl u veřejného zřizovatele 71,2 %, u soukromého 72,6 % a u církevního 75,4 %.

Tabulka 3.2 uvádí kromě celkového počtu žáků středních škol s diagnostikovaným postižením ve školních rocích 2013/14, 2018/19 a 2023/24 i podíl žáků s různými druhy postižení z tohoto celku.



Tab. 3.2 Střední školy - podíl zastoupení jednotlivých druhů postižení na celkovém počtu postižených žáků, podíl dívek s postižením

	2013/14			2018/19			2023/24		
	celkem		z toho dívky ¹⁾	celkem		z toho dívky ¹⁾	celkem		z toho dívky ¹⁾
počet žáků s postižením	19 876	100 %	37,1 %	22 067	100%	36,3 %	29 762	100%	37,3 %
<i>dle druhu postižení:</i>	<i>v tom:</i>			<i>v tom:</i>			<i>v tom:</i>		
se závažnými vývojovými poruchami učení	8 636	43,4 %	32,4 %	10 915	49,5%	32,8 %	14 930	50,2%	36,3 %
mentálně postižení	7 599	38,2 %	42,1 %	4 693	21,3%	47,9 %	4 538	15,2%	48,4 %
se závažnými vývojovými poruchami chování	425	2,1 %	33,4 %	1 390	6,3%	28,5 %	3 166	10,6%	35,2 %
s poruchami autistického spektra	538	2,7 %	15,2 %	797	3,6%	15,4 %	1 773	6,0%	17,8 %
se závažnými vadami řeči	112	0,6 %	36,6 %	409	1,9%	29,3 %	1 109	3,7%	30,3 %
tělesně postižení	667	3,4 %	42,6 %	477	2,2%	42,3 %	572	1,9%	50,9 %
sluchově postižení	497	2,5 %	45,7 %	443	2,0%	45,6 %	516	1,7%	50,6 %
zrakově postižení	278	1,4 %	42,4 %	274	1,2%	45,6 %	323	1,1%	48,6 %
postižení více vadami ²⁾	1 124	5,7 %	42,3 %	2 669	12,1%	38,0 %	2 835	9,5%	35,1 %

¹⁾ podíl dívek z celkového počtu žáků s postižením a ze žáků s jednotlivými druhy postižení

²⁾ za postiženého více vadami považujeme žáka se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpurných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, ve školním roce 2023/24 zaujímalí žáci s **vývojovými poruchami učení** polovinu všech žáků s postižením (50,2 %). Oproti školnímu roku 2013/14 i 2018/19 se jedná o vyšší podíl a absolutní počet těchto žáků se za posledních 10 let zvýšil o 72,9 %. K výrazně vyššímu nárůstu došlo v počtu a podílu žáků s **vývojovými poruchami chování**. Ve školním roce 2013/14 bylo ve středních školách zaznamenáno jen 2,1 % žáků s diagnostikovanou závažnou poruchou chování ze všech žáků s postižením, ve školním roce 2023/24 jich však byla již desetina (10,6 %). Naopak, zatímco podíl žáků s **mentálním postižením** byl ve školním roce 2013/14 více než čtvrtinový (38,2 %), ve školním roce 2023/24 to již bylo jen 15,2 %. Vedle žáků se závažnými vývojovými poruchami se za posledních 10 let zvýšil podíl, jaký ze žáků s postižením tvoří žáci s diagnostikovanou **poruchou autistického spektra** (ze 2,7 % na 6,0 %) a **se závažnými vadami řeči** (z 0,6 % na 3,7 %).

Nutno poznamenat, že vlivem metodických změn souvisejících s přijetím „inkluzivní novely“ školského zákona roku 2016 je statistika vykazovaných zdravotních postižení či znevýhodnění od roku 2016/17 hůře srovnatelná se staršími údaji.

V tabulce 3.2 výše je také uveden podíl dívek ze všech žáků středních škol se zdravotním postižením ve školních rocích 2013/14 a 2018/19 a dále podíl dívek ze žáků s postižením konkrétního druhu. Zde je patrné, že častěji než dívky mívají potvrzenou diagnózu chlapci. Ti tvořili 62,9 % všech postižených ve školním roce 2013/14 a 62,7 % všech postižených ve školním roce 2023/24. Výrazné rozdíly mezi chlapci a dívkami jsou přitom zejména v četnosti postižení poruchami autistického spektra (ve školním roce 2023/24 tvořily dívky jen 17,8 % takto postižených), v četnosti závažných vývojových poruch chování (s 35,2% podílem dívek), závažných vad řeči (s 30,3% podílem dívek), a závažných vývojových poruch učení (s 36,3% podílem dívek). Oproti tomu mezi žáky s mentálním, sluchovým, zrakovým a tělesným postižením byl ve středních školách podíl dívek a chlapců poměrně vyrovnaný.³⁴

³⁴ V tabulkách této publikace jsou k dispozici i počty dívek a chlapců s jednotlivými druhy postižení a údaj, jaký podíl ze všech chlapců, resp. dívek má diagnostikované uvedené druhy postižení. Viz tabulky 3.1.22 a 3.1.23.

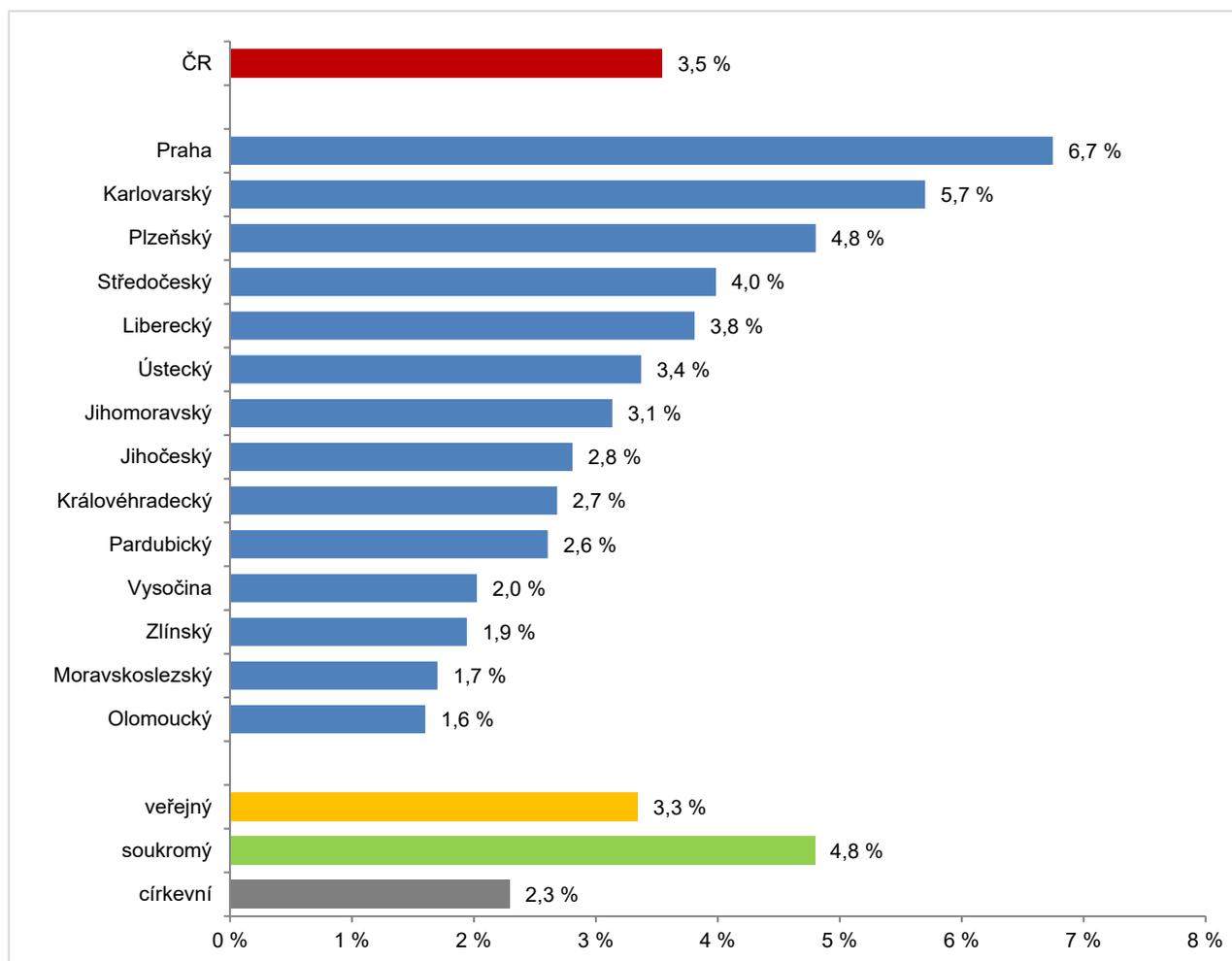
3.4 Žáci středních škol dle státní příslušnosti

Mezi žáky s cizím státním občanstvím se nezapočítávají žáci s českou a jinou státní příslušností – každý žák je veden jen pod jednou státní příslušností.

Do středních škol docházelo ve školním roce 2023/24 celkem 17 184 žáků s jiným než českým státním občanstvím, což je 3,5 % ze všech žáků středních škol a zároveň nejvyšší podíl za uplynulých deset let - v předešlých devíti letech se tento podíl postupně zvyšoval z 1,9 % ve školním roce 2012/13 na 3,1 % ve školním roce 2022/23. Největší nárůst absolutního počtu cizinců (o 40,5 %) byl mezi školními roky 2021/22 a 2022/23. A to z důvodu, že k 30. 9. 2022 byli mezi žáky poprvé zahrnuti děti uprchlíků z Ukrajiny. Již o poznání nižší, přesto však zřetelně výraznější než v letech před ruskou invazí na Ukrajinu, bylo navýšení počtu cizinců mezi posledními dvěma školními roky (2022/23 a 2023/24), a sice o 21,6 %.

Ze všech krajů byl podíl cizinců mezi žáky tradičně nejvyšší v Praze (6,7 %), dále v kraji Karlovarském (5,7 %) a Plzeňském (4,8 %). Naopak v kraji Olomouckém, Moravskoslezském, Zlínském a na Vysočině dosahoval podíl cizinců nejnižších hodnot (1,6 %, resp. 2,0 %). V ostatních krajích se podíl takových žáků pohyboval mezi 2,6 % až 4,0 % - viz graf 3.14. Ten samý graf také ukazuje, že ve středních školách veřejného zřizovatele byl podstatně nižší podíl žáků cizí státní příslušnosti (3,3 %) než ve středních školách zřizovatele soukromého (4,8 %). Ještě nižší podíl žáků cizí státní příslušnosti však zaznamenaly školy s církevním zřizovatelem (2,3 %). Zároveň lze říci, že zatímco ve školách veřejného a soukromého zřizovatele se podíl cizinců na školách zvýšil, ve školách církevních setrval na stejné hodnotě.

Graf 3.14 Střední školy - podíl žáků s cizí státní příslušností celkem, dle kraje a dle zřizovatele (2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

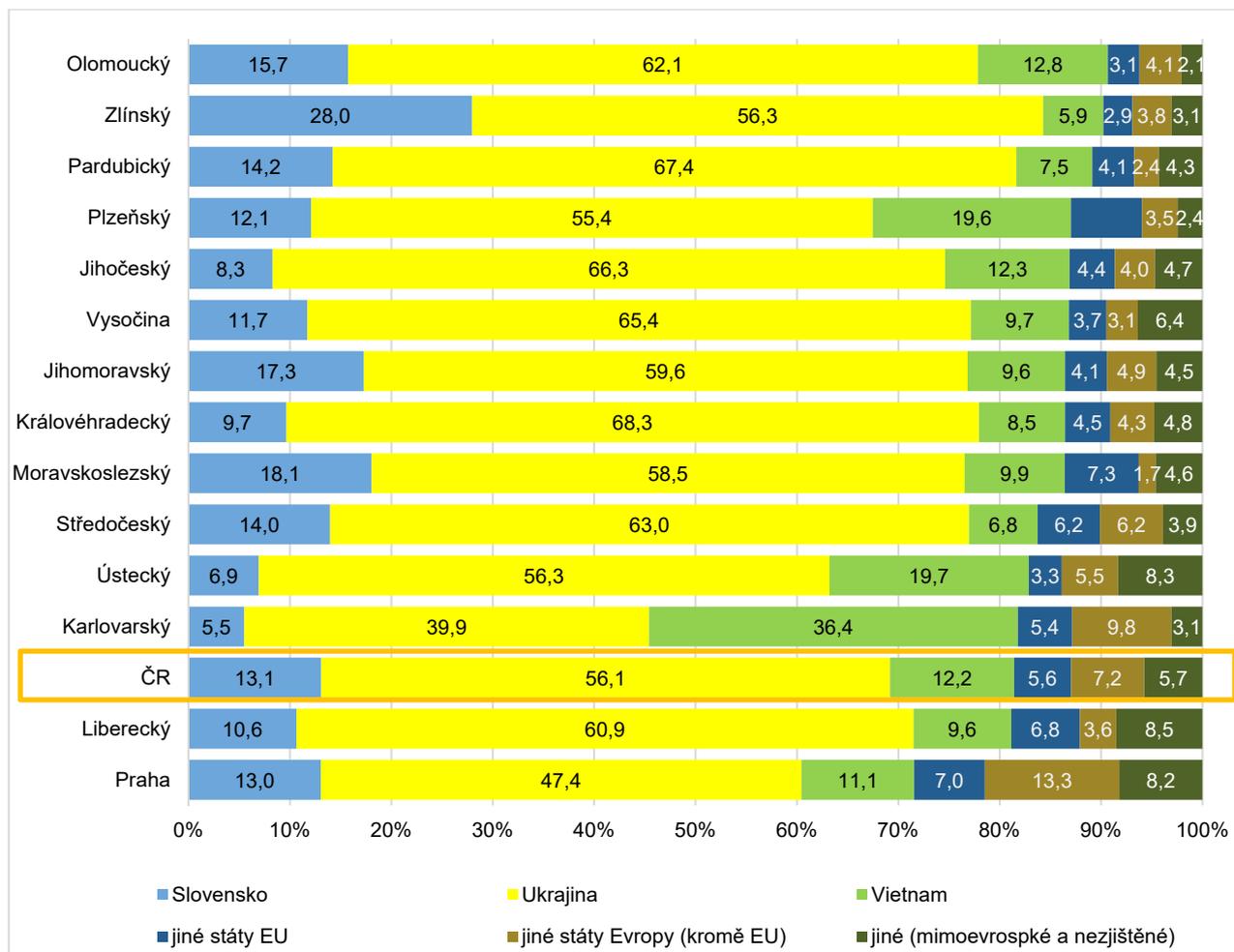


Země původu cizinců vzdělávajících se na středních školách v ČR ve školním roce 2023/24 lze rozdělit na státy EU (18,7 % cizinců), ostatní evropské státy (63,3 % cizinců) a ostatní státy světa, příp. nezjištěná občanství (18,0 %). Každé z této skupiny přitom dominuje jeden stát. **Ze států EU** je to Slovensko, 69,9 % žáků cizinců původem z EU tvořili právě Slováci. **Ze států Evropy, které nejsou v EU**, silně převažuje Ukrajina – 88,6 % žáků cizinců původem z Evropy mimo EU tvořili Ukrajinci. **Ze států mimo Evropu** je zase nejčetněji zastoupený Vietnam. Více než dvě třetiny žáků cizinců původem z mimoevropských zemí tvořili Vietnamci (68,1 %).

Graf 3.15 níže ukazuje toto rozložení celkem a také v dělení na jednotlivé kraje. Ty jsou řazené dle podílu, jaký tvořili ve školním roce 2023/24 cizinci původem ze Slovenska, Ukrajiny či Vietnamu ze všech cizinců vzdělávajících se na středních školách v České republice. Tato **tři občanství** mělo v České republice celkem 81,4 % ze žáků středních škol cizí státní příslušnosti (ještě v září 2021, tj. před propuknutím války na Ukrajině, to bylo 69,1 %). Přitom v Olomouckém kraji tvořili žáci těchto tří občanství ve středních školách 90,7 % a podobné hodnoty dosáhli kraj Zlínský (90,2 %). Naopak jednoznačně nejnižší a menší podíl, než je celorepublikový průměr, byl zaznamenán mezi žáky vzdělávajícími se v Praze (71,6 %).

Pokud se jedná o žáky **slovenské státní příslušnosti**, tvořili mezi všemi žáky cizí státní příslušnosti jednoznačně nejvyšší podíl v kraji Zlínském (28,0 %) a nejmenší naopak v kraji Karlovarském (5,5 %). V kraji Karlovarském zas mezi cizinci tvořili oproti jiným krajům výraznější podíl **Vietnamci** (36,4 %). Nejmenší podíl ze všech cizinců pak Vietnamci představovali v kraji Zlínském (5,9 %). Pokud se jedná o Ukrajince, po začlenění mnohých dětí ukrajinských uprchlíků do českých škol tvořili nejvyšší podíl mezi žáky cizí státní příslušnosti v kraji Královéhradeckém (68,3 %) a nejmenší v kraji Karlovarském (39,9 %).

Graf 3.15 Střední školy – rozložení žáků-cizinců dle země původu celkem a v dělení na kraje (2023/24)



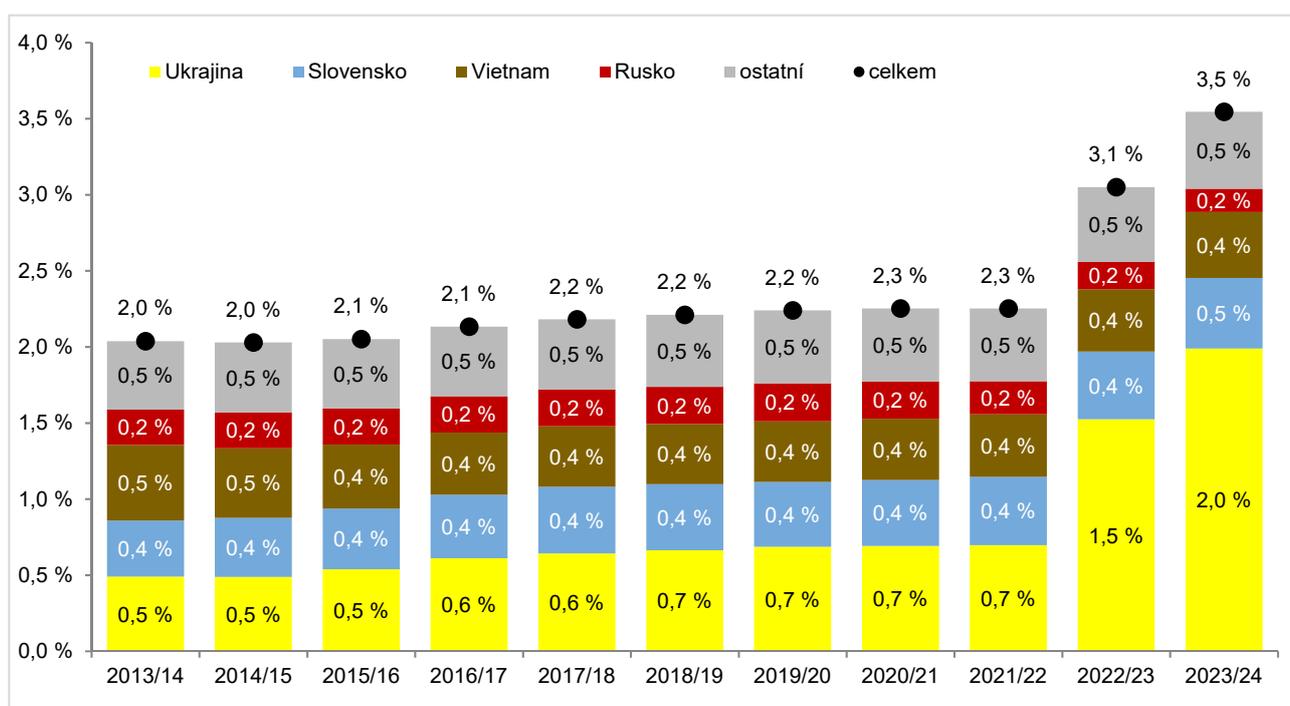
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Odhlédneme-li od relativních ukazatelů, pak byl ze všech krajů **nejvyšší počet** Slováků, Vietnamců i Ukrajinců na středních školách v **Praze** (676, resp. 575, resp. 2 459 žáků). Ze všech středoškoláků slovenské státní příslušnosti se jich na středních školách v Praze vzdělávalo 30,1%, z žáků ukrajinské státní příslušnosti 27,5 % a ze žáků vietnamské státní příslušnosti 25,5 %. Ze žáků ruské státní příslušnosti se jich pak v Praze vzdělávaly téměř dvě třetiny (64,8 %). Naopak **nejmenší počet** ukrajinských a slovenských žáků základních škol byl v kraji Karlovarském (261, resp. 36), nejméně žáků Slováků bylo v kraji Zlínském (31) a nejméně žáků z Ruska pak v kraji Pardubickém (pouze tři).

Co se týče **jiných, méně častých, státních občanství**, v Moravskoslezském kraji zaujímali mezi cizinci na středních školách 7,3 % příslušníci jiných států Evropské unie, než je Slovensko, což je ze všech krajů nejvíce. Naopak ve Zlínském kraji činil tento podíl jen 2,9 %. Žáci z **jiných států Evropy mimo EU, než je Ukrajina**, zaujímali mezi cizinci nejvyšší podíl v Praze (13,3 %) a nejnižší v kraji Moravskoslezském (1,7 %). Nakonec žáci z **mimoevropských států kromě Vietnamu** tvořili mezi cizinci nejvyšší podíl v kraji Libereckém (8,5 %) a nejnižší v kraji Olomouckém (2,1 %) a Plzeňském (2,4 %).

Pokud se jedná o vývoj v čase, mezi školními roky 2013/14 a 2023/24 se zvýšil podíl žáků cizí státní příslušnosti ze všech žáků na středních školách z 2,0 % na 3,5 %. Ještě ve školním roce 2021/22 přitom dosahoval hodnoty 2,3 % - viz graf 3.16.

Graf 3.16 Střední školy - vývoj podílu žáků cizí státní příslušnosti v čase (2013/14 až 2023/24)



Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Kromě celkového podílu žáků cizí státní příslušnosti znázorňuje graf 3.16 také **podíl žáků původem ze Slovenska, Ukrajiny Vietnamu a Ruska**. Mezi školními roky 2016/17 a 2021/22 tvořili tito žáci v čase stabilně cca 79 % všech cizinců na středních školách. Ve školním roce 2023/24 tento podíl poprvé přesáhl hranici čtyř pětina a činil 83,9 %, ve školním roce 2023/24 se dále zvýšil na 85,8 %. Přitom počet cizinců původem z Ukrajiny v uplynulých deseti letech soustavně rostl, pouze s výjimkou období mezi školními roky 2013/14 a 2014/15, kdy se snížil z 2 201 na 2 126. Ve školním roce 2022/23 se oproti předchozímu zvýšil 2,3krát a ve školním roce 2023/24 dále vzrostl o 36,5 %. V posledním uplynulém roce byl tak 4,3krát vyšší než ve školním roce 2013/14, kdy podíl Ukrajinců ze všech žáků středních škol činil 0,5 %.

V porovnání s tím lze říci, že podíl žáků původem ze Slovenska, Vietnamu, Ruska i ostatních zemí byl v čase poměrně stabilní. V posledním sledovaném roce se pouze meziročně zvýšil podíl žáků slovenské státní

příslušnosti z 0,4 % na 0,5 %. V absolutním vyjádření žáků ze Slovenska i Vietnamu mezi posledními dvěma sledovanými školními roky přibylo o cca desetinu, naopak žáků z Ruska o desetinu ubylo.

Absolutní počty žáků středních škol cizí státní příslušnosti ve školním roce 2023/24 uvádí tabulka 3.3, ve které je výčet zemí, které jsou původem více než 100 žáků středních škol. Jak je patrné, z cizinců tvořili ve školním roce 2023/24 nejvyšší podíl žáci z Ukrajiny (56,1 %) a dále ze Slovenska (13,1 %) a Vietnamu (12,2 %). Podíl žáků cizinců původem z Ruska tvořil dále 4,3 %. Ostatní země zaujímaly 0,7 % až 1,2 % z celkového počtu cizinců.

Tabulka 3.3 Střední školy – počet žáků cizí státní příslušnosti dle státního občanství (pouze státy, které jsou původem více než 100 žáků); 2023/24 (k 30. 9.)

země původu	počet žáků	podíl ze všech žáků cizí státní příslušnosti
Ukrajina	9 643	56,1 %
Slovensko	2 248	13,1 %
Vietnam	2 101	12,2 %
Rusko	744	4,3 %
Mongolsko	212	1,2 %
Bulharsko	195	1,1 %
Rumunsko	193	1,1 %
Moldavsko	176	1,0 %
Polsko	158	0,9 %
Maďarsko	149	0,9 %
Čína	144	0,8 %
Bělorusko	121	0,7 %
Kazachstán	119	0,7 %

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

4. Konzervatoře

Shrnutí

V konzervatořích se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo celkem **3 812 žáků**, a sice na 18 školách. Téměř čtyři pětiny žáků se vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele (79,0 %), zbytek ve školách soukromých (14,7 %) a církevních (6,2 %). Celkem 85,4 % žáků navštěvovalo šestiletý program vzdělávání a 14,6 % osmiletý. Od školního roku 2017/18 do školního roku 2020/2021 počet žáků konzervatoří rostl (celkově o 2,6 %), poslední tři školní roky naopak klesá (celkem se snížil o 2,3 %). Podíl dívek mezi žáky konzervatoří se v posledních deseti letech pohybuje mezi 60 a 65 %, ve školním roce 2023/24 činil 64,3 %.

Učitelé v konzervatořích v uplynulém školním roce působili na 1 084,1 plného pracovního úvazku. Na jednoho učitele (resp. na jeden plný úvazek učitele) připadalo v průměru 3,5 žáka. Pokud se jedná o genderové složení, v konzervatořích byl podíl žen a mužů mezi pedagogy relativně vyrovnaný – ve školním roce 2023/24 tvořily ženy 50,6 % všech plných pracovních úvazků učitelů. Ve srovnání s tím připomeňme, že ve středních školách patřily ženám tři pětiny plných pracovních úvazků.

Velká část žáků se ve školním roce 2023/24 vzdělávala na **pražských konzervatořích** (45,4 %) a větší než desetinový podíl žáků najdeme též v konzervatořích v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji (12,7 %, resp. 12,2 %).

Celkem 2 145 žáků konzervatoří se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo **v oborech hudebních** (tj. hra hudební nástroj, dirigování či skladba), 663 v oboru **zpěv**, 678 v oboru **tanec** a 326 v **dramatickém umění**. Oproti předešlému roku se snížil celkový počet žáků konzervatoří o 0,7 %. Nadprůměrný propad přitom zaznamenal obor tanec (o 4,4 %), naopak počet žáků v oborech z oblasti dramatického umění se zvýšil o 3,5 %. Počet žáků v oboru zpěv se snížil o 0,5 %, hudební obory zaznamenaly jen 0,1% pokles počtu žáků.

Ve školním roce 2023/24 navštěvovalo konzervatoře v České republice celkem 269 **žáků cizí státní příslušnosti**, což je 7,1 % z celkového počtu žáků. V minulém školním roce to bylo 7,4 % a k 30. 9. 2021 (tedy před ruskou invazí na Ukrajinu) dosahoval podíl cizinců 5,4 % celkového počtu žáků konzervatoří.

Ze všech cizinců bylo na konzervatořích ve školním roce 2023/24 celkem 144 žáků z Ukrajiny, 62 žáků ze Slovenska a 19 z Ruska. Z ostatních jednotlivých zemí již bylo na našich konzervatořích zaznamenáno pět a méně žáků.

Nejvyšší podíl žáků cizí státní příslušnosti najdeme v pražských konzervatořích (9,7 %), nadprůměrného podílu dosáhl také kraj Plzeňský (9,1 %). Naopak nejmenší podíl cizinců zaznamenaly konzervatoře v kraji Pardubickém a Zlínském (obojí 3,3 %). V ostatních krajích bylo v konzervatořích od 3,5 % do 6,6 % cizinců.

Celkem 94,7 % žáků se vzdělávalo **denní formou studia** a 5,3 % **jinou formou**. Celkem 7,3 % žáků navštěvovaly **nižší ročníky** osmiletých konzervatoří spadající do povinné školní docházky a 92,7 % pak **vyšší ročníky** osmiletých konzervatoří a šestileté konzervatoře.

Přitom desetina žáků navštěvujících **vyšší ročníky** osmileté konzervatoře nebo šestiletou konzervatoř byla ve věku **25 let a více** (9,7 %). Mezi žáky, kteří se vzdělávali jinou než denní formou, zaujímali žáci ve věku 25 let a více dokonce téměř polovinu (47,0 %). Z jiného úhlu pohledu lze doplnit, že **ze žáků ve věku 25 let a více** se jich 72,1 % vzdělávalo denní formou studia a 27,9 % jinou formou. Oproti tomu **mezi žáky mladšími než 25 let** činil podíl těch vzdělávajících se denní formou 96,9 %.



Analýza

Jak již bylo v kapitole o středních školách zmíněno, konzervatoře jsou školy, kde se uskutečňuje jak střední vzdělávání s maturitní zkouškou, tak i vyšší odborné vzdělávání. Střední vzdělání s maturitní zkouškou lze získat nejdříve po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu (určeného pro absolventy základních škol), nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu v oboru tanec (určeném pro žáky po ukončení 5. ročníku základních škol, kteří v prvních čtyřech ročnících konzervatoře plní povinnou školní docházku). Pokud žák absolvuje všechny ročníky konzervatoře a vykoná závěrečné absolutorium, získává vyšší odborné vzdělání v konzervatoři a je mu přiznán titul diplomovaný specialista (DiS.).

V konzervatořích se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo celkem 3 812 **žáků**, a sice na 18 školách³⁵. Téměř čtyři pětiny žáků se vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele (3 013, tj. 79,0 %), zbytek ve školách soukromých (561, tj. 14,7 %) a církevních (238, tj. 6,2 %) - viz tabulku 4.1. Celkem 3 256 žáků (tj. 85,4 %) se pak vzdělávalo v šestiletém programu a 556 žáků (tj. 14,6 %) v programu osmiletém.

Tab. 4.1 Konzervatoře - počet škol, žáků a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2023/24)

zřizovatel	školy		žáci		učitelé ^{*)}		žáků na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
veřejný	13	72,2	3013	79,0	924,8	85,3	3,3
soukromý	3	16,7	561	14,7	89,8	8,3	6,2
církevní	2	11,1	238	6,2	69,5	6,4	3,4
celkem	18	100	3 812	100	1 084,1	100	3,5

^{*)} přepočtení na počet plných úvazků, neboli plně zaměstnané učitele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

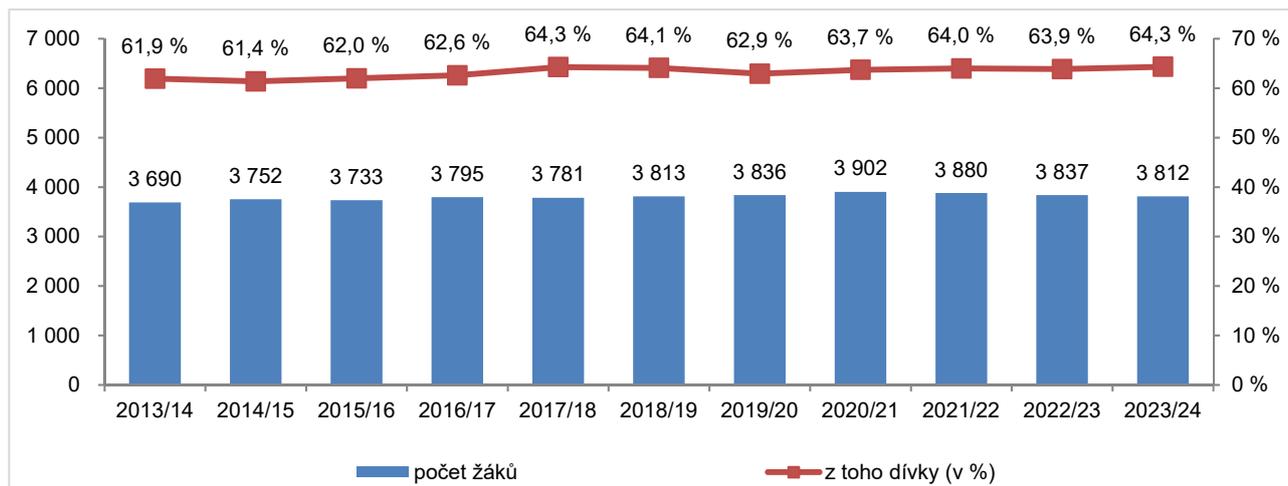
Na jednoho **učitele** (resp. na jeden plný úvazek učitele) připadalo v průměru 3,5 žáka. Přitom ve školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednoho učitele méně žáků (3,3), než jak tomu bylo ve školách se zřizovatelem soukromým (6,2) či církevním (3,4 žáka).

Pokud se jedná o genderové složení, v kapitole věnované středním školám bylo řečeno, že tři pětiny všech středoškolských učitelů přepočtených na plně zaměstnané tvořily ženy. Oproti tomu v konzervatořích byl podíl žen a mužů mezi pedagogy téměř vyrovnaný – ve školním roce 2023/24 tvořily ženy 50,6 % všech učitelů.

Věnujme nyní pozornost **vývoji počtu žáků v čase**. Výše bylo uvedeno, že počet žáků v základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci, pouze mezi posledními dvěma školními roky žáků ubylo. Počet žáků ve středních školách v prvních pěti letech posledního dekády klesal, poté naopak stoupal. Pokud se jedná o konzervatoře, byl počet žáků v uplynulém desetiletí poměrně stabilní a meziroční změny v počtu žáků se pohybovaly v rozmezí -1 % až 1,7 %. Lze však poznamenat, že v posledních třech letech počet žáků konzervatoří pozvolna ubývá a od školního roku 2020/21 do školního roku 2023/24 se celkově snížil o 2,3 %.

Podíl dívek ze všech žáků konzervatoří se ve sledovaných školních rocích pohyboval mezi 61,4 % ve školním roce 2014/15 a 64,3 % ve školním roce 2017/18 a 2023/24 – viz graf 4.1. Doplňme, že za posledních deset let zůstal počet konzervatoří celkem, jakož i počet konzervatoří poskytujících šestileté a osmileté vzdělávání neměnný.

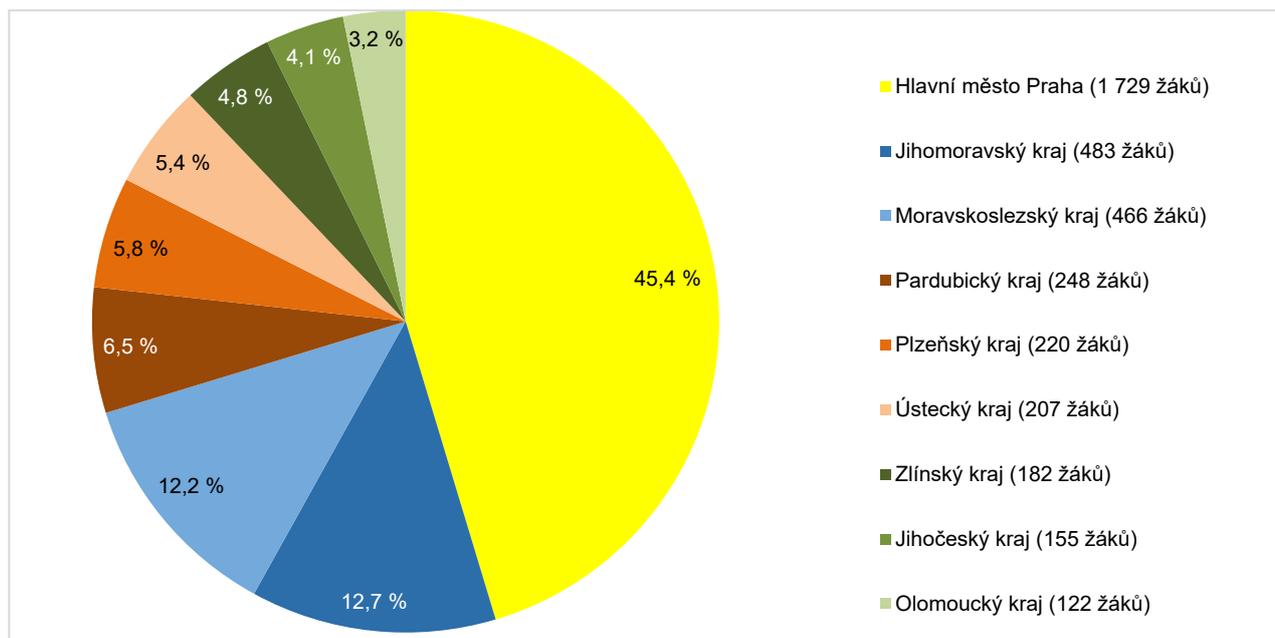
³⁵ Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odloučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

Graf 4.1 Konzervatoře – vývoj počtu žáků a podílu dívek

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se na **rozložení konzervatoří do krajů v České republice**, pak osm z celkem osmnácti konzervatoří se ve školním roce 2023/24 nacházelo v Praze, po dvou v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji a po jedné konzervatoři v kraji Jihočeském, Plzeňském, Ústeckém, Pardubickém, Olomouckém a Zlínském. Ve všech těchto krajích konzervatoře nabízely vzdělávání v šestiletém programu. Kromě toho v Praze tři konzervatoře nabízely vzdělávání v osmiletém programu a jednu takovou konzervatoř najdeme i v kraji Jihomoravském a Moravskoslezském.

Graf 4.2 znázorňuje, jaký **podíl žáků** konzervatoří se ve školním roce 2023/24 vzdělával **v jednotlivých krajích České republiky**. Jak lze z počtu konzervatoří v jednotlivých krajích odvodit, velká část žáků se ve školním roce 2023/24 vzdělávala na pražských konzervatořích (45,4 %; celkem 1 729 žáků) a větší než desetinový podíl žáků najdeme též v konzervatořích v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji (12,7 %, resp. 12,2 %). V kraji Pardubickém, Plzeňském i Ústeckém se vzdělávalo více než 5 % ze všech žáků konzervatoří (6,5 %, resp. 5,8 %, resp. 5,4 %). Menší než pětiprocentní podíly pak najdeme v krajích Zlínském (4,8 %), Jihočeském (4,1 %) a Olomouckém (3,2 %), kde se vzdělávalo již méně než 200 žáků (nejméně v Olomouckém kraji, konkrétně 122 žáků).

Graf 4.2 Konzervatoře – podíly žáků vzdělávajících se v jednotlivých krajích (2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

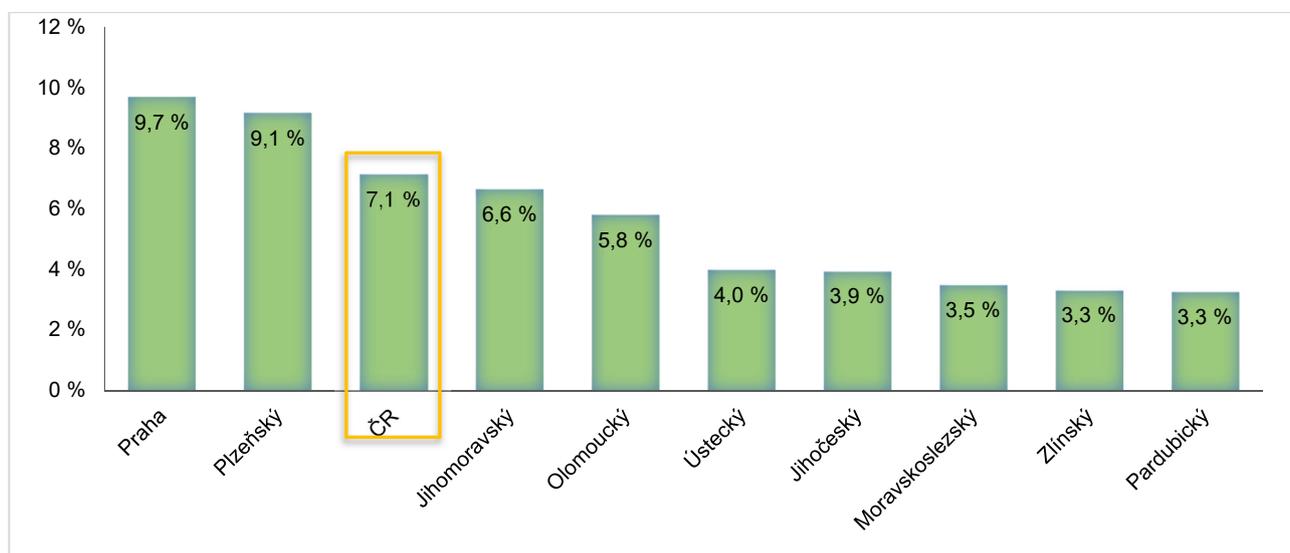
Ve školním roce 2023/24 navštěvovalo konzervatoře v České republice celkem 269 **žáků cizí státní příslušnosti**, což je 7,1 % z celkového počtu žáků. V minulém školním roce to bylo 7,4 % a ve školním roce 2021/22 dosahoval podíl cizinců 5,4 % celkového počtu žáků konzervatoří.

Ze všech cizinců bylo na konzervatořích ve školním roce 2023/24 celkem 144 žáků z Ukrajiny, 62 žáků ze Slovenska a 19 z Ruska. Z ostatních jednotlivých cizích zemí již bylo v našich konzervatořích zaznamenáno pět a méně žáků.

Graf 4.3 uvádí podíly **žáků cizí státní příslušnosti** vzdělávajících se v konzervatořích v jednotlivých krajích ve školním roce 2023/24. Mezi žáky s cizím státním občanstvím se nezapočítávají žáci s českou a jinou státní příslušností – každý žák je veden jen pod jednou státní příslušností.

Není překvapivé, že nejvyšší podíl žáků cizí státní příslušnosti najdeme v pražských konzervatořích (9,7 %). Nadprůměrného podílu cizinců dosáhl také kraj Plzeňský (9,1 %). Naopak nejmenší podíl cizinců zaznamenaly konzervatoře v kraji Pardubickém a Zlínském (obojí 3,3 %). V ostatních krajích bylo v konzervatořích od 3,5 % do 6,6 % cizinců.

Graf 4.3 Konzervatoře – podíly žáků cizí státní příslušnosti vzdělávajících se v jednotlivých krajích ze všech žáků v těchto krajích (2023/24)

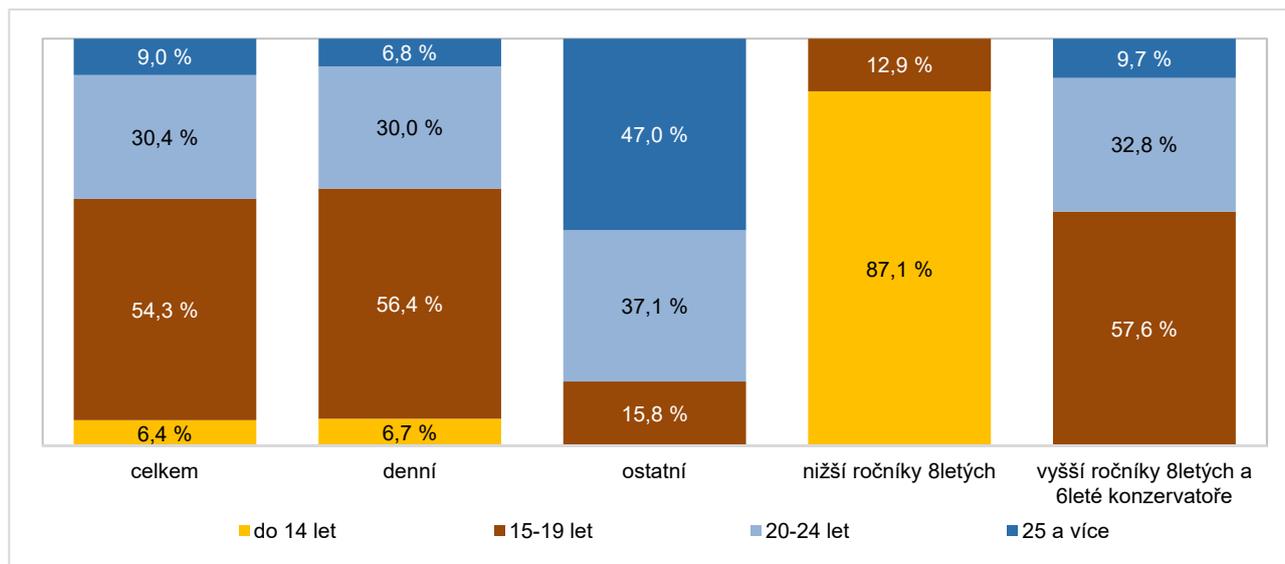


Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Můžeme doplnit, že v konzervatořích v České republice se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo celkem 87 žáků **se zdravotním postižením**, z čehož 32 žáků tvořily dívky. Polovina žáků se zdravotním postižením (celkem 45) se vzdělávala v pražských konzervatořích, deset v Moravskoslezském kraji, devět z kraje Pardubického, po osmi v Ústeckém a Jihomoravském, čtyři v Olomouckém a tři ve Zlínském.

Ve školním roce 2023/24 se na konzervatořích vzdělávalo 94,7 % žáků **denní formou studia** a 5,3 % **jinou formou**. Celkem 7,3 % žáků navštěvovaly **nižší ročníky** osmiletých konzervatoří spadající do povinné školní docházky a 92,7 % pak vyšší ročníky osmiletých konzervatoří a šestileté konzervatoře.

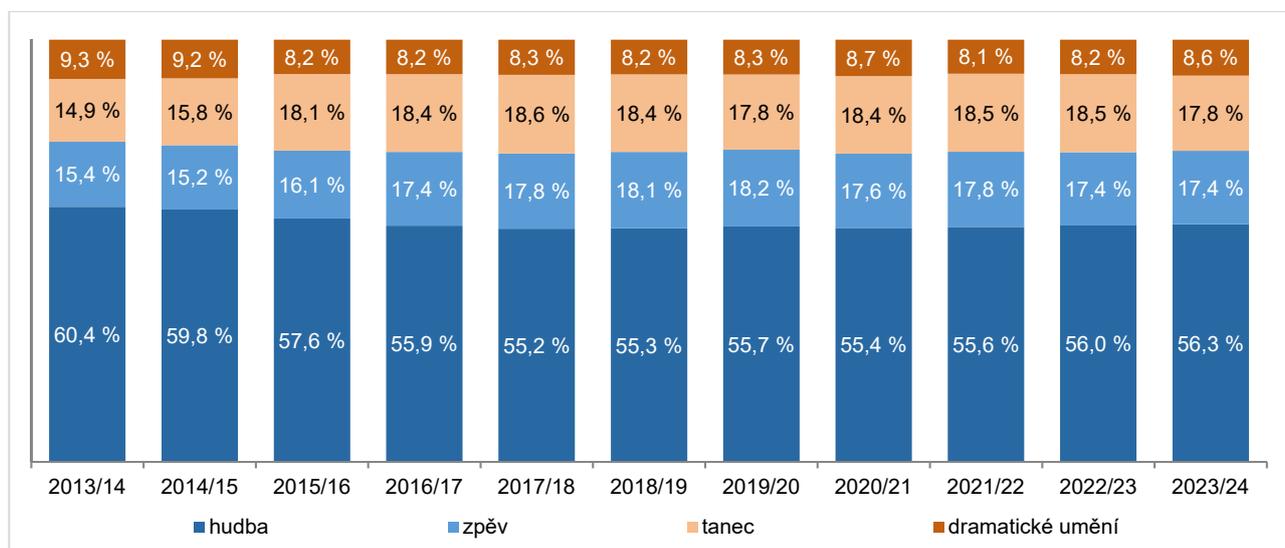
Z délky vzdělávání na konzervatořích a možnosti vzdělávat se i v pozdějším věku (např. při zaměstnání) je zřejmé, že v konzervatořích najdeme žáky spadající do **širokého věkového rozpětí**. Graf 4.4 ukazuje rozložení žáků konzervatoří dle věku celkem, v dělení na denní a ostatní formy vzdělávání a na nižší ročníky konzervatoře spadající do povinné školní docházky a vyšší ročníky. Jak je patrné, desetina žáků navštěvujících vyšší ročníky osmileté konzervatoře nebo šestiletou konzervatoř byla ve věku 25 let a více (9,7 %). Mezi žáky, kteří se vzdělávali jinou než denní formou, zaujímali žáci ve věku 25 let a více dokonce téměř polovinu (47,0 %). Z jiného úhlu pohledu lze doplnit, že ze žáků ve věku 25 let a více se jich 72,1 % vzdělávalo denní formou studia a 27,9 % jinou formou. Oproti tomu mezi žáky mladšími než 25 let činil podíl těch vzdělávajících se denní formou 96,9 %.

Graf 4.4 Konzervatoře – rozdělení žáků dle věku celkem a dle formy a úrovně vzdělávání (2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Celkem 2 145 žáků konzervatoří se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo **v oborech hudebních** (tj. hra hudební nástroj, dirigování či skladba), 663 v oboru **zpěv**, 678 v oboru **tanec** a 326 v **dramatickém umění**. Oproti předešlému roku se snížil celkový počet žáků konzervatoří o 0,7 %. Nadprůměrný propad přitom zaznamenal obor tanec (o 4,4 %), naopak počet žáků v oborech z oblasti dramatického umění se zvýšil o 3,5 %. Počet žáků v oboru zpěv se snížil o 0,5 %, hudební obory zaznamenaly jen 0,1% pokles počtu žáků.

Graf 4.5 dále ukazuje, jaký podíl žáků konzervatoří studoval ten který obor ve školních rocích 2013/14 až 2023/24. Jak je patrné, nejvyšší podíl žáků se ve všech uvedených letech vzdělával ve hře na hudební nástroj, dirigování či skladbě (tj. v oboru hudba). Ve školním roce 2013/14 činil podíl takových žáků 60,4 %, pak se pozvolna snižoval až na 55,2 % ve školním roce 2017/18. Poté kolísal kolem 55,5 %, ve školním roce 2022/23 se zvýšil 56,0 % a do v září 2023 činil 56,3 %. Obor zpěv zaznamenal ve školních rocích 2014/15 až 2019/20 růst (z 15,2 % na 18,2 %), do školního roku 2022/23 se však snížil na 17,4 %, na kterých setrval i v září 2023. Od školního roku 2013/14 do roku 2017/18 také rostl podíl žáků vzdělávajících se v oboru tanec (z 14,9 % na 18,6 %). Poté se pohyboval mezi 17,8 % a 18,5 % se 17,8 % ve školním roce 2023/24. Nakonec, podíl žáků vzdělávajících se v oboru dramatické umění v čase kolísal, a sice mezi 8,1 % (ve školním roce 2021/22) a 9,3 % (ve školním roce 2013/14).

Graf 4.5 Konzervatoře – podíly žáků vzdělávajících se v různých oborech (2013/14 až 2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT



5. Vyšší odborné školy

Shrnutí

Ve vyšších odborných školách se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo celkem **21 676 studentů**, a sice **ve 151 školách**. Nejvíce jich ve školním roce 2023/24 bylo v Praze (35), dále v kraji Středočeském (14), Jihočeském (14) a Moravskoslezském (13); nejméně naopak v kraji Karlovarském (4). V Praze bylo také pochopitelně nejvíce studentů vyšších odborných škol (5 029). Nejmenší počet studentů vyšších odborných škol zaznamenal kraj Liberecký (206) a Karlovarský (250), v ostatních krajích bylo studentů vyšších odborných škol 666 a více.

Ve vyšších odborných školách v České republice bylo ve školním roce 2023/24 celkem 882 **studentů cizí státní příslušnosti** (tj. bez českého občanství), což je 4,1 % ze všech studentů vyšších odborných škol. Nejvyšší podíl cizinců mezi studenty vyšších odborných škol byl v Praze (8,4 %), naopak méně než 2% podíl cizinců mezi studenty vyšších odborných škol pak zaznamenal kraj Zlínský (1,2 %), Jihočeský (1,4 %) a kraj Moravskoslezský (1,7 %).

Věkové složení studentů vyšších odborných škol bylo ve školním roce 2023/24 poměrně pestré a zahrnuje 42 studentů, kterým bylo 18 let a méně (tedy ve věku, který není typický pro osoby s ukončeným středoškolským vzděláním), a naopak 32,5 % studentů ve věkové skupině 25 let a více, která již není pro účast v bakalářské a jí odpovídající úrovni studia tak obvyklá. Desetina studentů byla dokonce ve věku 40 let a více. Lze předpokládat, že starší studenti již pracují a potřebují si dodělat potřebnou kvalifikaci, zejména je-li dána zákonem, popř. se rekvalifikují před změnou profese. S tím souvisí i zjištění, že zatímco mezi studenty v denní formě vzdělávání bylo zahrnuto 93,7 % studentů ve věku do 24 let, mezi studujícími jinou formou vzdělávání činil tento podíl jen 26,9 % a téměř tři čtvrtiny (73,1 %) těchto studentů již byly ve věku 25 let a více.

Ve školním roce 2023/24 byl nejvyšší počet studentů vyššího odborného vzdělávání zapsaný ve skupině oborů **zdravotnictví** (6 956) a dále ve skupině oborů **pedagogiky, učitelství a sociální péče** (6 425). Ostatní skupiny oborů již zaznamenalo vždy méně než 2 000 studentů (od 101 po 1 717).

Přitom **za posledních pět let** došlo ve **zdravotnických oborech** ke zvýšení počtu studentů o 24,1 % a ve vzdělávacích o 43,3 %. Ještě větší navýšení v relativním vyjádření zaznamenala skupina oborů **umění a užité umění** (o 50,0 %). Kromě toho se zvýšil počet studentů **zemědělských a lesnických** oborů (o 17,4 %) a **právních a veřejnoprávních** oborů (o 5,9 %). V ostatních skupinách oborů s více než stem žáků došlo naopak ke snížení počtu studentů, nejvíce ve skupině oborů publicistika, knihovnictví a informatika (o 51,9 %) a ekonomika a administrativa (o 40,2 %). Mezi skupinami oborů, které zaznamenaly snížení počtu studentů, byla též skupina oborů z oblastí strojírenství a strojírenské výroby (o 12,5 %).

Vzhledem k převaze studentů oborů ze skupiny zdravotnictví a ze skupiny pedagogiky, učitelství a sociální péče není překvapivé, že celkově **mezi studenty** vyšších odborných škol **převažovaly ženy nad muži**. Ve školním roce 2023/24 tvořily více než tři čtvrtiny všech studentů (77,4 %). Rovněž **mezi učiteli** vyšších odborných škol převažovaly ženy nad muži (tvořily 68,0 %), a to ve větší míře, než jak tomu bylo u středních škol (zde tvořily tři pětiny). Podíl žen mezi učiteli má přitom se zvyšující se úrovní vzdělávání tendenci spíše klesat. Nejen u genderového složení studentů, ale též učitelů tak pravděpodobně hraje roli relativně větší zastoupení oborů typických pro ženy ve vyšších odborných školách.

Analýza

Vyšší odborné školy patří spolu s vysokými školami do tzv. terciárního vzdělávání a v mezinárodní klasifikaci ISCED 2011 spadají do úrovně 6 (bakalářská a jí odpovídající úroveň)³⁶. Předpokladem pro vstup do terciárního vzdělávání je úspěšné složení maturitní zkoušky na střední škole. Absolventi vyššího odborného vzdělávání získávají titul diplomovaný specialista (DiS.)

Ve vyšších odborných školách se ve školním roce 2023/24 vzdělávalo celkem 21 676 studentů, a sice ve 151 školách³⁷. Tři pětiny (60,0 %) se jich vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele, necelá třetina ve školách soukromých (32,8 %) a 7,2 % ve školách církevních. Tři pětiny studentů (60,8 %) se vzdělávaly denní formou vzdělávání a dvě pětiny jinou formou (39,2 %).

Na jeden plný úvazek učitele připadalo ve školním roce 2023/24 v průměru 16,5 studenta. Přitom ve školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednoho učitele méně studentů (v průměru 15,2), než jak tomu bylo ve školách s církevním zřizovatelem (19,4 studenta) i ve školách se soukromým zřizovatelem (18,9) – viz tabulku 5.1. Pokud se jedná o genderové složení, 68,0 % ze všech plných úvazků učitelů zaujímaly ženy. Jedná se o vyšší podíl, než jaký byl zjištěn u konzervatoří (50,6 %) i středních škol (60,0 %). V základních a mateřských školách byl však ještě vyšší (83,8%, resp. 99,3 %).

Tab. 5.1 Vyšší odborné školy - počet škol, studentů a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2023/24)

zřizovatel	školy		studenti		učitelé ^{*)}		studentů na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
veřejný	101	66,9	13 008	60,0	856,0	65,2	15,2
soukromý	41	27,2	7 102	32,8	375,3	28,6	18,9
církevní	9	6,0	1 566	7,2	80,6	6,1	19,4
celkem	151	100,0	21 676	100,0	1311,9	100,0	16,5

^{*)} přepočtení na počet plných úvazků, neboli plně zaměstnané učitele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

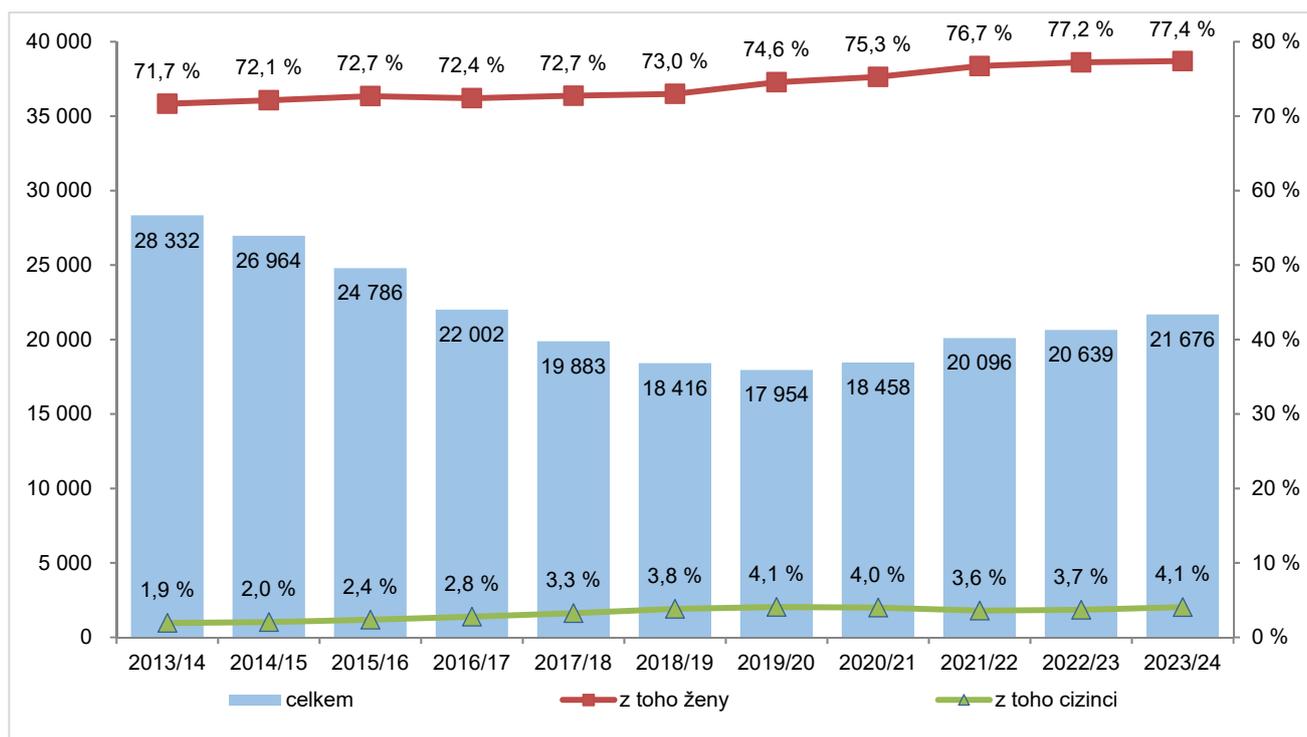
Výše bylo uvedeno, že počet žáků v základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci, pouze mezi posledními dvěma školními roky žáků ubylo. Počet žáků ve středních školách v prvních pěti letech poslední dekády klesal, poté naopak stoupal. Zde lze poznamenat, že ještě výrazněji než počet žáků středních škol **klesal počet studentů vyšších odborných škol**, a sice z 28 332 studentů ve školním roce 2013/14 na 17 954 studentů ve školním roce 2019/20. Poté však začal růst a do školního roku 2023/24 vzrostl na 21 676 žáků (tj. o 20,7 %). Počet škol od září 2014 do září 2022 klesal (ze 182 na 150), v posledním roce se však o jedno zvýšil na 151.

Vzhledem k tomu, že vyšší odborné školy nabízejí v prvé řadě obory zdravotnické a pedagogické, jsou mezi studenty stabilně ve vysoké míře zastoupeny **ženy**. Podíl žen přitom od školního roku 2013/14 téměř soustavně mírně stoupal, a sice ze 71,7 % na 77,4 % ve školním roce 2023/24. Pokud se jedná o podíl **cizinců** mezi studenty vyšších odborných škol, v čase stoupal ze 1,9 % ve školním roce 2013/14 na 4,1 % ve školním roce 2019/20, během dalších dvou školních roků o půl procentního bodu klesl, do školního roku 2023/24 se však opět dostal na úroveň 4,1 % – viz graf 5.1.

³⁶ Podle klasifikace ISCED se vzdělávání na mezinárodní úrovni dělí na vzdělávání v raném dětství (ISCED 0), primární vzdělávání (ISCED 1), nižší sekundární vzdělávání (ISCED 2), vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3), postsekundární neterciární vzdělávání (ISCED 4), krátký cyklus terciárního vzdělávání (ISCED 5) a terciární vzdělávání (ISCED 6–8). Více viz zde: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011.

³⁷ Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odloučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

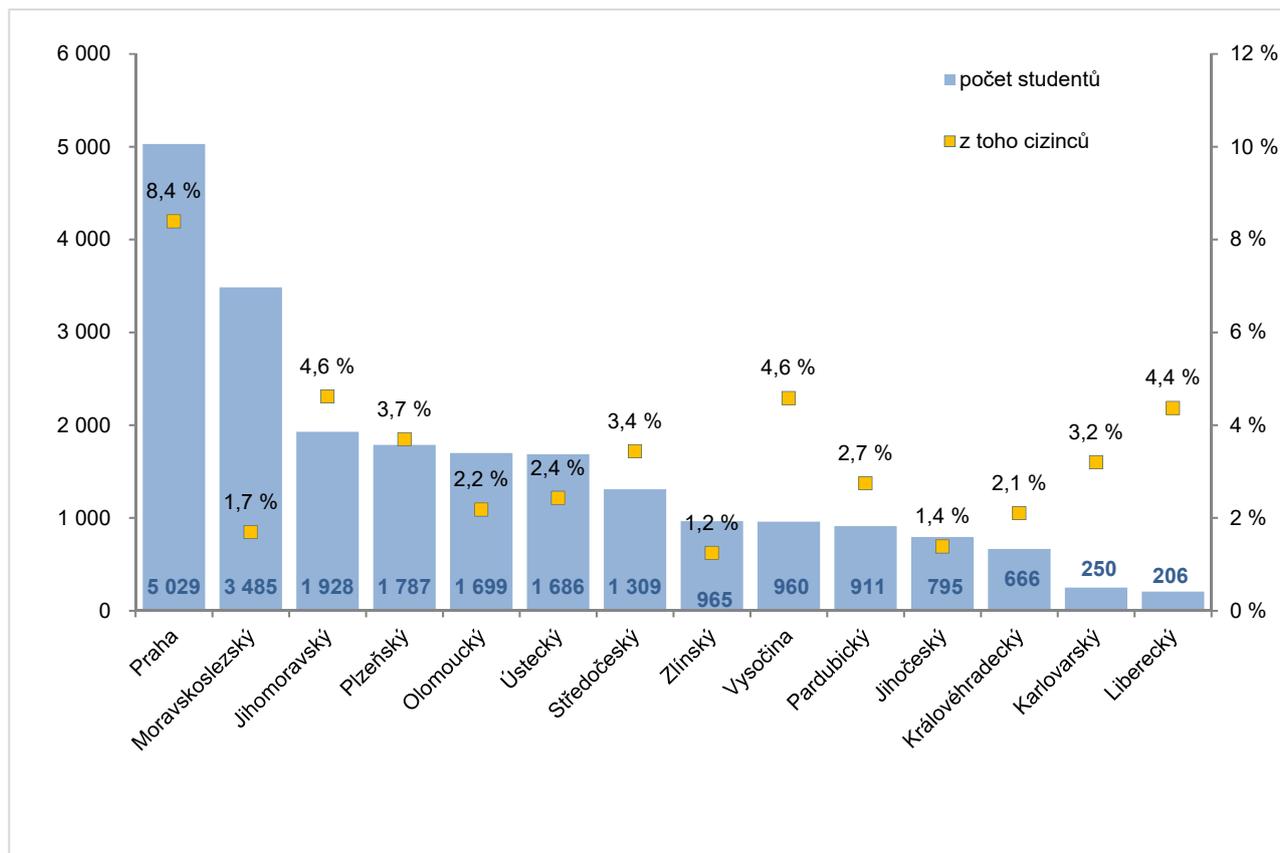


Graf 5.1 Vyšší odborné školy – vývoj počtu žáků a z toho podílu dívek a cizinců (2013/14 – 2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vyšší odborné školy je možné studovat ve všech krajích České republiky. Nejvíce jich ve školním roce 2023/24 bylo v Praze (35), dále v kraji Středočeském (14), Jihočeském (14) a Moravskoslezském (13); nejméně naopak v kraji Karlovarském (4). V Praze bylo také pochopitelně nejvíce studentů vyšších odborných škol (5 029) i nejvyšší podíl cizinců z těchto studentů (8,4 %). Nejmenší počet studentů vyšších odborných škol zaznamenal kraj Liberecký (206) a Karlovarský (250), v ostatních krajích bylo studentů vyšších odborných škol 666 a více. Méně než 2% podíl cizinců mezi studenty vyšších odborných škol pak zaznamenal kraj Zlínský (1,2 %), Jihočeský (1,4 %) a kraj Moravskoslezský (1,7 %), kde bylo hned po Praze nejvíce studentů vyšších odborných škol (3 485) – viz graf 5.2. Doplňme, že celkem bylo ve vyšších odborných školách v České republice 882 studentů cizí státní příslušnosti³⁸, což je 4,1 % ze všech studentů vyšších odborných škol.

³⁸ Mezi žáky s cizím státním občanstvím se nezapočítávají žáci s českou a jinou státní příslušností – každý žák je veden jen pod jednou státní příslušností.

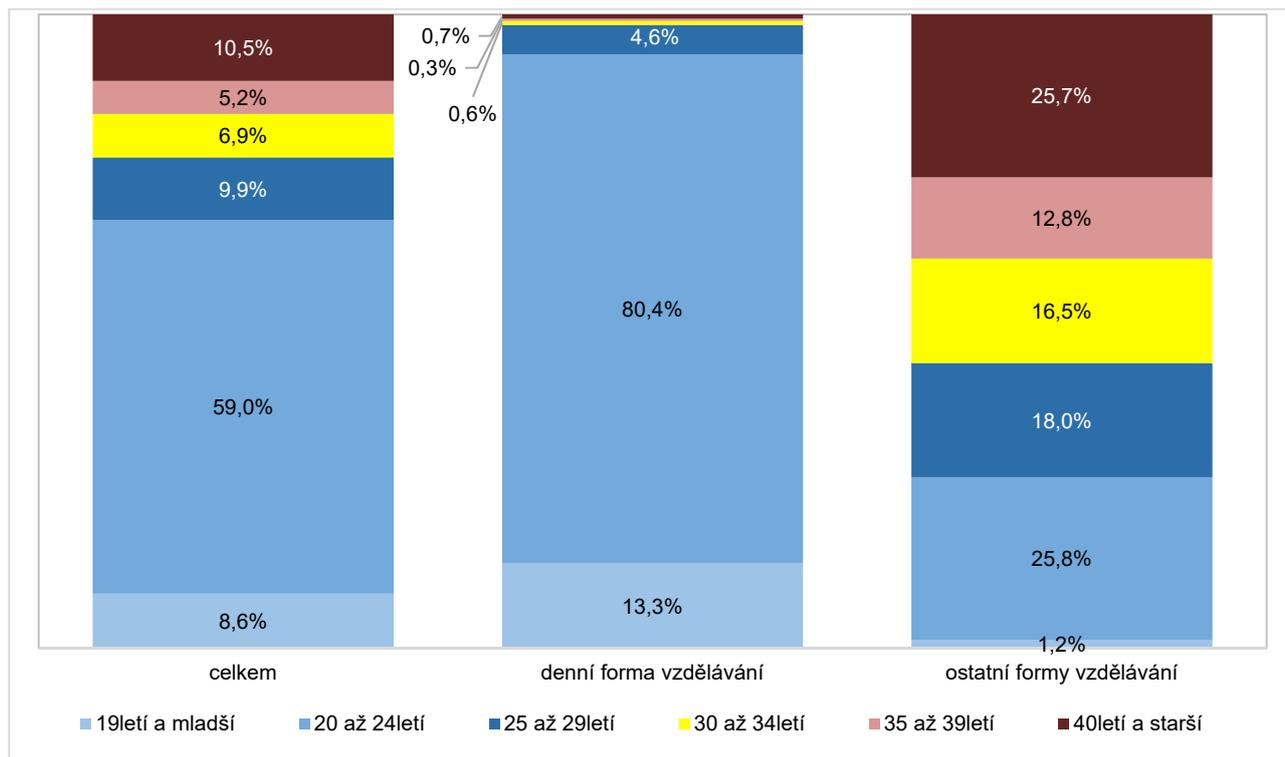
Graf 5.2 Vyšší odborné školy – počet studentů a podíl cizinců dle kraje sídla školy (2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi studenty vyšších odborných škol bylo ve školním roce 2023/24 celkem jen 37 studentů se **zdravotním postižením**. Z celkového počtu studentů vyšších odborných škol tvořili jen 0,2 %, což je shodný podíl jako v minulém školním roce.

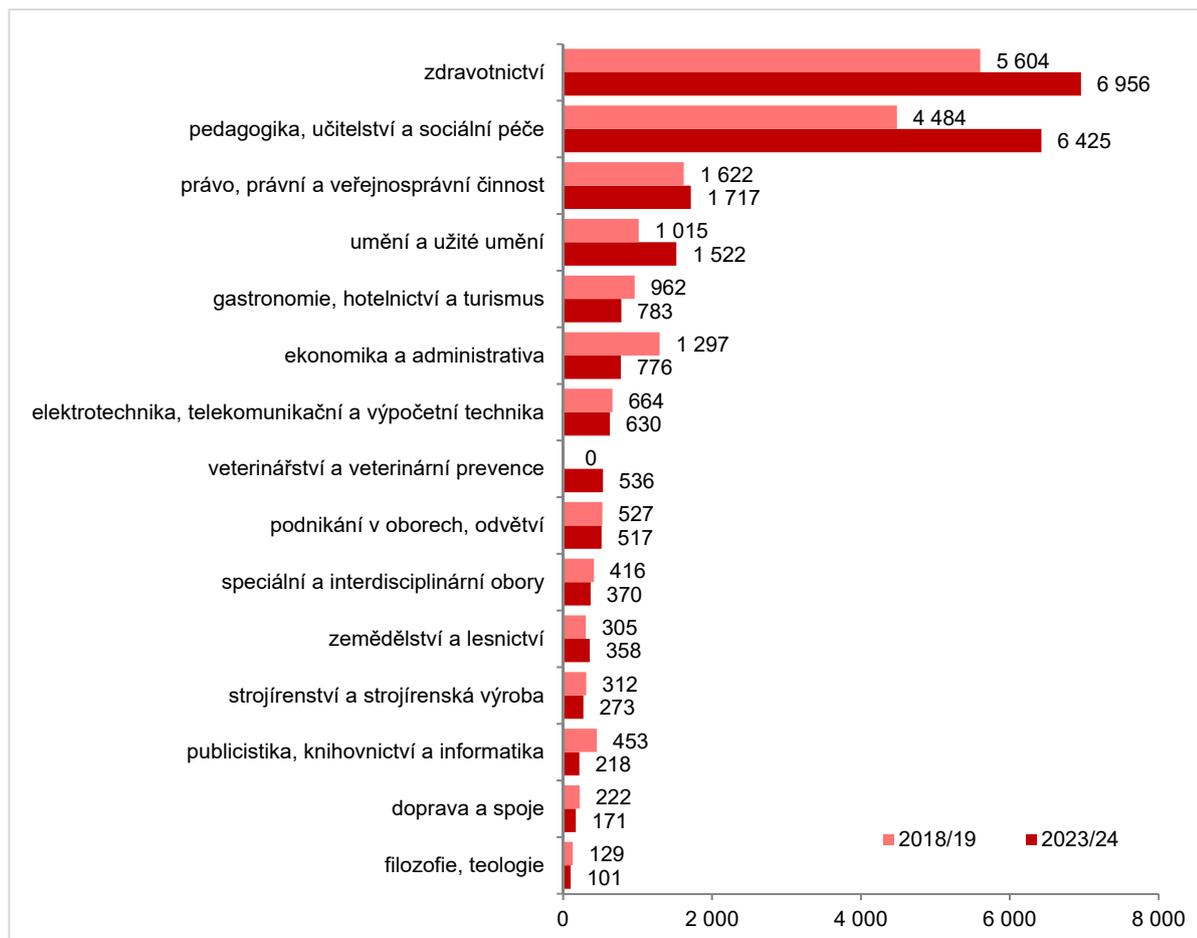
Graf 5.3 ukazuje rozložení studentů vyšších odborných škol ve školním roce 2023/24 **dle věku** celkem a v dělení na denní a ostatní formy vzdělávání. Jak je patrné, věkové složení studentů vyšších odborných škol bylo poměrně pestré a zahrnuje 42 studentů, kterým bylo 18 let a méně (tedy ve věku, který není typický pro osoby s ukončeným středoškolským vzděláním) a naopak 32,5 % studentů ve věkové skupině 25 let a více, která již není pro účast v bakalářské a jí odpovídající úrovni studia tak obvyklá. Desetina studentů byla dokonce ve věku 40 let a více. Lze předpokládat, že starší studenti již pracují a potřebují si dodělat potřebnou kvalifikaci, zejména je-li dána zákonem, popř. se rekvalifikují před změnou profese. S tím souvisí i zjištění, že zatímco mezi studenty v denní formě vzdělávání bylo zahrnuto 93,7% studentů ve věku do 24 let, mezi studujícími jinou formou vzdělávání činil tento podíl jen 26,9 % a téměř tři čtvrtiny (73,1 %) těchto studentů již byly ve věku 25 let a více.



Graf 5.3 Vyšší odborné školy – rozdělení studentů dle věku celkem, v denní formě vzdělávání a v ostatních formách vzdělávání (2023/24)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 5.4 uvádí počty studentů vyššího odborného vzdělávání ve školních rocích 2018/19 a 2023/24 dle skupin oborů vzdělávání. Zahrnuje pouze obory s více než 100 studentů ve školním roce 2023/24. Jak je patrné, v obou školních rocích byl nejvyšší počet studentů vyššího odborného vzdělávání zapsaný ve skupině oborů **zdravotnictví** (ve školním roce 2023/24 celkem 6 956) a dále ve skupině oborů **pedagogiky, učitelství a sociální péče** (ve školním roce 2023/24 celkem 6 425). Přitom za posledních pět let došlo ve zdravotnických oborech ke zvýšení počtu studentů o 24,1 % a ve vzdělávacích o 43,3 %. Ještě větší navýšení v relativním vyjádření zaznamenala skupina oborů umění a užité umění (o 50,0 %). Kromě toho se zvýšil počet studentů zemědělských a lesnických oborů (o 17,4 %) a právních a veřejnoprávních oborů (o 5,9 %). V ostatních skupinách oborů znázorněných v grafu 5.4 došlo ke snížení počtu studentů, nejvíce ve skupině oborů publicistika, knihovnictví a informatika (o 51,9 %) a ekonomika a administrativa (o 40,2 %). Mezi skupinami oborů, které zaznamenaly snížení počtu studentů, byla též skupina oborů z oblastí strojírenství a strojírenské výroby (o 12,5 %).

Graf 5.4 Vyšší odborné školy – počet studentů dle oboru vzdělávání (pouze obory s více než 100 žáků)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzhledem k převaze studentů oborů ze skupiny zdravotnictví a ze skupiny pedagogiky, učitelství a sociální péče není překvapivé, že celkově mezi studenty vyšších odborných škol **převažovaly ženy nad muži**. Jak je výše uvedeno, ve školním roce 2023/24 tvořily více než tři čtvrtiny všech studentů (77,4 %). Rovněž **mezi učiteli** vyšších odborných škol převažovaly ženy nad muži (tvořily dvě třetiny, tedy 68,0 %), a to ve větší míře, než jak tomu bylo u středních škol (zde tvořily tři pětiny). Podíl žen mezi učiteli má přitom se zvyšující se úrovní vzdělávání tendenci spíše klesat. Nejen u genderového složení studentů, ale též učitelů tak pravděpodobně hraje roli relativně větší zastoupení oborů typických pro ženy ve vyšších odborných školách.

